

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**AVRASYA ASKERÎ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI
(TAKM)**

GÖRKEM OZAN ÖZALP

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN:
PROF.DR. KEMAL ÖZCAN**

KONYA-2015

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**AVRASYA ASKERÎ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI
(TAKM)**

GÖRKEM OZAN ÖZALP

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN:
PROF.DR. KEMAL ÖZCAN**

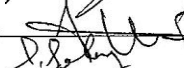
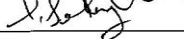
KONYA-2015

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	GÖRKEM OZAN ÖZALP
	Numarası	138105011008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH ANA BİLİM DALI/TARİH BİLİM DALI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	PROF.DR.KEMAL ÖZCAN
	Tezin Adı	AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI (TAKM)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ^{AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI (TAKM)} başlıklı bu çalışma 06/08/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Kemal Özcan	
2	Prof. Dr.	Abdulrahman Özkan	
3	Yrd. Doç. Dr.	Sefer SOLMAZ	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	GÖRKEM OZAN ÖZALP		
	Numarası	138105011008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TARİH ANA BİLİM DALI/TARİH BİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora		
Tezin Adı	AVRASSA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TESKİLATI (TAKM)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

GÖRKEM OZAN ÖZALP

Özet

Sovyetler Birliği'nin geniş bir coğrafyada yaklaşık 75 yıl sürmüş olan hâkimiyeti sonrasında 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Orta Asya Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Türkiye, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerini tanıyan ve söz konusu ülkelerde büyükelçilik açan ilk ülkedir. 1992 yılından bu yana gerçekleşmiş olan üst düzey ziyaretler ve karşılıklı imzalanan 500 civarında ikili ve çok taraflı anlaşmalar bu ilişkilerin sadece kültürel ve tarihsel alanlarda değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve askerî alanda güçlenmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak tarihi ve kültürel bağlarla birbirlerine bağlı olan ve ortak birçok özelliklere sahip olan ülkeler için bu yeterli gelmemektedir.

Bundan dolayı Türkiye öncülüğünde askerî bir iş birliğine gidilmesi yönünde niyetler ortaya çıkmıştır. Kurulacak askerî bir yapının uluslararası alanda kurulmuş olan ve Türkiye'nin de üye olduğu FIEP'in örnek alınması düşünülmüş, böylece kurulacak bu yapı Türkiye'nin bölgedeki etkinliğinin artırılmasını, Türkiye ile bahse konu ülkeler arasında mevcut askerî iş birliğinin geliştirilmesini ve kurumsal bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

Türkiye 25 Ocak 2013'te Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan'la birlikte Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de TAKM'in temellerini atmıştır. Sembolünde bir at ve beraberinde dört yıldız bulunan ve kısa adını kurucu üye ülkelerin baş harflerinden alan TAKM, Mart 2014'de Moğolistan'ın askerî statülerini kaybetmelerini gerekçe göstererek Mutabakat Muhtırasını imzalamaması nedeniyle imzalanan anlaşma geçersiz olmuş, kuruluş süreci yeniden başlatılmıştır. Daha önceki çalışmaların tamamında yer alan ancak teşkilatındaki yapısal değişiklik ve iç prosedürlerini yetiştiremedikleri için Mutabakat Muhtırasını imzalayamayan Kazakistan'ın yeniden müracaatı sonucu, TAKM teşkilatının Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Kazakistan arasında yeniden oluşturulması planlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: TAKM, Avrasya Kolluk Kuvveti, Orta Asya Kolluk Kuvveti, Türk Dünyası Ortak Ordusu, Turan Ordusu.

Abstract

After Soviet Union's domination which lasted nearly a century in the region, Central Asian Republics have gained their independence in the 1991 with the disintegration of the Soviet Union. Turkey is the first country to recognize the Central Asian Republics and open embassies in the countries concerned. Top-level visits that took place since 1992 and approximately 500 bilateral and multilateral agreements that mutually signed have played an important role not only in the cultural and historical areas but also in strengthening the economic, social and military fields. However, that is not sufficient to these states that connected with history and cultural ties and having common side.

Due to region has versatile balances make it to be established necessary to multilateral relations. Therefore, under leadership of Turkey has emerged intentions to go towards military cooperation it has been considered a military structure that like FIEP example to be established in the international and is member of Turkey, so this structure that will be established to increase the effectiveness in the region of Turkey, the development of the existing military cooperation between the said countries and Turkey and will allow the achievement of a corporate structure.

Turkey Azerbaijan, Kyrgyzstan and Mongolia together have laid the foundations of TAKM in Baku the capital of Azerbaijan on 25 January 2013. There are a horse and along with four stars on the symbol and "TAKM" the short name takes from the initials of the founder countries has restarted the process of establishment the agreement was signed invalid in March 2014 due to the lack Memorandum of Understanding signed citing the loss of Mongolia's military status. Again as a result of the re application of Kazakhstan which Located in all previous studies but cannot sign the Memorandum of Understanding for failing to prepare the structural changes in the organization and internal procedures is planned to be rebuilt TAKM Organization among Turkey, Azerbaijan, Kyrgyzstan and Kazakhstan.

Keywords: TAKM, Eurasia Law Enforcement, Central Asia Law Enforcement, Joint Army of Turkish World, Turan Army

İÇİNDEKİLER

Özet.....	v
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	vii
Tablolar Listesi.....	x
Şekiller Listesi.....	xi
Kısaltmalar.....	xii
Önsöz ve Teşekkür.....	xiv

Giriş.....	1
-------------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM DÜNYADAKİ JANDARMA VE ASKERÎ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLATLARI'NA GENEL BAKIŞ

1.1. Kolluk, Polis ve Jandarma Kavramları.....	8
1.2. Türkiye’de Jandarma ve Kolluk Teşkilatı.....	12
1.3. Dünyadaki Jandarma Teşkilatları.....	14
1.4. Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği (FIEP).....	18
1.4.1. FIEP’in Tanımı, Amacı ve Faaliyet Sahası.....	18
1.4.2. FIEP’in Kuruluş Süreci.....	19
1.4.3. FIEP’in Üyelik Şartları.....	24
1.4.4. FIEP’in Organları.....	24
1.4.5. FIEP’in Komisyonları.....	26
1.5. Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK-EUROGENDFOR-EGF).....	28
1.5.1. AJK’nın Tanımı, Amacı ve Faaliyet Sahası.....	28
1.5.2. AJK’nın Kuruluş Süreci.....	28
1.5.3. AJK’nın Üyelik Şartları.....	30
1.5.4. AJK’nın Birimleri.....	30
1.5.5. AJK’nın Kuruluş Yapısı.....	32
1.5.6. AJK’nın İcra Ettiği Görevler.....	33

İKİNCİ BÖLÜM
AZERBAYCAN, KAZAKİSTAN VE KIRGIZİSTAN
CUMHURİYETLERİNİN SAVUNMA GÜCÜ, ASKERİ GÜCÜ VE KOLLUK
KUVVETLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi	36
2.1.1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış.....	36
2.1.2. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi Durumu	40
2.1.3. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile İlişkileri	42
2.1.4. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar.....	43
2.1.5. Azerbaycan Ordusu ve Savunma Sanayi.....	46
2.1.6. Azerbaycan Kolluk Kuvvetleri.....	54
2.1.7. Azerbaycan Milli Güvenlik Belgesi ve Askerî Doktrini	59
2.2. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi	63
2.2.1. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış.....	62
2.2.2. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi Durumu	65
2.2.3. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile İlişkileri	65
2.2.4. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar.....	66
2.2.5. Kazakistan Ordusu ve Savunma Sanayi.....	70
2.2.6. Kazakistan Kolluk Kuvvetleri	78
2.2.7. Kazakistan Cumhuriyeti Askerî Doktrini (2011)	80
2.3. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi	82
2.3.1. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış.....	82
2.3.2. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi Durumu	84
2.3.3. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile İlişkileri	85
2.3.4. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	87
2.3.5. Kırgızistan Ordusu ve Savunma Sanayi.....	92
2.3.6. Kırgızistan Kolluk Kuvvetleri	101
2.3.7. 2013-2017 dönemi için Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi	103

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLÂTI

3.1.Orta Asya Türk Cumhuriyetleri İle Türkiye Arasında Bulunan Askerî ve Güvenlik Alanındaki Antlaşmaların Değerlendirilmesi	104
3.1.1. Kavramlar ve Tanımlar	104
3.1.2. Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Antlaşmaları(Çerçeve)108	
3.1.3. Askerî Eğitim İşbirliği (ASEİŞ) Anlaşmaları	108
3.1.4. Stratejik Ortaklık Anlaşmaları	110
3.1.5. Güvenlik İşbirliği Anlaşmaları	113
3.1.6. İmzalanan Protokoller	115
3.1.7. Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Anlaşmaları	117
3.1.8. Askerî Yardımlar	119
3.2. Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM)'ın Hazırlık Süreci	121
3.3. TAKM'ın Kuruluşu	125
3.3.1. Coğrafi Sınırları	125
3.3.2. Kuruluş Aşamaları	126
3.3.3. İlk Davetin Yapılması	129
3.3.4. İlk Toplantının Yapılması	129
3.3.5. Niyet Beyanı'nın İmzalanması	132
3.3.6. TAKM'ın İsminin ve Logosunun Belirlenmesi	136
3.3.7. TAKM'ın Konsey Toplantısı ve Mutabakat Metnin İmzalanması	137
3.4. Mutabakat Metni	141
3.5. TAKM'ın Organları	153
3.6. TAKM Komisyonları	155
3.6.1. Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonu	155
3.6.2. Suçla Mücadele Komisyonu	156
3.6.3. Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonu	156
3.6.4. Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonu	156
3.7. TAKM'ın Hakkında Yerli ve Yabancı Basında Çıkan Haberler	157
Sonuç	171
Kaynakça	176
Ekler	190
Öz Geçmiş	227

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. FİEP üyeleri ve üyelik tarihleri.

Tablo 1.2. FİEP Dönem Başkanlığı ve Sekreteryaya görevleri yürüten devletler ve tarihleri.

Tablo 1.3. 2008-2009 Jandarma Genel Komutanlığı Dönem Başkanlığı'nda icra edilen faaliyetler.

Tablo 2.1. Askerî Harcamalarının Yıllara Dağılımı ve Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki Payı.

Tablo 2.2. Azerbaycan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 2.3. Azerbaycan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 2.4. Askerî Harcamalarının yıllara dağılımı ve Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki payı.

Tablo 2.5. Kazakistan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 2.6. Kazakistan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 2.7. Askerî Harcamalarının yıllara dağılımı ve Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki payı.

Tablo 2.8. Kırgızistan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı.

Tablo 2.9. Kırgızistan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Dünyada bulunan Askerî Statülü Jandarma Kuvvetleri.

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.k.	Adı Geçen Kaynak
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
a.g.m.	Adı Geçen Makale
AGSP	Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları
AJK	Avrupa Jandarma Kuvveti
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
ASEİŞ	Askerî Eğitim İşbirliği
ASELSAN	Askerî Elektronik Sanayi
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BİO	Barış İçin Ortaklık
BM	Birleşmiş Milletler
CICA	Conference on Interaction and Confidence-Building Measures in Asia
CSDP	Common Security and Defence Policy
CIMIN	Comité Inter Ministériel de haut Niveau
çev.	Çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EADRCC	Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre
EAPC	European Association of Political Consultants
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
ed.	Editör
EGF	The European Gendarmerie Force
ESK	Ekonomik ve Sosyal Konsey
EUROGENDFOR	The European Gendarmerie Force
EUFOR RCA	The European Gendarmerie Force Central African Republic
FIEP	Association of The European and Mediterranean Gendarmerie and Police Force With Military Status
GSYH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GUAM	Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova Grubu
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development
ICAO	International Civil Aviation Organization
ILO	International Labour Organization
IMF	International Monetary Fund
IMO	International Maritime Organization
INTERPOL	International Criminal Police Organization
IPAP	Individual Partnership Action Plans
ISAF	International Security Assistance Force
ISO	International Organization for Standardization
İHA	İnsansız Hava Aracı

İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
J.Gn.K.lığı	Jandarma Genel Komutanlığı
J.Okll.K.lığı	Jandarma Okullar Komutanlığı
KAZCENT	Kazakhstan's Partnership for Peace Training Center
KEİ	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
KFOR NATO	Kosovo Force NATO (NATO Kosova Gücü)
KNB	National Security Committee of The Republic of Kazakhstan
MINUSTAH	The United Nations Stabilization Mission In Haiti
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MSB	Milli Savunma Bakanlığı
NATO	North Atlantic Treaty Organization
PARP	The PfP Planning and Review Process
PDT	Police Digital Trunking
RF	Rusya Federasyonu
S	Sayı
s.	Sayfa
Sb.	Subay
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSİ	Savunma Sanayi İşbirliği
TACIS	Technical Aid to The Commonwealth of Independent States
TAKM	Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı
TDİK	Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi
TRACECA	Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia
UNCTAD	The United Nations Conference on Trade and Development
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNDP	United Nations Development Programme
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
WHO	World Health Organization
WTO	World Trade Organization

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Çalışmamız Orta Asya bölgesinde bulunan ve Türkiye Cumhuriyeti ile tarihi ve kültürel derin bağlara sahip devletler ile Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı olarak isimlendirilen ve TAKM olarak bilinen bu oluşum hakkında çok yönlü bir araştırmadır. Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde genel kavramlar ve tanımlamalar üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda dünya üzerinde askerî statüye sahip olan kuruluşlar ve birlikler araştırılmış ve detaylı olarak incelenmiştir. Türkiye'nin de üye ve gözlemci üye olduğu uluslararası Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin en önemlileri olan, Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği (FIEP-Association Of The European And Mediterranean Police Forces And Gendarmeries With Military Status) ve Avrupa Jandarma Kuvveti (Eurogendfor Or Egf -European Gendarmerie Force) hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise üye olması düşünülen devletlerin genel bir incelenmesi yapılmış ve savunma yapıları ele alınmıştır. Aynı zamanda bu ülkelerin askerî statülü kolluk kuvvetleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Orta Asya'da bulunan devletlerle Türkiye arasında bulunan askerî anlaşmalara değinilmiş ve Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı TAKM'ın kuruluşundan başlayarak tüm süreci ve yapısı incelenmiştir.

Yaptığımız bu çalışma ile Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı TAKM'ın kuruluş sürecinin tarihi bir perspektif ile sunulması yoluyla genel Türk tarihine katkı sağlayacağını düşünülmesinin yanında TAKM'ın kurulması haberinin duyulması ile dünyada birçok akademik çevrede ve basında konu ile ilgili oluşan merakın giderilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca söz konusu ülkeleri ve bölgeyi güvenlik ve askeri açıdan daha iyi tanımamız ve algılamamız hedeflenmiştir.

Şüphesiz ki, bu çalışmanın eksiklikleri olabilecektir. Ancak yapılan bu çalışmanın, daha sonra yapılabilecek araştırma ve incelemelere ışık tutacağını ve faydalı olacağını umuyorum.

Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı yani TAKM'ın hakkında kapsayıcı ve çok yönlü bir araştırma yapma konusunda beni yönlendiren ve araştırmam sürecinde katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Prof.Dr. Kemal Özcan

hocama minnet ve şükranlarımı arz ederim. Çalışmamda bana her türlü kolaylığı sağlayan Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı ve Jandarma Müzesi çalışanlarına teşekkürü bir borç biliyorum. Uzun süren araştırmam boyunca her zaman ve her yerde benden desteğini esirgemeyen sevgili eşim Gülpınar hanıma ve çocuklarım Ahsen ve Yusuf Eymen'e ayrıca teşekkür ediyorum.

Tez çalışmasındaki fikirler, bireysel görüşümü yansıtmaktadır, mensubu olduğum Türk Silahlı Kuvvetlerinin görüşünü yansıtmamaktadır.

KONYA-2015

Görkem Ozan ÖZALP

GİRİŞ

Avrupa'nın "Avr" harfleri ile "Asya" sözcüğünün birleşmesinden oluşan Avrasya kelimesi, Avrupa kıtası ile Asya kıtasını kapsayan coğrafi bölgeye verilen isimdir. Gerçekte bu isim Avrupa ve Asya kıtasının bağlandığı yer olarak nitelendirilmesine rağmen genelde Asya kıtasının bütününe ifade etmektedir¹. Avrasya; Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve Afganistan devletlerinden oluşan ve siyasi tarihi, jeolojik tarihi kadar eski olan bir bölgedir. Yüzyıllarca coğrafyası açısından dünyanın en önemli stratejik bölgelerinden biri olarak kabul edilen Avrasya, birçok küresel ve bölgesel güçler tarafından hâkimiyet savaşlarının yaşandığı bir alan olmuştur. Toprak hâkimiyetinin aynı zamanda siyasi hâkimiyeti anlamında kullanılan geçmişten günümüze aslında çok şey değişmemiştir. Napolyon'un jeopolitiğe dayalı "*bir ulusun coğrafyasını bilmenin onun dış politikasını da bilmek olduğu*" söyleminin uluslararası ilişkilerdeki değer ve öneminin halen devam etmesi, Avrasya'yı günümüzde ülkelerin dış politikalarındaki neden bu denli önemli bir konuma oturttuğuna dair bizlere ipucu vermektedir².

19. yüzyıl bilindiği üzere birçok alanda gelişmelerin olduğu bir devir olmasının yanında İngiltere, Almanya, Fransa ve Rusya arasındaki "*dünyaya nasıl egemen olunacağı*" düşüncesinin askerî ve siyasi uzmanlarca yoğun olarak değerlendirildiği bir dönem olmuştur. Yapılan birçok araştırma aslında dünyanın stratejik merkezinin neresi olduğu tartışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda yapılan küresel güç araştırmaları stratejik kuramların ortaya çıkmasında temel etken olmuştur. Ortaya çıkan bu hâkimiyet kuramlarının hemen hemen hepsi de Avrasya bölgesinin dünyanın stratejik merkezi olduğu üzerinde birleşmişlerdir.

1904 yılında İngiliz coğrafyacı Halford John Mackinder "*Kara Hâkimiyeti Teorisi*" ile Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarını "*Dünya Adası*" olarak nitelendirerek dünyanın temel stratejik merkezinin Doğu Sibirya-Volga havzası arasında uzanan ve sadece Ural dağlarıyla kesilen büyük ova olduğunu ifade etmiştir ve bu bölgeye

¹Adem Özder, "Avrasya Kavramı ve Önemi", *Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVİD)*, Sayı: II/2, İstanbul, 2013, s. 65-88.

²Zbigniew Brzezinski, *The Grand Chessboard*, Basic Books, New York, 1997, s. 37.

Merkez Bölge (Heartland) adını vermiştir. Mackinder "*Doğu Avrupa'ya egemen olan, Merkez Bölge'yi denetler. Merkez Bölge'ye egemen olan, Dünya Adası'nı denetler. Dünya Adası'na egemen olan, Dünya'yı denetler.*" teorisiyle Avrasya'nın aslında ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda Mackinder'in kuramında, Merkez Bölgenin hemen çevresindeki Almanya, Avusturya, Osmanlı Devleti, Hindistan ve Çin, "*İç Hilal*" (Inner Crescent) ya da "*Kenar Kuşak*", İngiltere, Güney Afrika, Avustralya, ABD, Kanada ve Japonya'dan oluşan eksene ise "*Dış Hilal*" (Outer Crescent) adı verilmiştir³.

Mackinder'in fikirlerini temel alan ve ondan daha etkili olan bir başka jeopolitik kuram Amerikalı Nicholas John Spykman tarafından geliştirilmiştir. Spykman "*Kenar Kuşak Teorisi*" (Rimland) olarak bilinen teorisinde, dünya egemenliği için ele geçirilmesi gereken bölgenin "*İç Hilal*" olduğunu iddia etmiştir. Spykman'a göre "*İç Hilal Avrasya'yı denetler. Avrasya Dünya'yı denetler*". 1950 yıllarında "*İç Hilal*" bölgesi, Türkiye, İran, Irak, Pakistan, Hindistan, Çin, Kore ve Doğu Sibirya'dan oluşuyordu⁴ ve Mackinder gibi Spykman da Avrasya'yı merkez bir konuma yerleştirmiştir.

Ünlü akademisyen Zbigniew Brzezinski Avrasya'nın dünyanın en büyük kıtası ve jeopolitik bir eksen olduğunu vurgulamıştır. Brzezinski'e göre "*Avrasya'ya hükmeden güç dünyanın en ileri ve ekonomik anlamda en verimli olan üç bölgesinden ikisini kontrol etmiş olacaktır*". Bunun nedeni ise Avrasya'nın dünya GSMH' sinin yüzde altmışına ve enerji kaynaklarının dörtte üçüne sahip olmasıdır. Ayrıca "*Amerika'nın küresel üstünlüğü Avrasya kıtasındaki hâkimiyetinin ne kadar uzun ve etkili sürdürdüğüne bağlıdır*" diyerek küresel bir güç açısından Avrasya'nın önemini belirtmiştir⁵.

Diğer bir teorisyen olan Aleksandr Dugin'in olgunlaştırdığı "*Yeni Avrasyacılık*" teorisi Amerika'nın Atlantik jeopolitiğine karşı Avrasya merkezli bir Rusya'nın başını çektiği İmparatorluk Avrasya'sını koymayı öngörmektedir. Dugin'e

³ a.g.e., ss. 7-10.

⁴ Çağrı Erhan, "Jeopolitik Kuramlar", **Türk Dış Politikası (1919-1980) Cilt 1**, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 562.

⁵ Brzezinski, a.g.e., s. 30.

göre büyük bir kıtasal mekânı işgal eden Avrasya, kadim medeniyetlerin beşiği ve bilinen eski dünyanın birikimine sahip olması ile küresel dünyaya meydan okuyacak bir jeopolitik düzlemi temsil etmektedir. “Rusya’nın geniş toprakları ile Avrasya kıtasının Kalpgah’ında tarihsel bir güç olarak ortaya çıkmaktadır⁶” iddiasıyla Rusya’nın dış politikasına Avrasyacılık yaklaşımını getirmiştir.

Görüldüğü üzere birçok jeopolitik ve jeostratejik yaklaşımlar ve kuramlar, dünyanın merkezi olarak gördükleri Avrasya’nın hâkimiyetinin önemine vurgu yapmışlar ve yıllardır bu kuramlar çerçevesinde politikalarını yürütmüşlerdir. Birçok devletin bölge üzerinde geliştirdikleri politikaların temelinde yer alan bu teoriler güç mücadelelerinin de bu bölgede yaşanmasına neden olmuştur. Bölgede süregelen bu mücadeleler sırasında Türkiye ile bölgedeki devletler arasında ilişkiler ise inişli ve çıkışlı bir süreçten geçmiştir.

Türk milleti yüzyıllardır hatta bin yıllardır varlığı devam eden ve tarihin birçok evrelerinde sayısız devlet kuran bir millettir. Türkler tarihlerinin başlangıcından Osmanlı Devleti’ne kadar boy beyleri idaresinde kabile birliğine ve feodal esaslara dayanan bir siyasi teşkilata ve devlet anlayışına sahip oldukları için, bazen ayrı boy ve devletler halinde birbirleriyle savaşmalarına rağmen yinede milli şuur ve “Cihan Hâkimiyeti” iddiası ile birçok kez birleşmişler, devletler kurmuşlar ve beraber yaşamışlardır⁷.

Uzun yıllar devam eden yakın ilişkiler Osmanlı Devleti’nin son ve aynı zamanda zor devirlerinde bazı kırılmalar yaşamıştır. Osmanlı Devleti’nin gerileme döneminden itibaren zayıflayan Avrasya politikası 93 Harbi olarak bilinen Osmanlı Rus harbinden sonra (1877-1878) Osmanlı Devleti’nden kopuş süreci başlamış ilerleyen yıllarda Osmanlı Devleti’nin yıkılmasına neden olan dünya savaşı döneminde bir süre dış politikasında yer alsa da daha sonra yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla kopuş süreci tamamlanmıştır. Sovyetler Birliği’nin kurulmasıyla bölgedeki Türk devletleri zorla Sovyetler Birliği’ne bağlanmış ve 1991 de Sovyetler Birliği’nin beklenmedik bir şekilde dağılmasıyla uzun bir aradan sonra

⁶Atilla Sandıklı, “Jeopolitik ve Türkiye Riskler ve Fırsatlar”, **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu :27**, İstanbul, 2011, s. 12.

⁷Osman Turan, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999, s.11.

bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Bu değişen durum dünyada ve bölgedeki ülkelerin milli menfaatlerini yeniden değerlendirmelerine ve milli hedeflerinde revizyon yapmalarına neden olmuştur. Sovyetlerin dağılmasıyla beraber ortak sınırın ortadan kalkmasıyla klasik bir askerî tehdidin artık var olmaması Türkiye açısından yeni fırsatların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bölge coğrafyasının zorlu olduğu kadar birçok imkânlar sunan jeostrateji ve jeopolitik durumu Türkiye açısından uzun vadeli ve sürekli politikalar uygulamasını gerekli kılmaktadır. Yaklaşık yüzyıllık bir sürede Türkiye ile ilişkileri neredeyse yok sayılan bu Türk devletleri 1991 tarihinden sonra hızlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Türkiye'nin bu ülkelere karşı ilk tepkisi bağımsızlıklarının ilanının kesinleşmeden önce oldukça temkinli ve SSCB'nin uluslararası egemenlik haklarını ihlal etmekten kaçınır bir yaklaşımdan ibaret olmuştur. Bağımsızlıklarının kesinleşmesiyle beraber Türkiye bağımsızlıklarını kazanan bu devletleri en önce tanıyan ve yardımda bulunan devlet olmuştur. Yeniden kurulan bu devletler artık Türk dış politikasında hızlı bir şekilde yer almaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin 1991 de yıkılması aynı zamanda soğuk savaş ortamının sona ermesi anlamına gelmiştir ve soğuk savaş sona erdikten sonra, uluslararası politika batı merkezinden çıkarak merkezi batılı kültürlerle batılı olmayan kültürler arasındaki etkileşim olacak bir politikaya doğru kaymıştır. Samuel P. Huntington ABD'ye yönelik en ciddi tehdit olarak İslam ve Konfüçyus medeniyetleri birlikteliğini göstererek SSCB sonrası düşman arayışına çözüm bulmuştur. “*Medeniyetler Çatışması*” olarak bilinen teziyle SSBC'yi düşman olmaktan çıkarmasına rağmen bölgedeki bağımsızlığını kazanan Müslüman ve Türk olan devletleri tehdit olarak görmeye devam etmekte ve bölgenin ABD açısından önemini “günümüzde Avrasya'da, medeniyetler arasındaki büyük tarihî fay kırıkları bir kere daha alevlenmiş ve gelecekteki çatışmanın cepheleri Avrasya bölgesinde görünür olacaktır⁸” şeklinde vurgulamıştır

Soğuk savaş döneminde Türk dış politikası küresel kaygılar etrafında biçimlenmiştir. Bunun nedenleri ise İkinci Dünya Savaşı ile güçlenen bir SSCB'nin hem küresel güçler hem de Türkiye açısından tehdit olarak algılanmasıdır. Bu politikadaki kırılma ise ilk defa Kıbrıs sorununa batılı devletlerin gösterdiği

⁸Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996, s. 194.

tepkiler ile ortaya çıkmış ve Türkiye bu durum sonrasında SSBC ve bölgedeki diğer ülkelerle ilişkileri artırma arayışına girmiştir. Ancak güvenilir bir SSBC nedeniyle “*Orta Büyüklükte Devlet*” olarak nitelendirilen ve büyük devletler arasındaki güç dengesine ya da bir ittifakın kanadında yer alan Türkiye⁹, Kıbrıs politikası haricinde küresel güçlerle birlikte hareket etmeye devam etmiştir.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla beraber iki yüzyıllık bir tehdidin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Oluşan bu durum ile beraber Türkiye’nin bölgede barışa dayalı ilişkilerin artırılması, bölgedeki devletlerin demokratik bir yönetim oluşumlarına yardımda bulunulması ve Rusya’dan gelebilecek tehditlere karşı tampon bir bölge oluşumuna destek vermesi gibi önemli menfaatleri bulunmaktadır.

Bilindiği üzere dünyada birçok millet ortak tarihleri ya da paylaştıkları ortak değerler çerçevesinde çeşitli birlikler meydana getirmişlerdir. Halklar arasındaki tarihsel ortak değerlere ve onlar arasında oluşmuş olan bağlara dayanarak oluşturdukları bu birliktelikler ile uluslararası ilişkilerde etkinlik sağlamışlar ve sağlamaya devam etmektedirler. Aynı zamanda uluslararası örgütler üye olan devletlere her alanda avantaj sağlamaktadır ve yaptıkları eylemlerde meşruiyet sağlamaları açısından önem arz etmektedirler. Bu örgütler bir milletin milli güç unsurları açısından artı bir güç oluşturarak o devletin uluslararası alandaki etkinliğini artırmaktadırlar

Avrupa kıtasında oluşturulan tarihi, kültürel, dini birliktelik Avrupa Birliğinin oluşumunu sağlamıştır. İngiliz başbakanlarından Gladstone yıllar öncesinde bu birlikteliği yani ortak dini temelli bir birlik kurma düşüncesini defaaten açıklamıştır¹⁰. Yıllar sonra AB’ye baktığımızda 6 kurucu üye ülke ile oluşturulan bir Avrupa Birliği’nin genişleme sürecinde sonradan katılan devletler de dâhil olmak üzere tamamı Hıristiyanlık dinini benimsemiş bir Haçlı Kulübü kimliğine sahip olduğunu söyleyebiliriz.

⁹Baskın Oran, “TDP’nin Askerî , Siyasal, Ekonomik Arka Planı”, **Türk Dış Politikası (1919-1980)**, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 29.

¹⁰Taha Niyazi Karaca, “Gladstone’un Mısır’ı İşgal Politikası”, **Prof.Dr. Fahir Armaoğlu’na Armağan**, Ed. Ersin Embel, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, s. 185.

Arap toplumlarına bakıldığında birbirleri arasında ayrışacak birçok mesele, mezhep farklılıkları ve siyasi ayrışmalar olmasına rağmen 23 üyeli bir Arap Birliği kurmuşlar ve her zaman olmasa da bu birlikteliği birçok kez etkin olarak çalıştırmışlardır.

Afrika devletleri ise 53 üyeli bir Afrika Birliği kurmuşlardır. Rusya'nın oluşturduğu birçok birliğin içerisinde Slav uluslardan oluşan ve bölgesel birlikler mevcuttur. Uluslararası alanda Osmanlı döneminden beri Balkanlarda ve Avrupa'da Slavlar üzerinden etkinliğini sürdürmektedir. Görüldüğü üzere dünya üzerinde etkinliğe sahip her milletin kurmuş olduğu bir birliktelik vardır ve bu birliktelikler etkin bir şekilde kullanılmaktadır.

Aynı zamanda güvenlik tehditlerindeki hızlı değişim nedeniyle ülkeler bu tehditlerle mücadelede tek başlarına etkin olamamakta ve uluslararası alanda birçok örgütler kurarak güç birliği yapmaktadırlar. Dış güvenlik konuları ile ilgili uluslararası alanda kurulmuş olan “ *Birleşmiş Milletler (BM-UN), BM Polisi-UNPOL), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Avrupa Birliği (AB), Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Konseyi(CSDP), Avrupa ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)*” gibi örgütler standardize oluşturma ve çeşitli alanlarda kapsamlı mücadele etmek amacıyla birçok çalışma yapmaktadır. Ayrıca BM'nin bünyesinde küresel alanda mücadelenin daha etkin olması için “*Terörle Mücadele İcra Müdürlüğü (CTED), Finansal Bilgi İşleme Birimi (CTIF), BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), ve Terörizm Önleme Şubesi (TPB)*” gibi farklı birimler oluşturulmuştur¹¹.

Birçok milletin etnik, dini ya da tarihsel paydalarda buluştukları milletlerle birçok alanda uluslararası örgütler kurmalarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti, tarihsel, etnik ve dini değerleri ortak olan Orta Asya Türk devletleri ile bir birliktelik kurma konusunda geç kalmıştır. Ancak son yıllarda Türkiye Avrasya'da uyguladığı politikalar ve iş birliği arayışları ile bölgede görünürliğini artırmaya çalışmaktadır. Yıllardır bazı nedenlerden uzak kaldığı bu coğrafyaya 1991 yılından itibaren Türk dış politikasında önemli bir yer ayırmaya başlanmıştır. Bu politikaların gereği ve

¹¹Willy Bruggeman, “Gendarmeries and the Security Challenges in the 21st Century”, **Gendarmeries And the security Challenges Of The 21st Century**, FIEP Seminar Publication, 2011, s. 51-69.

aracı olarak birçok alanda oluşturulmaya çalışılan ortaklıkların yanında askerî alanda da ortak bir zemin arayışları devam etmektedir. Bu kapsamda oluşturulmaya çalışılan “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM)*” hem Türkiye hem de bölge ülkeler açısından büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde artık bu gibi birlikteliklerin öneminin daha fazla anlaşılmasıyla beraber Avrasya bölgesinde “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM)*’in” oluşturulması bir kat daha önem arz etmekte ve kuruluşu ülke halkları arasında heyecanla beklenmektedir. Nasıl İngilizce Konuşan Devletler Birliği (Commonwealth), Fransızca Konuşan Devletler Birliği (Frankofon) varsa Türkçe Konuşan Devletler Birliğinin kurulmuş olması bu ülkelere güç katmıştır¹². TAKM’in tam olarak kurulmamasına rağmen Türk milletinin hemen ilgisini çeken bu birliktelik de üye ülkelere ve bölgeye güç katacağı şüphesizdir.

Yapılan bu araştırmanın temel düşüncesi, kurulma süreci devam eden bu yapının açıklanması sonrasında hem Türkiye hem de birçok devlet tarafında ilgi ile takip edilmesine rağmen bu konuda oluşan bilgi eksikliğinin doldurulmasıdır.

TAKM gibi bir oluşumun tatmin edici bir bilgi ile açıklanması akademik alanda olduğu kadar günlük yaşantımızda da bir gereklilik olduğu görüşümdedir.

¹²Kemal Özcan, **Kemik Kardeşliği**, Aybil Yayınları, Konya, 2014, s. 163.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVCUT BAZI KAVRAMLAR VE TEŞKİLATLARIN TANITIMI

1.1. Kolluk, Polis ve Jandarma Kavramları

İnsanoğlunun dünyaya geldiği ilk andan itibaren güvenli bir ortamda bulunma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Anne karnında başlayan ve toplum içerisinde devam eden hayatı boyunca doğal olarak sürdürülen güvenlik ortamı bozulduğu hallerde ortaya çıkan güvenli ortam oluşturma çabaları, bir yapay güvenli ortamı ve bu işi yapacak olan güvenlik güçlerini zorunlu hale getirmektedir¹³. Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, olarak tanımlanan güvenlik¹⁴, A. Maslow'un¹⁵ ihtiyaçlar hiyerarşisinde de fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra gelmektedir.

Güvenlik sürekli değişen ve farklılaşan tehditlere karşı kendini uyarılma işlemidir ve gün geçtikçe güvenlik sorunları daha karmaşık bir halde gelmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda artık "İç" ve "Dış" tehditler birbiri ile iç içe yer almakta ve birçok olgu birbiriyle bağlantılı olarak gelişmektedir. Askerî birimler ve kamu kuruluşları arasındaki örgütsel ve kültürel farklılıklar kaybolmakta, polis ve askerî yapılar arasındaki ayrımlar git gide azalmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı günümüzde güvenlik ve savunma politikası beraber düşünülmektedir ve bunun sonucu olarak da iç güvenlik ve dış güvenlik ayrılmaz bir bütün olarak ortaya çıkmaktadır.

Soğuk Savaş düzeninin çöküşü öncesinde, iç güvenlik konsepti ağırlıklı olarak kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak ve ulus devletlerin yetkililerinin korunması olarak sınırlandırılmıştı. Geleneksel güvenlik paradigmaları devlet egemenliği ve onun uzantısı olan uluslararası anarşi kavramları etrafında odaklanmıştı. Bu paradigmanın bir araya getirdiği egemenlik ve uluslararası anarşi

¹³Mehmet Kahraman, "Güvenlik Bilimine Kavramsal ve Terimsel Bir Yaklaşım", **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı: 15 (4), 2013, s. 23-45.

¹⁴http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55cfb077e73848.02824742, (13.05.2015).

¹⁵Maslow teorisi veya ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi olarak bilinen bu yaklaşım, ABD'li psikolog Abraham Maslow tarafından 1943 yılında yayınlanmış bir çalışmada ortaya atılmış ve sonrasında geliştirilmiş bir insan psikolojisi teorisidir. Bk. https://tr.wikipedia.org/wiki/Maslow_teorisi

kavramları, güç dengesi, ortaklaşa güvenlik ve dünya devleti teorilerinin de temelini oluşturmaktaydı. Realist paradigma olarak da bilinen bu yaklaşımlar uluslararası meselelerin hiyerarşisi içinde ulusal güvenliğin genellikle listenin en üstünde olduğunu ve askeri konuların dünya politikasına hükmettiğini ve gücün anahtar kavram olduğunu düşünmekteydi.

İlerleyen yıllarda ortaya çıkan yeni yaklaşımlar realizmin “*Yüksek Politika ve Düşük Politika (High politics ve Low politics)*” ayırımını reddetmiş ve sadece savaş ve barış meseleleriyle değil, aynı zamanda, örneğin, uluslararası hava güvenliği gibi daha dar kapsamlı konularla da ilgilenmeye başlamıştır. Güvenlik alanındaki bu modern yaklaşımlar realistlerin askerler, diplomatlar ve dış politika yapıcılarında oluşan paradigmalarından daha çok geniş bir aktör grubunu ve araştırma konularını ele almayı tercih etmişlerdir¹⁶. 1989 yılından bu yana güvenlik tehditlerindeki değişimler ve özellikle organize terörist gruplar ve siber terörizmin ortaya çıkmasıyla güvenlik yönelimleri de değişmiş ve genişlemiştir. Askerî olmayan ve insan güvenliğinin ana güvenlik nesnelere olarak kabul edilmesiyle beraber alternatif güvenlik teorileri oluşmaya başlamıştır¹⁷. Uzmanlar güvenlik yaklaşımlarının klasik realizm teorilerinin ön gördüğü gibi sadece sahip olunan salt askeri güç etrafında düşünülemeyeceğini ve modern güvenlik anlayışı bu teoriden farklı bir alana kaydığını düşünmektedirler. İdealizm, Liberalizm ve Demokratik Barış Teorilerinin ileri sürdüğü ve dünya barışına ve güvenlik sistemlerine doğrudan veya dolaylı olarak etki eden devletlerarası ticari ilişkiler, karşılıklı bağımlılık, işbirliği ve demokrasinin yaygınlaşması gibi dinamiklerin yanında terörizm, ekonomik krizler, çevre felaketleri, iklim değişikliği gibi tehditlerle mücadele yaklaşımları modern güvenlik paradigmalarının içerisinde yer almaya başlamışlardır¹⁸. Örneğin 1988 yılında, askerî olmayan tehditlerin önemi fikri ile “*Barry Buzan*” tarafından Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsü (COPRI)’ünde geliştirilen tehditleri karakterize etmede hem askerî hem de askerî olmayan siyasi, ekonomik, toplumsal

¹⁶Mustafa Aydın, “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori Ve Analiz”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt:51, Sayı:1, 1996, s. 71-114.

¹⁷Karina Paulina Marczuk, “A contemporary internal security concept and its implications for gendarmerie-type forces”, **Gendarmeries And the security Challenges Of The 21st Century**, FIEP Seminar Publication, 2011, s. 67-96.

¹⁸Atilla Sandıklı, Erdem Kaya, “Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış”, **Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**, Ed. Atilla Sandıklı, BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2012, s. 133-165.

ve çevresel boyutları ortaya koyan teori modern güvenlik algısında kapsamlı ve gerçekçi bir yaklaşım getirmiştir¹⁹. Geleneksel güvenlik modellerinden Modern Güvenlik Konsepti'ne geçildiği bu dönemde iç güvenliğin sağlanması alanında çeşitli teoriler ve fikirler öne sürülmüştür. “*Kırık Camlar Teorisi*”²⁰, *Mantıklı Seçim Teorisi*²¹ ve *Çevre Tasarımı Yoluyla Suç Önleme*²² bu yeni konseptte örnek olarak verilebilir. Modern Güvenlik Konsepti'nin uygulanması kapsamında yeni “*Suç Önleme Stratejileri*” de ortaya çıkmıştır. “*Eğitici Suç Önleme, Tekrar Temelli Suç Önleme, Fırsat Azaltıcı Suç Önleme, Toplum Destekli Suç Önleme ve Analiz Temelli Suç Önleme*” bunlardan bazılarıdır²³.

Güvenlik teorileri alanında yapılan tüm çalışmalar etkin bir güvenlik sistemi kurma amacına hizmet etmekte ve iç güvenlik alanının artan önemini açıkça ortaya koymaktadır. Devletler güvenliğin sağlanması amacıyla tüm zamanlarda sosyal normların, yasaların ve belirli yaşam standartlarının bir toplumda uygulanabilmesi için etkili güvenlik yapısına ihtiyaç duyarlar. Söz konusu bu yapılar “*kolluk*” olarak da bilinen kuvvetler eliyle uygulanmaktadır ve “*kolluk sistemini*” anlamak güvenliğin sağlanması çalışmalarında önemli bir konudur. Çünkü kolluk denilen sistem günümüzde güvenliğin sağlanmasının merkezinde olan bir yapıdır ve her geçen gün bu yapıya daha çok görev düşmektedir. Kolluk denilen bu kavramın tanımını ise “*kamu düzeni ve güvenliğini koruma, kollama, suç ve suçluları bulmakla görevli, gerektiğinde zor kullanma yetkisine sahip, kanunlarla verilen yetkiler kapsamında görev yapan kuruluşlar*”²⁴ ve “*Yargı otoritesinin yönetimi altında cezai yaptırım gerektiren fiilleri önlemek ve soruşturmak, yerel veya ulusal sivil otoritenin yönetimi*

¹⁹ a.g.e., s. 70.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için Bk. James Q. Wilson, George L. Kelling, “The police and neighborhood safety BrokenWindows”, http://www.manhattaninstitute.org/pdf/atlantic_monthlybroken_windows.pdf, (10.05.2015)

²¹ Ayrıntılı bilgi için Bk. Stephen M. Walt, “Rational Choice and Security Studies”, **International Security**, Vol. 23, No. 4 (Spring 1999), s. 5–48.

²² Ayrıntılı bilgi için Bk. Diane Zahm, “Using Crime Prevention Through Environmental Design in Problem-Solving”, **Problem-Oriented Guides for Police Problem-Solving Tools Series Guide No. 8**, August 2007, s. 1-65.

²³ İsmail Yılmaz, “Türk Jandarmanın 21. Yüzyıl Güvenlik Felsefesi”, **Jandarma Dergisi**, Sayı: 139, Haziran 2014, s.78-87.

²⁴ Cevdet Polat, “Jandarmanın Dünyadaki Konumu”, **Jandarma Dergisi**, Sayı: 135, 2013, s.11-21.

altında kamu düzenini sağlamak gibi hususlarda yetki ve eş-sorumluluk sahibi olan ve bunlara ek olarak çeşitli idari görevler verebilen bir teşkilat” olarak yapabiliriz²⁵.

Kolluk sistemi dünyada genel uygulanış biçimi olarak iki farklı yapıya sahiptir. Birincisi “*Polis*” diye adlandırılan sistemdir ve oluşumu uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Polis kelimesi Latince “*politia=politika*” sözcüğünden türemiş ve kent/şehir manasında kullanılmıştır. Daha sonra ise geniş anlamda kent teşkilatı ve devlet yönetimi gibi anlamlar için kullanılan Polis kelimesi günümüzde ise kent içinde kamu düzenini, huzur ve esenliği sağlayan örgüt, kolluk, zabıta anlamını kullanmaktadır²⁶.

İkinci olarak ise “*Askerî Statüye Sahip (Law-Enforcement)*” yani askerî bir yapı içerisinde bulunup aynı zamanda sivil makamlar tarafından yönetilen bir kuvvet olan ve birçok ülke tarafından “*Jandarma*” olarak isimlendirilen kuvvettir. “*Jandarma*” kelimesine etimolojisi olarak bakıldığında Fransızca kullanılan “*gens d’armes*” yani “*silâhlı adamlar*” kelimesinden geldiği söylenmektedir²⁷. 16 Şubat 1791 tarihinde Fransız Jandarması’nın kurulması ile Avrupa’da Jandarma kavramının ortaya çıktığı zaman olarak kabul edilmektedir. Fransa’dan etkilenen İtalya ve Hollanda’da 1814, Türkiye’de 1839, İspanya’da 1844, Romanya’da 1850 ve Portekiz’de ise 1911 yıllarında Jandarma kuvvetleri kurulmuştur.

Ülkemizde genel kolluk görevi, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı vasıtası ile yerine getirilmektedir. Ayrıca devletin diğer bir kolluk birimi olan MİT ve bazı kamu kurumlarının birimleri sayılabilir. Jandarma Genel Komutanlığı olarak kurulmuş olan ve genel olarak Jandarma ismi ile anılan ve askerî statüye sahip olan kolluk kuvveti (law-enforcement) uluslararası alanda da birçok devlet tarafından etkili kullanılan bir kurumdur. Askerî Kolluk Kuvveti statüsüne sahip olan Jandarma ile daha sivil olan Polis Teşkilatı birbirlerine benzer yapılar olmasına rağmen birbirinden farklı işlevleri

²⁵“Statutes”, <http://www.fiep.org/about-fiep/statutes/#annexe>, (10.04.2015).

²⁶Adem Kızılkaya, Nevzat Sönmez, “Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı ve Türk Polis Teşkilatı”, <http://www.caginpulisi.com.tr/gecmisten-gunumuze-guvenlik-ihitiyaci-ve-turk-polis-teskilati-turk-polis-teskilatinin-kurulusunun-158-yil-donumu-anisina/>, (24.01.2015).

²⁷<http://dictionary.reference.com/browse/gendarme>, (15.01.2015).

yerine getiren kurumlardır²⁸. Jandarma güçlerinin, krizin en başından itibaren kolluk görevlerini yerine getirerek istikrarsız ortamlarda rol almaları için bir takım askerî yetenekleri ve yeterli donanımlara sahiptir. Ancak Polis Teşkilatı bu tür görevlerde askerî yeteneklere sahip değildir. Konumuzun polis den daha çok askerî statülü kolluk kuvveti olan Jandarma ile ilgili olması nedeniyle Türkiye’de bu vasıfla kurulmuş olan Jandarma Teşkilatına kısaca değineceğiz.

1.2. Türkiye’de Jandarma ve Kolluk Teşkilatı

Türklerde Jandarma sistemi Selçuklu Devleti’nden başlayarak, Türkiye Selçuklu Devleti, Anadolu Beylikleri ve Memluk Devleti dönemlerinde kullanılan “*Candar*” sistemi²⁹ ile Osmanlı’daki askerî statülü yol emniyet birimleri olan “*Derbend*”³⁰ ve “*Belderen*” sistemleri ile daha önceden aktif kullanılan ve eskiden var olan bir oluşum olduğunu ortaya koymaktadır³¹. Osmanlı tarihinde önemli bir yeri olan Tanzimat döneminde, idari ve sosyal alanlarda yapılan birçok reformların yanında güvenlik alanında da bir reform yapılması ihtiyacı belirlemiştir. Fransa örneğinden yararlanılarak 1845 Polis Nizamnamesi’nin yayınlanması ve şehir güvenliğinden sorumlu Polis Teşkilatının kurulması sonrasında, 1879 yılında “*Umum Jandarma Merkeziyesi*” ismiyle modern Jandarma Teşkilatının kurulmasında yine Fransa’nın etkisi görülmüştür³². Jandarma Teşkilatı’nın kuruluşu için Fransa’daki Jandarma genelgesi tercüme edilip teşkilatın yapısı oluşturulmuştur. Aynı zamanda Jandarma Teşkilatının yetki ve görevleri tanımlanmıştır. Osmanlı Devleti’nin bu reformlar konusunda örnek olarak Fransız sistemini seçmesindeki en önemli neden ise Fransız sistemin merkezî yapısının Osmanlı’nın yönetim biçimine uygun olduğunun düşünülmesidir. Tanzimat’la başlayan güvenlik alanındaki bu modernleşme sürecinin Osmanlı Devleti’nin yıkılmasından sonra yerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarafından aynı şekilde uygulanmaya konulduğu ve devam

²⁸Larry E. Sullivan, “Introduction”, **Encyclopedia of law enforcement**, Sage Publications, United Kingdom, 2005, s. 9-11.

²⁹Ayrıntılı bilgi için Bk. Aydın Taneri, “Candar”, mad., **DİA**, Cilt: 7, Ankara, 1993, s.145-146,

³⁰Ayrıntılı bilgi için Bk. Yusuf Halaçoğlu, “Derbend”, mad., **DİA**, Cilt: 9, Ankara, 1993, s. 162-164.

³¹Güray Alpar, "Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü Ve Dünyadaki Konumu", **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, Sayı: 2(1), 2013, s.79-106.

³²a.g.e., s. 79-106.

ettirildiği görülmektedir³³. İtalya, Fransa, Portekiz ve İspanya gibi çoklu bir yapıda olan kolluk teşkilatımız genel olarak Fransa'nın kolluk teşkilatının etkisi sonucunda bu yapıya kavuşmuştur³⁴.

Ülkemizde Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup, Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğrenim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Ancak Jandarma Genel Komutanı, Bakana karşı sorumludur. Askerî statülü kolluk kuvveti olan Jandarmanın genel olarak görevleri "2803 nolu Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu"nun 7. Maddesinde Jandarmanın sorumluluk alanlarında genel olarak görevleri şöyle tanımlanmıştır;

a) Mülki görevleri;

Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak.

b) Adli görevleri;

İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek.

c) Askerî görevleri;

Askerî kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmak.

d) Diğer görevleri;

Yukarıda belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla Jandarmaya verilen görevleri yapmak.

³³Mehmet Soytürk, "Modern Devlet ve Güvenlik: Fransa, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma Teşkilatı ", **History Studies**, Volume 4, 2012, s. 301-316.

³⁴Hasan Hüseyin Çevik, Alptekin Taşçı, "Yusuf Aydın, İtalyan Kolluk Yönetimi", **Polis bilimleri Dergisi**, Cilt:7, Sayı: 4, 2005, s.115-143.

Aynı kanunun 8. maddesinde de Jandarmanın sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halindeki görevleri şöyle tanımlanmıştır;

“Jandarma birlikleri; Genelkurmay Başkanlığınca lüzum görülen hallerde sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde gerekli olan bölümü ile Kuvvet Komutanlıkları emrine girer, kalan bölümü ile Jandarma Genel Komutanlığı emrinde normal görevlerine devam eder.”

"2803 nolu Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunun" 10 maddesinde ise Jandarmanın görev ve sorumluluk alanı belirlenmiştir. Söz konusu maddeye göre Jandarmanın genel olarak görev ve sorumluluk alanı şöyle tarif edilmiştir;

“Polis görev sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan veya Polis Teşkilatı bulunmayan yerlerdir. Ancak, belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerler, jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak tespit edilebilir. Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak diğer güvenlik kuvvetleri ile iş birliği ve koordinasyonda bulunur. Jandarma veya Emniyet Teşkilatı, kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi halinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler. Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleriyle iş birliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle belirlenir³⁵.”

1.3. Dünyadaki Jandarma Teşkilatları

Genel olarak bugünkü anlamda "Jandarma" kelimesinin kullanılmaya başlandığı tarih Fransız İhtilali dönemine rastlamaktadır. Dünyada birçok ülkenin kolluk sistemlerinde bulunan "Jandarma" dendiği zaman genel olarak askerî statülü olan emniyet ve asayişin sağlanması ve kamu düzeninin koruyan güvenlik yapısı anlaşılmaktadır. Askerî statü anlamından ise teşkilatın askerî bir hiyerarşi içerisinde yapılandırıldığı anlaşılmaktadır. "Dünyada bu gün (57) ülkede Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvveti olarak vasıflandırılan teşkilat bulunmaktadır. Bu ülkelerden (12)'si Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği

³⁵2803 Nolu Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2803.pdf>, (10.01.2015).

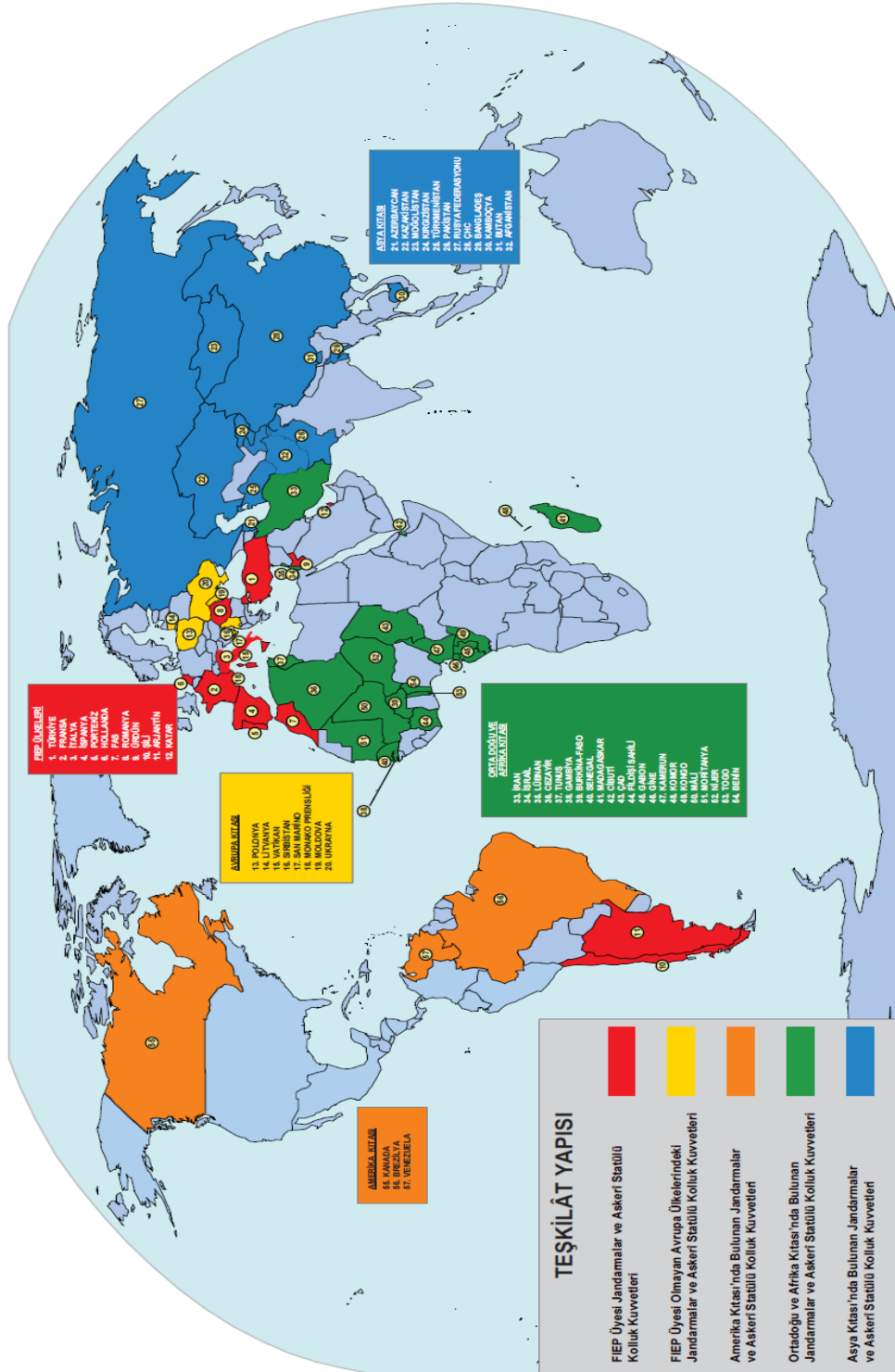
(FİEP) üyesi, (8)'i FİEP üyesi olmayan Avrupa ülkesi (3)'ü Amerika Kıtası ülkesi (22)'si Orta Doğu ve Afrika Kıtası ülkesi (12) ve (7)'si Asya ülkesidir³⁶. 2008 yılında Ürdün ve 2012 yılında da Katar Jandarma Teşkilatını kurmuştur.

Jandarma kuvvetleri her ülkede farklı isimlerde kurulabilmektedir. Tarihi, kültürel ve ülkelerin farklı özelliklerine bağlı olarak isimleri ve gelenekleri farklı olabilmektedir. Örneğin; İtalya-Carabinieri, İspanya-Guardia Civil, Portekiz, Ulusal Cumhuriyet Muhafızları, Hollanda-Kraliyet Mareşose, Şili-Carabineros Tunus-Milli Muhafaza Teşkilatları Jandarma olarak kabul edilen oluşumlardır. Farklı bölgelerde ve isimlerde kurulmalarına rağmen ortak özellikleri bakımından aynı olan bu teşkilatlar genellikle zor bölgelerde görev yapması, askerî hiyerarşi içerisinde alınmaları, çok yönlülük ve disiplinli olmaları bakımından birbirlerine benzemektedir³⁷.

³⁶Cevdet Polat, “Jandarmanın Dünyadaki Konumu”, **Jandarma Dergisi**, Sayı: 139, 2014, s.60-69.

³⁷**a.g.e.**, s.60-69.

Dünya Jandarmaları ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri

Şekil 1.1. Dünyada bulunan Askerî Statülü Jandarma Kuvvetleri ³⁸.

³⁸ a.g.e., s.60-69.

Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvveti bulunan 57 ülkenin 27'si mülki, adli ve askerî görevler var iken, 30'unda ise adli görevler yoktur. Genel olarak bağıllık durumlarına bakıldığında her ülkenin kendi yapısı içerisinde farklı yapılara sahip olduğu görülmektedir. Ancak genellikle hem İçişleri Bakanlığı'na hem de Savunma Bakanlığı'na bağlı bir yapıda oldukları görülmektedir. Fransa modelinin etkisiyle kurulan bu yapıların operasyonel yönleri ise İçişleri Bakanlığı ile yürütmektedir. Askerî statülü olan kolluk kuvvetlerinin sorumluluk alanlarına bakıldığında ise şehirlerde genellikle Polis'in görev yaptığı ve belediye sınırlarının dışında ise Jandarma'nın genel asayişten sorumlu olduğu görülmektedir³⁹.

Askerî statülü bir kolluk kuvveti olan Jandarma'nın kolluk kuvveti olarak teşkilatlandırılmasında bazı avantajlar bulunmaktadır. Askerî bir yapıya sahip olmaları istikrar açısından daha etkinlik sağlamaktadır. Bu yapısal durum şu avantajları beraberinde getirmektedir;

“Jandarma, diğer sivil kolluk kuvvetlerinin rakibi değil tamamlayıcıdır.

Jandarma personeli askerî statüsü sayesinde tarafsız kalabilmektedir.

Jandarmanın askerî değerlere bağlı olması neticesinde hayatlarını işlerine odaklamakta kendi çıkarlarını kamu menfaatinin altında tutmakta ve görevlerini başarıyla ifa etmeye engel olacak bir türlü hareketi reddetmektedir.

Barişi Destekleme Harekâtı'nda yerel kolluk kuvvetlerinin eğitilmesinde ve Birleşmiş Milletler yönetiminde düzenin sağlanmasında, sivil kolluk olarak jandarma benzeri kuvvetler bu tip görevlerin tamamında daha etkili olarak kullanılmaktadır.

Askerî statüsü nedeniyle askerî komuta altında ve sahip olduğu çok yönlülük nedeniyle sivil yönetim komutası altında görev ifa edebilme imkân ve kabiliyetleri sayesinde jandarma güçleri kriz yönetim görevlerinin her aşamasında ve seviyesinde görev alabilirler⁴⁰.”

³⁹ a.g.e., s.60-69.

⁴⁰ a.g.e., s.60-69.

1.4. Avrupa Ve Akdeniz Jandarmalar Ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği (FIEP)

1.4.1. FIEP'in Tanımı, Amacı ve Faaliyet Sahası

"Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği (FIEP)", Avrupa ve Akdeniz Askerî Statülü Jandarma ve Polis Kuvvetlerini kapsayan uluslararası bir organizasyondur. Birliğin kısaltması Fransızca Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz (France-Italie-Espagne-Portugal) ülkelerin isimlerinin baş harflerini temsilen FIEP olarak ifade edilmektedir. 2001, 2002 ve 2009 mutabakatlarında organizasyonun tanımı yapılmış, çalışma sistemi, kuruluşu ve organları belirlenmiştir. Üyelik şartlarından olan "*Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvveti*" sahip olma kavramı "*Yargı otoritesinin yönetimi altında cezai yaptırım gerektiren fiilleri önlemek ve soruşturmak, yerel veya ulusal sivil otoritenin yönetimi altında kamu düzenini sağlamak gibi hususlarda yetki ve eş-sorumluluk sahibi olan ve bunlara ek olarak çeşitli idari görevler verebilen bir teşkilat*" olarak 2009 yılındaki son toplantıda tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu tanım kolluk sisteminin uluslararası açıdan bir tanımı sayılmaktadır⁴¹. Yine bu toplantıda FIEP'in amacı; karşılıklı ilişkileri genişletmek, güçlendirmek, yenilikçiliği teşvik etmek, yurt dışındaki organizasyon ve yapıların kendi modellerine değer vermek şeklinde belirlenmiştir. Operasyonel görevleri icra edebilecek bir yapıya sahip olmayan FIEP, genel anlamda bilgi alışverişi ve tecrübe paylaşımı üzerine kurulan bir örgüttür⁴².

FIEP Birliği mevcut uluslararası anlaşmalar ve ulusal yönetmeliklere uygun olarak aşağıdaki sektörlerde bilgi ve deneyim alışverişinde bulunmaktadır.

- Eğitim ve İstihdam;
- Hizmet Organizasyonu;
- Yeni Teknolojiler ve Lojistik;
- Avrupa ve Akdeniz İlişkileri⁴³.

⁴¹"The Association", <http://www.fiep.org/about-fiep/the-association>, (19.04.2015).

⁴²a.g.k., (19.04.2015).

⁴³a.g.k., (19.04.2015).

FIEP'in faaliyet sahası ise mevcut uluslararası anlaşmalar ve ulusal mevzuata uygun olarak;

- İnsan Kaynakları,
- Hizmet İçin Teşkilatlanma,
- Yeni Teknolojiler ve Lojistik,
- Avrupa İşleri olmak üzere bilgi ve tecrübe değişimi esasları üzerine kurulmuştur⁴⁴.

1.4.2. FIEP'in Kuruluş Süreci

Fransa Milli Jandarma Genel Direktörlüğü, 01 Ekim 1992 tarihinde Avrupa Jandarmaları arasında iş birliğini geliştirmek, askerî statüsü olan kolluk kuvvetlerinin, kuruldukları ülkelerin yüzölçümlerinin büyük kısmının emniyet ve asayişinin sağlanmasından sorumlu oldukları göz önüne alınarak, uluslararası alanda da hak ettikleri yere sahip olmalarını sağlamak maksadıyla bir iş birliği projesi önermiştir. Aynı tarihlerde, Fransa'nın önerdiği projenin dışında, İspanya Guardia Civil Genel Direktörlüğü ile İtalya Karabinieri Komutanlığı arasında 12 Mayıs 1993 tarihinde Fransa'nın teklifine yakın bir iş birliği başlatılmıştır. Çeşitli alanlarda oluşturulan iş birliği çalışmalarının daha sağlıklı yürütülebilmesi ve bu çalışmaların yasal sınırlarının belirlenebilmesi maksadıyla, Fransa Jandarmasının öncülüğünde 18 Mayıs 1994 tarihinde Madrid'de, Fransa Milli Jandarma Genel Direktörlüğü, İtalya Karabinieri Genel Komutanlığı ve İspanya Guardia Civil Genel Direktörlüğü arasında bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, FIEP'in ilk temeli atılmıştır. Ancak henüz sadece, Fransa, İtalya ve İspanya Jandarmaları arasında bir iş birliği başlatıldığı için yapılan çalışmalar (FIE) olarak anılmıştır⁴⁵.

02 Haziran 1995 tarihinde Roma'da, FIE ülkesi jandarmaların yaptığı toplantı sonrasında, üç teşkilat arasındaki iş birliğinin bütün Avrupa'ya yayılması fikri benimsenmiştir. Bu kapsamda ilk adım olarak Portekiz Cumhuriyet Ulusal Muhafızlar Komutanlığına FIE'ye katılım çağrısı yapılmıştır. Portekiz'in, çağrıya

⁴⁴“Statutes”, <http://www.fiep.org/about-fiep/statutes/#annexe>, (19.04.2015).

⁴⁵a.g.k., (19.04.2015).

olumlu yaklaşması ve Cumhuriyet Ulusal Muhafızlar Komutanlığının başlatılan iş birliğine (FIE'ye) katılımı ile FIEP doğmuştur.

23 Mayıs 1996 tarihinde Fransa'da yapılan Genel Komutan ve Direktörlerin katıldığı ilk zirve toplantısında imzalanan “*Ortak Açıklama*” ile her yıl bir teşkilâtın Dönem Başkanlığı görevini yürütmesi prensibi benimsenmiştir. Türkiye'nin birliğe üye olma süreci ise ilk defa 30 Ağustos 1997 tarihinde Türkiye Jandarma Genel Komutanlığı tarafından FIEP üyesi ülkelerin Jandarma Genel Komutan ve Direktörlerine birer mektup gönderilmesiyle başlamıştır⁴⁶. 21 Ekim 1997'de Lizbon'da Genel Komutan ve Direktörler Zirve Toplantısı yapılmış. Bu toplantıda Türk Jandarmasının FIEP'e üye olma talebi görüşülmüş ve Türk Jandarmasının “*Gözlemci Üye*” liği kabul edilmiştir. Madrid'de yapılan 20 Ekim 1998 tarihli Jandarma Genel Komutanlar ve Direktörler Zirve Toplantısında Türk Jandarma Genel Komutanlığının FIEP'e aslî üye olması onaylanmıştır. Aynı toplantıda, Hollanda Kraliyet Mareşose Komutanlığı ile Fas Kraliyet Jandarma Komutanlığının da gözlemci üye olarak katılmaları kabul edilmiştir. Roma'da 20 Ekim 1999 tarihinde yapılan Jandarma Genel Komutanlar ve Direktörler Toplantısında, genel olarak birliğin çalışmaları ve iç işleyişini düzenleyen “*FIEP Mutabakatı*” imzalanmıştır. Mutabakat Metni 2001, 2002 ve 2009 yıllarında güncellenmiştir ve en son 2009 tarihli olan metin geçerlidir⁴⁷. FIEP'in kurulmasından günümüze kadar 11 ülke birliğe üye ve gözlemci üye olarak katılmışlardır. Farklı tarihlerde birliğe katılan ülkelerin katılım durumu ve katılım tarihleri şu şekildedir:

⁴⁶ a.g.k., (19.04.2015).

⁴⁷ a.g.k., (19.04.2015).

Tablo 1.1. FIEP Üyeleri ve Üyelik Tarihleri ⁴⁸

Ülkeler	Teşkilatın Adı	Üyelik tarihleri
Fransa	Millî Jandarma Genel Direktörlüğü	1994
İtalya	Karabinieri Genel Komutanlığı	
İspanya	Guardia Civil Direktörlüğü	
Portekiz	Ulusal Cumhuriyet Muhafızları K.lığı	1995
Türkiye	Jandarma Genel Komutanlığı	1998
Hollanda	Kraliyet Mareşose Komutanlığı	2000
Fas	Kraliyet Jandarma Komutanlığı	
Romanya	Jandarma Genel Müfettişliği	2001
Şili	Karabineros Genel Direktörlüğü	2005
Arjantin	Millî Jandarma Direktörlüğü (*)	
Ürdün	Darak Kuvvetleri Genel Direktörlüğü	2011

(*) Ortak Üye

^{48c}Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği”, <http://www.jandarma.gov.tr/dis/fiep.htm>, (26.04.2015).

Bugüne kadar birçok devlet tarafından Dönem Başkanlığı ve Sekreteryaya görevleri yürütülmüştür. Bu devletler ve tarihleri şu şekildedir:

Tablo 1.2. FIEP Dönem Başkanlığı ve Sekreteryaya görevleri yürüten devletler ve tarihleri⁴⁹.

Sıra Nu.	Üye Teşkilâtın Adı	Başkanlık Dönemi
1.	Portekiz Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı	Ekim 1996-Ekim 1997
2.	İspanya Polis ve Guardia Civil Genel Direktörlüğü	Ekim 1997-Ekim 1998
3.	İtalya Karabinieri Genel Komutanlığı	Ekim 1998-Ekim 1999
4.	Fransa Millî Jandarma Genel Direktörlüğü	Ekim 1999-Ekim 2000
5.	Jandarma Genel Komutanlığı	Ekim 2000-Ekim 2001
6.	Hollanda Kraliyet Mareşose Komutanlığı	Ekim 2001-Ekim 2002
7.	Fas Kraliyet Jandarma Komutanlığı	Ekim 2002-Ekim 2003
8.	Portekiz Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı	Ekim 2003-Ekim 2004
9.	İspanya Polis ve Guardia Civil Genel Direktörlüğü	Ekim 2004-Ekim 2005
10.	İtalya Karabinieri Genel Komutanlığı	Ekim 2005-Ekim 2006
11.	Fransa Millî Jandarma Genel Direktörlüğü	Ekim 2006-Ekim 2007
12.	Romanya Jandarma Genel Müfettişliği	Ekim 2007-Ekim 2008
13.	Jandarma Genel Komutanlığı	Ekim 2008-Ekim 2009
14.	Hollanda Kraliyet Mareşose Komutanlığı	Ekim 2009-Ekim 2010
15.	Fas Kraliyet Jandarma Komutanlığı	Ekim 2010-Ekim 2011
16.	Portekiz Ulusal Cumhuriyet Muhafızları Komutanlığı	Ekim 2011-Ekim 2012

⁴⁹ a.g.k., (26.04.2015).

2008-2009 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı ikinci kez Dönem Başkanlığı'nı icra etmiş ve Dönem Başkanlığı süresince icra edilen faaliyetler şu konular kapsamında olmuştur:

Tablo 1.3. 2008-2009 Jandarma Genel Komutanlığı Dönem Başkanlığı'nda İcra Edilen Faaliyetler⁵⁰.

Toplantı Adı	Görevli Ülke	Tarih	Konu
Avrupa İşleri Komisyonu	Hollanda	25-28 Kasım 2008	İstikrarın Sağlanması Programı (ISEC) çerçevesinde FIEP üyelerinin uluslararası iş birliğinin etkisi ve yaklaşımı
İnsan Kaynakları Komisyonu	İspanya	18-21 Mayıs 2009	Doğal afetlerde görev alacak Jandarma Arama Kurtarma Tim personelinin eğitimi
Yeni Teknolojiler ve Lojistik Komisyonu	Fas	21-24 Nisan 2009	Doğal afetlerde jandarma personelinin kullandığı araç, gereç ve malzemeler ile iletişim sistemleri
Hizmet İçin Teşkilatlanma Komisyonu	Portekiz	16-19 Mart 2009	Doğal afetlerde jandarmanın rolü ve arama kurtarma faaliyetleri
Seminer	Türkiye	07-08 Haziran 2010	Bilişim Suçlarıyla Mücadele
Zirve Hazırlık Toplantısı	Türkiye	07-10 Eylül 2009	FIEP 2009 Yılı Zirve Toplantısı Hazırlıklarının Koordinasyonu
Genel Komutanlar ve Direktörler Zirve Toplantısı	Türkiye	12-15 Ekim 2009	FIEP 2009 Yılı Ortak Açıklamasının imzalanması

⁵⁰ a.g.k., (26.04.2015).

1.4.3. FIEP'in Üyelik Şartları

Üyelerin statüsü Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin veya Akdeniz ülkelerinin bütün Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri olarak belirlenmiştir. Üyelerin Birliğe kabulü süreci bu açıdan geçerlidir. Üyelik statüsü Komisyon toplantılarına ve Zirve Toplantısına oy hakkı ile katılabilmektedir. Farklı üyelik statüleri olan birliğin her üyelik statüsü için bazı şartları bulunmaktadır.

Ortak Üye Statüsü; belirtilen coğrafi şartları karşılamayan Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleridir. Ortak üyelik statüsü komisyonlara ve Zirve Toplantısına oy hakkı olmadan katılmaya imkân vermektedir.

Gözlemci Statüsü; coğrafi şartları karşılayan veya karşılamayan ve FIEP Birliğinin üyesi veya ortak üyesi olmak isteyen birliğe katılma işlemlerini yerine getiren Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleridir. Gözlemci statüsü yalnızca komisyonlara katılma hakkı verir.

Üyelik ise şu şartları ise şunlardır:

- Avrupa Konseyi üyesi veya Akdeniz Havzası ülkesi olmak,
- Askerî statüde bir genel Kolluk Kuvveti olmak,
- Yargı otoritesinin yönetimi altında cezai yaptırım gerektiren suçları soruşturmak ve önlemek,
- Yerel veya ulusal otoritenin yönetimi altında kamu düzenini sağlamak,
- Bunlara ek olarak çeşitli diğer idari görevleri üstlenmektir⁵¹.

1.4.4. FIEP'in Organları

FIEP'in organları karşılıklı iş birliğinin geliştirilmesi ve eşit bir yönetim anlayışı içerisinde organizasyonun yönetilmesi amacıyla, Dönem Başkanlığı, Sekretarya (FIEP Proje Sb.), Genel Komutan/Direktörler Yüksek Konseyi (Zirve) olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

FIEP'te daimi bir Sekretarya ve Başkanlık sistemi mevcut değildir. Bu görevler üye ülkeler arasında dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Dönem Başkanlığı

⁵¹ a.g.k., (26.04.2015).

ve Sekreteryaya görevleri her yıl ekim ayında yapılan Jandarma Genel Komutan ve Direktörler Zirve Toplantısı ile başlamaktadır. Bu görevleri yürüten teşkilât, Başkanlık ve Sekreteryaya görevlerini ülkesinde düzenlediği Jandarma Genel Komutan ve Direktörler Zirve Toplantısı ile kendinden sonraki teşkilâta devretmektedir.

1. Dönem Başkanlığı; Birliği temsil etmekle ve alınan kararlarla ilgili faaliyetleri yönetmekle sorumludur. Teşkilatın başkanlığı 1 yıl süre ile asli üye ülkeler arasında sıra ile yapılmaktadır. Başkanlık görevini yürüten ülke hem Direktörler ve Genel Komutanlar Yüksek Konseyi toplantılarını hem de hazırlık faaliyetlerini düzenlemekten ve toplantılara ev sahipliği yapmaktan sorumludur. Yüksek konseyin belirleyeceği programları koordine ve kontrol eder. Ayrıca şu görevleri yapmaktadır:

- Anlaşmanın öngördüğü faaliyetleri yürütmek,
- Komisyonlar arasındaki teması sağlamak,
- Her üye kurumun belirlediği merkez büro temaslarını sürdürmek,
- Gerekli tüm dokümanları hazırlama görevlerini yapmaktadır.

2. Sekreteryaya (FIEP Proje Subayı); Başkanlığa bir yıllık dönemde görevleri yerine getirebilmesi için yardımcı olan birimdir.

- Hazırlık toplantıları gibi müşterek faaliyetleri koordine ve organize etmek,
- Raporların ve brifinglerin hazırlanması ve dağıtılması görevini yapmak,
- Direktörler/Komutanlar Yüksek Konseyi toplantılarda alınan kararların yürütülmesini takip etmek,
- Komisyonun aldığı kararların uygulanıp uygulanmadığını rapor etmek⁵².

3. Genel Komutan/Direktörler Yüksek Konseyi (Zirve); faaliyetleri yönlendirmekten ve ulaşılabilecek hedefleri belirlemekten sorumlu sorumludur. Karar organı olan Direktörler/Genel Komutanlar Yüksek Konseyi, birliğin üyelerinden oluşmaktadır. Konsey yıllık toplantılarında, birlik tarafından üstlenilen her bir sorumluluk için genel politika ve programı belirler. Üyeler bütün kararları, oybirliği ile alırlar. Bu kararlar, yıllık toplantının sonunda

⁵²“Statutes”, <http://www.fiep.org/about-fiep/statutes/#annexe>, (19.04.2015).

imzalanan bir ortak açıklama ile resmiyet kazanırlar. Her bir üye veya ortak üye herhangi bir kararın kendi içinde uygulanmasını, erteleyebilir. Resmi toplantıdan önce genellikle, ilgili konuları incelemek amacıyla bir koordinasyon toplantısı yapılır. Bu toplantıda üyeler; gelecekte izlenecek bazı tutumları teklif etmek maksatıyla, geçen yılın komisyon toplantılar ve seminerinin sonuçlarını inceler, Direktörler/Genel Komutanların dikkatine sunulacak olan gündemi onaylar, eğer gerekirse, acil ve önemli konular için bütün asli üyelerin görüşlerini aldıktan sonra acil toplantı yapar⁵³.

1.4.5. FIEP'in Komisyonları

Her bir bilgi değişimi alanı için bir tane olmak üzere, üye teşkilatların temsilcilerinden oluşan komisyonlar üye ülke jandarma teşkilâtları arasında mevcut ilişkileri çeşitlendirip zenginleştirmek maksadıyla kurulmuştur. Bu komisyonlar ve işlevleri şunlardır.

- a) İnsan Kaynakları: Personel temini, eğitimi ve öğretimi konularında yıllık toplantılar ve seminerler düzenlemek. İstatistiksel verileri (seçim testleri, adayların seviyeleri vb.) karşılıklı olarak değişerek ve her bir kurumun düzenlemelerini güncelleyerek personel temin politikalarını birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve ilgili yönetmelikleri güncelleştirmek. Çeşitli seviyelerdeki eğitim kurumlarının kullandığı yöntem ve programları karşılaştırmak ve ortak personel eğitimi dokümanlarının değişimini sağlamak. Dağ arama-kurtarma, köpek eğitimi faaliyetleri, teknik, bilimsel ve adli alanlardaki uzmanlar arasındaki irtibatları kuvvetlendirmek ve bu alanlardaki özel müdahale birlikleri arasında personel ve tecrübe değişimini sağlamak. Çevre zabıtası, sahil koruma ve kamu düzeninin sağlanması alanlarında tecrübe değişimini sağlamak. Okul temsilcileri ve öğretmenler arasında irtibatların kuvvetlendirilmesini ve eğitim kurumlarının kardeş okul ilan edilmelerini sağlamak. Personelin harekât ve savunma tekniklerindeki yenilikleri takip edebilmelerini temin için gerekli kurslar açılmasını teşvik etmek.

⁵³ a.g.k., (19.04.2015).

- b)** Hizmet için Teşkilâtlanma: Kanun, yönetmelik, tüzük, yönerge, harekât tarzı ve araştırma tekniklerine ilişkin, bilgi ve tecrübe değişimi yapmak, Bilimsel soruşturma, çevre ve kültür varlıklarının korunması, uyuşturucu madde, organize suç örgütleri, terörizm ve yasa dışı göç ile mücadelede yetkili makamlar arasında periyodik ziyaretler yapılması ile kurslar ve toplantılar düzenlenmesi yöntemleriyle üye ülkeler arasında iş birliği sağlamak, Sahil güvenlik, sualtı etkinlikleri, patlayıcı maddelerin tesirsiz hale getirilmesi ve sabotajlara karşı mücadele, sınır koruma ve uluslararası Barışı Koruma Harekâtlarında kazanılan becerilerin değişimini sağlamak, kamu düzeninin korunması çalışmalarını yönetme ve organize etmede kutlanılan yöntemleri standart hale getirmek amacıyla, bu konuda yaşanan sorunların incelenmesi ve değerlendirilmesini sağlamak ve halkla ilişkiler alanlarındaki iş birliğinin geliştirilmesini sağlamak.
- c)** Yeni Teknolojiler ve Lojistik: Koruma ve müdahale teçhizatı, dinleme, keşif ve yer tespiti amaçları için kullanılan teknik ve yöntemler, Kriminal laboratuvarlarında kullanılacak teknik ve bilimsel sistemler (DNA, ses ve parmak izi tespiti, entomoloji) ile ilgili doküman ve malzemeler, standart hale getirilmiş donanım ve yazılım sistemlerinin araştırılması. Operasyonel ve hukuki amaçla İnternet kullanımındaki tecrübelerin paylaşılması, resimler ve verilerin izlenmesi sistemlerinin geliştirilmesi, sistemlerin korunması, sistem dijitalizasyonu, sınır komşusu ülkeler arasında muhabere irtibatı, yüksek frekans sistemleri, muhaberenin emniyeti ile ilgili iletişim araçları, ulaştırma araçları alanlarında faaliyet göstererek, üye ülkeler arasında bilgi değişimi sağlamak⁵⁴.
- d)** Avrupa işleri: Birliğin Avrupa Birliğine üye olan temsilci ülkelerinin kurumlarınca oluşturulmuştur. Komisyonun görevi; en az iki üye devlet tarafından önerilen ve ortak çıkar sağlayacak projeleri seçerek onay için Avrupa Birliğinin ilgili kurumlarına sunmaktır. FIEP'e üye olup, ancak

⁵⁴ a.g.k., (20.04.2015).

Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelerin kolluk kuvvetleri ya da jandarmaları, komisyonunun çalışmalarına gözlemci üye olarak katılabilirler⁵⁵.

1.5. Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK-EUROGENDFOR-EGF)

1.5.1. AJK'nın Tanımı, Amacı ve Faaliyet Sahası

Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK), uluslararası alanda oluşabilecek krizlerde yönetimi kapasitelerini güçlendirmek ve Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasının gelişimini sağlamak amacıyla AB üyesi ülkeler olan Fransa, İtalya, Hollanda, Portekiz, Romanya ve İspanya'nın katılımıyla kurulan çok uluslu bir organizasyondur. Birleşik bir kolluk kuvveti olan AJK operasyonel görevleri icra edebilecek bir yapıya sahiptir. İcra ettiği görevler bakımından Avrupa Birliğini (AB), Birleşmiş Milletleri (BM), Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatını (AGİT), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünü (NATO) ve özel oluşturulacak koalisyonlara destek vermektedir⁵⁶. Uluslararası güvenlik ve savunma konularında NATO ve ABD den bağımsız hareket etmek amacıyla oluşturulan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları (AGSP) uyarınca, yapılan anlaşmalarla Avrupa Birliği bünyesi haricindeki ülkelerde de operasyon yapabilme kabiliyeti bulunmaktadır⁵⁷. Güçlü ve hızla konuşlanabilme yeteneği nedeniyle birçok bölgede etkili bir kuvvet olarak kullanılmaktadır.

1.5.2. AJK'nın Kuruluş Süreci

Avrupa Jandarma Kuvveti, 17 Eylül 2004 tarihinde Noordwijk'te (Hollanda) Niyet Beyanını imzalanması ile kurulmuştur. Avrupa Jandarma Kuvveti Daimi Karargâhı, kuruluşundan bu yana, "*Chinotto*" kışlası, "*Vicenza*" denilen yerdedir⁵⁸. 20 Temmuz 2006'da Niyet Beyanının uygulamaya konulmasıyla AJK'nın temel amacı operasyonel kabiliyetleri güçlendirmek olmuştur. 2007 yılı AJK için önemli

⁵⁵ a.g.k., (20.04.2015).

⁵⁶ "Avrupa Jandarma Kuvveti", <http://www.eurogendfor.org/turkce/kurulus/ajk-nedir>, (26.04.2015)

⁵⁷ Atilla Tamer, "Avrupa Jandarma Kuvveti ve Türk Jandarması", *Jandarma Dergisi*, Sayı:130, 2011, s.34-37.

⁵⁸ "European Gendarmerie Force Keynotes On Eurogendfor Identity And Tasks", <http://www.eurogendfor.org/eurogendfor-library/download-area/eurogendfor-keynotes/eurogendfor-keynotes>, (15.04.2015).

bir tarihtir. İlk defa bu tarihte Bosna-Hersek'te ki Avrupa Birliği Kuvveti “*ALTHEA*” Harekâtında kuruluş amaçlarında biri olan kriz yönetimi operasyonuna katılmıştır. Türkiye'de bu harekâta katılmış ve bu harekâta AB dışından katılması “*Berlin-Plus*” anlaşması ile sağlanmıştır⁵⁹. İlk operasyonel görevi ise 2009 yılında Afganistan'daki NATO destekli Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti'ne katılması olmuştur. Bu görevleri 2010 yılında Birleşmiş Milletlerin “*Haiti İstikrar Misyonu*” ile Haiti Cumhuriyetinde meydana gelen yıkıcı depremin sonrasında ülkeye yardım görevi icra edilmiştir⁶⁰.

AJK'yı etkili kılan özelliklerden biri esnek bir yapıda olmasıdır. Sivil ve askerî komuta altında görev yapabilme sivil bir askerî operasyonda askerî öncelikten sivil önceliğe geçişi sağlama ihtimali, çabaların bir araya getirilmesine ve eylemin tutarlı olmasına imkân tanımaktadır. Askerî komuta altında görev yapabilme kabiliyeti AJK'nın yoğun çatışmalarda etkili kullanılmasını sağlamaktadır. Genelde sivil kolluk kuvvetlerinin askerî komuta zinciri içerisinde görev yapamıyor olmaları AJK'nın önemi artırmaktadır. AJK'nın kuruluş amaçlarında olan kriz durumundaki görevleri açısından operasyonların çeşitli aşamalarında görev yapabilmektedir.

Bu safhaları şöyle sıralayabiliriz;

“Başlangıç safhasında, istikrar operasyonlarının yürütülmesi ve düzen ve güvenliğin sağlanması, zayıf ya da var olmayan yerel kolluk güçlerinin değiştirilmesi ya da güçlendirilmesi;

Geçiş safhası boyunca, askerî harekâtın bir parçası olarak görevini yerine getirmeye devam etmesi, yerel ya da uluslararası kolluk birimleriyle olan koordinasyon ve iş birliğinin kolaylaştırılması;

Geri çekilme safhasında boyunca, sorumlulukların askerî komuta zincirinden sivil komuta zincirine düzgün ve sorunsuz bir şekilde transferinin kolaylaştırılması⁶¹.”

⁵⁹ NATO üyesi olan AB üyesi olmayan ülkelerin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası misyonlarına katılımı AB-NATO iş birliği kapsamındaki “Berlin-Plus Düzenlemeleri” çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bk. Tamer, **a.g.e.**, s.34-37.

⁶⁰“Avrupa Jandarma Kuvveti” <http://www.eurogendfor.org/turkce/kurulus/ajk-nedir>, (26.04.2015).

⁶¹ **a.g.k.**, (26.04.2015).

1.5.3. AJK'nın Üyelik Şartları

Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, Portekiz, Romanya ve Polonya AJK'ya tam üye, Türkiye gözlemci üye, Litvanya ise ortak üyedir. AJK'ya üyelik statüsü üç farklı şekilde tam üyelik, ortak üyelik ve gözlemci üyelik olarak belirlenmiştir.

Tam Üyelik: AB üyesi ve askerî statülü kolluk kuvvetine sahip bir ülke olabilir.

Ortak Üye Statüsü: Jandarma kuvveti bulunmayan AB ülkeleri veya aday ülkelerini bu statüdedir. Bu ülkeler operasyonlara katılmakla birlikte, karar alma sürecinde oy hakkı bulunmamaktadır. Litvanya ortak üye olarak birliğe katılmaktadır.

Gözlemci Statüsü: Askerî statülü Jandarma kuvveti bulunan AB'ye aday ülkeleri kapsamaktadır. Gözlemcilerin karargâhta irtibat subayları bulundurmaları, operasyonlara katılmada üçüncü ülkelere nispeten öncelik sahibi olmaları ve eğitim faaliyetlerine katılmaları öngörülmektedir. Gözlemci statüsü, tam üyelik için ilk adımdır. Türkiye gözlemci statüsünde AJK'da yer almaktadır⁶².

“Jandarma Genel Komutanlığının AJK'ya gözlemci statüde üye olmasına ilişkin iç hukukî süreç, 13 Mayıs 2010 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının 27 Mayıs 2010 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasıyla tamamlanmıştır⁶³.”

1.5.4. AJK'nın Birimleri

Bakanlar Yüksek Komitesi (CIMIN); AJK'nın yönetimini sağlayan birimdir. Komite üye her ülkenin

1. Dışişleri Bakanı'nın üst düzey temsilcisi
2. Savunma Bakanı ya da İçişleri Bakanı'nın üst düzey temsilcisi
3. İlgili jandarma kuvvetinin Genel Komutanı ya da Genel Direktörü tarafından temsil edilmektedir. Her üye ülke bir yıllığına Bakanlar Yüksek Komitesi Dönem Başkanlığı yapmaktadır. AJK Komutanı, Dönem Başkanlığı vasıtasıyla Bakanlar Yüksek Komitesi'nden aldığı talimatları uygulamaktadır.

⁶²“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)”, <http://www.jandarma.gov.tr/>, (26.04.2015).

⁶³a.g.k., (26.04.2015).

AJK Komutanı ve Karargâhı: Komutan, Komutan Yardımcısı, Kurmay Başkanı ve Harekât, Plan ve Prensipler ile Lojistik olmak üzere üç daire başkanlığından oluşan Karargâh da AJK personel sayısı 36'dır. Özel durumlarda 50'ye kadar çıkabilmektedir. AJK Kuvveti sürekli bir gücü barındırmayan, kuruluş amaçlarına uygun olarak gerektiği zamanlarda karargâh dâhil olmak üzere 30 gün içerisinde en fazla 800 jandarmayı seferber ederek bir kuvvet oluşturulabilmekte ve konuşlandırılabilir⁶⁴.

19 Kasım 2001 tarihinde Brüksel'de düzenlenen konferansında toplam gücün 2300'e ulaşabileceği bazı durumlar belirlenmiştir. Oluşturulacak bu gücün içerisinde genel kamu güvenliği ve asayişin korunması görevleri için tahsis edilen, operasyonel bir unsur, suç soruşturması, tespit, derleme, bilgi analizi ve işlenmesi, bireylerin korunması ve söz konusu kişilere yardım edilmesi, yasadışı ticaretle mücadele, terörle ve diğer önemli suçlarla mücadele konularında uzman olan kişiler ile diğer uzmanlardan oluşan suçla mücadele unsuru ve ekipman temin edilmesi, yeniden depolanması, bakımı, düzeltilmesi ve tahliye edilmesi, ulaşım, tıbbi ve sağlık bakım hizmetleri ile ilgili tüm faaliyetleri yerine getirebilen lojistik destek unsurları ilave edilmektedir⁶⁵.

AJK logosu mavi gökyüzü arka fonu üzerindeki haç biçiminde iki uçlu kılıç, gücü simgelemekte, defne çelengi, zaferi ve yanan el bombası ise kolluk kuvvetlerinin ortak askerî köklerini sembolize etmektedir. Üzerindeki el bombası, el bombası atan askerlerin cesaretini ve yürekliliğini simgelemektedir. Çelenk ise hem sivil (defne) hem de askerî (meşe) kabiliyetlere sahip olan AJK'nın çift yapısını vurgulamaktadır. İki uçlu kılıç, kullanılması kaçınılmaz bir mücadele aracı, hukukun zaferi için hareket eden bir doğruluk silahı olarak AJK'nın askerî statüsünü işaret etmektedir⁶⁶.

⁶⁴“European Gendarmerie Force, Lex Paciferat”, <http://www.eurogendfor.org/eurogendfor-library/download-area/eurogendfor-book/eurogendfor-book>, (10.02.2015), s.34.

⁶⁵“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) ile ilgili birimleri”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/kurulus/yapi>, (06.08.2015).

⁶⁶“European Gendarmerie Force, Lex Paciferat”, **a.g.k.**, (10.02.2015), s.28.

1.5.5. AJK'nın Kuruluş Yapısı

AJK “*Stratejik ve politik, operasyonel ve taktik*” olmak üzere üç seviyede teşkilatlanmıştır.

Stratejik ve Politik Seviye

AJK siyasi ve stratejik kararların alınması amacıyla oluşturulacak politikalarını yılda en az iki defa toplanan sorumlu Bakanlar temsilcilerinden oluşan AJK Bakanlar Yüksek Komitesi (CIMIN)'inde belirlemektedir. Bu toplantılar katılımcının talebi üzerine ihtiyaç olduğunda ya da düzenli bir şekilde oluşturulan çalışma grupları kapsamında yapılmaktadır⁶⁷. AJK'nın CIMIN Dönem Başkanlığı görevi üye ülkeler arasında bir yıllık sürelerle dönüşümlü olarak yürütülmektedir⁶⁸. (22 Kasım 2013 tarihinden itibaren Dönem Başkanlığı Fransa'dadır.)

İlk karar organı olan komitenin şu ana görevi vardır:

- Siyasi-askerî koordinasyonun ve siyasi kontrolün sağlanması ve AJK'ya stratejik yön vermek
- AJK Komutanını atamak ve rehberlik ile desteklemek
- Kuvvet karargâhı rolü ve yapısı üzerinde karar verir;
- Finansal Yönetim Kurulu Başkanı atar;
- Üçüncü bir ülkeye ortak veya gözlemci statüsü ile ilgili kararı verir;
- Uluslararası kuruluşlarla iş birliği çerçevesine karar verir;
- Üçüncü ülkelerle, uluslararası kuruluşlar ve diğer iş birliği isteklerini değerlendirir.

Operasyonel Seviye

AJK Operasyonel düzeydeki aktiviteleri “*Vicenza*”da bulunan AJK karargâhı ile sağlanmaktadır. Çok uluslu, modüler ve planlanabilir bir karargâha sahip olan AJK normal zamanlarda temsil görevinin yürütülmesi amacıyla 36 personelden oluşmaktadır. Operasyon durumlarında 50 kişiye kadar yükseltilmektedir.

⁶⁷ a.g.k., (10.02.2015), s.44.

⁶⁸“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)”, <http://www.jandarma.gov.tr/>, (26.04.2015).

AJK Karargâhının temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- Çok ulusluluk (Multinationality); altı AJK üye ülke askerî statülü uzman temsilcilerinden oluşmaktadır,
- Planlanabilir (Projectability); çok fazla istikrarsız senaryoların olduğu ortamlarda hızlı bir şekilde birliklerin konuşlandırılması,
- Modüler (Modularity); varlıklar-araçlar ve/veya insan kaynakları operasyonel ihtiyaçlar için zamanında birleştirilebilir bir yapıda olması,
- Aynı zamanda görevleri arasında operasyonel planlama doktrin geliştirme ve stratejik karar verme sürecine katkı sağlamakta vardır⁶⁹.

Taktik Seviye

Bu seviye harekâta katılan birliklerden oluşmaktadır. AJK kuvveti, sabit birlik oluşumu değildir. Üye ülkelerin harekâta katılmaya karar veren toplumsal olaylara müdahale birliklerinden oluşmaktadır. 30 gün içinde 800 personelin konuşlandırılması kabiliyeti bulunmaktadır⁷⁰. Harekâta katılan AJK birlikleri, görevlerini yapabilmek için sivil veya askerî bir otorite emrinde çalışmaktadır. Taktik seviyede, harekât ihtiyacına göre Harekât Alayı, Uzman Personel Bölüğü ve Lojistik Destek Bölüğü teşkil edilmektedir⁷¹.

1.5.6. AJK'nın İcra Ettiği Görevler

AJK, Avrupa Birliği çerçevesine (Avrupa Birliği Kuvveti) uygun olarak ilk defa 22 Kasım 2007 tarihinden 28 Ekim 2010 tarihine kadar Bosna-Hersek'de kullanılmıştır. Entegre Kolluk Kuvveti Karargâhını devralan AJK karargâhın yönetimini sağlamıştır⁷².

30 Nisan 2004 tarihinde “*MINUSTAH (Birleşmiş Milletler Haiti İstikrar Misyonu)*” oluşturulmuş ancak ülkenin durumu 12 Ocak 2010 tarihinde gerçekleşen ve 220.000 kişinin öldüğü büyük deprem daha da kötüleştirmiştir. BM Güvenlik Konseyi, 17 Ocak 2010 tarihinde, Haiti'de kendi kendine yeterli ve toplumsal

⁶⁹“European Gendarmerie Force, Lex Paciferat”, **a.g.k.**, (10.02.2015), s.45.

⁷⁰**a.g.k.**, (10.02.2015), s.46.

⁷¹“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)”, <http://www.jandarma.gov.tr/>, (26.04.2015).

⁷²“AJK'nın Avrupa Birliği Kuvveti ALTHEA misyonundaki katkısı-Bosna-Hersek, 2007-2010”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-bosna>, (15.01.2015).

olaylara müdahale birliklerinin konuşlandırılmasını talep etmiştir. Söz konusu acil ihtiyaca karşılık olarak, Bakanlar Yüksek Komitesi 8 Şubat 2010 tarihinde AJK'nın konuşlandırılmasını kabul etmiştir. AJK'nın Haiti'deki görevi 03 Aralık 2010 tarihinde sona ermiştir⁷³.

Afganistan Harekât Alanı'na yönelik AJK katkısı 8 Aralık 2009 tarihinde başlamıştır. NATO liderliğindeki Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti harekâtına dâhil edilen AJK'nın görevi eğitim ve danışmanlık konuları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

AJK eğitmenleri başlangıçta Afganistan'da üç AJK Eğitim Merkezi'nde konuşlandırılmıştır. NATO Afganistan Eğitim Misyonu komuta zincirine bağlı olarak görevlerini yerine getirmektedir⁷⁴. “*Afgan Polisinin eğitimi kapsamındaki AJK faaliyetlerine, 09 Kasım 2010 tarihinden itibaren Afganistan'da görevlendirilen (15) kişilik “Kolluk-Polis Danışman Timi (Police Advisory Team-PAT)” ile destek vermiştir. NATO'nun yaptığı eğitim konsepti değişimi sonrasında mevcut katkı, 04 Haziran 2013 tarihinden Ocak 2014 ayına kadar toplam (48) personelden oluşan (5) “Kolluk-Polis Danışman Timi (PDT)” olarak devam etmiş olup hâlihazırda toplam (30) personelden oluşan (4) “Kolluk-Polis Danışman Timi (PDT)” olarak devam etmektedir*⁷⁵”.

“*Orta Afrika Cumhuriyeti AB Barış Gücü (EUFOR RCA)*” misyonu, 1 Nisan 2014 tarihinde başlatılmıştır. AJK, hukukun üstünlüğünü güçlendirmek, asayiş sağlamaya ve cezasız kalma kültürüne karşı mücadele etmek amacıyla “*Bangui*” de bir birlik oluşturmuştur. Bir AJK Jandarma Danışmanı, Larissa'daki “*EUFOR RCA*” Operasyonel Karargâhında görevlendirilmiş ve 100'den fazla AJK polis memuru, suç soruşturma ve istihbarat birimlerinin yanı sıra asayiş ve toplum polisliği oluşturulmuştur⁷⁶.

⁷³“AJK'nın MINUSTAH'a Katkısı-Haiti, 2010”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-haiti>, (15.01.2015).

⁷⁴“Afganistan'daki AJK Görevi ve Daimi Karargahın Kuramsal Katkıları”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-afganistan>, (15.01.2015).

⁷⁵“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)”, <http://www.jandarma.gov.tr/>, (15.01.2015).

⁷⁶“Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) Misyonu”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-orta-afrika-cumhuriyeti>, (15.01.2015).

15 Nisan 2014 tarihinde Avrupa Konseyi, Mali'deki İç Güvenlik Kuvvetlerini desteklemek amacıyla “*Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (CSDP)*” kapsamında bir sivil misyon oluşturulmuştur. Bu kapsamda 12 AJK uzmanı, hem Mali Jandarması hem de Ulusal Muhafız personeline danışmanlık yapmakta ve eğitim vermektedir⁷⁷.

⁷⁷“Mali'deki AJK misyonu”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-mali>, (15.01.2015).

İKİNCİ BÖLÜM
AZERBAYCAN, KAZAKİSTAN VE KIRGIZİSTAN
CUMHURİYETLERİNİN SAVUNMA GÜCÜ, ASKERİ GÜCÜ VE KOLLUK
KUVVETLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi

2.1.1. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış

Azerbaycan, tarihin bilinen en eski zamanlarında "*Albanianlar*" denilen Hint-Avrupa ırkından gelen halkların yaşadığı bir bölge olarak bilinmektedir. Ermenicede "*Atrapatakan*", Farsçada "*Aturpatakan*", Süryanicede "*Azarbaygan*" şeklinde telaffuz edilen Azerbaycan kelimesi, Arapçada "g/c" değişikliğiyle Azerbaycan'a dönüşmüştür. Aynı zamanda Pehlevicede azer "ateş" ve baykan "*muhafız*" kelimelerinden teşkil edilmiş olduğu⁷⁸ ya da Mecusi diniyle ilgili olarak "od" anlamındaki "azer" ve "*muhafız*" anlamındaki "*baygan*" kelimelerinden de geldiği söylenmektedir⁷⁹. Azerbaycan halkının İslamiyet'i kabul edişi, İslam'ın ikinci halifesi Hz. Ömer (R.A.) zamanında bölgeye yapılan akınlarla gerçekleşmiştir. Bu zamana kadar İran'da ve Azerbaycan'da yaygın olan "*Zerdüştlük*" bölgede hâkim inanç konumunda olmuştur⁸⁰.

Azerbaycan da Türk varlığının görülmesi ise çok eski zamanlara, yaklaşık Saka-İskit dönemine rastlamaktadır⁸¹. Türk olarak bilinen Sakalardan⁸² sonra çeşitli Türk boylarının (Hun, Bulgar, Sabir, Peçenek, Kengerli, Hazar, Ağaçeri, On Oğur, Sarı Oğur ve Kıpçak) Miladın ilk asırlarından ve Hazar denizinin kuzeyinden gelerek Aran-Şirvan ve daha kuzey bölgede, Araz'ın kıyılarında (kuzey ve güney) yerleşmeleriyle Azerbaycan'ın kuzey kısmı 7-8. yüzyıllarda Türkleşmiş, fakat

⁷⁸Ziya Musa Buniyatov, "Azerbaycan", mad., **DİA**, Cilt: 4, Ankara, 1991, s. 317-322.

⁷⁹T.C. Dışişleri Bakanlığı TİKA Azerbaycan Ülke Raporu, **TİKA Yayınları No:12**, Ankara, 1995, s.9.

⁸⁰Cemil Doğaç İpek, "Güney Azerbaycan Türklerinde Kimlik Sorunu", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies**, Cilt. XII/1, 2012, s.267-283.

⁸¹T.C. Dışişleri Bakanlığı, TİKA Azerbaycan Ülke Raporu, **TİKA Yayınları No:12**, Ankara, 1995, s.9.

⁸²İlhami Durmuş, "İskitlerin Kimliği", **Türkler**, Cilt:1, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 940-948.

Azerbaycan'ın güney kısmı bütün olarak Hazar'ın güneyinden gelen Oğuz Selçuk ve Uygur Türklerinin⁸³ İran ve Azerbaycan'a gelip yerleşmesi ile 11. yüzyılın ikinci yarısı ile başlamıştır⁸⁴. 13. yüzyılın ortalarında İlhanlılar'ın hakimiyeti döneminde, Moğol ordusunun büyük bölümünü oluşturan Türkler bölgenin hızlı bir şekilde Türkleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Timur'un ölmesiyle Moğol istilası sona erince bölge Karakoyunlular (1380- 1468) ve Akkoyunlular'ın (1340- 1514) idaresi altına girmiştir. 16. yüzyılın başlarında Akkoyunlu Devleti'nin yıkılmasıyla bu defa Azerbaycan tamamıyla Safevilerin eline geçmiştir. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Zaferi ile Osmanlı hâkimiyetine giren Azerbaycan daha sonra tekrar Safevilerin hakimiyetine girmiştir. Ancak 1534 Kanuni devrinde Makbul İbrahim Paşa tarafından yeniden alınmıştır⁸⁵.

Safeviler Osmanlıdaki iç karışıklılardan faydalanarak bazı yerleri işgal etmesiyle bir dönem vergi vermek şartıyla Azerbaycan Safeviler tarafından yönetilmiştir. 1747'ye kadar süren bu süreç sonunda, Safevi Devleti'nin yıkılması ile Kuzey Azerbaycan'da Karabağ, Şeki, Gence, Bakü, Derbend, Kuba, Nahçıvan, Taliş ve Revan: güneyde ise Tebriz, Urmiye, Erdebil, Hay; Makü ve Meraga hanlıkları gibi yarı bağımsız feodal devletler kurulmuştur⁸⁶. 19. yüzyılın başlarında genel itibariyle zayıflayan Osmanlı hâkimiyetinin bölgedeki etkisi azalmaya başlamış buna karşı İran ve Rusların ağırlığı artmıştır. Ruslar 1828 yılında İranlıları yenerek "*Türkmençay Antlaşması*"nı ve 1829'da Osmanlı Devleti'ni yenerek de "*Edirne Antlaşması*"nı imzalamıştır. Bu anlaşmalardan sonra Revan ve Nahçıvan Hanlık'ları ile Hazar denizi Rus egemenliğine geçmiştir. İran'a ise 1813 tarihli Gülistan Antlaşması ile belirlenen Güney Azerbaycan toprakları bırakılmıştır⁸⁷.

1. Dünya Savaşı başladığı yıllarda Osmanlı Devleti'nin dış politikasında birinci derecede yer almayan bölge, Almanya ile ittifak sonrasında oluşan Kafkasya politikası nedeniyle önemli bir yer teşkil etmeye başlamıştır. Türk halklarının tek bir çatı altında toplanması düşüncesi ile "*Enver Paşa, Kafkaslardan Osmanlı*

⁸³ a.g.e., s.7-19.

⁸⁴ Cevat Heyet, "Azerbaycan'ın Türkleşmesi ve Azerbaycan Türkçesinin Teşekkülü", **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ankara, 2004, s. 7-19.

⁸⁵ Buniyatov, a.g.e., s. 317-322.

⁸⁶ a.g.e., s. 317-322.

⁸⁷ Buniyatov, a.g.e., s. 317-322.

topraklarına yönelebilecek yeni bir Rus tehdit ve istilasına karşı Kafkas Müslümanlarını içine alacak büyük bir tampon devlet meydana getirmeyi ve Osmanlı Devleti'ni, Rusya'nın şerrinden ancak böyle bir oluşumla kurtarabileceği"⁸⁸ düşüncesi ile bölge Osmanlı dış politikasında önemli bir duruma gelmiştir. Ancak Rusların uyguladıkları politikalar nedeniyle Kafkasya'da yaşayan Türk kökenli halkların askerî bir güçlerinin bulunmaması ve Azerbaycan Türklerinin silah kullanma ve savaşma yetenekleri çok zayıf olması bu düşüncenin hayata geçirilmesini zorlaştırmıştır. Rusların uyguladıkları bu stratejiler çerçevesinde Kafkasya'da Türk ve İslam olan toplumlari askerlik sanatından ve orduda görevlendirme yapmaktan uzak tutulmuştur. Bölgede bulunan tüm Hıristiyan halklara askerlik hizmeti yaptırıldığı halde Azerbaycan ve Kafkasya'nın diğer bölgelerinde Türk İslam toplulukları askerlik hizmeti dışında tutulmuş bu nedenle de silahlı mücadele ve ordu kurma fırsatları pek mümkün olamamıştır. Ancak Gürcüler ve Ermeniler, Rus ordusu ve devlet kademelerinde görev yaptıklarından ordu ve devlet teşkilatı oluşturmada tecrübe kazanmışlardır. Bundan dolayı Türk ve İslam olan halklar, kardeşleri olan Osmanlı Devleti'nden yardım beklemişlerdir⁸⁹.

Kasım 1917 yılında beklenmeyen bir şekilde Bolşevik Devrimi ile Çarlık Rusya'sının yıkılması, 28 Kasım 1917'de Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan'ın kurduğu "*Maveray-ı Kafkas Komiserliği*" ilan edilmesi bu sürece yeni bir boyut kazandırmıştır. Ancak fazla uzun sürmeyen bu birliktelik 26 Mayıs 1918'de kendi kendini feshetmiştir. Bu ayrılığın hemen sonrası 28 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan bir deklârasyonla bağımsızlığını ilan etmiş ve Meclis'in açılmasına kadar Meclis Başkanlığı'na Mehmet Emin Resulzade seçilmiştir⁹⁰. Daha sonra bağımsız olan Azerbaycan, Osmanlı Devleti ile 4 Haziran 1918'de "*Dostluk Ve Karşılıklı Yardım Anlaşması*" imzalamıştır.

⁸⁸Elnur Hasan Mikail, "Atatürk Dönemi Türkiye Azerbaycan İlişkileri (1918-1923)", **II. Uluslar Arası Kafkasya Tarih Sempozyumu**, (Kars, 15-17 Ekim 2008), Ed. Cem Tuysuz, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum, 2009, s. 247-258.

⁸⁹Yaşar Ertürk, "Kafkas İslam Ordusu'nun Azerbaycan Ve Dağıstan Harekâtı", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 186, 2010, s. 89-114.

⁹⁰Selma Yel, "Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti'nin Kuruluşunda Türkiye'nin Yardımları İlhak Amacına mı Yönelikti?", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, s. 24, Kasım 1999-2003, s. 563-578.

Bu antlaşmanın:

- "Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından istenildiğinde Osmanlı Devleti intizam ve asayişini temin etmek için bu ülkeye asker gönderebilecek;
- Azerbaycan Cumhuriyeti sınırları içerisinde hiçbir çetenin kurulmasına ve faaliyetine meydan vermeyecek;
- İki taraf demir yollarının işletilmesi ve kullanılmasında birbirine kolaylık gösterecek⁹¹" maddeleri kapsamında Azerbaycan hükümeti Osmanlı Devleti'nden askerî yardım isteme hakkına sahip olmuştur.

Rusların ve Ermenilerin Azerbaycan'da gitgide artan katliamları Türk ordusunun müdahalesini zorunlu hale getirmiştir. Nuri Paşa komutasında oluşturulan "Kafkas İslam Ordusu" 25 Mayıs 1918'de Gence'ye girmiştir. O dönemde Gence'de 1.000 kişilik Milli Kolordu adında bir birlik bulunmaktadır. Ancak bu Milli Kolordu 23'ü Müslüman, geri kalanı ise Çarlık Ordusundan kalan Rus subaylarından oluşmaktadır. Görüldüğü gibi Azerbaycan Milli Kolordusu'nun o dönemde gerçekte anlamda milli bir niteliği bulunmamaktadır⁹². Türk ordusunun sayesinde Azerbaycan 2 yıl bağımsız kalabilmiş daha sonra Osmanlı Devleti'nin Mondros Mütarekesi'ni imzalaması ile Bakü'den çekilmesi sonucu şehri İngiliz kuvvetleri işgal etmiştir. Azerbaycan'ın kendi kaderiyle baş başa kaldığı bu dönemde Türk Birliği düşüncesini savunan ilk siyasi parti olan "Türk Federal Müsavat Halk Partisi" Azerbaycan'ın bağımsızlığı için yapılan Birinci Kurultay'ında bütün Türklerin bir ulus olduğunu ilan etmiş ve bağımsız Azerbaycan ile Türk birliği ideali partinin ana düşüncesi haline getirilmiştir. Parti kadroları Mehmet Emin Resulzade liderliğinde 1918'de, kısa ömürlü olan Azerbaycan Halk (Demokratik) Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır⁹³.

Bir süre Bakü'nün yer altı ve petrol kaynakları İngilizler tarafından kullanılmıştır. Bu dönemde müttefikler kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'ni resmen tanıyarak ilişkilerini bu düzeyde sürdürmüşlerdir. Ruslar ileriki yıllarda güçlenen Kızıl Ordu ile 27 Nisan 1920'de Azerbaycan'ı işgal etmiş ve hükümeti feshederek Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'ne son vermiştir. Azerbaycan'da önce

⁹¹Mikail, a.g.e., s. 247-258.

⁹²a.g.e., s. 247-258.

⁹³Fahri TÜRK, "Azerbaycan'da Türkçü Ve Turancı Siyasal Partiler", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 8, Sayı: 16, Ankara, 2013, s. 144-164.

“Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti” isimli bir devlet kurulmuş daha sonra 12 Mart 1922'de “Transkafkasya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti”nin bir üyesi haline getirilmiştir. Son olarak ise 5 Aralık 1936'da Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni (SSCB) oluşturan on beş cumhuriyetten biri haline getirilmiştir⁹⁴.

Uzun yıllar SSCB'ye bağlı olarak yaşayan Azerbaycan, 30 Eylül 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş 25 Aralık 1991 tarihinde de Kiril alfabesi bırakarak Latin alfabesine geçmiştir⁹⁵.

2.1.2. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi Durumu

"Azerbaycan'ın yüzölçümü esas itibariyle 192.752 km² olup Türkmençay (1828) ve Edirne (1829) antlaşmaları sonucunda ikiye ayrılmış, Aras nehrinin çizdiği sınırın kuzeyindeki parçası (86.800 km²) Rusya'ya, güneyinde kalan kısmı ise (105.952 km²) İran'a bırakılmıştır"⁹⁶. Güney Kafkasya (Transkafkasya) ile Kuzeybatı İran'ın Rumiye Gölü ile Tebriz dolaylarında Azerbaycan Türklerinin yurt edindikleri bölgeler olmuştur. Azerbaycan, dil olarak Türkçeye, inanç–mezhep anlamında İran'a, siyasi açıdan ise Rusya'ya bağlı olarak milletleşme süreci geçirmiştir⁹⁷.

Günümüzde uluslararası alanda tanınan Azerbaycan'ın yüzölçümü 86.600 km²dir ve nüfusu ise 8,5 milyon dolayındadır⁹⁸. Sınırları ise doğusunda Hazar denizi, kuzeyinde Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, kuzeybatısında Gürcistan, güneybatısında Ermenistan ve güneyinde de İran Azerbaycan'ı bulunmaktadır. Azerbaycan 13 kent merkezine sahiptir. Bunlar; Bakü, Gence, Sumgayıt, Mingeçevir, Hankendi, Eli-Bayramlı, Lenkeran, Yevlah, Naftalan, Şeki, Şuşa, Nahçıvan ve Ordubad'tır⁹⁹. Ükenin etnik yapısının %90,6 Azerbaycanlı, %2,2 Lezgi, %1,8 Rus, %1,5 Ermeni, %1,0 Talış, %0,6 Avar, %0,5 Türk, %0,4 Tatar, %0,4 Ukraynalı, %0,2

⁹⁴Buniatov, a.g.e., s. 317-322.

⁹⁵Bilgehan Atsız Gökdağ, “Dil Planlaması Bağlamında Türk Yazı Dillerinin Görünümü”, **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 93-123.

⁹⁶Buniatov, a.g.e., s. 317-322.

⁹⁷Halit Mammadov, "Bölgesel Politikalar Açısından Azerbaycan-İran İlişkileri", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 8, Sayı: 15, Ankara, 2013, s. 45-71.

⁹⁸Rehman Seferov, "Azerbaycan Nüfusunun Yerleşim Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 21, Konya, 2007, s. 271-294.

⁹⁹Seferov, a.g.e., s. 271-294.

Sahur, %0,2 Gürcü, %0,2 Kürt, %0,13 Tat, %0,1 Yahudi, %0,05 Udin, %0,12 diğerleri oluşturmaktadır¹⁰⁰.

Azerbaycan Cumhuriyeti'ne bağlı iki özerk yönetim bulunmaktadır. Azerbaycan'ın güvenliği açısından bazı sorunların oluşmasına neden olan bu özerk yönetimlere kısaca değineceğiz.

Karabağ

Azerbaycan sınırları içinde otonom bir bölge olan Karabağ 1923'ten beri Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından yönetilen özerk bir il statüsünde olmuştur. 1989 yılı başında Azerbaycan Hükümeti Karabağ'ın özerk statüsünü kaldırdığını açıklamış ve 1 Aralık 1989'da Ermenistan Karabağ'ı ilhak etme kararını ilan etmiştir¹⁰¹. 1991-1993 yıllarında, Ermenistan tarafından işgal edilmiş olan bölge tamamen Azerbaycan toprakları içinde kalmasına rağmen Ermeniler Azerbaycan'a ait bölgeyi de işgal ederek Karabağ ile Ermenistan arasında bağlantı kurmuşlardır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin iç ve dış politikada ana gündemini oluşturan "Dağlık Karabağ" sorunu henüz tam olarak çözüme kavuşturulamamıştır. Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın (BM) Güvenlik Konseyi tarafından sorunun çözümüne ilişkin kabul edilen 30 Nisan 1993 tarihli 822 sayılı, 29 Temmuz 1993 tarihli 853 sayılı ve 14 Ekim 1993 tarihli 874 sayılı kararlarına rağmen herhangi bir yaptırım olamamıştır¹⁰².

Sorunun çözümünü 2000'li yıllara kadar daha çok uluslararası hukukta ve diplomatik yollarla arayan Azerbaycan'ın bu tutumu AGİT bünyesinde oluşturulan "Minsk Grubu Eş Başkanlar" ve büyük devletler tarafından da desteklenmiştir. 2004 yılı itibarıyla "Prag Format" çerçevesinde tarafların Cumhurbaşkanı seviyesinde ikili görüşmeleri ve 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı nedeniyle Moskova hükümeti tarafından sorunun çözümü denenmiş ancak başarılı olamamıştır. 14 Mart 2008'de BM Genel Kurulunda alınan "işgal altındaki Azerbaycan topraklarının durumu" başlıklı kararlar Azerbaycan'ın uluslararası hukuk tarafından sınırları tanınmış ve

¹⁰⁰“Azerbaycan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, (15.03.2015).

¹⁰¹Şükrü Sina Gürel, "Karabağ Sorunu Üzerine Bir Not", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (Prof.Dr. Gündüz Ökçün'e Armağan)**, Cilt: 47, 1992, Sayı: 1-2, s. 181-185.

¹⁰²Zaur Şiriyev, Azerbaycan'ın Karabağ Politikası Ve Stratejik Viyonu", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt 6, Say 12, Ankara, 2011, s. 88-117.

Ermeni işgalinin sonlandırılması istenmiştir. Ancak sorunun çözümü için oluşturulan Minsk Grubu'nun olumsuz oy vermeleri neticesinde karar tam olarak uygulanamamıştır¹⁰³. Sorunun çözülmemesine rağmen Azerbaycan'ın 2010 yılında açıkladığı "Askerî Doktrin" in kabulü belgesi ile Karabağ konusunda haklarının savunulması kararlılığını tekrar ortaya koymuştur¹⁰⁴. Azerbaycan halkı da Karabağ sorununda oldukça hassastır. Azerbaycan'da yapılan bir ankette "ülkenin dış politikasının öncelikli gündem maddesi hangisidir?" sorusuna katılımcıların yüzde 84'ü "Dağlık Karabağ sorunu" şeklinde cevap vermiştir¹⁰⁵.

Nahçıvan

Ermenistan'ın güneyinde, İran'ın güney ve güneydoğusunda yer alan bölgedir. Azerbaycan Sovyetler Birliği'ne katıldıktan sonra Azerbaycan ile Nahçıvan arasındaki 27.400 kilometre karelik alan Ermenistan'a verilmek suretiyle Azerbaycan'ın irtibatı kesilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Nahçıvanla 12 km.lik bir sınırı mevcuttur. Azerbaycan'a ait olan Nahçıvan Türkiye, İran ve Ermenistan tarafında çevrili olan 5.502,75 km² yüzölçümüne sahip bir anklavdır¹⁰⁶.

2.1.3. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin dağılması sonrasında Türkiye'nin güvenlik paradigmasında değişiklikler meydana gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin boşluğunu doldurma girişimleri doğrudan Türkiye'yi ilgilendiren sorunların oluşmasına sebep olmuştur. Türkiye'nin bölgedeki yeni oluşan devletlerle kültürel, tarihsel ve siyasi bir bağı bulunmakta ve bölgede oluşan olumsuzluklardan Türk ve Müslüman olan halkların etkilenmesi Türkiye'yi de ilgilendiren bir durum oluşturmaktadır. Aynı

¹⁰³Kamer Kasım, "Azerbaycan-Türkiye-Türkmenistan Üçlüsü: Örnek Bir İşbirliği Modeli", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 9, Sayı: 18, Ankara, 2014, s. 1-22.

¹⁰⁴Şiriyev, **a.g.e.**, s. 88-117.

¹⁰⁵Samir Mardanov , "Azerbaycan'da ABD imajı", **Mülkiye Dergisi** , Cilt: 35, Sayı: 273, Ankara, 2011, s. 55-80.

¹⁰⁶"Nakhchivan Autonomous Republic", <http://www.nakhchivan.az/portal-en/index-22.htm>, (16.01.2015). Anklav bir ülkenin topraklarının bir kısmı tamamen başka bir ülkenin toprakları tarafından çevrilmesi olarak ifade edilmektedir. Bk.

http://www.oxforddictionaries.com/us/definition/american_english/exclave?q=exclave.

<http://dictionary.reference.com/browse/enclave>

zamanda bölge Türkiye için jeopolitik, ekonomik, kültürel, siyasî ve askerî bakımdan stratejik bir öneme sahiptir.

Türkiye, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 30 Eylül 1991'de bağımsızlığını ilan etmesi ile beraber vakit kaybetmeksizin ikili ilişkilere yönelmiştir. 9 Kasım 1991 tarihinde Türkiye Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanınması ile başlayan bu ilişkiler¹⁰⁷, 14 Ocak 1992'de imzalanan "*Türkiye Cumhuriyeti İle Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Yeniden Diplomatik İlişkilerin Tesisi Hakkında Protokolle*" temellendirilmiş¹⁰⁸ ve 2014 sonuna kadar bir çok alanda 190 adet antlaşma imzalanmıştır¹⁰⁹.

2.1.4. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra birçok uluslararası teşkilata üye olmuş ve uluslararası alanda görünürlüğünü artırmıştır. Üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar şunlardır; "*Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova Grubu (GUAM), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (KEİ), Asya Kalkınma Bankası (ADB), Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası (EBRD), Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO), Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru (TRACECA), Uluslararası Polis Teşkilatı (INTERPOL), Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü (OSCE), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)*"¹¹⁰.

Üye olduğu uluslararası kuruluşlardan savunma alanında en önemli olanlarından NATO ile ilişkilerinin çerçevesi ise Bireysel Ortaklık Eylem Planı

¹⁰⁷“Azerbaijan Turkey Relations”, http://www.mfa.gov.az/files/file/Azerbaijan_Turkey_relations_17.09.2014.pdf, (05.04.2015).

¹⁰⁸“Milletlerarası Andlaşma”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050708-3.htm>, (05.02.2015).

¹⁰⁹Azerbaijan Turkey Relations, a.g.k., (05.04.2015).

¹¹⁰“Azerbaycan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, (03.04.2015).

programı ile “*Ortak Ülke (Partner)*” statüsünde sürdürülmektedir. Bu kapsamda NATO ve Azerbaycan demokratik, kurumsal, savunma reformları konularında ve diğer birçok alanda aktif ve pratik iş birliği geliştirmiştir.

Azerbaycan’ın NATO ile ilk ilişkileri 1992’de ismi Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi olan 1997 yılında da Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi olarak değiştirilen Konseye katılmasıyla başlamıştır. Günümüze kadar Azerbaycan-NATO ilişkileri bazı süreçlerden geçmiştir. Bu süreç içerisinde ilişkiler daha da kuvvetlenmiş ve Azerbaycan’ın batıya entegrasyonunu iyi yönde etkilemiştir. Her iki taraf açısından olumlu olan bu süreç şu aşamalardan geçmiştir;

1994 yılında NATO ve bireysel Ortak ülkeler arasında güvenlik ve savunma iş birliğini artırmayı amaçlayan "*Barış için Ortaklık (BİO)*" programına katılmıştır.

1997 yılında BİO Planlama ve Gözden Sürecine katılmıştır.

1999 yılında Kosova’da NATO barış operasyonu desteklemek için bir birim göndermiştir.

2001 yılında çokuluslu bir BİO askerî eğitim tatbikatı olan “*Cooperative Determination 2001*”e ev sahipliği yapmıştır.

2002 yılında Afganistan'daki NATO kuvvetini desteklemek için bir birim göndermiştir.

2003 yılında NATO’nun bilgisayar ağ projesi olan ve Kafkasya ve Orta Asya'ya küresel İnternet bağlantısının taşınmasını sağlayan “*Sanal İpek Yolu*”na bağlanmıştır.

2004 yılında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev İstanbul Zirvesi’ne katılmış ve NATO ile Azerbaycan'ın ilk Bireysel Ortaklık Eylem Planı (BİO) imzalanmıştır.

2005’de NATO ile ilk Bireysel Ortaklık Eylem Planı (BİO) başlamıştır.

2006 yılında Bakü’de Avrupa-Atlantik Merkezi (NATO Enformasyon Merkezi) resmen açılmış ve “*Agstafa-Saloğlu*” bölgesindeki eski bir askerî üstün patlamamış mühimmat temizlemek için bir NATO BİO Fonu Projesi uygulanmıştır.

Yine aynı yıl Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, NATO Karargâhını ziyaret etmiştir.

2008 yılında “*Melanj Projesi*”¹¹¹ başarıyla sonuçlanmış ve NATO ile ikinci Bireysel Ortaklık Eylem Planı (BİO) başlatılmıştır. Yine aynı yıl Kosova Harekâtı’ndan (KFOR) askerlerini geri çekmeye başlamış ve Azerbaycan askerî personeli Afganistan’da 45 kişiye çıkartılmıştır.

2009’da Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, NATO Karargâhını tekrar ziyaret etmiş ve Kuzey Atlantik Konseyi ile görüşmeler yapmıştır. Ayrıca Afganistan’da Azerbaycan askerî personel sayısı 90 kişiye çıkarılmıştır.

2010 yılında Azerbaycan ile NATO arasında Üçüncü Bireysel Ortaklık Eylem Planı (BİO) yapılmıştır. Yine aynı yıl içerisinde Azerbaycan Dışişleri Bakanı Elmar Memmedyarov, NATO Karargâhını ziyaret etmiştir.

2011’de Patlamamış mühimmat temizleme “*SPS Projesi*” tamamlanmış ve NATO ile Azerbaycan arasında Üçüncü Bireysel Ortaklık Eylem Planı imzalamıştır.

2012 yılında Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev NATO Karargâhı’nı tekrar ziyaret etmiş ve Chicago’da yapılan NATO Zirvesi’nde Afganistan’daki NATO liderliğindeki istikrar misyonu destekleyen ülkelere gelen devlet başkanlarıyla bir toplantıya katılmıştır. Eylül ayında ise NATO Genel Sekreteri Azerbaycan’ı ziyaret etmiştir¹¹².

Azerbaycan Avrupa-Atlantik standartlarına ulaşmak için Avrupa-Atlantik yapıların oluşturduğu kurumlar ile yakınlaşma içerisinde. 1997 yılından itibaren Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev adına Azerbaycan Harp Okulu’nda, 2000 yılından itibaren Silahlı Kuvvetler Askeri Akademisi’nde, 2001 yılından itibaren ise Silahlı Kuvvetler’in Eğitim ve Öğretim Merkezi’nde NATO askerî eğitim sistemi

¹¹¹Melanj, bir roket yakıtı oksitleyici madde olan ve eski varşova paktı ülkeleri tarafından kullanılan bir sıvıdır. Çabuk buharlaşabilen ve çok tehlikeli olan bu madde yüksek düzeyde çevresel tehlike oluşturmaktadır. NATO ve AGİT’in oluşturduğu bir programla bu madde bir çok ülkede imha edilmiştir. Bk. "Safe disposal of rocket fuel", <http://www.nato.int/docu/update/2005/07-july/e0706c.htm>, (04.04.2015).

¹¹²“NATO’s relations with Azerbaijan”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49111.htm, (16.03.2015).

uygulanmaktadır¹¹³. Güvenlik ve savunma sanayi reformu ve demokratik kurum oluşumuna destek gibi programlar NATO-Azerbaycan iş birliğinin önemli unsurlardır. Ayrıca diğer önemli bir konu da NATO operasyonları için Azerbaycan'ın desteğidir. Azerbaycan geçmişte “Kosova (KFOR)” operasyonuna destek olan bir ülkedir ve Afganistan'daki devam eden “Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (ISAF)”a askerî katkısı devam etmektedir. Azerbaycan söz konusu Barışı Koruma Birliklerine ve NATO liderliğindeki Barışı Destekleme Operasyonlarına, Türkiye'nin desteği ile katılmakta ve Türkiye'nin sağladığı Barışı Koruma Taburu içerisinde görev yapmaktadır. 1999 yılındaki Barışı Destekleme Harekâtındaki ilk deneyimi olan “Kosova Harekâtı (KFOR)”na 34 Azerbaycan askerî personeli ile katılmış ve Türk taburu içerisindeki görevinde Kosova'nın güneybatısına “Görev Gücü Dragas” parçası olarak konuşlanmıştır¹¹⁴.

Türk Silahlı Kuvvetleri Azerbaycan'ın NATO'ya entegrasyonunu kolaylaştırmak için eğitim kurumlarında danışmanlık ve eğitim desteği sunmaktadır.

AGİT üyesi de olan Azerbaycan, Dağlık Karabağ sorununun çözülmesinde aracılık misyonunu gerçekleştirmek için AGİT bünyesinde kurulan “Minsk Grubu” içerisinde Ermenistan ile ikili görüşmelerde bulunmuş ancak “Minsk Grubu” sorunun çözümünde etkili olamamıştır¹¹⁵.

2.1.5. Azerbaycan Ordusu ve Savunma Sanayi

Azerbaycan bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren milli ordu kurmaya ve modernize etme çalışmalarına hız vermiştir. Ermenistan ile olan toprak sorunları Azerbaycan'ın ordusunun yapılanmasında ve oluşumunda büyük bir etki unsuru olmuştur. Rusya'nın Ermenistan'da kolektif bir füze sistemi kurması ve çevre bölgede terör ve birçok farklı tehditlerin varlığı güçlü bir milli orduyu ve savunma sanayini Azerbaycan için zorunlu kılmaktadır. Günümüzde Azerbaycan ordusu

¹¹³ “Ordu kuruculuğu”, http://www.azerbaijans.com/content_1690_tr.html (15.05.2015).

^{114c} “Azerbaijan-NATO 15 Years of Partnership”, http://www.nisa.az/wp-content/uploads/2014/04/Az-NATO_15_years-1eng.pdf, (16.03.2015).

¹¹⁵ Araz Aslanlı, “Karabağ Sorunu Ve Azerbaycan-Türkiye-Ermenistan İlişkileri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, Sayı: 1, 2014, s. 175-196.

modern bir ordu sistemine sahiptir. Ordunun genel yapısına bakıldığında sayısal durumu şöyledir;

1. Aktif askerî personel sayısı: 66,950
 - Kara Kuvvetleri (Azərbaycan Silahlı Qüvvələri Quru Qoşunları): 56,850
 - Deniz Kuvvetleri (Azərbaycan Hərbi Dəniz Qüvvələri): 2.200
 - Hava Kuvvetleri(Azərbaycan Hərbi Hava Qüvvələri): 7.900
2. Yarı Askerî Personeli(Paramilitary): 15.000
 - Dâhili Koşunlar Komutanlığı (İçişleri Bakanlığı):10,000
 - Devlet Serhat Hizmeti/Serhat Koşunları Komutanlığı (Devlet Başkanı): 5000
 - Ulusal Muhafızlar Hususi Devlet Muhafaza Hizmeti (Devlet Başkanı): 3.000

Toplam olarak düşünüldüğünde Azerbaycan'ın yaklaşık 85000 kişilik askerî gücü bulunmaktadır. Zorunlu Askerliğin bulunduğu Azerbaycan da askerlik süresi 17 aydır. Yedek askerî personel sayısı: 300,000¹¹⁶.

Askerî harcamalar açısından sürekli artış yönünde bir ivmeye sahip olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin askerî harcamalarının yıllara dağılımı ve Gayri safi yurt içi hâsıladaki payı Çizelge 2.1.'de gösterilmiştir.

¹¹⁶Christopher Langton,"Azerbaijan", **The Military Balance 2014**, The International Institute For Strategic Studies, London, 2014, s.171.

Tablo 2.1. Askerî Harcamalarının Yıllara Dağılımı ve Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki Payı¹¹⁷.

YILLAR	ASKERÎ HARCAMA(Milyon ABD Doları)	GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILADAKİ PAYI (YÜZDE)
1992	389	2.5
1993	409	4.9
1994	206	3.7
1995	171	2.7
1996	150	2.3
1997	173	2.3
1998	197	2.4
1999	257	2.6
2000	272	2.3
2001	308	2.3
2002	332	2.2
2003	414	2.4
2004	502	2.6
2005	587	2.3
2006	1,205	3.4
2007	1,311	2.9
2008	1,764	3.3
2009	1,558	3.3
2010	1,476	2.9
2011	2,794	?

Not: 2011'de Azerbaycan askerî harcamalar için ana savunma bütçesine ek özel savunma projeleri için 1.087.000.000 manat bir tahsis bulunmaktadır.

¹¹⁷“Azerbaijan The SIPRI The SIPRI Military Expenditure Database”, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, (29.03.2015).

Azerbaycan Cumhuriyeti savunma sanayinde de sürekli bir iyileştirme süreci geçirmektedir. Aralık 2005’de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev isteğiyle Azerbaycan Savunma gücünü artırmak ve savunma sanayinde dışa bağımlılığı azaltarak yerli üretime yönelmek için “*Savunma Sanayisi Bakanlığı (SSB)*” kurulmuştur. Yeni oluşturulan bu kurumun gelişen yeni teknoloji ve cihazlarla donatılması ve uluslararası alanlarda tanıtılması amacıyla Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Sanayi Bakanı Yaver Cemalov yurt dışına ilk resmi ziyaretini 11-15 Eylül 2006 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanı Sayın Vecdi Gönül’ün davetlisi olarak Türkiye’ye yapmıştır¹¹⁸.

Savunma Sanayi Bakanlığı, ulusal geliştirme faaliyetlerine, “*National Aerocomic Agency*”¹¹⁹ kontrolünde 33 ayrı başlık altında devam etmektedir. Azerbaycan Savunma Bakanı Cemalov yaptığı bir konuşmada, Savunma Sanayi Bakanlığı olarak, 2015 yılına dair üretim teknolojilerini geliştirme faaliyetleri kapsamında yeni üretim tesislerinin açılması ile ilgili planlarını hükümete sunduklarını belirtmiş ve 2007-2014 Aralığında 50’den fazla yeni üretim tesisinin kurulmuş olduğunu eklemiştir¹²⁰.

Azerbaycan Savunma Sanayi 2014 itibarıyla üretimini % 26,3 oranında artırmıştır. Savunma Sanayi Bakanı Cemalov, 26 Ocak 2015 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda 2014 verileri ile ilgili, imal edilen ve teslimi gerçekleştirilmiş olan savunma sanayi ürünlerinin 2013 yılı ile karşılaştırıldığında %30 civarında artış gösterdiğini söylemiştir. Bölgedeki ilk ve tek uluslararası savunma sanayi fuarı “*ADEX 2014*”, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev’in de katılımlarıyla, gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Azerbaycan 2014 yılında

¹¹⁸Mübariz Ceferli, **Azerbaycan-Türkiye: Dostluk, Kardeşlik Ve Strateji Ortaklık**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012, s. 178.

¹¹⁹Bu birim Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Kaspîy bilimsel araştırma merkezi yerine 1992 yılında kurulmuştur. Sovyet döneminde Uzay Programları ve uydu birimleri için kullanılan bir teşkilat olan National Aerocomic Agency (Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyi) daha sonra 2006 yılında Savunma Bakanlığına devredilmiş ve iyileştirilerek Azerbaycan Cumhuriyetinin uydu sanayi ve uydu fırlatma alanında kullanılmaya başlanmıştır. Bk. “National Aerospace Agency (Nasa) Of Azerbaijan Republic”, <http://www.iafastro.org/societes/national-aerospace-agency-nasa-of-azerbaijan-republic/>, (05.04.2015).

¹²⁰a.g.k., (27.01.2015).

Malezya'da gerçekleştirilen “*DSA Savunma Fuarı*”nda kendi üretimi 132 savunma ürününü sergilemiştir¹²¹.

Güney Kafkasya'daki ülkeler arasında Azerbaycan savunma bütçesi en yüksek ülke olup, 2015 savunma bütçeleri 5 milyar dolar seviyesine yükselerek bir önceki senenin 3,8 milyar dolarlık bütçesi karşısında oldukça yüksek bir artış göstermiştir. “Global Firepower” isimli kurumun askerî güç değerlendirmesinde, Azerbaycan'ı 106 ülke arasında 50. sıraya yerleştirmiştir¹²². Azerbaycan'a gerçekleştirilen ihracat faaliyetleri kapsamında Türkiye'nin önemli savunma sanayi kuruluşu olan Roketsan, 2009 yılından itibaren Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'ne 107 ve 122 mm'lik çok namlulu Roketatar Silah Sistemi (ÇNRA) satmaya başlamıştır¹²³. Türkiye Cumhuriyeti Savunma Sanayi Müsteşarlığı ve Azerbaycan Serhat Koşunları Komutanlığı arasında 2010 yılında yoğun olarak sürdürülen iş birliği çalışmalarının neticesi olarak Türkiye'ye ait 3 savunma sanayi firması ile toplam 300 milyon doları aşkın sözleşme imzalanmıştır¹²⁴. 0-13 Mayıs 2011 tarihleri arasında yapılan “*IDEF'11, 10'uncu Uluslararası Savunma Sanayi Fuarı*”nda “*Türkiye-Azerbaycan Proje Ortaklığı Niyet Protokolü*” imzalanmıştır. MKEK, ROKETSAN ve OTOKAR firmaları Azerbaycan'a 2011 yılında yaklaşık 500 Milyon Dolarlık savunma sanayi ürünü ihraç etme sözleşmesi imzalamışlardır. Ayrıca Azerbaycan'a ihraç edilen ürünler arasında MKE'nin ürettiği ve Jandarma özel Kuvvetler Komutanlığının tarafından da kullanılan yerli keskin nişancı tüfeği Bora-12 ile susturuculu MP5 otomatik tabanca bulunmaktadır¹²⁵.

Azerbaycan, Hava Kuvvetlerini güçlendirmek amacıyla Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan dördüncü nesil modernleştirilmiş MiG-29 “*Fulcrum*” savaş uçakları Pakistan yapımı 20'den çok JF-17 alınması için sipariş vermiştir. Ayrıca geçtiğimiz birkaç yıl içinde Rusya, Ukrayna ve Beyaz Rusya'dan 100'den fazla Mi-35M, Mi-24,

¹²¹http://www.azernews.az/azerbaijan/76662.html?utm_medium=referral&utm_source=t.co (27.01.2015).

¹²²“Azerbaijan's defense industry on non-stop rise”, http://www.azernews.az/azerbaijan/76662.html?utm_medium=referral&utm_source=t.co, (05.04.2015).

¹²³“Azerbaycan ordusuna Türk roketi gidiyor”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/19951274.asp>, (11.06.2015).

¹²⁴“Savunma Sanayii Müsteşarlığı 2011 Faaliyet Raporu”, <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/kurumsal/yayinlar/ssmdergi/Sayfalar/default.aspx>, (28.01.2015).

¹²⁵ Savunma Sanayii Gündemi, *Savunma Sanayii Müsteşarlığı Dergisi*, Temmuz 2011, s. 6-76.

Mi-8, Mi-17-1V tipli savaş, askeri nakliye ve saldırı tipli helikopterlerin satışı gerçekleşmiştir. Yeni nesil savaş tekniği olarak algılanan pilotsuz uçakların elde edilmesi ve ortak üretimi için dünyanın en çok gelişmiş askeri sanayilerinden birine sahip olan İsrail'le yoğun ortaklık devam etmektedir¹²⁶. 2011 yılında Azerbaycan'la insansız hava aracı “İHA (*Heron, Searcher ve Aerostar*)” satışı yanı sıra uçaksavar ve füze savunma sistemlerini kapsayan 1,6 milyar dolarlık¹²⁷ bir anlaşması bulunmaktadır¹²⁸. Bu anlaşmaya istinaden 2013 yılında 5 adet “*Heron UAV(İHA)*” ve 5 adet “*Searcher UAV (İHA)*” teslim edilmiştir¹²⁹. Azerbaycan Sovyet döneminden miras kalmış olan Hazar filosunu modernleştirmek ve güçlendirme yönünde çalışmalar yapmaktadır. Azerbaycan 2012 yılının başlarında Hazar Denizi'nde savunma gücünün artırılması amacıyla İsrail'den "Gabriel-5" isimli füzeler almıştır¹³⁰.

¹²⁶“Ordu kuruculuğu”, http://www.azerbaijans.com/content_1690_tr.html(15.05.2015).

¹²⁷SSM’liğinden bir temsilci ile yapılan görüşmede bu rakamın2,5 milyar dolar olduğu ifade edilmiştir.

¹²⁸“Israel signs \$1.6 billion arms deal with Azerbaijan”, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-signs-1-6-billion-arms-deal-with-azerbaijan-1.414916>,(03.04.2015).

¹²⁹“SIPRI Arms Transfers Database”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php, (10.03.20145).

¹³⁰“Ordu kuruculuğu” [a.g.k.](http://www.a.g.k.), (15.05.2015).

Azerbaycan ordusu bağımsızlığının ilanından günümüze kadar askerî alanda birçok silah ve teçhizat satın almıştır. Aşağıda alınan bu silah sistemleri ve teçhizatlarla ilgili detaylı bilgiler verilmiştir.

Çizelge 2.2. Azerbaycan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı ¹³¹.

	Beyaz Rusya	Bulgaristan	Gürcistan	İsrail	Rusya	Slovakya	Güney Afrika	Türkiye	Ukrayna	USA	Toplam
1991											
1992											
1993									50		50
1994									25		25
1995											
1996											
1997											
1998											
1999											
2000								3			3
2001											
2002		9	69			1			10		
2003											
2004									4		
2005	20								33		
2006	43			6					110		
2007					68				143		
2008	1			2	18				8		
2009	27			8	2		4		100		
2010	9			9	97		6	4	20		
2011	51			5	477		3	7	14		
2012	37			9	256		10	20		1	
2013	32			25	316		2	5	15	2	
2014				12	604		3	17	4		
Toplam	219	9	69	76	1839	1	28	56	535	3	2836

¹³¹TIV of arms exports to Azerbaijan 1991-2014, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

Çizelge 2.3. Azerbaycan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı¹³²

	Uçak	Hava savunma Sistemler	Zırhlı araçlar	Ağır silahlar	Motor	Füzeler	Diğer	Erken uyarı Sistemleri	Gemiler	Toplam
1991										
1992										
1993			50							50
1994			25							25
1995										
1996										
1997										
1998										
1999										
2000									3	3
2001										
2002	69		1	19						89
2003										
2004			3	0						4
2005			46	7						53
2006	89		63	6						158
2007	123		72	8		8				211
2008			18	9		2				29
2009	102		3	17	0	18	3			142
2010	65		49	18	1	12	3			146
2011	183	110	40	3	1	220				557
2012	207		42	43	2	40				333
2013	184	14	91	35		58		13		395
2014	114	14	418	50		34			12	640
Toplam	1136	138	921	215	3	390	5	13	15	2836

¹³²“TIV of arms exports to Azerbaijan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

2.1.6. Azerbaycan Kolluk Kuvvetleri

Azerbaycan’da farklı alanlarda hizmet eden ve farklı birimlere bağlı üç kolluk kuvveti bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde ayrılmışlardır;

1. Dâhili Koşunlar Komutanlığı (İçişleri Bakanlığı)
2. Devlet Serhat Hizmeti/Serhat Koşunları Komutanlığı (Devlet Başkanı)
3. Hususi Devlet Muhafaza Hizmeti (Devlet Başkanı)

Konumuz açısında inceleyeceğimiz Dâhili Koşunlar Komutanlığı en güçlü ve personel sayısı en çok olan birimdir. Kuruluşu geçmişe dayanan ve tarihi Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili olan bu birime ayrıntılı olarak değineceğiz.

Azerbaycan Cumhuriyeti Dâhili Koşunlar Komutanlığı¹³³ Tarihi¹³⁴

Azerbaycan Jandarmasının kurulması için ilk çalışmalar, Miralay Behiç Bey tarafından 26 Ekim 1917 tarihinde başlatılmış ve bir kararname hazırlanmıştır. 3 Ağustos 1918 'de Azerbaycan Hükümeti Başkanı Fethali Han Hoyski ve Harbiye Nezareti İşleri Başvekili İsmail Han Zeyyad Hanuf, hazırlanan kararnameyi aynen kabul etmişlerdir. O dönem hazırlanan, teşkilat, görev ve yetkileri belirleyen bu kararname günümüzde yürürlükte bulunan Jandarma mevzuatına paralellik göstermektedir¹³⁵.

Yapılan yasa çalışmaları yanında teşkilatlanma da Türk Jandarma subayları tarafından yapılmıştır. Dönemin Canik Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Ziver Bey, Enver Paşa’nın Kardeşi Yarbay Nuri Bey’in komuta ettiği “*Kafkas İslam Ordusu*”na Azerbaycan Jandarmasını kurmak için atanmıştır. “*Kafkas İslam Ordusu*” bağımsız Azerbaycan Devleti’nin askerî kuvvetlerinin esasını oluşturmaktadır.

Azerbaycan o dönemlerde herhangi bir orduya sahip değildi ve böyle bir teşkilatı kurmak için deneyimi yoktu. Sovyet lideri Lenin tarafından atanan Ermeni Komiseri Şaumyan’ın başında bulunduğu Kızıl İdare Bakü’de katliamlar yapmaya

¹³³ Azerbaycan Cumhuriyeti Dâhili Koşunlar Komutanlığı, Azerbaycan Cumhuriyeti İç Askerî Komutanlığı olarak ifade edilmektedir. Bu birim İçişleri Bakanlığı’na bağlıdır ve Türkiye’de aynı görevi yapan Jandarma Kuvvetleri Komutanlığı’nın görevini yapan birimdir.

¹³⁴ “Daxili Qoşunların tarixi”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/13/>, (05.04.2015).

¹³⁵ “Azerbaycan İle İlişkiler”, https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.htm (05.04.2015).

devam etmektedir. Ordunun kurulmasındaki amaç Türk ve Müslüman olan halkın kurtarılması için Azerbaycan Türklerine teslim etmektir. Binbaşı Ziver Bey Gence'ye girdi ve Kafkas İslam Ordusu'na bağlı olarak, Azerbaycan Jandarma Alay Komutanlığı'nı kurarak alayın komutanı oldu. Yardımcısı Binbaşı Faik Bey ile birlikte, karargâh ve ast komutanlıklarına 3'ncü ordu Komutanlığı'ndan verilen subaylarla beraber teşkilatlanmasını tamamladı. 15 Eylül 1918 günü Bakü'nün alınmasında büyük yararlılıkları görülen Jandarma Alay Komutanlığı'nın karargâhı, bu tarihten sonra Bakü'ye alındı¹³⁶. Mondros Mütarekesinin imzalanması ile Bakü'den çekilen Türk birliği sonrasında 1919 yılında Doğu'da ilk Demokratik Cumhuriyet olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti Dâhili Koşunları ismi ile yeniden kuruldu. 10 Haziran 1919 yılında gönüllü toplulukların teşkili üzerine komisyon başkanı Yusuf Ziya Bey Talibzade tayin edildi. O dönemde gönüllü askerlerle faaliyet gösteren bu kurum ülkede asayişin, huzurun korunması, yasadışı eylemlerin önlenmesi gibi görevleri yerine getiriyordu¹³⁷.

Azerbaycan Dâhili Koşunlar tarihi açısından önemli bir şahsiyet olan Yusuf Ziya Talibzade 1877 yılında Tiflis'te doğmuştur. Öncelikle Tiflis'te, sonra ise Horasan ve Bağdat'ta eğitim almıştır. 20. yüzyılın başlarında Türkçülük, İslamcılık ve Azerbaycanlılığın ideologlarından biri olmakla beraber yazar, şair, asker ve siyasetçi kimlikleri ile de bilinmektedir. 1917-1923 yıllarında milli istiklal hareketinin içerisinde yer alarak, I. dünya savaşında Kars-Ardahan bölgesinde Türk ordusunda Ruslar ve Ermenilere karşı savaşlar yaptı ve Osmanlı ordusunda Albay rütbesine kadar yükseldi. Sonraki askerî-siyasi faaliyeti ise Osmanlı ordusu ve Azerbaycan gönüllülerinden ibaret "*İslam Ordusunda*" devam etmiştir. 1918 yılında Türk ordusu ile beraber Bakü'ye giren birliklerde yer alan Yusuf Ziya Talibzade, yapılan mücadeleler sırasında şehit olmuştur¹³⁸.

27 Mart 1920 yılı Azerbaycan demokratik Cumhuriyeti Devlet Müdafaa Komitesinin kararı ile Bakü teşkilatının Yardım Alayı'nın gönüllü birlikleri Azerbaycan demokratik Cumhuriyeti Dâhili İşler Nezaretine

¹³⁶ a.g.k., (05.04.2015).

¹³⁷ a.g.k., (05.04.2015).

¹³⁸ a.g.k., (05.04.2015).

bağlanmıştır. Azerbaycan'da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra SSCB bünyesine katılmış olan Dâhili Koşunlar Komutanlığı, SSCB'nin çöküşünden sonra, 1991 yılının Aralık ayında SSCB İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetlerinin Bakü şehrinde bulunan 5'inci tümenine bırakılmış ve toplam sayısı 2500 kişi olan askerî birlik Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bırakılmıştır. O zamandan beri Azerbaycan'ın İç Kuvvetleri içerisinde yerleşen askerî bölümün temelinde oluşturulmaya başlamıştır. İç Koşunların Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığının bağımsız yapısal parçası olarak ortaya çıkması ve oluşumu ülkenin çok zor, karmaşık bir dönemine denk gelmiştir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın 9 Mart 1995 tarihli emriyle İç Koşunların Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü için Ermenistan'ın askerî tecavüzüne karşı savaşa başladığı gün "*Dâhili Koşunlar Günü*" ilan edilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti Dâhili Koşunları teşkilat, kadro ve yasa ile verilen görevlerin yapılması açısından İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır. Dâhili Koşunları Komutanı aynı zamanda İçişleri Bakanı'nın yardımcısı statüsündedir. Teşkilatın statüsü ise "*Askerî Statülü*" bir yapıdadır. Dâhili Koşunlar; Komando-Özel Harekât Birlikleri, Havacılık Birlikleri, Eğitim Okulları, Lojistik Birliklerinden oluşmaktadır¹³⁹.

Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Dâhili Koşunları çağdaş ihtiyaçlara cevap veren bir örgüte dönüşmesi, askerî personelin bilgi ve becerilerini geliştirilmesi, eğitim-öğretimin modern standartlara uyarlanması, ayrıca uluslararası deneyim kazanılması amacıyla birçok yabancı ülkenin ilgili kurumları ile ve uluslararası kuruluşlarla iş birlikleri mevcuttur. Bu amaçlar doğrultusunda Türkiye Jandarma Teşkilatı ile ilişkiler Azerbaycan için önem arz etmektedir.

Karşılıklı ilişkiler 31 Ekim 1997 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti arasında "*Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İç Koşunlar Genel Müdürlüğü personeline Türkiye Jandarma Komutanlığı Tarafından Yapılacak Eğitim-Öğretim ve Donanım Yardımına Ait Protokol*"ün imzalanmasıyla başlamıştır. Dâhili Koşunlar ile Jandarma Genel Komutanlığı arasında karşılıklı askerî iş birliği ilişkilerinin hukuki temeli sözkonusu protokol sonrasında atılmıştır. Bu Protokole göre, İç Koşunlarda eğitim-öğretim sürecinin

¹³⁹ a.g.k., (05.04.2015).

iyileştirilmesi ve Koşunların askerî görevlilerinin Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde çeşitli konularda eğitim kurslarına gönderilmeleri amacıyla yoğun çalışmalar yapılmıştır¹⁴⁰.

1997-2013 yıllarında İç Koşunların 400 kişiden fazla askerî personeli Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı'nın ve Silahlı Kuvvetlerinin eğitim-öğretim merkezlerinde kurslara ve akademik eğitim programlarına katılmıştır¹⁴¹.

Bununla birlikte, İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetleri Fransa Milli jandarma, İtalya Karabinerler Kolordu, Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetleri, Çin Halk Cumhuriyeti Silahlı Milis Kuvvetleri ve diğer ülkelerin ilgili kuruluşları ile de iş birlikleri mevcuttur¹⁴².

Azərbaycan Cumhuriyeti 1994 yılında NATO'nun "*Barış için Ortaklık*" (BİO) Programına, 1996 yılında Planlama ve Analiz sürecine ve 2005 yılında Bireysel Ortaklık İşletim Planı Programına katılması, deneyimlerin öğrenilmesi ve NATO'ya üye ve ortak ülkelerin ilgili kuruluşları ile verimli iş birliği ilişkilerinin kurulması yönünde geniş imkânlar oluşturmuştur¹⁴³. Dâhili Koşunlar Kuvvetleri'nin modern standartlara cevap veren bir kuruma dönüştürülmesi ve askerî personelin eğitim-öğretiminin daha da modernleştirilmesi amacıyla NATO'nun Planlama ve Analiz Süreci ve Bireysel Ortaklık İşletim Planı Programı çerçevesinde 7 adet ortaklık yapılmaktadır¹⁴⁴. Ayrıca Dâhili Koşunlar Kuvvetleri 2008 yılının sonlarında NATO İşletim İmkânları Kavramı programına dahil olmuş ve ilerleyen zamanlarda Dâhili Koşunlar Kuvvetleri bünyesinde NATO İşletim İmkânları Kavramı standartlarına uygun bir bölüğün oluşturulması ve değerlendirilmesi yönünde planlamalar devam etmektedir. NATO ile iş birliği çerçevesinde yukarıda belirtilen faaliyetleri yerine getirmek için NATO'nun Uluslararası Karargâhı'na mensup uzmanlarla defalarca görüşmeler yapılmış ve Dâhili Koşunlar Kuvvetleri tarafından onlarca askerî personelini Almanya, Macaristan, Slovenya, Avusturya, Makedonya, Finlandiya,

¹⁴⁰Daxili Qoşunlar beynəlxalq əlaqələr çərçivəsində, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/16/>, (06.07.2015).

¹⁴¹a.g.k., (06.04.2015).

¹⁴²a.g.k., (06.04.2015).

¹⁴³cc NATO's relations with Azerbaijan", http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49111.htm, (16.04.2015).

¹⁴⁴a.g.k., (16.04.2015).

Türkiye ve Çek Cumhuriyeti'nde çeşitli alanlarda yapılan eğitim kurslarına gönderilmiştir¹⁴⁵.

İçişleri Bakanlığı Dâhili Koşunlar Kuvvetleri Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)'in Bakü Ofisi ile etkin iş birliği ilişkileri mevcuttur. Son yıllarda askerler, polis memurları ile birlikte Azerbaycan, Almanya, Macaristan ve Türkiye'de "*Kitle tedbirlerin yönetimi*", "*Yasal devlette polisin görevleri*".vb. konularda kurs ve seminerlere katılmıştır¹⁴⁶.

Dâhili Koşunlar Kuvvetleri askerleri polis memurları ile birlikte Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki Uluslararası Kızılhaç Komitesi Temsilciliği'nin girişimi ile düzenli olarak gerçekleştirilen "*Uluslararası İnsan Hakları Hukuku*" ve "*Uluslararası İnsani Hukuk*" konularında kurs ve seminerlere katılmışlardır. Bölgesel iş birliği ilişkilerinin geliştirilmesine önem veren İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetleri, 2011 yılının başlarından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı'nın teklifine göre, Orta Asya ve Kafkasya devletlerinin askerî statülü kolluk kuruluşlarının temsil edildiği Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM) örgütünün kurulması konusunda yapılan tüm etkinliklere aktif katılmıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti, Moğolistan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin dâhil olduğu Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM)'in kurulmasına ilişkin Anlaşma Muhtırası imzalanması ile ilgili olarak, 2013 yılının 25 Ocak tarihinde Bakü'de Komutanlar Konsey Oturumu gerçekleştirilmiştir. Mevcut uluslararası anlaşmalar ve üye ülkelerin ulusal mevzuatlarına uygun olarak, dernek operasyon ve organizasyon işleri, suçlara karşı mücadele, personel eğitimi ve eğitim alanında iş birliği, donanım, teknoloji, araştırma ve geliştirme alanlarında bilgi ve tecrübe alışverişini götürmeyi kabul etmiştir¹⁴⁷.

Azerbaycan Cumhuriyeti Dâhili Koşunlarının görevleri incelendiğinde genel olarak şu ana maddeleri kapsamaktadır.

¹⁴⁵“Daxili Qoşunlar beynəlxalq əlaqələr çərçivəsində”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/16/>, (05.04.2015).

¹⁴⁶ a.g.k., (05.04.2015).

¹⁴⁷“Daxili Qoşunlar beynəlxalq əlaqələr çərçivəsində”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/16/>, (05.04.2015).

- Önemli devlet nesnelərini, iletişim cihazlarını, özel malzemelerin korunması;
- Kazaların, yangınların, doğal afetlerin ve buna benzer başka olaylarında vatandaşlara ve diğer kurumlara yardımcı olmak;
- Kritik bölgelerdeki kişilerin aranmasına ve tutulmasına yardım;
- Cezaevleri kurumlarında toplu olayları önlemeye yardım;
- Cezaevlerinden kaçmış mahkûmların ve hapsedilmiş kişilerin aranmasına ve tutulmasında dahil olma;
- Azərbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İçişleri Bakanlığının lojistik ve askerî teçhizat depolarını ve askerî üslerini korumak;
- Diğer içişleri organları ile birlikte şehirlərdə və digər yerleşim bölgələrində devriye hizmeti yoluyla kamu düzenini korunmasında, ayrıca toplu eylemlər için öngörülen sosyal güvenliğin sağlanmasına dahil olma;
- Kazalar, yangınlar, doğal afetlər və digər olağanüstü hallerde, ayrıca olağanüstü durumun hukuki rejimi sağlanırken kişilerin kurtarılması, sahipsiz kalmış varlıkların korunması, kamu düzeninin korunması için acil tedbirler alarak içişleri organlarına yardım;
- Toplu gösterilerin önlenmesine yardım;
- Gerekirse Azərbaycan Cumhuriyeti topraklarının savunmasında dahil olma;
- Dâhili Qoşunlar başqa görevlər ancak kanunla tahsis edilebilmektedir¹⁴⁸.

2.1.7. Azərbaycan Milli Güvenlik Belgesi ve Askerî Doktrini

Milli Güvenlik Politikası bir ülkenin ve ülkede yaşayan vatandaşları için nasıl bir güvenlik sağlandığını tarif eden belgedir. Bu belge genel olarak devletin ve vatandaşların ana çıkarlarını belirleyen mevcut ve gelecekte oluşabilecek tehdit ve fırsatları değerlendirmek üzere temel kurallar koymaktadır. Milli Güvenlik Politikası hiyerarşik olarak Askerî Doktrin, Anavatan Güvenlik Stratejisi gibi güvenlik politikalarından üstündür. Bazı ülkeler tek Milli Güvenlik Politikası belgesine sahip iken bir kısmı da belirli konularda birden fazla belgeye sahiptir. Azərbaycan Cumhuriyeti 23 Mayıs 2007'de yayınlanan "*Azərbaycan'ın Milli Güvenlik Konsepti*" ve daha sonra 8 Haziran 2010'da yayınlanan "*Azərbaycan'ın Askerî Doktrini*" NATO

¹⁴⁸"Daxili Qoşunların vəzifələri", <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/12/>, (05.04.2015).

standartlarında uyum sağlama ve birlikte çalışabilme yönünden Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin altyapısının, teknik donanımının ve savunma kabiliyetinin geliştirmesi açısından önemli rol oynamaktadır¹⁴⁹. Birbirlerini tamamlayan Azerbaycan'ın “*Askerî Doktrini*” ve “*Milli Güvenlik Konsepti*” bölgede özellikle Ermenistan Devleti açısından büyük önem arz etmektedir. Bu belgeler Azerbaycan'ın milli güvenlik ve askerî açıdan bölgeye, uluslararası iş birliklerine ve tehdit algısına bakışını ve önceliklerini öğrenmek adına en geçerli ve önemli verileri içermektedir. İncelediğimiz konu açısından oluşturulacak bir birliğin Azerbaycan Devleti açısından neler ifade edebileceğini değerlendirebilmek amacıyla bu belgelere kısaca yer verilecektir.

Azerbaycan Milli Güvenlik Stratejisi Belgesi¹⁵⁰

"*Azerbaycan Milli Güvenlik Stratejisi Belgesi*", Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından 23 Mayıs 2007 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu belge, "*Güvenlik Ortamı*", "*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Menfaatleri*", "*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Güvenliğine Yönelik Tehditler*" ve "*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Güvenlik Siyasetinin Esasları*" olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır.

"*Güvenlik Ortamı*" başlığı altında Azerbaycan'ın milli güvenlik algılaması devletin egemenliğinin korunması, toprak bütünlüğü, sınırların değişmezliği, milli menfaatler ile sürdürülebilir kalkınma, milli değerler ve refah gibi unsurlardan oluşmaktadır. Ermenistan'ın saldırgan tutumu, toprak işgallerinin yanı sıra soykırım ve terörizm gibi insanlık dışı suçların işlenmesine, işgal altındaki bölgelerdeki Azerbaycan tarihi ve kültürel varlığının yok edilmesine de sebep olmaktadır. Ermenistan gibi komşuların yol açtığı istikrarsız ortamın yanı sıra uluslararası insan ve uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, yasadışı göç, örgütlü suçlar ve kitle imha silahlarının yayılması gibi tehdit unsurları, "*Güvenlik Ortamı*" başlığı altında değerlendirilmektedir.

¹⁴⁹Zaur Şiriyev, "Azerbaycan'ın Askerî Doktrini Ve Dış Politika Yansımaları", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları(OAKA)**, Cilt:5, No:9, Ankara, 2010, s.132-147.

¹⁵⁰"National.Security", [\(www.un.int/azerbaijan/./National_security\)](http://www.un.int/azerbaijan/./National_security), (01.02.2015), http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/004_azerbaycan_milli_guvenlik_stratejisi_belgesi.pdf, (10.02.2015).

“*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Menfaatleri*” başlığı altında ise devletin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak, uluslararası sınırların güvenliğini sağlamak, küresel bölgesel güvenlik ve istikrara katkı sağlamak, Serbest piyasa ekonomisi oluşturmak amacıyla yerli ve yabancı yatırımcıları teşvik edecek yasal düzenlemeleri yapmak ve ekonomik istikrarı sağlamak, dünyadaki tüm Azerbaycan Türkleri arasında dayanışma ve milli birlik bilinci oluşturmak, toplumun tarihi ve kültürel mirası ile manevi değerlerini korumak ve toplumun dil, milli bilinç, vatanseverlik ve entelektüel konularda potansiyelini geliştirmek gibi konular yer almaktadır.

“*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Güvenliğine Yönelik Tehditler*” başlığı altında da devletin bağımsızlığını, egemenliğini, toprak bütünlüğünü ve anayasal düzenini bozmaya yönelik girişimler ve milli güvenlik açısından en önemli konu olan Ermenistan'ın saldırgan-yayılmacı politikalarının yanı sıra bölücülük, etnik, siyasi ve dini radikalizm, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi tüm devletlerin tehdit olarak kabul ettikleri konular yer almaktadır.

“*Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Milli Güvenlik Siyasetinin Esasları*” olarak Yukarı Karabağ Sorunu'nun çözümü ve Ermenistan konularının ana belirleyici olduğu dış güvenlik siyaseti esasları içerisinde Avrupa ve Trans-Atlantik kuruluşlarıyla bütünleşmek, uluslararası güvenliğe katkı sağlamak, uluslararası kuruluşlarla iş birliğini geliştirmek, bölgesel ve ikili ilişkiler geliştirmek, bölge ülkeleriyle iş birliği geliştirmek, bölge-dışı ülkelerle iş birliği geliştirmek hedefleri yer almaktadır.

Savunma siyasetinin esaslarında ise temel hedef olarak savunma kabiliyetinin geliştirilmesi ve Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri'nin geliştirilmesi ön görülmektedir. Aynı zamanda NATO ile ilişkilere önem verilmesi ve ilişkilerin geliştirilmesi diğer hedefler arasında yer almaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Askerî Doktrini

Azerbaycan halkının milli lideri Haydar Aliyev tarafından temeli atılmış olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin milli güvenliğinin teminatı, stratejisinin bir parçası olarak, insanın, toplumun ve devletin hukuk ve menfaatlerin iç ve dış askerî ve diğer

tehditlerden korunmasına yönelik askerî güvenlik sisteminin kavramsal temelini belirleyen bir belgedir.

Askerî doktrin, askerî güvenliğe ait tehditlerin zamanında tespiti, analiz edilmesi, değerlendirilmesi, önlenmesi, onlara yeterli direnişin gösterilmesi, devletin, nüfusun ve arazinin savunmaya hazırlanması, etkili askerî güvenlik sisteminin kurulması, savaş ve silahlı çatışmanın önlenmesi, silahlı tecavüzün def edilmesi ile ilgili konulara ilişkin Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tutumunun nasıl olacağı konusunda bilgi vermektedir. Bu bilgi sadece Azerbaycan açısından değil bölge ülkeler açısından önem arz etmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sınır uçlarını ve milli güvenliğin askerî, askerî-stratejik, askerî-siyasi, ekonomik, kurumsal esaslarını, silahlı kuvvetlerinin bugünkü aşamada ve ileriki vadede temel yapılanma, gelişim ve hazırlık önceliklerini belirlemektedir.

Askerî doktrin farklı ana konularda detaylı açıklamalar yaparak Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güvenlik ortamını, askerî güvenliğin tehditlerini, savunma politikalarını, askerî güvenliğin askerî -stratejik temellerini, silahlı kuvvetler ve başka silahlı bileşiklerin görevlerini, askerî yapılanmasındaki gelişme perspektiflerini güvenlik ortamının sürekli değişen dinamikleri dikkate alarak ortaya koymaktadır¹⁵¹.

¹⁵¹“National.Security”, [www.un.int/azerbaijan/./National security](http://www.un.int/azerbaijan/./National_security), (01.02.2015).

2.2. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi

2.2.1. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış

Kazak kelimesinin etimolojisi konusunda yapılan bazı araştırmalarda, "*Kaspî ve Sak*" kelimelerinden oluşmuş olduğu ve sonradan ise "*hür, serbest, bekâr, mert, yiğit ve cesur*"¹⁵² gibi anlamlar kazandığı söylenmektedir. Kazakların Hazar denizi civarında yaşayan Hunların torunları olduğu Kazak'ların tarihi kökenlerini anlamak açısından önemlidir.

Türklerin tarih sahnesinde yer alması ve sonrasında batıya doğru yapılan göç hareketlerinin neden olduğu gelişmeler, Türk ve dünya tarihinde önemli bir yere sahip olduğu gibi Kazak tarihi açısından da önemlidir. 11. yüzyıldan itibaren Türklerin Selçukluların önderliği ile batıya göçmesi sonrasında kalan bazı Türk grupları, Moğol hâkimiyeti altına girmiş ve Timur döneminde de devam eden bu birliktelik Timur'un ölmesi ile sona ermiştir. Bu Türk grupların bir kısmı Ebülhayr tarafından teşkilatlandırılarak bir araya getirilmiştir. Kazak Hanlığının gelişmesi Kerey ve Canıkbey hanlarının Ebülhayr hâkimiyetine başkaldırmaları sonucu Doğu Deşt-i Kıpçak'tan Batı Yedi Su'ya göç etmeleriyle ve Çağatay Hanlığı topraklarını kendilerine yurt edinerek Kazak Hanlığı'nı kurmalarıyla başlamıştır¹⁵³.

O dönemde hükümdara baş kaldıran, kendi başına hareket eden bu topluluklara Kazak adı verilmiştir. Sonraları bunları diğer boylar takip etmiş ve Kazak Türk birliği büyük bir topluluk olarak ortaya çıkmıştır¹⁵⁴. Tüm Kazakların Canı Bek'in oğlu Kasım Han'ın idarisinde birleşmesiyle büyük Kazak birliği oluşmuş ve bu birliğin ilk merkezi idare kurma teşebbüsleri 1503- 1523 yıllarında başarıya ulaşmıştır¹⁵⁵. Kasım Han'ın torunu Tevekkel Han'dan sonra Kazakların hükümdarı olan İşim Han ile (1598- 1628) Tauke Han (Tavke) (1680- 1718)

¹⁵²Azamat İbadullaev, Dosay Kenjetayev, Kasımhan Daurenkulov, Nurjann Erbosinov, "Kazakistan Cumhuriyetinin Ekonomik ve Sosyal Yapısı", **Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II.**, Cilt: 16, Ankara, 1997, s. 1214-1222.

¹⁵³**a.g.e.**, s. 1214-1222.

¹⁵⁴Ali Yiğit, "Kazakistan'ın Değişen Etnik Yapısı ", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2 , Elazığ, 2001, s. 1-15.

¹⁵⁵Mehmet Saray, "Kazakistan", mad., **DİA**, Cilt: 25, Ankara, 2002, s. 121-125.

zamanında Kazaklar Moğol asıllı Oyratlar, Kalmuklar ve Jungarlar ile ve aynı zamanda Ruslarla çetin mücadelelere girmişlerdir. Tauke Han (Tavke) hanlığı bir merkezden yönetmek için yeni idari reformlar yapmış ve *"Hanlar Meclisi"* kurmuştur. Kasım Han'ın koyduğu hükümleri yenileyerek *"Yedi Hakikat"* denilen ve İslami hükümlerle oluşturulan kanunları oluşturmuştur¹⁵⁶. Ak Orda'nın devamı olan Kazak Hanlığı *"18.yy.da bağımsızlıklarının teminatı olan birlik sarsılmış ve Kazak halkı Ulu (büyük) Cüz (=yüz); Orta Cüz; Küçük (küçük) Cüz gibi birbirinden ayrı üç parçaya ayrılmıştır. Her bir Kazak Cüz'ünün kendi bağımsızlığı uğruna gayret ve çabalarına rağmen birbirlerinden ayrılmaları ve parçalanmaları Kazak topluluğunun siyasi kaderi üzerinde çok kötü bir etki yapmıştır"*¹⁵⁷. Askerî kuvvetleri gerilemeye başlayan Kazaklara, Oyrat ve Congarlar, Rus ve Çin'in desteğiyle sürekli saldırmışlardır. Ayrı ayrı savaşlarını sürdüren Kazak Hanları bir süre sonra Ruslara sığınmak zorunda kalmıştır. *"Bütün Kazak cüzlerini himayeleri altına alan Ruslar bir müddet sonra Kazaklara bir tebaa muamelesi yapmaya başlamışlardır. Ruslar 2 Eylül 1756'da bir tebliğ yayımlayarak Kazakların Ural'ın sağ yakasına geçmelerini, ayrıca Rus askerî mevkilerine 12-15 kilometreden fazla yaklaşmalarını yasaklamışlardır"*¹⁵⁸.

Kazak birliğinin bozulmasıyla Hanlıklar birbirleri ile savaşmaya başlamışlar ve bu durum Ruslara yaramıştır. Ruslar sıra ile önce Küçük Cüz'ü, sonra Orta Cüz'ü daha sonra da Hokand Hanlığı idaresindeki Büyük Cüz'ü ele geçirmiştir. Böylece tüm Kazak toprakları Rusların eline geçmiştir. Bu dönemden sonra seçilen her Kazak Hanı'nın Rus hükümeti tarafından tasdik edilmesi şartı getirilmiştir. 1845'ten sonra ise yeni Han seçimine izin verilmemiştir. Rus subaylarının yönetiminde Kazak ileri gelenlerinden bir şura oluşturulmuş ve 1917 Bolşevik İhtilali'na kadar yönetim bu şekilde sürdürülmüştür. 1917 toplanan *"Umumi Kazak Kurultayı"* memleketin modern bir ülke olarak teşkilatlanması için kararlar almıştır. Alınan kararlar Alaş Partisi kurulmuş ve hükümetin adı Alaş Orda olmuştur. İç karışıklıkları sona eren Rusya 1919'da Kızıl Ordu birlikleri ile Kazakistan'ı işgal ederek özerk Kazakistan'ın yerine 20 Ağustos 1920'de Oranburg'da *"Kazak Özerk Sovyet Sosyalist*

¹⁵⁶İbadullaev, a.g.e., s. 1214-1222.

¹⁵⁷Yiğit, a.g.e., s. 1-15.

¹⁵⁸Saray, a.g.e., s. 121-125.

Cumhuriyeti”ni kurmuş ve Alma-Ata'yı başkent yapmıştır¹⁵⁹. "1926 yapılan idari düzenlemede Stepnoi Krayı Türkistan arazisinin kuzeyi ile birleştirilerek merkezi Orenburg olan ve 2,74 milyon km² büyüklüğünde Kazakistan Özerk Cumhuriyeti kurulmuştur". 1936'daki düzenlemeden sonra Kazakistan bugünkü alan (2.717.300 km²) ve idari yapısına kavuşmuş ve Sovyetler dağılana kadar bu yapısını korumuştur¹⁶⁰". Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağıldıktan sonra Kazakistan 16 Aralık 1992'de bağımsızlığını kazanarak Kazakistan Cumhuriyeti adını almıştır.

2.2.2. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi durumu

Bugün Kazakistan kuzeyde Rusya, doğuda Çin Halk Cumhuriyeti, güneyde Özbekistan ve Kırgızistan Cumhuriyeti, batıda Hazar denizi ve güneybatıdan Türkmenistan Cumhuriyeti ile çevrili olan bir bölgede yer almaktadır. 2.724.900 km² yüzölçümüne sahip olan Kazakistan dünyanın en büyük dokuzuncu ülkesi ve Türk Cumhuriyetleri arasında en büyük toprağa sahip olan devlettir. 1 Temmuz 2014 tarihi itibarıyla Kazakistan'ın nüfusu 17.284.900 kişiye ulaşmıştır¹⁶¹. 1998'den itibaren başkenti Astana'dır. Kazakistan Anayasası 28 Ocak 1993 tarihinde kabul edilmiş ve ülkenin idare şekli "başkanlık sistemiyle yönetilen, üniter, laik, demokratik, sosyal bir hukuk devleti" olarak tanımlanmıştır. İdari açıdan ülke, 14 idari eyalet (Oblast) ve iki özel bölge (Astana ve Almatı) olmak üzere 16 bölgeye bölünmüştür. Etnik Yapısı ise şöyledir; Kazak % 63,1, Rus % 23,7, Özbek % 2,9, Ukraynalı 2,1, Uygur % 1,4, Tatar % 1,3, Alman % 1,1, diğerleri % 4,4¹⁶².

2.2.3. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile ilişkileri

Türkiye ve Kazakistan halkları yüzyıllar önce aynı coğrafyada beraber yaşamışlar ve aynı tarihe sahip iki ayrı devlet ancak tek bir millettir. Türkiye Cumhuriyeti bu tarihi bağlarla bağlı olduğu Kazakistan Cumhuriyetini bağımsızlık kararından 2 saat sonra aynı gün tanımıştır. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 2

¹⁵⁹Saray, a.g.e., s. 121-125.

¹⁶⁰Yiğit, a.g.e., s. 1-15.

¹⁶¹"Kazakistan Nüfusu Artıyor", <http://turkdunyasi.tc/kazakistan-nufusu-artiyor.html>, (03.04.2015).

¹⁶²"Kazakistan'ın Siyasi Görünümü", <http://www.mfa.gov.tr/kazakistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (10.01.2015).

Mart 1992 tarihinde imzalanan “*Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Diplomatik İlişkiler Kurma Ve Vatandaşlarına Giriş ve Çıkış Vizelerin Kaldırması*” ile ilgili Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki anlaşma ile başlamıştır. Mart 1993 tarihinde ise dostluk ilişkilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacak olan “*Kazakistan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Arasındaki Konsolosluk*” anlaşmaları imzalanmıştır¹⁶³. Yıllardır süren karşılıklı dostane ve karşılıklı iş birliği ortamı 21-23 Ekim 2009 “*Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması*” ile daha da güçlendirilmiştir.

Türkistan şehrinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesinin kurulması ile eğitim alanında güçlü bir iş birliği kurulmuştur. Üniversite 15 fakültesi ile 102 lisans ve lisansüstü eğitim vermekte ve 17700 öğrenciye eğitim sağlamaktadır. Öğrencilerin 1160'ı 28 farklı ülkeden olup 460 öğrenci Türkiye Cumhuriyeti'ndendir. Yüksek Öğretim Kurulunun verdiği bilgilere göre 1992 yılından itibaren yürütülen karşılıksız eğitim programı çerçevesinde 2703 Kazakistanlı öğrenci Türkiye'nin çeşitli eğitim kuruluşlarında eğitim görmüştür¹⁶⁴.

2.2.4. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Kazakistan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra uluslararası alanda birçok kuruluşa üye olmuştur. Kazakistan'ın gelişen dünyaya entegrasyonunu sağlayan ve uluslararası alanda görünürlüğünü artıran uluslararası kuruluşlar şunlardır;

Asya Kalkınma Bankası (ADB), Orta Asya İşbirliği Organizasyonu (CACO), Bağımsız Topluluğu Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO), Avrasya Ekonomik Topluluğu (EAEC), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Uluslararası

¹⁶³“Viza işlemleri”, <http://www.kazistconsulate.org/default.aspx?gr=2&simId=2&/KazakistanBasKonsoloslugu/Viza-i%C5%9Flemleri.html>, (10.01.2015).

¹⁶⁴“Kültürel Eğitim İlişkileri”, <http://www.kazistconsulate.org/default.aspx?gr=2&simId=28&/KazakistanBasKonsoloslugu/K%C3%BClt%C3%BCrel-E%C4%9Fitim-ili%C5%9Fkiler.html>, (10.01.2015).

Finans Kurumu (IFC), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), İslam Kalkınma Bankası (IDB), Nükleer Tedarikçiler Grubu (NSG), Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW), Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı (OPEC), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü- Barış için Ortaklık (NATO-IPAP), Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO), Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü (UNIDO), Evrensel (Dünya) Posta Birliği (UPU), Dünya Gümrük Örgütü (WCO), Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu (WFTU), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ¹⁶⁵.

NATO ile ilişkileri kapsamında 1992'de ortak üye (Partner) olarak başlayan NATO ve Kazakistan arasında ilişki, demokratik, kurumsal ve savunma reformları konusunda aktif iş birliği ve diğer birçok alanda pratik iş birliği ile gelişmiştir. Bireysel Ortaklık Eylem Planı (BİO-IPAP) Kazakistan ve NATO arasındaki iş birliğinin genel programını ortaya koymaktadır. İşbirliği savunmayla ilgili alanlar Planlama ve Gözden Geçirme Süreci (PARP) tarafından desteklenmektedir. NATO ve Kazakistan'daki arasındaki diyalog Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC) çerçevesinde gerçekleşmektedir. NATO Kazakistan'ın siyasi, askerî ve güvenlik sektöründeki reformların gerçekleştirilmesi için danışmanlık ve yardımlarda bulunmaktadır.

Kazakistan BM Güvenlik Konseyi görev kapsamında ve NATO liderliğindeki barış destek operasyonlarına katılmak için "KAZBAT" adında bir piyade taburu, oluşturmuştur. NATO tatbikatlarına Kazakistan bu birlikleriyle iştirak etmiştir. Kazakistan BİO eğitim ve tatbikatların katılımcı ve ev sahibi olarak aktif bir rol oynamaktadır. Bir BİO bölgesel eğitim merkezi Kazakistan'da kurulmuş (KAZCENT), burada askerî eğitimlerin yanı sıra dil eğitimide verilmektedir. "Kazakistan'ın BİO Eğitim Merkezi (KAZCENT)" Aralık 2010'da bir "Ortaklık Eğitim ve Eğitim Merkezi " olarak NATO tarafından akredite edilmiştir. Kazakistan NATO ile iş birliği içinde ulusal sivil acil durum ve afet yönetimi yetenekleri

¹⁶⁵“Country Profile: Kazakhstan”, <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Kazakhstan>, (12.02.2015).

artırılması için çalışma yapmaktadır ve “Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Eşgüdüm Merkezi (EADRCC)” tarafından düzenlenen etkinliklere aktif olarak iştirak etmektedir. Ayrıca 2009 yılında, “EADRCC, Zhetysu” tatbikatına ev sahipliği yapmıştır¹⁶⁶.

Günümüze kadar NATO ile iyi ve sağlam ilişkiler kuran Kazakistan birçok alanda iş birliği yapmaya devam etmektedir. Kazakistan ve NATO ilişkilerine bakıldığında tarihsel olarak ilişkiler şu süreçler içerisinde gerçekleşmiştir.

Kazakistan’ın NATO ile ilk ilişkileri 1992 de ismi Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi olan 1997 yılında da Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi olarak değiştirilen Konseye katılmasıyla başlamıştır.

1995 yılında Kazakistan resmi olarak Barış için Ortaklık (BİO) katılmıştır.

1997 yılında ilk defa Kazakistan’ın NATO operasyonlarına katılımının sağlanmasını ve Kazak barış gücünü geliştirmesini amaçlayan ortak barış gücü tatbikatı “Bozkır Kartalı (Steppe Eagle)” oluşturulmuştur.

2002’de Kazakistan NATO’nun geliştirdiği Sanal İpek Yolu’na bağlanmış ve “BİO Planlama ve Gözden Süreci (PARP)”ne dâhil olmuştur.

2004 yılında NATO’nun İstanbul Zirvesi’nde birliğin temsilcisi ve bir irtibat subayı bölgeye atanmıştır.

2005’de Kazakistan NATO’ya “Bireysel Ortaklık Eylem Planı (IPAP)” sunum belgesini teslim etmiştir.

2006’da NATO, Kazakistan’ın “Bireysel Ortaklık Eylem Planı (IPAP)”nı kabul etmiştir. Bu plan 2006-2008 dönemini ve Planlama ve Gözden Geçirme Süreci’nin (PARP) 2006 Ortaklık Hedeflerini kapsamaktadır.

2007 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, NATO Karargâhı ziyaret etmiş ve 2007 Planlama ve Gözden Geçirme Süreci’nin (PARP)’in değerlendirilmesi belgelendirilmiştir.

¹⁶⁶“NATO’s relations with Kazakhstan”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49598.htm, (11.02.2015).

2007 'de Kazakistan'daki test merkezindeki radyoaktif kirlenmenin değerlendirilmesi hakkında mükemmel iş birliği için Kazakistan ve Birleşik Krallıktan iki bilim adamına NATO Bilim Ortaklığı Ödülü verilmiştir. Al Farabi Üniversitesinde NATO Enformasyon Merkezi açılmıştır.

2008'de ise NATO'nun "*Depository Library*" departmanı açılmıştır. Kazak Savunma Bakanı, NATO Karargâhını ve Kuzey Atlantik Konseyi ziyaret etmiştir.

2009 yılında NATO Genel Sekreteri "*Jaap de Hoop Scheffer*" Kazakistan'ı ziyaret etmiş ve Kazakistan "*Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (EAPC)*" Güvenlik Forumuna ev sahipliğini yapmıştır.

2009'de Kazakistan NATO afet müdahale tatbikatı "*Zhetysu*" ya ev sahipliği yapılmıştır.

2010 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev ve Kazakistan Dışişleri Bakanı "*Kanat Saudabayev*" NATO'yu ziyaret etmiştir. Ayrıca ISAF kapsamında demiryolu ile Afganistan'a öldürücü olmayan kargo taşınması anlaşması yapılmıştır.

2011'de NATO Genel Sekreter Yardımcısı ve Siyasi İşler ve Güvenlik Politikası Orta Asya Özel Temsilcisi Kazakistan'ı ziyaret etmiştir.

2012 yılında Kazakistan Dışişleri Bakanı "*Yerzhan Kazykhanov*" 25. NATO Zirvesi toplantısına katılmıştır.

2013'de Kazakistan Dışişleri Bakanı "*Erlan Idrissov*" NATO Karargâhını ziyaret etmiştir¹⁶⁷.

Kazakistan uluslararası alanda güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik iş birliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuş olan "*Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT)*" 1992 yılında katılımcı devlet olarak dâhil olmuştur. 1995 yılında da AGİT Kazakistan Cumhuriyeti Daimi Temsilciliği açılmıştır. 1999'da ise Almatı'da AGİT Merkezi açılmıştır. Aralık 2007'de alman AGİT Bakanlar Kurulu kararı ile 2010 yılı için Kazakistan'ın Başkanlığı kabul edilmiş ve 1-2 Aralık 2010 yılında "*Astana AGİT Zirvesi*"

¹⁶⁷a.g.k., (11.02.2015).

Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Başkanlığı'nda toplanmıştır. Kazakistan AGİT'le ilişkileri kapsamında birçok zirveye katılmakta ve aktif bir hareket tarzı sergilemektedir¹⁶⁸.

2.2.5. Kazakistan Ordusu ve Savunma Sanayi

Kazakistan ordusu bağımsızlığını kazanmasıyla beraber birçok alanda olduğu gibi modern bir ordu kurmak için çalışmalara başlamış ve hızlı bir modernleşme süreci geçirmiştir. Günümüz Kazakistan ordusunun yapısına bakıldığında durumu şöyledir¹⁶⁹;

1. Aktif askerî personel sayısı: 39, 000

- Kara Kuvvetleri: 20,000

Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti kararı ile ve Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanı emriyle 20 Nisan 2009 yılında kurulmuştur.

- Deniz Kuvvetleri: 3,000

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından 7 Mayıs 2003 tarihli 1085 nolu “*Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Yapısı Daha da İyileştirilmesi İle İlgili Önlemler Hakkında*” kararı ile Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri Deniz Kuvvetleri kurulmuştur.

- Hava Kuvvetleri: 12,000

17 Kasım 1997 tarihli Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın “*Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin Reform Üzerinde İlave Tedbirler*” hakkındaki kararı uyarınca ve Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanın emirleriyle 1 Nisan 1998 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri Hava Savunma Kuvvetleri kurulmuştur.

- Savunma Bakanlığı: 4,000

2. Yarı Askerî Personeli(Paramilitary): 31,500

¹⁶⁸ a.g.k., (12.02.2015).

¹⁶⁹ Christopher Langton, "Azerbaijan", **The Military Balance 2014**, The International Institute For Strategic Studies, London, 2014, s.174.

- Hükümet Muhafızları: 500
- İç Kuvvetler Komutanlığı (İçişleri Bakanlığı): 20,000
- Cumhuriyet Muhafız Ordusu (Devlet Başkanı): 2,000
- Sınır Hizmetleri Komutanlığı (Milli Güvenlik Komitesi): 9,000

Kazakistan'ın yaklaşık 70,500 kişilik askerî gücü bulunmaktadır. Zorunlu Askerliğin bulunduğu Kazakistan da askerlik süresi 12 aydır. Kazakistan Silahlı Kuvvetleri dört bölge komutanlığına ayrılmıştır bunlar şöyledir;

"YUG" Bölgesel Komutanlığı 2003 yılında "*Almatinskaya, Zhambylskaya, Güney-Kazakistan ve Kyzylordinskaya*" oblastlar idari sınırları içinde kurulmuş ve ülkenin güney-doğu sınırları güvenliğini sağlamaktır.

"ZAPAD" Bölgesel Komutanlığı 2003 yılında "*Batı-Kazakistan, Aktubinskaya, Atyrauskaya ve Mangystauskaya*" oblastları idari sınırları içinde kurulmuştur. "ZAPAD" bölgesel komutanlığının temel görevi devlet sınırı, toprak bütünlüğü, egemenliği ve Hazar Denizi'nin Kazakistan sektöründeki ekonomik çıkarlarının dokunulmazlığını sağlamaktır.

"VOSTOK" Bölgesel Komutanlığı 2003 yılında "*Doğu-Kazakistan ve Pavlodar*" oblastları idari sınırları içinde kurulmuştur. Esas görevi ülkenin doğu sınırlarının güvenliğini sağlanmasıdır.

"ASTANA" Bölgesel Komutanlığı 2003 yılında "*Akmolinskaya, Karagandinskaya, Kostanaiskaya ve Kuzey-Kazakistan*" oblastları idari sınırları içinde kurulmuştur. Silahlı Kuvvetler Genel Karargâhı burada bulunmaktadır. Uluslararası Barış Gücünde de yer alan Kazakistan Cumhuriyeti Ordusu Irak'ta barış gücü kapsamında 29 personelini görevlendirmiştir. 1992 yılı itibariyle Kazakistan "*Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı'nın (Interpol)*" bir üyesi olmuştur¹⁷⁰.

¹⁷⁰“Regional Commands”, <http://mod.gov.kz/en/index.php?id=114>, (10.01.2015).

Modernleşme kapsamında Askerî harcamaları artış gösteren Kazakistan Cumhuriyeti'nin askerî harcamalarının yıllara dağılımı ve gayri safi yurt içi hâsılasındaki payı yukarıdaki Tablo 2.4. de detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 2.4. Askerî Harcamaların Yıllara Dağılımı ve Gayri Safi Yurt İçi Hâsıladaki Payı¹⁷¹.

YILLAR	ASKERİ HARCAMA (Milyon ABD Doları)	GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HÂSILADAKİ PAYI (YÜZDE)
1992	-	-
1993	542	1.1
1994	348	0.8
1995	359	1
1996	387	1.2
1997	362	1.1
1998	359	1.1
1999	300	0.8
2000	315	0.8
2001	463	1
2002	507	1.1
2003	600	1.1
2004	686	1
2005	865	1
2006	1,012	1
2007	1,523	1.3
2008	1,446	1.1
2009	1,364	1.1
2010	1,502	1.1
2011	1,648	?

¹⁷¹“Kazakhstan, The SIPRI The SIPRI Military Expenditure Database”, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, (29.03.2015).

13 Mart 2003 tarihinde savunma sanayinde oluşan boşluğun doldurulması ve savunma sanayi alanında dâhili askerî-endüstriyel üretim yapmak amacıyla Kazakistan'daki Cumhuriyeti Hükümeti Kararı ile "*Kazakhstan Engineering*" şirketi kurulmuştur. Bünyesinde yer alan 22 kuruluş aracılığı ile torpido, mühimmat, zırhlı araç, elektronik malzeme gibi alanlarda üretim ve bakım-onarım yetenekleri bulunan firma, son yıllarda Kazakistan Savunma Bakanlığı modernizasyon projeleri doğrultusunda yaklaşık 15'den fazla ülke ile iş birliği yapmaktadır. Bu ülkeler şunlardır¹⁷²;

- Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri - Rusya, Ukrayna, Belarus;
- Avrupa ülkeleri - Fransa, İspanya, Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, İsviçre, Bulgaristan;
- Asya ülkeleri - Çin, Hindistan, Güney Kore, Türkiye ve Singapur;
- ABD ve İsrail¹⁷³.

2010 yılında Kazakistan ve Türkiye'nin en önemli askeri savunma sanayi firması olan ASELSAN ile yapılan ilk anlaşma kapsamında ASELSAN ürünü Hava Savunma Sistemleri ile Stabilize Silah Platformları ve Termal Nişangah Sistemlerinin, Kazakistan Engineering bünyesinde yer alan fabrikalarda ortak üretimi ve zırhlı araçlara entegrasyonu konusunda mutabakat sağlanmıştır¹⁷⁴. 8 Nisan 2011 tarihinde Türkiye Savunma Sanayi Müsteşarlığı (% 1), ASELSAN A.Ş.(% 49) ve devlet şirketi Kazakhstan Engineering (% 50) arasında Kazakistan'ın Astana kentinde kurulan "*Kazakhstan ASELSAN Engineering*" zırhlı araçlar için electro-optical ve night vision sistemler üretimi yapmaya başlamıştır¹⁷⁵. Aynı zamanda kurulan bu şirket Kazakistan'ın "T-72" tanklarının ve helikopterlerinin modernizasyonunu amaçlamaktadır¹⁷⁶. "*Bugüne kadar Kazakistan'a 34 milyar dolarlık satış yapan ASELSAN'ın, fabrikanın açılmasıyla birlikte 10 yıl içinde sadece bu ülkeye 1 milyar dolarlık satış yapması beklenmektedir. Eğer beklenti karşılanırsa,*

¹⁷²Aselsan Kazakistan'da Büyüyor, http://www.sasad.org.tr/aselsan_kazakistanda_buyuyor.html, (18.05.2015).

¹⁷³"Kazakhstan Engineering", http://www.ke.kz/en/company/Opisanie_kompanii/, (10.03.2015).

¹⁷⁴Aselsan Kazakistan'da Büyüyor, **a.g.k.**, (18.05.2015).

¹⁷⁵**SSM Uluslararası İşbirliği Bülteni**, Sayı: 3, 2001, s. 10.

¹⁷⁶"Turkey deepens military ties with Central Asia", <http://www.turkishweekly.net/news/161988/turkey-deepens-military-ties-with-central-asia.html>, (27.03.2015).

36 milyon dolara mal olan fabrikanın Türkiye için önemli bir ekonomik getirisi olacağı düşünülmektedir¹⁷⁷". İlk defa 2010 yılında Kazakistan'ın Astana şehrinde yapılan KADEX savunma fuarı hem bölge açısından hem de Kazakistan çok büyük önem arz etmektedir. 2012 yılında ikincisi yapılan KADEX 2012 Fuarı'nda Otokar, Kazakhstan Engineering şirketi ile Kazakistan Silahlı Kuvvetleri'nin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, Cobra zırhlı araçlarının Kazakistan'da üretimine ilişkin bir ön anlaşma (MOU - Memorandum of Understanding) imzalamıştır¹⁷⁸. Aynı zamanda Türkiye'den 17 şirketin katıldığı Fuar'da Aselsan'ın Kazakhstan Engineering ile ortaklaşa kurduğu Kazakhstan Aselsan Engineering (KAE) şirketi, Kazakistan'da Eurocopter Kazakhstan Engineering şirketi tarafından üretilen EC-145 helikopterlerine, aviyonik cihaz ve sistemlerin üretilmesi konusunda anlaşma yapılmıştır¹⁷⁹. Türkiye 2013 yılında Kazakistan'ın başkenti Astana'da Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nın ofisini kurulması ile SSM irtibat Ofisi sayısı 4'e yükselmiştir¹⁸⁰. Kurulan bu ofis ile karşılıklı ilişkilerin daha kolay ve hızlı olması amaçlanmaktadır.

İsrail bölgede etkin olmak isteyen taraflardan biridir ve bu doğrultuda İsrail Kazakistan ile iyi ilişkiler kurmaktadır. İki ülke arasında 1995'den günümüze birçok diplomatik ziyaretler gerçekleşmiştir. İsrail'e son yapılan ziyarette iki ülke Savunma Bakanları Askerî-Teknik İş Birliği anlaşmasını imzalamışlardır. Kazakistan Savunma Bakanı anlaşmanın imzalanması sonrasında ilişkilerin önemini şöyle belirtmiştir; *"Kazakistan'ın niyeti Silahlı Kuvvetlerini geliştirmek olduğu kadar İsrail Ordusunun savaş eğitimi deneyimini öğrenmek istemektedir. Askerî-Teknik İş Birliği anlaşması imzalandıktan sonra, eşitlik ve karşılıklılık ilkeleri ile kendi kurumlarımızın karşılıklı yararlı iş birliği yürütmesinin mümkün olacağını umuyoruz"*¹⁸¹". Kazakistan

¹⁷⁷"Orta Asya'da savunma sanayii hamlesi", <http://www.aljazeera.com.tr/haber/orta-asyada-savunma-sanayii-hamlesi>, (28.03.2015).

¹⁷⁸Hasan Kanbolat, "Başbakan Erdoğan'ın Kazakistan Ziyaretinin Analizi: Yeni Stratejilere Doğru", <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3494>, (15.05.2015).

¹⁷⁹Aselsan Eorucopter İle Anlaşma İmzaladı, <http://ihracat.info.tr/aselsan-eorucopter-ile-anlasma-imzaladi-4481h>, (16.06.2015).

¹⁸⁰"Savunma Sanayii Müsteşarlığı Faaliyet Raporu 2014", *Savunma Sanayii Müsteşarlığı Dergisi*, 2014, s. 23-25.

¹⁸¹"Ministers of Defence of Kazakhstan and Israel signed an agreement on military-technical cooperation", <http://kadex.kz/en/article/ministers-defence-kazakhstan-and-israel-signed-agreement-military-technical-cooperation>, 10.02.2015, 17:00.

Cumhuriyeti'nin 1991-2014 yılları arasında askerî harcamalarına ve alınan silah sistemlerine bakıldığında artan bir ivme görülmektedir.

Kazakistan ordusunun satın aldığı silahların dağılımı Tablo 2.5. ve Tablo 2.6. de şöyle verilmiştir.

Tablo 2.5. Kazakistan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı¹⁸².

	Kanada	Fransa	Almanya	İsrail	Rusya	Güney Kore	İspanya	Türkiye	Ukrayna	USA	Toplam
1991											
1992											
1993											
1994											
1995					99						99
1996					2						2
1997					64						64
1998											
1999					68			3	1		72
2000					140						140
2001					136			3			139
2002					20						20
2003											
2004					29					19	47
2005					38				4		42
2006					27	14			2		44
2007					71				5	6	82
2008				15	8					3	25
2009				17	19					3	39
2010				8	50						58
2011			7		45						52
2012			3		75			1	1	3	84
2013	4		3		54		24	2	56		143
2014	4	26	7		42		24	2	1		105
Toplam	8		20	40	987	14	48	11	70	34	1257

¹⁸²cTIV of arms exports to Kazakhstan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

Tablo 2.6. Kazakistan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı¹⁸³.

	Uçak	Hava savunma sistemleri	Zırhlı araçlar	Ağır silahlar	Motor	Füzeler	Erken uyarı Sistemleri	Gemiler	Toplam
1991									
1992									
1993									
1994									
1995	99								99
1996	2								2
1997	64								64
1998									
1999	68					1		3	72
2000	89	15				36			140
2001	136							3	139
2002	20								20
2003									
2004	46		2						47
2005	27		13			2			42
2006	27					2		14	44
2007	20		58			5			82
2008	3		8	11		4			25
2009	19		3	11		4	2		39
2010	20		12				12	14	58
2011	27		20	4		2			52
2012	33		48			3			84
2013	106		12		4	7		14	143
2014	58		2		4	2	26	14	105
Toplam	864	15	175	26	8	66	40	63	1257

¹⁸³cTIV of arms exports to Kazakhstan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

2.2.6. Kazakistan Kolluk Kuvvetleri

Kazakistan Kolluk Kuvvetlerinin görevleri Kazakistan polisi ve adli kurumları (mahkemeler ve adli teşkilat) tarafından yerine getirilmektedir. Kontrolü ise Kazakistan Ulusal Güvenlik Komitesi, İçişleri Bakanlığı ve Savcı Genel Ofisi arasında paylaşılmıştır.

Kazakistan'da Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri ise şunlardır:

1. İç Kuvvetler Komutanlığı (İçişleri Bakanlığı)
2. Sınır Hizmetleri Komutanlığı (Milli Güvenlik Komitesi)
3. Cumhuriyet Muhafız Ordusu (Devlet Başkanı)

Sınır Hizmetleri Komutanlığı'nın da bağlı bulunduğu Milli Güvenlik Komitesi (KNB) ulusal güvenlik, istihbarat ve karşı istihbarattan sorumlu olan kurumdur. KNB ayrıca sınır güvenliği, iç güvenlik, terörle mücadelede bir kolluk görevi üstlenmektedir. Aynı zamanda dış istihbarat servisi "*Barlau*"yu, yönetmektedir ve KNB başkanı Cumhurbaşkanı'na doğrudan bağlıdır. İçişleri Bakanlığı (MVD) düşük ücret alan ve yaygın yolsuzluk olduğuna inanılan suç polisini, denetlemektedir. KNB hükümetin yolsuzluk, dini aşırılık, terörizm, yasadışı silah ihracatı ve organize suçla mücadeleye odaklanarak kamu imajını iyileştirme çabalarını sürdürmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti Ceza Yasası, Kazakistan'ın polis teşkilatı, adli yapısı, hapishaneleri ve diğer güvenlik sistemleri büyük ölçüde değişmeden Sovyet dönemi uygulamaları olarak devam etmektedir. Kamu sisteminde yapılan yasal değişiklikler yabancı yatırımların geliştirilmesi amacıyla, ticaret hukuku üzerinde yoğunlaşmıştır¹⁸⁴.

Polis (hala milis olarak adlandırılmaktadır¹⁸⁵) ve hapishaneler İçişleri Bakanlığı'nın sorumluluğundadır. Suçların araştırılması İçişleri Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. 1992 yılı itibariyle, Kazakistan, Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı'nın (Interpol) bir üyesi olmuştur. Kazak yetkililer özellikle Rusya, Belarus,

¹⁸⁴cThe structure of the National security committee of the Republic of Kazakhstan", <http://knb.kz/en/structure.htm>, (16.04.2015).

¹⁸⁵Geçmişte Sovyetler Birliği, bazı Varşova Paktı ülkeleri, Yugoslavya gibi bazı eski komünist devletlerin ve günümüzde bazı BDT ülkelerinin ulusal polis teşkilatıdır. Ayrıntılı bilgi için Bk. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Milis>.

Özbekistan, Ukrayna ve Kırgızistan kolluk kuvvetleri ile yakın çalışmaktadır. Polis ve Ulusal Güvenlik Komitesi, savcının onayı ile mahrem hakların (ev, telefon, posta ve bankaların) sınırlandırılması hakkına sahiptir. Bu uluslararası alanda çok defa eleştirilen bir durum oluşturmaktadır¹⁸⁶. Aynı zamanda Kazakistan İçişlerine bağlı olan “*Sunkar, Arlan ve Kyran*” isminde üç adet özel kuvvet birimi bulunmaktadır. Merkezi güney sınır yakınında bulunan Sunkar ve Arlan timinin görevleri terörle mücadele ve kontrgerilladır. Almatı'da konuşlu olan Kyran timi ise rehine kurtarma görevini icra etmektedir¹⁸⁷.

Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı ve Görevleri

Kazakistan halkının hak ve özgürlüğünü korumak kolluk görevlerini yerine getirmek, asayiş ve emniyeti sağlamak amacıyla 10 Ocak 1992 tarihinde kurulmuştur. 2005 yılında Alay seviyesinden Tugay seviyesine geçen Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı, Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı polise yardımcı bir görev üstlenmektedir. Askerî statülü bir kolluk kuvveti olan Kazakistan Cumhuriyeti İç Kuvvetler Komutanlığının görev alanı polisle aynıdır. Yaklaşık 20.000 personeli bulunan İç Kuvvetler Komutanlığının görevleri şöyledir;

Bariş durumunda:

- Genel toplumsal olaylara müdahale etmek,
- Adalet Bakanlığına bağlı bulunan cezaevlerini korumak, hükümlülerin nakil ve sevk işlerini yapmak,
- Yapılan toplumsal etkinliklerde kamu düzenini sağlamak,
- Adli suçlar, terör ve silahlı örgütlerle mücadele görevini yürütmek
- Stratejik tesis ve kişileri korumak,
- Asayiş görevi icabı devriye görevini yerine getirmektir.

Savaş Durumunda:

- Düşmanla mücadelede verilen görevlerin yapılmasını sağlamaktır¹⁸⁸.

¹⁸⁶“Kazakhstan”, http://www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow/asia_pacific/kazakstan.html, (16.04.2015).

¹⁸⁷Dmitry Gorenburg, “External Support for Central Asian Military and Security Forces”, **SIPRI 2014**, s. 7.

¹⁸⁸“Kazakhstan Law Enforcement Systems”, <http://www.photius.com>, (16.04.2015).

2.2.7. Kazakistan Cumhuriyeti Askerî Doktrini(2011)

Kazakistan Cumhuriyeti 1993, 2000, 2007, 2011 yıllarında dört adet askerî doktrin yayınlamıştır. Bu belgeler Kazak siyasi-askerî tehdit algısını incelemek adına yarar sağlamaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin modernize çalışmaları Sovyetler Birliği'nden ayrıldığından beri devam etmektedir. Sovyetler Birliği çatısı altındaki dönemlerde Kazak birçok subay Sovyet ordusunda görev yapmalarına rağmen hiç bir zaman yüksek rütbeye yükseltilmemiş ve planlama kademelerinde görev aldırılmamıştır. Bu sorun Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra askerî yapılanmanın oluşturulmasında kendi göstermiştir¹⁸⁹. Ayrılma sonrasında alay seviyesinde teşkilatlanan askerî oluşum kaldırılıp tugay-tabanlı bir yapı meydana getirilmiştir. Kazakistan'ın profesyonelleşme ve etkinliğini artırmak için "*subay yardımcıları*" kadroları oluşturularak üç yıllık "*Astsubay Akademisi*" kurulmuştur. 2003 yılından beri Kazakistan yıllık "*Bozkır Kartalı*" barışı koruma tatbikatına katılmakta ve NATO ve Amerika'nın barışı koruma operasyonlarına "*Kazbegi (Kazak Barışı Koruma Tugayı)*" unsurları ile iştirak etmektedir. Yakın gelecekte de BM'nin Barışı koruma operasyonlarına katılması beklenmektedir¹⁹⁰. Askerî Doktrin hazırlanmasında görev alan emekli Albay "*Georgiy Dubovtsev*" Kazakistan'ın güvenliği ve bölgesel istikrar için en büyük tehdidin orta vadeli bir istikrarsızlık, bazı komşu ülkelerde etnik ve demografik gerginlik, uluslararası terörizm ve dini aşırılık, organize suç, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, doğal kaynaklar özellikle su sıkıntısı ve bozulması olarak ifade etmiştir¹⁹¹.

11 Ekim 2011 tarihinde Cumhurbaşkanı Nazarbayev tarafından imzalanan Kazakistan Cumhuriyeti'nin dördüncü askerî doktrini askerî güvenliğinin sağlanması, askerî organizasyonun geliştirilmesi, Silahlı Kuvvetler ve diğer asker ve askerî oluşumları kullanarak savaşın ve silahlı çatışmaların önlenmesi üzerinde Kazakistan'ın resmi görüşünü ortaya koymaktadır.

¹⁸⁹Ravi Shekhar, Narain Singh , **Asian Strategic and Military Perspective**, New Delhi, 2005, s. 165.

¹⁹⁰"Kazakhstan Reportedly Eyeing African UN Peacekeeping", <http://www.eurasianet.org/node/65896>, (12.04.2015).

¹⁹¹Roger N Medermott, Central Asian Security Post-2014 Perspectives In Kazakhstan And Uzbekistan, **DIIS Report 2013**, Copenhagen, 2013, s. 21.

Askerî doktrinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin güncel askerî güvenlik durumunun analizi, potansiyel askerî güvenlik tehditlerinde öngörülen gelişmeler, günümüzdeki askerî çatışmaların karakter ve özellikleri, Kazakistan Cumhuriyeti savunma politikası amaçları ve hedefleri, askerî teşkilatın gelişimi, silahlı kuvvetler ve diğer askerî ve askerî oluşumların konuşlanması, uluslararası askerî iş birliği, askerî -ekonomik savunma bütçesi ve seferberlik hazırlıkları gibi konular ve hedefler açıkça belirtilmektedir.

Ayrıca Kazakistan Cumhuriyeti askerî doktrini ülkeler arasında çelişkileri ve çatışmaları çözmek için önceliği diplomatik, yasal ve diğer askerî olmayan önlemlere vermiş olduğunu vurgulamaktadır. Kazakistan'ın temel pozisyonunu oluşturan ulusal askerî güvenlik faaliyetini ve birbirine siyasi, diplomatik, ekonomik, sosyal, bilgi, hukuk, askerî ve diğer bir dizi tedbir yoluyla bağlanmış ve beklenen tehditlere ve ülkenin sosyo-ekonomik kalkınma ve yeterli bir savunma sisteminin daha fazla geliştirilmesi için uygulanması düşünülen önlemlere yer vermektedir. Aynı zamanda uluslararası ve bölgesel askerî-siyasi gelişmelere dayalı, iç ve dış askerî güvenlik tehditlerinin içeriği ve karakteri, askerî teori ilkeleri değişikliklerinde ve ülkenin askerî organizasyonun gelişimi durumunda revize edilebileceği ve eklemeler yapılacağını öngörmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti uluslararası güvenliği sağlamak ve askerî çatışmaların önlenmesi konusundaki kararlılığını ve diğer ulusların içişlerine karışmama ilkelerini ortaya koyduğu bu belge ile bölge ve bölge dışında bulunan tüm ülkelere bildirmektedir¹⁹².

¹⁹²«Министерства обороны Республики Казахстан Источник», <http://mod.gov.kz/index.php?id=460>, (10.10.2015), “Kazakhstan Reportedly Eyeing African UN Peacekeeping”, <http://www.eurasianet.org/node/65896>, (12.04.2015).

2.3. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Savunma Gücü, Askerî Gücü ve Kolluk Kuvvetleri Açısından Değerlendirilmesi

2.3.1. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Tarihine Kısa Bir Bakış

Kırgız kelimesi ilk olarak 8. yüzyılda yazılmış olan Orhun Yazıtları'nda geçmektedir. Türklerin etnik temsilcisi kabul edilen Kırgızlar ilk defa M.Ö. 1-2. yüzyıllarda Tanrı dağları ile Tannu-Ola arasındaki bölgede “*Kien-Kun*” adında bağımsız bir devlet kurmuşlardır. Bu devletin siyasi olarak hâkimiyetini kaybetmeleriyle uzun yüzyıllar varlıklarını göçebe olarak sürdürmüşlerdir¹⁹³. “*Kırgız*” adının etimolojisi ve anlamları ile ilgili farklı görüşler öngörülmüştür. Bazı araştırmacılara göre “*Kırk*” ve “*yüz*” , “*kırk*” ve “*er*”, yani “*kırk er*” (ler) , “*kıra*” ve “*gız*”-“*siyah saçlı halk*”, “*kırgu*”-“*kırığ*” ve bunlara çoğulu bildiren “*ız*” ekinin eklenmesi, yani “*Kızıldar*”-“*Kızıllar*”, “*Kırık*” ve “*oğuz*”, “*Kızıl Oğuz*”, yani Güney Oğuzlar ve Batı Oğuzlar, “*Kırgın*”-“*kırgıt*”-“*Kırgız*”, yani “*al yüzlü*” anlamlarına gelen kelimelerden oluşmuş olduğu varsayılmaktadır¹⁹⁴.

İlk bilgilere en eski Çin kaynaklarından olan “*Sym Qiang*” kroniklerinde rastlanılan Kırgızların anavatanı, Güney Sibiry'a da Yukarı Yenisey havzası olarak bilinmektedir. M.Ö. 201 yılına kadar uzanan tarihleri ve uzun yıllar devam eden siyasi varlıkları boyunca Orhun bölgesinde kurulan büyük Türk devletlerine bağlanmışlardır. Bu devletlerden olan Hunların zayıflaması üzerine Baykal gölünden Tibet'e kadar olan bölgede Hakas Devleti'ni kuran Kırgızlar, 6. yüzyılın ikinci yarısında Göktürk Devleti'nin idaresi altına girmişlerdir. Göktürk hâkimiyetini kolay kabul etmeyen Kırgızlar onları epeyce uğraştırmışlardır. Kırgızlar, Göktürkler zamanında ticaretle zenginleşmişler ve onların yıkılmasından sonra 758 yılında Uygurların hâkimiyetini benimsemişlerdir. Ancak ağır vergiler yüzünden ayaklanarak Uygurların kuzeydeki topraklarını ele geçirmişler ve daha sonra Ötüken'de kendi devletlerini kurmuşlardır. Kırgızlar 920 yılında Bütün Moğolistan'ı ele geçiren K'itanlar tarafından bu bölgeden sürülmüşlerdir. İslamiyet'in yayılmasında önce Şamanlığı kabul eden Kırgızlar Karahanlı hâkimiyeti ile İslâm'a girmişler ve Hanefî

¹⁹³Fusun Kara, “1916 Kırgız Büyük İsyanı:Ürkün”, *Turkish Studies*, Sayı: 6/2 , 2011, s. 537-546.

¹⁹⁴Tınçtıkbek Çorotekin, “Kırgızistan Cumhuriyeti”, *Türkler*, Cilt: 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 454-484.

mezhebine mensup olmuşlardır. İlerleyen zamanlarda Karahanlılar'a bağlı olan Kırgızların ülkesi Karahıtaylar'ın istilâsına uğramıştır¹⁹⁵. 13. yüzyılın başlarında Kırgızlar Cengiz Han tarafından kurulan Moğol imparatorluğunun idaresine giren ilk Türk kavmi olmuştur¹⁹⁶. 1217'de Moğol hâkimiyetine karşı ayaklandılarsa da ayaklanma bastırılmış ve ikinci isyan sonunda yeniden istiklâllerine kavuşmuşlardır. Çok uzun sürmeyen bu bağımsızlıktan sonra Timur İmparatorluğuna katılmışlardır. Moğol kabilelerinin sürekli saldırıları Kırgızları zor durumda bırakmış Kazakistan bozkırlarına çekilerek onlarla iç içe yaşamaya başlamışlardır. “*Kazak-Kırgızlar*” adı verilen bu grup haricindekilere de “*Kara Kırgızlar*” denilmiştir¹⁹⁷. Ebu'l-Hayr Han tarafından 1425 yılında oluşturulan Özbek birliğine katılmışlar ve daha sonra artan Moğol hücumları karşısında güçsüz kalan Özbek birliğinden ayrılarak Kazaklarla beraber yaşamaya başlamışlardır. Tüm Asya'da Moğolların hâkimiyetinin sona ermesiyle Kalmukların hâkimiyeti altında varlıklarını sürdüren Kırgızlar, 18. yüzyılın başlarında Yedi-Su ve Tanrı Dağlarının güney batısına doğru göç etmişlerdir¹⁹⁸.

Kalmukların yağma ve işgali ile Küçük Orda Hanı Ebü'l-Hayr Ruslardan yardım istemiş ve bu fırsatı kaçırmayan Ruslar, 1730'da Kazak topraklarının en verimli bölgelerini işgal ederek buralara Rus göçmenlerini yerleştirmişlerdir. Bu işgaller sonucunda bazı Kırgız boylarının ve Kazakların Ruslara esir düşmesi ile Ruslar 1848 ve 1856 yıllarında Kazakistan'ın tamamını, Kırgızistan'ın ise kuzeybatı bölgelerini işgal etmişlerdir¹⁹⁹.

Diğer bölgelerdeki Kırgız Türkleri, Buhara ve Hîve devletlerinin mücadelelerinden bıkmışlar ve 1700 yılında Fergana vadisinde kurulan Hokand Hanlığı'nın hâkimiyetine girmişlerdir. Çok geçmeden Hokand Devleti'nin idaresini alan Kırgız Türkleri, nüfus olarak da ağırlığını artırmıştır²⁰⁰. Özellikle devletin askerî gücü Kırgızlar tarafından oluşturulmuştur. Hokand Devleti'nin güçlenmesinden rahatsız olan Çin 1757 yılında gönderdiği bir ordu ile önce Doğu Türkistan'ı sonra da

¹⁹⁵Saray, “Kırgızistan”, mad., **DİA**, Cilt:25, s. 442-445.

¹⁹⁶T.C. Dışişleri Bakanlığı Kırgızistan Ülke Raporu, **TİKA Yayınları No:14**, Ankara 1995, s. 10.

¹⁹⁷Saray, **a.g.e.**, s. 442-445.

¹⁹⁸T.C. Dışişleri Bakanlığı, **a.g.e.**, 1994, s. 9.

¹⁹⁹Saray, **a.g.e.**, s. 442-445.

²⁰⁰**a.g.e.**, s. 443.

Hokand Hanlığı'nı mağlup etmiştir²⁰¹. Yeniden toparlanan Hanlığın 19. yüzyılda Rusların istilâsıyla kötü günleri başlamıştır. Ruslar, Hokand (Fergana) valiliği olarak oluşturduğu Hanlığı kurduğu Türkistan Genel Valiliği'ne bağlamıştır. Ruslara karşı ayaklanan Hokandlılar yenildilerse de Kırgızların mücadelesi yıllarca sürmüştür. Sonunda Kırgızlar, Rus hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmışlar ve ilerleyen yıllarda Rus baskısından bıkan halk 1885'te tekrar isyan etmiştir. Oş şehrinde başlayan isyan millî bir karaktere bürünerek Rusların kanlı baskınları ile yıllarca aralıklarla devam etmiştir. Kırgızlar arasında Cedîdcilik hareketi ile Türkçülük ve İslâmcılık fikirleri yayılmaya başlamış ancak Ruslar Kırgızistan'a yerleştirdikleri binlerce göçmeni silâhlandırarak Kırgız isyanları kanlı bir şekilde bastırmışlardır²⁰².

1917 yılında Bolşevik ihtilali esnasında tekrar başlatılan bağımsızlık mücadelesi 1929'a kadar sürmüştür. Bu mücadele Kızıl Ordu'nun bölgeye hâkim olmasıyla başarısızlığa uğramış ve Kırgızistan 1924'te Türkistan Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne Kırgızistan adı ile dâhil olmuştur²⁰³. 1925'te ise Kara-Kırgız adı Kırgız adıyla değiştirilmiş ve 1926'da Kara-Kırgız Muhtar Oblastı adını almıştır. 1 Şubat 1926'da Kırgız Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti diye adlandırılarak SSCB' ye dâhil edilmiştir. 5 Aralık 1936'da Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti statüsünü kazanarak SSCB'nin 15 ittifak Cumhuriyetinden biri olmuştur²⁰⁴.

1986 yılında Gorbaçov'un başa geçmesiyle takip edilen açıklık (glasnos) ve yeniden yapılanma (perestroika) hareketi diğer cumhuriyetler gibi Kırgızistan'a da bağımsız bir devlet olma yolunu açmıştır. Kırgızistan 15 Aralık 1990 tarihinde hâkimiyetini ve 31 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilân etmiştir.

2.3.2. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Coğrafi ve Siyasi durumu

Günümüzde ülkenin yüzölçümü 199.951 km² ve nüfusu 2013'deki verilere göre 5 milyon 767 bin kişidir olan ülkenin başkenti ise özel bir statüsü olan

²⁰¹T.C. Dışişleri Bakanlığı, **a.g.e.**, 1994, s. 10.

²⁰²Saray, **a.g.e.**, s. 442-445.

²⁰³Feyzullah Budak, "Kırgızistan Dünü, Bugünü, Yarını", **Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II.**, Sayı: 16, Ankara, 1997, s. 1254-1284.

²⁰⁴T.C. Dışişleri Bakanlığı, **a.g.e.**, 1995, s. 11.

Bişkek'tir. Kuzeyde Kazakistan, doğu ve güneydoğuda Çin Halk Cumhuriyeti, batıda Özbekistan ve güney ve güneybatıda Tacikistan ile komşu olan ülke, dağlık bir araziye sahiptir. Kırgızistan'da yaklaşık 3.000 civarında göl vardır ve bunlardan en önemlisi, aynı zamanda dünyanın ikinci büyük krater gölü olan Issık Göl'dür. Kırgızistan, başkent hariç “*oblast*” adı verilen 7 vilayete taksim edilmiştir²⁰⁵.

20 Mart 1992'de Rusya Federasyonu ile diplomatik ilişkiler kurmaya başlamış ve aynı zamanda Bağımsız Devletler Topluluğu, Birleşmiş Milletler Teşkilatı üyeliğinin yanı sıra Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Şanghay İşbirliği Örgütü üyesi olmuştur. 1992 yılında Kırgızistan ayrıca Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Uluslararası Finans Kurumu gibi uluslararası örgütlere üye olmuştur. 5 Mayıs 1993 tarihinde bağımsız egemen bir devlet olarak Kırgız Cumhuriyeti'nin ilk Anayasası kabul edilmiştir. Ülkenin Kırgızistan Cumhuriyeti olan resmi ismi Kırgız Cumhuriyeti olarak değiştirilmiş ve 14 Ocak 1994 tarihinde Parlamento (Jogorku Keneş'i) Kırgız Cumhuriyeti'nin silah, bayrak, devlet armasını onaylamıştır. Bağımsızlık sonrasında diğer Orta Asya devletleri gibi Başkanlık sistemi ile yönetilmeye başlayan Kırgızistan, 2010 yılında başlayan halk hareketi sonrasında Cumhurbaşkanı Bakiyev görevden uzaklaştırılarak muhalefet lideri Roza Otunbayeva öncülüğünde yeni bir anayasa hazırlanmasını ve parlamenter sisteme geçilmesini öngören bir siyasi geçiş süreci başlatılmıştır. 7 Haziran 2010 tarihinde yeni anayasanın kabulü ile parlamenter sisteme geçilmiştir²⁰⁶. Yapılan seçimler sonrasında demokratik bir şekilde el değiştiren yönetim ile Orta Asya Cumhuriyetleri arasında ilk ve tek devlet olmuştur. Etnik yapısı ise Kırgız: % 72,4, Özbek: % 14,4, Rus: % 6,6, diğer (Dungan, Ukraynalı, Tatar, Uygur vb.) : % 6,6 oluşmuştur²⁰⁷.

2.3.3. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Türkiye ile ilişkileri

Türkiye, 16 Aralık 1991 tarihinde Kırgız Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuş ve iki ülke arasında 29 Ocak 1992 tarihinde diplomatik ilişkiler başlatılmıştır. 1992 yılında Bişkek ve Ankara'da Büyükelçilikler açılmış,

²⁰⁵“Bilgi Notları”, <http://biskek.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=187256>, (16.04.2015).

²⁰⁶“Kırgızistan'ın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (16.04.2015).

²⁰⁷“Kırgızistan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-kunyesi.tr.mfa>, (16.06.2015).

3 Mart 1992 tarihinde mektup teatisi yoluyla akdedilen Türkiye ile Kırgızistan arasında vize muafiyetine ilişkin belgeler imzalanmıştır²⁰⁸. 14 Ekim 1994 tarihinde Ankara'da "*Türkiye Cumhuriyeti ve Kırgız Cumhuriyeti arasında Konsolosluk Sözleşmesi*" imzalanmıştır²⁰⁹.

Kırgızistan'ın bağımsızlığı sonrasında her alanda gelişen ilişkilerimiz, 2011 yılında kurulan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'yle (YDSK) "*Stratejik Ortaklık*" seviyesine çıkarılmıştır. Türkiye ile Kırgızistan Cumhuriyeti arasında eğitim, kültür, ticaret ve ekonomik iş birliği, ulaştırma, iletişim, askerî ve diğer alanlarda 200'e yakın anlaşma ve iş birliği belgesi imzalanmıştır. Aynı zamanda iki ülke parlamentoları arasında ilişkilerin güçlendirilmesi için 16 Ağustos 1993 tarihinde "*Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Meclisi Arasındaki İşbirliğinin Geliştirilmesine İlişkin Protokol*", 31 Mart 1998 yılında da "*Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Kırgızistan Temsilciler Meclisi Arasında İşbirliği Protokolü*" imzalanmıştır. 1997 yılında "*Ebedi Dostluk ve İşbirliği Anlaşması*", 1999 yılında yayımlanan "*Türkiye ve Kırgızistan: Birlikte 21. Yüzyıla*" bildirisi ve 2011 yılında imzalanan "*Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi Kurulmasına İlişkin Ortak Açıklama*", Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyetlerinin stratejik ortaklıklarının temel belgelerini oluşturmaktadır. Kırgızistan başta Türk Konseyi olmak üzere Türk dünyası içindeki oluşumlarda yer almakta ve destek vermektedir²¹⁰.

Bölgede bulunan Türk Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye öğrenim için gelen öğrenciler için 1992 yılında "*Büyük Öğrenci Projesi*" adı verilen bir burs programı başlatılmıştır. Bu proje kapsamında bugüne kadar 3500 Kırgız öğrenciye burs tahsis edilmiştir. Aynı zamanda her yıl "*Türkiye Bursları*" kapsamında Kırgızistan'dan burslu olarak, lisans, yüksek lisans, doktora ve araştırma programlarına öğrenci kabul edilmektedir²¹¹.

²⁰⁸ **Resmi Gazete**, 24.08.1992, Sayı: 21325.

²⁰⁹ **Resmi Gazete**, 22.08.1997, Sayı: 23088.

²¹⁰ "Türkiye - Kırgızistan Siyasi İlişkileri", <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kirgizistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (15.04.2015).

²¹¹ **a.g.k.**, (15.04.2015).

2.3.4. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

Kırgızistan bağımsızlığı sonrasında dış politikanın oluşturulmasında, özellikle ilkelerinin ve öncelikli yönlerinin saptanmasında, bazı zorluklarla karşılaşmasına rağmen ilerleyen yıllarda uluslararası topluluğa girmeyi başarmıştır. Bağımsızlığının ilk aylarında üç ülke tarafından tanınan Kırgızistan sonraki on yıl boyunca 160 devlet tarafından tanınmış, 120 devletle diplomatik ilişkiler kurulurken, 61 ülkenin diplomatik temsilcilerine de, Kırgızistan tarafından itimatname verilmiştir²¹².

Bağımsızlığından günümüze kadar geçen sürede Kırgız Üyesi Olduğu Uluslararası Kuruluşlar şunlardır;

“Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı(OSCE), Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT), Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Ortak Güvenlik Anlaşması Örgütü (OGAÖ), Avrasya Ekonomik Teşkilatı (AVET), Uluslararası Sivil Havacılık Teşkilatı (ICAO), Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü (UNIDO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), Uluslararası Enerji Ajansı (IEA), Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA), BM Asya Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCAP), Dünya Bankası (WB), Uluslararası Para Fonu (IMF), Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası (EBRD), Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC), İslam Kalkınma Bankası(IDB), Asya Kalkınma Bankası (ADB), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Bağlantısızlar Örgütü (Gözlemci) (NAM). Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (TDİK)²¹³.”

Dış politikada komşularıyla ve büyük devletlerle dostane ilişkiler yanı sıra uluslararası kuruluşlar ile ilişkilerini istikrarlı bir yapıda sürdürmeye çalışan Kırgızistan, uluslararası kuruluşlara katılmaya ve kendini uluslararası alanda her yönüyle tanıtmaya önem vermektedir. Dış politikada sürdürdüğü bu tutumu kapsamında uluslararası toplum tarafından yetkili ve evrensel uluslararası örgüt sıfatlarıyla kabul edilmiş ve yukarıda belirttiğimiz birçok kuruluşa üye olmuştur. Bu

²¹²Asan S. Ormuşev, “A. Siyasî Gelişmeler ve Dış Politika Kırgızistan'ın Diplomatik ilişkileri”, **Türkler**, Cilt: 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 485-491.

²¹³“Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-kunyesi.tr.mfa>, (15.04.2015).

kuruluşlardan en büyüğü ve önemlisi olan Birleşmiş Milletlere (BM) 2 Mart 1992 yılında üye olmuştur ve Kırgızistan ile BM arasında birçok alanda iş birliğine gidilmiştir. Bunlardan “*teröre karşı savaş, uyuşturucu trafiği, güvenlik sorunları, insan haklarının korunması ve su-enerji konularında teşvik, uranyum atık dökümlerini geri kazanılması*” konuları ülkenin milli güvenliği açısından önemli kabul edilmektedir²¹⁴.

Bağımsızlığından itibaren Kırgız Cumhuriyetinde çok sayıda BM ile bağlantılı ihtisas kuruluşları, organizasyonlar ve BM programlarına katılmıştır. Bunlarda bazıları şunlardır; BM Kalkınma Programı (UNDP), BM Çocuk Vakfı (UNICEF), Nüfus Faaliyetleri BM Fonu (UNFPA), BM Kadınlar için Kalkınma Fonu (UNIFEM), BM-Kadın Yapısı, mülteciler konularında BM Yüksek Komiseri (UNCDR), BM Uyuşturucu ve Suç Kontrolü Ofisi (UNODC)²¹⁵. Aynı zamanda BM barışı misyonları kapsamında Liberya, Sudan, Dar-kürk, Abyei ve Haiti'de 36 Kırgız askerî personeli gözlemci ve sivil polis hizmet vermektedir. BM içerisinde aktif bir tutum sergileyen Kırgızistan ayrıca , “*Ekonomik ve Sosyal Konsey (ESK)*”, “*Kültürel Mirasın Korunması Hükümetler Arası Komitesi UNESCO*”, “*Muhasebe ve Raporlama Uluslararası Standartlara Hükümetler Arası Uzman Çalışma Grubu*”, “*Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Radyo Düzenleme Komitesi*” üyelikleri bulunmaktadır. Temel Uluslararası İnsan Hakları Antlaşmaları ve Sözleşmeleri kapsamında değerlendirilen “*(16 Eylül 2005) BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi* , *(2 Ekim 2003) Uluslararası Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına karşı Protokolü* ve *(2 Ekim 2007) Nükleer Terörizmin Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi*” belgelerinde de imzası bulunmaktadır²¹⁶.

Kırgızistan NATO ile ilişkileri Ortak Üye (Partner) olarak, Barış İçin Ortaklık ve Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi iş birliği düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu kapsamda NATO ve Kırgızistan, bölgesel ve küresel güvenliğin artırılması amacı

²¹⁴“Ministry Of Foreign Affairs Of The Kyrgyz Republic”, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/135>, (19.02.2015).

²¹⁵“List of international organizations in which the KR is a member”, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/135>, (19.02.2015).

²¹⁶“Kyrgyzstan”, <http://www.legislationline.org/countries/country/20> , (19.02.2015).

ile birçok alanda pratik iş birliğini geliştirmiştir. Diyalog Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK) çerçevesinde, Kafkasya ve Orta Asya NATO Genel Sekreteri'nin Özel Temsilcisi “*James Appathurai*”, Kırgız yetkililer ile üst düzey siyasi diyaloglar yürütmektedir. NATO ve Kırgızistan “*Bireysel Ortaklık İşbirliği Programı (BİO)*” çerçevesinde güvenlik ve barış için iş birliği, terörle mücadele iş birliği ve sınır güvenliği, kriz yönetimi ve sivil olağanüstü hal planlaması alanlarında bir dizi pratik iş birliğini geliştirmek için her yıl ortaklık çalışmaları yapmaktadır²¹⁷.

Askerî alanda birlikte çalışabilirlik ve savunma planlama konularında Müttefikler ile daha yakından çalışmak için 2007 yılında “*BİO Planlama ve Gözden Süreci (PARP)*”ne katılmıştır. Güvenlik iş birliği kapsamında Kırgızistan birçok BİO tatbikatlarına katılmış ve NATO/BİO operasyonları ve eğitimleri için birimler kurmuştur. Bu birimler içerisinde, bir piyade bölüğü, terörle mücadele eğitimi için özel Ulusal Muhafızlar Takımı ve bir Sınır Muhafız Bölüğü bulunmaktadır. Savunma ve güvenlik sektörü reformu kapsamında ise NATO müttefikleri danışmanlığında, Kırgızistan Silahlı Kuvvetleri'nin reformu devam etmektedir.

NATO güçleri ile barış operasyonlarına katılmak ve yeteneklerin geliştirilmesi için BİO Planlama ve Gözden Süreci (PARP) kapsamında, Kırgızistan arama ve kurtarma yetenekleri ve askerî komuta ve kontrol yapıları geliştirme konularında çalışmalar yapmaktadır. Askerî eğitimler ile ilgili iş birliği, dil eğitimi, arama ve kurtarma eğitim ve öğretimi, sınır güvenliği ve denetimi ve silahlı çatışma ve insan hakları hukuku gibi alanları kapsamaktadır. Aynı zamanda askerî personel için NATO destekli yeniden eğitim programı uygulayarak eski askerî personelin sivil iş piyasasına yeniden girişini kolaylaştıran ve ülkenin yeniden yapılanması kapsamında silahlı kuvvetlerinin emekli personelinin sosyo-ekonomik sorunlarının sonuçlarını yumuşatmaya çalışmaktadır. Diğer yaptığı iş birliği ise Sivil Acil Durum Planlamasıdır. Sivil acil durum planlaması Kırgızistan için iş birliği açısından önemli bir alandır. Müttefiklerin desteği ile ülkenin doğal afetlere ve acil durumlara karşı mücadelesinin etkinliğini artırmak amacıyla “*Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Eşgüdüm Merkezi (EADRCC)*” vasıtasıyla mevcut mekanizmaların iyileştirilmesi

²¹⁷“NATO’s relations with the Kyrgyz Republic”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49607.htm, (19.02.2015).

konularında çalışmaktadır. Bilim ve Çevre konularında ise Kırgızistan bilim adamları “*Bariş ve Güvenlik (SPS)*” program kapsamında bir dizi hibe ödülü almaktadır²¹⁸. NATO ile aktif bir şekilde ortaklığını sürdüren Kırgızistan’ın üyeliğinden günümüze kadar olan tarihsel süreci şöyle geliştirmiştir.

1992 yılında ismi Kuzey Atlantik İşbirliği Konseyi olan ve 1997 yılında Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi olarak değişen örgüte ilk defa katılmıştır.

1994 yılında da Bariş İçin Ortaklık Programına dâhil olmuştur.

2000 yılına gelindiğinde NATO Genel Sekreteri Kırgızistan’a ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir.

2003 tarihinde uydu tabanlı ağ üzerinden Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinde akademik ve araştırma toplulukları için internet erişimi artırmayı hedefleyen “*Sanal İpek Yolu*” Projesine dâhil olmuştur.

2004 yılında NATO Genel Sekreteri tekrar Kırgızistan’ı ziyaret etmiş ve ilişkiler daha da gelişmiştir.

2006 yılında Müttefikler “*Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Eşgüdüm Merkezi (EADRCC)*” vasıtasıyla Kırgızistan’ın güneyinde ağır kar yağışı nedeniyle oluşan geniş hasara yardım sağlamışlardır.

2007 yılında Kazakistan BİO Planlama ve Gözden Süreci (PARP) katılmış aynı yılın Kasım ayında Bişkek'te “*Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi (AAOK)*” gençlik konferansına ev sahipliği yapmıştır.

2008’de NATO’nun Bariş ve Güvenlik sponsorluğunda Kırgızistan başkenti Bişkek’te “*Terörizmle Mücadelede Kuvvet Kullanımı*” başlıklı eğitim kursu için ev sahipliği yapmıştır.

2009 yılında NATO Bişkek’te Diplomatik Akademisi’ni açmış ve askerî personel için NATO destekli yeniden eğitim programını başlatmıştır.

2011 Şubat ayında ise, Kırgızistan Cumhurbaşkanı “*Roza Otunbayeva*”, NATO Karargâhını ziyaret etmiştir. Mayıs ayında ise, Siyasi ve Güvenlik Politikası

²¹⁸“NATO’s relations with the Kyrgyz Republic”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49607.htm, (20.02.2015).

ve Orta Asya NATO Özel “*Temsilcisi James Appathurai*”, bölgesel güvenlik meseleleri ve pratik iş birliği programlarının genişlemesini görüşmek üzere Kırgızistan, Özbekistan ve Kazakistan ziyaret etmiştir²¹⁹.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı AGİT (OSCE) ile ilişkileri ise 30 Ocak 1992 yılında başlamıştır. AGİT Kırgızistan’da genellikle sınır güvenliği ve yönetimi, yasaların üstünlüğü, iyi yönetim, mevzuatlar, çevre koruma ve bölgesel iş birliği konularında yoğun çalışmalar yapmıştır. Özellikle sınır yönetimi, gümrük eğitimi, güvenlik, terör ve insan ticareti ile mücadele konuları programa dâhil edilmiştir. Aynı zamanda AGİT yasalara ve kolluk kanunlarına devlet ve toplum arasındaki diyalog oluşturmak ve bireysel insan haklarına saygıyı geliştirmek için yeni kurallar konulmasında yardım etmiştir. AGİT Bişkek’e bir merkez kurmuş ve bu merkezde beş stratejik öncelik alanlarında kalıcı etki sağlamak amacıyla çalışmalar sürdürmektedir. Bu alanları şöyle sıralayabiliriz; Topluluklar arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi; iyi yönetimin teşviki ve yolsuzlukla mücadele; terörizme karşı mücadele; insan haklarının korunması ve hukukun üstünlüğünün desteklenmesi ve cinsiyet eşitliğini destekleme.

Aynı zamanda AGİT, Oş bölgesinde ve Batken bölgesinde açtığı ofisler aracılığıyla ülkenin güney illerindeki çatışma önleme faaliyetleri ve bir dizi etnik ilişkileri izleme uygulamaları yapmaktadır. Bişkek’te bulunan AGİT merkezi ise Rus Federasyonu Büyükelçisi “*Sergey Kapinos*” tarafından yönetilmektedir ve 26 uluslararası ve 91 yerel personel kadrosuna sahiptir. Merkezin 2013 bütçe 6.810.400 Euro dur. Merkezin görevi AGİT yaklaşımı içinde kapsamlı ve kolektif güvenlik boyutlarında AGİT ilke ve taahhütlerinin uygulanmasını sağlamaktır. Aynı zamanda merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, araştırma enstitüleri, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile temas halindedir. Merkez AGİT’in bölgesel seminerleri ve AGİT heyet ziyaretleri de dâhil olmak üzere bölgesel etkinlikler düzenlemeye yardımcı olmaktadır. Merkez ayrıca AGİT kurumları ve ilgili devlet kurumları arasındaki bilgi alışverişini kolaylaştırarak hükümete yardım sağlamaktadır. Sınır güvenliği konularında ve potansiyel olaylar hakkında Kırgız sınır hizmeti temsilcileri ve yerel yetkililer ile “*erken uyarı*” toplantıları yaparak

²¹⁹“Milestones in Relations”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49607.htm, (20.02.2015).

bilinçlendirme görevleri yapmaktadır. Sınır sınırlamaları, sınır çizimi ve toprak sorunlarını çözmek için kurulmuş olan Kırgızistan'ın Sınır Komisyonu ile birlikte çalışarak Sınır bölgelerinin yakınında meydana gelen ve genellikle yerel çatışmalar için temel sebep olan sorunlar ve anlaşmazlıklar ile ilgili konularda çözüm bulmak için teknik danışmanlık sağlamaktadır. Ayrıca sınır olaylarının analizi konusunda yardımlarda da bulunmaktadır. Ayrıca toplum tabanlı kolluk ilkelerinin tanıtımı ve bilgilendirilmesi yapılarak Kırgızistan'da kolluk reformunun yapılması konusunda yetkililere yardımcı olmaktadır. Görüldüğü üzere AGİT Kırgızistan'da birçok konuda çalışmalar yapmakta ve ülkenin demokratik bir yapıya kavuşması ve insan odaklı uygulamalara geçilmesi konusunda teknik ve danışmanlık destekleri sunmaktadır²²⁰. 2015 yılının ortalarında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), ile Kırgızistan Genelkurmay Başkanlığı bünyesindeki Savunma Bakanlığı ve Milli Muhafız Birliği Komutanlığı arasında uzun vadeli terörle mücadele ve silahların kontrolü alanında işbirliği anlaşması imzalanmıştır. AGİT Büyükelçisi “Sergey Kapinos”, anlaşmanın, ülkenin iç ve dış tehditlerle mücadelesinde ve güvenliğinin güçlendirilmesine yardımcı olacağını vurgulamıştır²²¹.

2.3.5. Kırgızistan Ordusu ve Savunma Sanayi

Kırgızistan bağımsızlığını ilanından hemen sonra, 1991 yılının Eylül ayında ulusal bir askerî güç oluşturmak için çalışma başlatmıştır. Ancak daha sonra Devlet Başkanı “Akayev” eski Sovyet ordusunu yerini alacak BDT’de önerilen “*Birleşik Ordu*” konusunda istekli bir tutum sergilemiştir. Rusya’nın BDT askerî oluşumunu finanse etmeyeceğini duyurması sonrasında bu planı uygulayamamıştır. İlerleyen günlerde “*Kırgızistan Savunma İşleri Devlet Komitesi*” kurulmuş ve Haziran 1992 tarihinde Kırgızistan topraklarındaki Sovyetlerden kalan tüm birliklerini kontrol altına almıştır. O dönemde 15.000 eski Sovyet askerleri Kırgızistan ordusunda kalmıştır. Daha sonra yeni kabul edilen yasalar nedeniyle memnun olmayan Rus askerleri ülkeden ayrılmışlardır²²².

²²⁰“OSCE Centre in Bishkek”, <http://www.osce.org/bishkek/106166>, (19.02.2015).

²²¹“AGİT ile Kırgızistan arasında Terörle Mücadele Anlaşması imzalandı”, <http://www.diyadinnet.com>, (11.07.2015).

²²²“Kyrgyzstan-A Country Study”, <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-7696.html>, (20.02.2015).

Kırgız Silahlı Kuvvetleri komuta kontrol, eğitim ve disiplin boşlukları nedeniyle bazı zayıf yanlara sahiptir. Savunma Bakanlığı'nın askerî ve güvenlikle ilgili hizmetler için ayrılan toplam harcama sadece 100 milyon dolar civarındadır. 2010 yılında Bişkek'te ve Oş'da meydana gelen şiddetli olaylar silahlı kuvvetlerin durumunu anlamak için önemli bir örnektir. Silahlı kuvvetlerin genel moral durumu düşüktür ve mali yetersizliği dolayısıyla ekipman ve eğitim konularında dış yardıma bağımlıdır. 2010 olaylarında sonra müdahale birimlerinin Savunma Bakanlığına bağlanması konusunda reform çalışmaları başlamıştır. Ordunun toplam gücü 10, 900 personel olduğundan ancak Avrupa devletleri arasında Litvanya veya Makedonya ile karşılaştırılabilmektedir²²³.

Ordunun genel yapısına bakıldığında sayısal durumu şöyledir;

1. Aktif askerî personel sayısı: 10,900
 - Kara Kuvvetleri: 8,500 kişi görev yapmaktadır.

Kara kuvvetleri birimleri yeni olarak kurulan piyade tümeni, iki piyade tugayı, bir dağ piyade tugayı, bir topçu tugayı, bir hava savunma tugay ve özel harekât tugayından oluşmaktadır. İki yeni dağ taburu ve bir yeni tank taburu 2010 olaylarından sonra yapılan reformların bir parçası olarak oluşturulmuştur. Yapılan bu reformlar genellikle geleneksel cephe savaşlarından çok düşük yoğunluklu savaşlara odaklanacak bir yaklaşım içinde yapılandırıldığından kara kuvvetleri oluşumu da bu yönde olmuştur²²⁴.

- Hava Kuvvetleri: 2,400 kişi görev yapmaktadır.

Hava kuvvetleri, Orta Asya'da en zayıf ve en küçüklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Uçakların birçoğu operasyonel görev yapamamaktadır. Pilotlar ve diğer uçuşu destekleyen personel yeterince eğitilmiş değildir. Kırgızistan Hava gücünün yeteneklerini artırmak yerine Kant'da bulunan Rus hava kuvvetlerinden destek almayı içeren bir politika uygulanmaktadır. Şu an da hizmette kullanılacak 4 adet L-39 eğitim uçağı ve 3 adet AN-26 nakliye uçağı bulunmaktadır. 29 adet

²²³Dmitry Gorenburg, "External Support for Central Asian Military and Security Forces", **SIPRI 2014**, s. 15.

²²⁴a.g.e., s. 16.

MiG-21 savaş uçağı çalışabilir durumda değildir. Helikopter gücü ise büyük ölçüde hizmet dışıdır

2. Yarı Askerî Personeli (Paramilitary): 9,500

- Ulusal Polis: 1,000 kişi görev yapmaktadır.
- İç Kuvvetler: 3,500 kişi görev yapmaktadır.
- Kırgız Cumhuriyeti Sınır Muhafızları: 5,000 (Rus subaylar ve Kırgız askerlerden oluşmaktadır) kişi görev yapmaktadır.

Zorunlu askerliğin bulunduğu Kırgızistan'da bu süre 18 aydır²²⁵. Kırgızistan'da zorunlu askerliğin haricinde farklı bir uygulama olarak 9 Şubat 2009 tarihinde kabul edilen 43 nolu "*Kırgız Cumhuriyeti Vatandaşlarının Askerlik ve Alternatif Hizmette Evrensel Görevleri*" isimli kanun gereği askerlik hizmetini yapmak istemeyenler bu hizmetin karşılığını ödeyerek askerlikten muaf tutulmaktadır²²⁶.

²²⁵Langton, **a.g.e.**, s.178.

²²⁶"The KR Constitution", <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/123>, (21.02.2015).

Askerî harcamalar açısından bağımsızlığını kazandığı ilk yıllarda inişli ve çıkışlı bir grafiğe sahipken son yıllarda artan bir ivme göstermektedir. Kırgız Cumhuriyeti'nin askerî harcamalarının yıllara dağılımı ve gayri safi yurt içi hâsıladaki payı Tablo 2.7. de detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 2.7. Askerî Harcamaların Yıllara Dağılımı ve Gayri Safi Yurt içi Hâsıladaki Payı²²⁷.

YILLAR	ASKERİ HARCAMA(Milyon ABD Doları)	GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HÂSILADAKİ PAYI(YÜZDE)
1992	75.6	1.6
1993	42.9	1.5
1994	58	2.6
1995	72.6	3.5
1996	68.9	3
1997	76.2	3.1
1998	65.9	2.7
1999	66.8	2.6
2000	82.8	2.9
2001	72	2.3
2002	83.6	2.7
2003	95.1	2.9
2004	102	2.8
2005	113	3.1
2006	124	3.2
2007	150	3.4
2008	161	3.4
2009	166	3.5
2010	202	4.4
2011	?	?

²²⁷“Kyrgyz Republic, The SIPRI The SIPRI Military Expenditure Database”, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, (21.02.2015).

Kırgızistan'ın genel sanayi üretimine bakıldığında özellikle yıllık ortalama büyüme oranının yüzde 3,3 olduğu 1985-1990 yıllara göre 1992 ve 1993 yıllarında önemli ölçüde düşüş olmuştur. Bu düşüşün bağımsızlık sonrasında kaybedilen enerji kaynakları ve yönetim boşluklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sanayideki bu düşüşün en önemlisi ise savunma sanayinde olmuştur. Kırgızistan bağımsızlık öncesinde Sovyetler Birliği'nin savunma ile ilgili üretimlerini yapan bir sanayiye sahip olmasına rağmen Sovyetlerin tüm Türk Cumhuriyetlerinde uyguladığı genel politikalar sonucu uzmanlık gerektiren alanlarda genellikle Rus kökenli personelin çalıştırılıyor olması nedeniyle oluşan uzman açığı Kırgızistan sanayini olumsuz etkilemiştir. Aynı zamanda Sovyet savunma sözleşmelerinin 1990'ların başlarında sona ermesi ve alternatif üretim alanları bulamadıkları için çoğu savunma üretim durmuştur. İlerleyen yıllarda eski savunma sanayi tesislerinde bazı elektronik aletler üretilmeye başlanmıştır. 2000'li yıllarda yapılan reform hareketleri sonrasında Kırgızistan'ın mütevazı savunma sanayi reform girişimleri iki şiddetli rejim değişikliği sonucunda 2005 ve 2010 yıllarında duraklama geçirmiştir²²⁸.

Devlet Başkanı olan “*Kurmanbek Bakiyev(2005-2010)*” tarafından en çok reformun yapıldığı 2000'li yılların birçok reformunun iptal edilmesiyle Savunma sanayinde 2000'lerin öncesine doğru bir gidiş olmuştur. Aynı zamanda Bakiyev kilit pozisyonlara, güvenlik birimlerinin başkanlığına ve askerî kurumlara kendine yakın olan ancak geleneksel hiyerarşiyi bozan rütbe veya niteliklerinden çok kişisel sadakat göre atamalar yaparak bu bozulmayı daha da hızlandırmıştır. Bakiyev'in 2010'da devrilmesinden sonra, ara dönem Cumhurbaşkanı “*Roza Otunbayeva*” hükümeti güvenlik kurumlarını tekrar yapılandırmış ve “*Bakiyev*”in uygulamalarını değiştirmiştir. Yeni oluşan rejim “*Bakiyev*” tarafından 2009 yılında uyuşturucu maddelerin Kırgızistan ile Afganistan arasında yasadışı geçişini örtbas etmek amacıyla kapattığını düşündüğü “*Uyuşturucu Kontrol Ajansı*” tekrar devreye sokmuştur. Geçiş hükümeti aynı zamanda istihbarat kurumu olan ve ana görevi, üst devlet yetkililerini ve yabancı heyetleri korumak olan ancak kuruluş amacının

²²⁸ Jos Boonstra, Erica Marat, Vera Axyonova, Security Sector Reform in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan: What Role for Europe?, **EUCAM Working Paper 14**, 2013, ss. 8,9.

dışında muhalefet liderleri, sivil toplum aktivistleri hakkında casusluk yaptığı düşünülen “Güvenlik Servisi” birimini dağıtmıştır²²⁹.

Rusya'nın Kırgızistan'da nüfuzunu artırmak ve kendine bağlı bir ülke haline getirmek amacıyla 2012 yılında imzaladığı 1 milyar dolarlık anlaşmanın bir parçası olarak, yakın gelecekte Kırgızistan'a silah sevkiyatlarının başlatılacağı, Kırgızistan Cumhurbaşkanı tarafından şöyle açıklanmıştır; *"Bizim silahlı kuvvetlerimizi yeniden düzenlemek için Rusya ile tarihi bir anlaşmaya vardı. Resmi belgeler tamamlanmış ve yakında topçu parçaları, tanklar, omuzdan ateşlenen uçaksavar füzeleri ve diğer askerî teçhizatlarla ilgili anlaşma kapsamında modernize edilecek"*. “Almazbek Atambayev” devam eden açıklamalarında 2017 yılında ordunun ülkeyi savunmak için hazır olacağını ifade etmiştir²³⁰. 2015 yılı içerisinde Kırgızistan Meclis Başkanı “Asılbek Jenbekov”, ülkesinin Rusya'dan 80 milyon dolar değerinde silah aldığını bildirmiştir. Jenbekov, Rusya Devlet Duması (Seçilmiş Bir Yasama Organı) Başkanı Sergey Narişkin'le yaptığı görüşmede, silahların teslimine başlandığı için Rusya'ya teşekkür etti ve "Şimdiye kadara Rusya'dan 80 milyon değerinde silah aldık" dedi²³¹. Ülkenin sahip olduğu eski savunma sanayi üretimi kendi ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz bulunmaktadır. Ancak bazı ürettiği ürünleri ihracat edebilmektedir. Bu üretim tesislerinden en önemlisi ise “Dastan” tesisidir. “VA-III SHKVAL” roket torpidoları üretmekte ve Rus Donanması tarafından kullanılan “Proximity Fuses And Guidance and Homing Systems” gibi sistemleri üretmektedir. Bişkek'te bulunan bu tesis, geçmişte yılda 400 adet torpil üretmekte iken son zamanlarda yıllık üretimi 40 adete düşmüştür. Torpido Rusya, Hindistan ve Çin'e ihraç edilmektedir ve Dastan şirketinin “Lake IssykKul”da bir torpido test merkezi bulunmaktadır. Tesisin mülkiyeti hakkında Rusya ile bazı sorunlar devam etmektedir. Hükümet, son yıllarda, savunma şirketleri geliştirmek için çabalamakta ve Kırgızistan'ın kendi güçleri tarafından kullanılan ekipmanlar üretmek için çalışmalar yapmaktadır. 2009 yılının Aralık ayında hükümet Savunma Bakanlığı himayesinde “Kyrgyzkural” adında yeni bir girişim oluşturmuştur. Ülkenin askerî birimleri için silah ve donanım üretilmesi

²²⁹ a.g.e, ss. 8-9.

²³⁰“Category Archives: Defence Industry News”, <https://rostechnologiesblog.wordpress.com/category/defence-industry-news/page/97/>, (01.04.2015).

²³¹“Kırgızistan Rusya'dan 80 Milyon Dolarlık Silah Aldı”, <http://www.ekonomi.gov.tr>, (05.06.2015).

beklenmektedir. İlk projelerden biri Sovyet döneminden kalma zırhlı araçlar ve tankları modernleştirmek için Mayıs 2011 Kazakistan “*Technoexport*” firması ile “*Balykchy*”da bir tesis inşa etmek için ortaklık yapılmıştır. Kırgızistan’da başka iki özel sermayeli savunma tesisleri bulunmaktadır. Bişkek'te bulunan “*Ainur*” şirketi piyade silahları için mermi üretmekte ve Bişkek Damgalama Works firması ise sınır korumasında kullanılan alarm sistemleri için manyeto metrik sensörler üretmektedir²³².

Türkiye ve Kırgızistan arasında yapılan anlaşmalar çerçevesinde savunma sanayi teçhizatları ve askeri malzeme yardımları yapılmaktadır. Bu anlaşmalardan biri olan ve 1991 yılında yapılan Askeri Teknik anlaşması ile 1999 yılından itibaren her sene yapılan hibe yardımlarının 2009 yılındaki parçasının değeri 1 milyon 370 bin dolardır. Yardımın içeriğinde 11 adet araç, el/araç/sabit merkez telsiz cihazları ile telsiz rölesi, telefon santrali, alarm cihazları, şarj aletleri, batarya blokları, güç kaynakları ile megafonlar, gece görüş cihazları, lazer hedef noktalayıcıları ve el dürbünleri, işaret tabancaları, aküler, jeneratör, üst arama detektörleri, benmari, tabldot takımı, karyola ve ayakkabı gibi malzemeler bulunmaktadır²³³. Türkiye'nin Kırgızistan Silahlı Kuvvetlerine verdiği askeri teknik yardımın 2013 yılında teslim edilen 634 bin dolarlık hibesi ise 1 adet Land Rover personel yük taşıma aracı, 3 adet Land Rover ambulans aracı, 1 adet mayın tespit sistemi ve ASELSAN'ın ürettiği telsiz ve optik cihazları kapsamaktadır²³⁴. Bişkek'te 24 Eylül 2014'te imzalanan ve Dışişleri Bakanlığı'nın yazısı üzerine onaylanan "Askeri Sağlık Alanında Eğitim ve İşbirliği Anlaşması", ile de; personel, malzeme, teçhizat, bilgi ve tecrübe değişimini hususlarında işbirliğinin yanı sıra askeri tıp fakültesi eğitimi, askeri sağlık alanında görev öncesi eğitimler, sağlık lojistiği, askeri sağlık kurumlarının kurulması gibi çeşitli alanlarda işbirliği yapılması öngörülmektedir²³⁵. Ayrıca Mali İş Birliği Anlaşması çerçevesinde Türkiye tarafından Kırgızistan'a her yıl 1 milyon ABD

²³²Gorenburg, a.g.e., ss. 19-21.

²³³“TSK'dan Kırgız Ordusuna Yardım”, <http://www.savunmasanayi.net/tskdan-kirgiz-ordusuna-yardim/tskdan-kirgiz-ordusuna-yardim/>, (10.05.2015).

²³⁴“Türkiye'den Kırgızistan'a 634 bin dolarlık askeri destek”, <http://www.ihha.com.tr/haber-turkiyeden-kirgizistana-634-bin-dolarlik-askeri-destek-265527/>, (10.06.2015).

²³⁵“Türkiye ile Kırgızistan Arasında Askeri Sağlık Anlaşması”, <http://www.haberler.com/turkiye-ile-kirgizistan-arasinda-askeri-saglik-6955346-haberi/>, (18.04.2015).

doları hibe verilmektedir²³⁶. Yapılan bu yardımlarla Türkiye'nin, Kırgızistan Silahlı Kuvvetleri'nin çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılanması ve seviyeli personel eğitimine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Kırgızistan ordusunun satın aldığı silahların dağılımı Tablo 2.8. ve Tablo 2.9.da detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 2.8. Kırgızistan ordusunun satın aldığı silahların ülkelere ve yıllara göre dağılımı²³⁷.

	Kazakistan	Rusya	Bilinmeyen Ülke	Toplam
1991				
1992				
1993				
1994				
1995				
1996				
1997				
1998				
1999				
2000				
2001				
2002				
2003		9		9
2004	5			5
2005		3		3
2006			2	2
2007				
2008				
2009				
2010				
2011				
2012				
2013				
2014				
Toplam	5	12	2	19

^{236cc} Milli Savunma Bakanı Yılmaz, Kırgızistan'da", <http://www.vazete.com/gundem/milli-savunma-bakani-kirgizistanda-798757.html>, (25.05.2015).

^{237cc}TIV of arms exports to Kyrgyzstan, 1991-2014", http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

Tablo 2.9. Kırgızistan ordusunun satın aldığı silahların türlerine ve yıllara göre dağılımı²³⁸.

	Uçak	Toplam
1991		
1992		
1993		
1994		
1995		
1996		
1997		
1998		
1999		
2000		
2001		
2002		
2003	9	
2004	5	
2005	3	
2006	2	
2007		
2008		
2009		
2010		
2011		
2012		
2013		
2014		
Toplam	19	19

²³⁸“TIV of arms exports to Kyrgyzstan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

2.3.6. Kırgızistan Kolluk Kuvvetleri

- Ulusal Polis (Milli Muhafız Birlik K.lığı) (İçişleri Bakanlığı)
- İç Kuvvetler (İçişleri Bakanlığı)
- Kırgız Cumhuriyeti Sınır Muhafızları (Milli Güvenlik Komitesi)

a) Ulusal Polis

İçişleri Bakanlığına doğrudan bağlı bulunan Kırgız Cumhuriyeti Ulusal Muhafızları kamu düzenini korumak kişilerin ve toplumun güvenliğini sağlamak ve suçla mücadele için gerektiğinde silahlı bir kolluk şeklini almaktadır. Polisin başlıca sorumlulukları şunlardır:

- Kamu düzenini korumak ve kişilerin ve toplumun güvenliğini sağlamak
- Suçun önlenmesi ve suçla mücadele
- Kendi yetki kapsamında idari cezalar uygulamak
- Yol güvenliği, araç muayene ve lisans önlemlerini yürütmek, araç kayıtlarını tutmak ve sürüş testleri yaptırmak.

b) İç Kuvvetler

İç Kuvvetler Kırgız Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı bünyesinde “*Askerî Statülü*” bir kolluk kuvvetidir.

İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetlerin temel sorumlulukları şunlardır.

- Önemli devlet kurumlarını ve devlete ait malların sevkiyatını korumak,
- Kamu düzenini korumak ve kamu güvenliği ve acil durumlarda Kırgız Cumhuriyeti iç güvenlik birimlerine yardımcı olmak,
- Anti-terör operasyonlarına katılmak²³⁹.

c) Kırgız Cumhuriyeti Sınır Muhafızları

Kırgız Cumhuriyeti Sınır Servisi 28 Mayıs 1999 tarihinde bir başkanlık kararnamesi ile kurulan ve yürütme içerisinde bağımsız bir kurumdur. Kırgız Cumhuriyeti Sınır Muhafızları devlet sınırını korumak, sınır kontrollerini yürütmek

²³⁹“Kyrgyzstan”, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=45#np-general_information, (01.04.2015).

ve Kırgız Cumhuriyeti egemenliği ve toprak bütünlüğüne karşı işlenen suçları önlemekten sorumlu yürütme içindeki tek devlet kurumudur. Kırgız Cumhuriyeti Anayasası, Sınır Hizmet Kanunu, Kırgız Cumhuriyeti ve uluslararası anlaşmalar ve diğer yasal enstrümanlar ve Kırgızistan'ın taraf olduğu Kırgız Sınır Hizmeti kanunları ile yönetilmektedir. Başlıca görevleri direnişçiler ve uyuşturucu kaçakçılarını önlemek olan ve Rus okullarında eğitim almalarına rağmen teçhizat ve mali yönlerden bu görevleri yerine getirmek için yetersiz kalmaktadır²⁴⁰.

Kırgız Cumhuriyeti Sınır Servisi temel sorumlulukları şunlardır:

- Kırgız Cumhuriyeti'nin, toprak bütünlüğü, ekonomik çıkarlarını, ülkenin sınırını korumak ve sınırındaki geçiş noktalarında sınır kontrollerini yürütmek,
- Devlet sınırında ilişkin Kırgız yasalarına uyum sağlamak ve uluslararası anlaşmalar ve Kırgızistan taraf olduğu anlaşmalardan kaynaklanan sınır rejimi taahhütlerinin sağlanması uygulamak,
- Devlet sınır ile bağlantılı olarak Kırgız savunma ve güvenlik konularında uygulamalara katılmak,
- Sınır bölgelerinde doğal kaynakların ve çevrenin korunması konularında kolluk ve çevre ajanslarına yardımcı olmak,
- Kırgız Cumhuriyeti Devlet sınırında oluşabilecek herhangi yasadışı geçişleri durdurma,
- Kırgız Cumhuriyeti Devlet sınırında silahlı provokasyon ve diğer eylemleri yasaklayarak askerî gruplar ve çeteler tarafından ülke topraklarında silahlı eylemlere karşı mülkiyet diğer hakların korunması
- Hukuka aykırı yollarla Kırgız Cumhuriyeti Devlet sınırının geçilmesini engellemek ve bu yasaları ihlal eden kimselerin durdurulması²⁴¹.

²⁴⁰Gorenburg, a.g.e., s. 18.

²⁴¹“Kyrgyzstan”, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=45#np-general_information, (01.04.2015).

2.3.7. 2013-2017 Dönemi İçin Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi

2013-2017 dönemi için Kırgızistan Cumhuriyeti'nin Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi adında bir belge 2013 yılında Cumhurbaşkanı “*Almazbek Atambayev*” tarafından imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir²⁴². Stratejik belgenin giriş kısmında da belirtildiği gibi Kırgızistan'ın şu andaki durumu politik açıdan tutarsızlık göstermekte ve aynı zamanda birçok uluslararası uzman ve gözlemciler Kırgızistan'ı hala “*başarısız*” bir devlet olarak sınıflandırmakta olduklarına vurgu yapılmaktadır. Kırgızistan “*Jogorku Keneş'in*” önerileri kapsamında oluşturulan stratejik belgeye göre siyasi partilerin programları, devlet kurumları, yerel yönetimler uzman kamu kurumları ve toplumla ilgili kurumlarında reform yapılmasının gerektiği savunma, güvenlik konularının yanında ülke dinamikleri ile ilgili birçok konuda modernleşme ve iyileşme yapılması öngörülmüştür²⁴³.

Kırgızistan Cumhuriyeti'nin savunması ve güvenliği ile ilgili konsept sayılabilecek şu maddeler stratejik belgeye eklenmiştir²⁴⁴:

- a) Kolluk Kuvvetleri Reformu ve Uygulamalarının hukukun üstünlüğe dayanmasını sağlamak,
- b) Ulusal güvenlikte kapsamlı bir sistem kurulması,
- c) Askerî güvenliğin sağlanması.

Bu maddeler kapsamında ve birçok alt başlıkta reform çalışması yapılmasına karar verilmiştir.

²⁴²<http://www.kenesh.kg/>, (20.04.2015).

²⁴³Trend J. Nasibova, “Kyrgyzstan approves National Strategy for Sustainable Development for 2013-2017”, <http://en.trend.az/casia/kyrgyzstan/2110515.html>, (20.04.2015).

²⁴⁴“Konceptciya”, http://www.mfa.kg/acts/koncepciya-vneshnei-politiki-kr_en.html, (20.01.2015).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLATI

3.1. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri İle Türkiye Arasında Bulunan Askerî ve Güvenlik Alanındaki Antlaşmaların Değerlendirilmesi

3.1.1 Kavramlar ve Tanımlar

Devletler vatandaşlarının refahını, mutluluğunu ve güvenliğini sağlamak amacıyla sosyal, ekonomik, kültürel ve savunma alanlarında bir takım politikalar oluşturmaktadır. Aynı zamanda söz konusu politikalar kapsamında farklı konularda ve alanlarda iş birliği geliştirmekte ve ortaklıklar kurmaktadır. İlişkilere yasal zemin hazırlamak amacıyla ulusal ve uluslararası alanda hukuki sonuçlar doğuran genel olarak anlaşma dediğimiz bağitlar (act,acte)²⁴⁵ kurmaktadır. Yapılan bu bağitların farklı çeşitleri bulunmaktadır ve askerî ittifakların anlaşılması açısından bazı tanımlamaları yapılması gerekmektedir.

Andlaşma (Treaty; Traite; Verterag): Andlaşma kavramı denildiğinde genel olarak, uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında yapılan, uluslararası hukuka uygun bir biçimde, hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren ya da sona erdiren yazılı irade uyuşması anlaşılmaktadır²⁴⁶. Günümüzde uygulanan uluslararası hukuk da, Türkiye'nin taraf olmadığı 1969 Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesinde, tarif edilen tanım verilmekte bu tanım ise şöyledir; “ister tek bir dokümanı veya daha fazla dokümanı ihtiva etsin ve belirli bir tanımı olsun veya olmasın devletlerin arasında yazılı bir formda imzalanan ve uluslararası hukuk tarafından yönetilen irade beyanıdır. Andlaşma, devletler ve bazı uluslararası kuruluşlar arasında milletlerarası alanda hak ve borç doğurmak, bunları değiştirmek veya sona erdirmek niyeti ile yapılmaktadır²⁴⁷”.

²⁴⁵İsmail.Soyсал, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağitları**, Cilt:II (1945-1990), TTK Yayınları, Ankara, 2000, s. XII.

²⁴⁶İlker Uzunlar, **Uluslararası Andlaşmaların Ulusal Mevzuatımızdaki Yeri ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin La Hey Anlaşması**, (T.C. Türk Patent Enstitüsü Endüstriyel Tasarımlar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi), Ankara, 2005, s. 30.

²⁴⁷“Vienna Convention On The Law Of Treaties”, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201155/volume-1155-I-18232-English.pdf>, (20.04.2015)

Anlaşma (Agreement; Accord; Abkommen): Devletlerin yaptığı andlaşmalar bakımından ikincil öneme sahip olan ve andlaşmaya göre daha az resmî işlem gerektiren genel bir ifadedir. Çeşitli ticaret anlaşmaları, askerî eğitim iş birliği anlaşmaları, lojistik, destek ve satış anlaşmaları bu kapsamdadır ve genellikle uluslararası örgütlerin yaptığı andlaşmalar bu isimle anılır²⁴⁸.

Mutabakat Muhtırası: İki ülke arasında karşılıklı olarak eğitim, kültür, spor, ekonomi, askeri ve hukuk alanlarında yapılacak programlar ile bunlara ilişkin uygulamaların onaylandığı ön anlaşma ve daha ayrıntılı ve teknik konuları içeren anlaşma niteliğindeki uzlaşma beyanıdır²⁴⁹. Bir uygulama anlaşması niteliğinde olup, hükümetler veya daha alt seviyedeki makamlar arasında yapılabilen andlaşmalardır.

Sözleşme (Convention; Konvention): Hukuki sonuç doğurmak amacıyla iki veya daha çok kişinin, kuruluşun karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, bağıt, akit, mukavele, kontrat²⁵⁰. Genellikle önemli ve kural koyucu çok-tarafli andlaşmaları bildirmektedir²⁵¹.

Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği (Çerçeve): İlk defa yapılacak askeri anlaşmaların kapsamını belirlemek için yapılan anlaşmalardır.

Askerî Eğitim İşbirliği (ASEİŞ)Anlaşmaları: Karşılıklı eğitim iş birliği esaslarını ve sınırını belirleyen anlaşmalardır²⁵².

Stratejik Ortaklık Anlaşmaları: Stratejik hedeflere ulaşmak için iki veya daha fazla devletin ittifak veya koalisyon şeklinde oluşturduğu daha uzun vadeli ve daha kapsamlı amaçlara hizmet amacıyla stratejik iş birliğinin üzerinde oluşturulan bir ortaklıktır²⁵³.

²⁴⁸Uzunlar, a.g.e., s. 36.

²⁴⁹“MutabakatZaptı”http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=mutabakat%20zapt%C4%B1&guid=TDK.GTS.5464eb376c83d8.04200291, (15.07.2015).

²⁵⁰“Sözleşme”,http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5d72330257994.01526646, (18.07.2015).

²⁵¹Uzunlar, a.g.e., s. 36.

²⁵²<http://www.tsk.tr/guluslararasiiliskiler/tskaskerîegitimveisbirligifaaliyetleri.html>(28.03.2015).

²⁵³Gültekin Sümer, "Stratejik İşbirliği Ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış ", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 10 (1), 2010, s. 671-698.

Güvenlik İş Birliği Anlaşmaları: Özellikle terörizm ve organize suçların önlenmesi amacıyla güvenlik birimleri arasında doğrudan iletişim ve temas imkânı sağlamak ve ikili işbirliğinin daha da geliştirilmesine katkı sağlayan bir zemin oluşturulmak için yapılan anlaşmalardır.

Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Anlaşmaları: Savuma sanayinde ikili iş birliğini artırmak ve yeni teknolojilerin karşılıklı geliştirilmesi amacıyla yapılan anlaşmalar “SSİ” yani Savunma İş Birliği Anlaşmaları olarak isimlendirilmektedir.

Protokol (Protocol; Protocole; Protokol): Sınırlı anlaşmalara verilen isimdir. Sınırlı nitelikli anlaşmaları ya da bir ana anlaşmayı tamamlayıcı ve ayrıntılarını düzenleyici nitelikli anlaşmalardır²⁵⁴. Montrö Boğazlar Sözleşmesi’ne EK, Boğazlar Bölgesinin Hemen Yeniden Askerleştirilebileceğini Öngören Protokol.

Mektup (Nota) Değişimi ya da Mektup (Nota) Teatisi (Exchange Of Letters): Mektup ya da nota değişimi yoluyla basit usulle yapılan anlaşmaları belirtmek için kullanılan terimdir²⁵⁵.

Nakdi Yardım Uygulama Protokolü: Genel olarak yardım yapılacak ülkenin personelinin kurs ve eğitim masraflarının ödenmesi için yapılan protokol.

Andlaşma, antlaşma ve çok daha değişik adlar altında ortaya çıkan farklı terimler uluslararası hukuktaki bağlayıcılıkları bakımından herhangi fark oluşturmamaktadır. Bu nedendir ki uluslararası uygulamada bir anlaşmayı belirtmek üzere çok çeşitli terimler kullanılabilir. Genel uluslararası hukuk literatüründe anlaşmalar üç kısma ayrılmıştır. Bunlar;

Konularına göre anlaşmalar: Siyasi, savunma, askerî, ekonomik, kültürel, bilimsel, ticari, ittifak, ulaşım ve iletişim alanında, konsolosluk ve adli yardımlaşma gibi türleri sayabiliriz.

Tarafların sayısı bakımından anlaşmalar: İkili ve çok taraflı anlaşmalar.

İşlevleri bakımından anlaşmalar: Akit ve kurucu anlaşmalardır²⁵⁶.

²⁵⁴Uzunlar, **a.g.e.**, s. 37.

²⁵⁵Uzunlar, **a.g.e.**, s. 37.

²⁵⁶Uzunlar, **a.g.e.**, s. 38.

Türkiye ve yabancı ülkeler ile yapılacak askeri faaliyetler hukuki açıdan ilgili bir anlaşmaya dayanmalıdır. İş birliği esaslarının yer aldığı ve icra edilecek faaliyetlerin hukuki temelini oluşturacak çerçeve anlaşması olarak bilinen bu anlaşma ise temelde siyasi bir anlaşma kapsamında yapılabilir ve hukuki bir çerçevesi olması şarttır. Bir askeri anlaşma yapılması için öncelikle bakanlar kurulundan alınan yetkinin varlığı gereklidir. Bu yetki çerçevesinde yapılacak olan anlaşmalar ancak Dış İşleri Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Genel Kurmay Başkanlığı tarafından Türkiye Cumhuriyeti adına yapılabilir.

Ülkemizdeki 4 bölüme ayrılan savunma ve askerî anlaşmaları incelendiğinde yapılış ve imzalanma süreci açısından farklı kurumlar yetkili kılındığı görülmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Dostluk ve İş Birliği Anlaşmaları; Cumhurbaşkanı, Başbakan veya Dışişleri Bakanı,
- Çerçeve Anlaşması Mahiyetindeki Anlaşmalar; Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği Anlaşmaları Genelkurmay Başkanı,
- Askerî Eğitim İş Birliği Anlaşmaları; Genelkurmay Başkanlığı,
- Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Anlaşmaları, Askeri Mali İşbirliği Anlaşmaları, Nakdi Yardım Uygulama Protokolü, Savunma Araştırma ve Teknoloji İş Birliği Mutabakat Anlaşmaları MSB, MSB Müsteşarı veya MSB Müsteşar Yardımcıları tarafından imzalanmaktadır²⁵⁷.

Konumuzun daha iyi anlaşılması açısından Orta Asya'da bulunan devletlerle yukarıda belirtilen konuları kapsayan anlaşmalar, ortaklıklar ve yapılan iş birlikleri detaylı olarak incelenecektir.

²⁵⁷“Savunma Sanayii Dış İlişkiler Faaliyetleri”, <http://www.msb.gov.tr/birimler/ssdi/html/SSDIDSubelerIkiliDisIliskiler.htm>, (22.03.2015).

3.1.2. Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Antlaşmaları (Çerçeve)

Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği Anlaşmaları (Çerçeve) ilk defa yapılacak askerî anlaşmaların kapsamını belirleyen anlaşmalardır. Türkiye ile Orta Asya bölgesinde yer alan Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Moğolistan ülkeleri arasında farklı tarihlerde askerî alanda eğitim, teknik ve bilimsel iş birliğini kapsayan birçok anlaşma yapılmıştır. Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği olarak isimlendirilen bu anlaşmalar çerçeve anlaşmaları olarak da bilinmekte ve iş birliğinin esaslarını belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Söz konusu ülkelerle Türkiye arasında aşağıdaki tarihlerde çerçeve antlaşmaları imzalanmıştır.

- 10 Haziran 1996 tarihinde Türkiye ile Azerbaycan arasında yapılan antlaşma²⁵⁸,
- 08 Ağustos 1994 tarihinde Türkiye ile Kazakistan arasında yapılan antlaşma²⁵⁹,
- 06 Şubat 2001 tarihinde Türkiye ile Türkmenistan arasında yapılan antlaşma,
- 15 Haziran 2000 tarihinde Türkiye ile Kırgızistan arasında yapılan antlaşma,
- 16 Ekim 2000 tarihinde Türkiye ile Özbekistan arasında yapılan antlaşma²⁶⁰,
- 02 Aralık 1999 tarihinde Türkiye ile Moğolistan arasında yapılan antlaşma²⁶¹.

3.1.3. Askerî Eğitim İşbirliği (ASEİŞ) Anlaşmaları

Bu tür antlaşmalar dost ve müttefik ülkelerle imzalanan anlaşmalar kapsamında yürütülen Askerî Eğitim İş Birliği faaliyetlerinin; birlik, karargâh ve kurumlara askerî ziyaretler, tatbikatlara gözlemci gönderilmesi, Türkiye’de; Harp Akademileri, Askerî Liseler, Harp Okulları, Askerî Tıp Akademisi, Sınıf Okulları ve Astsubay Meslek Yüksek Okullarında verilen eğitimler, kısa süreli kurslar, birlik, karargâh ve kurumlarda görev başı eğitimi, aile/birlik/personel mübadelesi ve yerinde eğitim desteği, müşterek tatbikatlar, askerî tarih ve müzecilik alanında eğitim

²⁵⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130712-1-1.pdf>, (28.03.2015).

²⁵⁹ Resmi Gazete, 27.04.1998, Sayı: 23325, TBMM, Dönem:20, Yasama Yılı:1 ,11.06.1996.

²⁶⁰ TBMM, Dönem:22, Yasama Yılı:2, S.Sayı: 444

²⁶¹ TBMM, Dönem:22, Yasama Yılı:3, Dışişleri Komisyonu Raporu, s.5.

ve iş birliği²⁶² konularında esasların belirlenmesi için yapılmaktadır. Bu kapsamda dost ve müttefik ülkelerle imzalanan karşılıklı anlaşmalar ile bu ülkelere mensup Misafir Askerî Personele (MAP) Türk Silahlı Kuvvetleri eğitim kurumlarında; eğitim, öğretim ve çeşitli kurslar verilmektedir. Sadece 2014-2015 döneminde 35 ülkeden 2.763 personele eğitim verilmiştir ve 2015-2016 döneminde 31 ülkeden 3.443 MAP'a eğitim ve kurs verilmesi planlanmaktadır. Toplamda ise 54 dost ve müttefik ülkeye mensup 29.257 MAP'a eğitim ve kurs verilmiştir. Ayrıca, mobil eğitim timleri vasıtasıyla kendi ülkelerinde; eğitim, öğretim ve çeşitli kurslar verilmektedir²⁶³.

Bölge ülkeleri ile de çeşitli tarihlerde Askerî Eğitim İşbirliği (ASEİŞ) Anlaşmaları yapılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir;

- Türkiye ile Azerbaycan arasında 11 Ağustos 1992 tarihli Askerî Eğitim İş Birliği (ASEİŞ) Anlaşması yapılmış²⁶⁴ ve 15 Nisan 1993 tarihinde de imzalanarak kanunlaşmıştır²⁶⁵. Ayrıca 16 Ağustos 2010 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Bakü'de imzalanan "Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşmasının" 1. maddesinden 6. maddesine kadar olan bölüm Askerî ve Siyasi Güvenlik konularını kapsamaktadır 7.,8. ve 9. maddeleri ise askerî iş birliğini kapsamaktadır²⁶⁶.
- Türkiye ile Kazakistan arasında 23 Şubat 1993 tarihinde yapılan anlaşma²⁶⁷.
- Türkiye ile Türkmenistan arasında 9 Eylül 1992 tarihinde yapılan anlaşma²⁶⁸.
- Türkiye ile Kırgızistan arasında 03 Mart 1993 tarihli²⁶⁹ anlaşma ve 24 Eylül 2014'te Bişkek'te imzalanan "Askeri Sağlık Alanında Eğitim ve İşbirliği Anlaşması", ile de; personel, malzeme, teçhizat, bilgi ve tecrübe değişimini hususlarında işbirliğinin yanı sıra askeri tıp fakültesi eğitimi,

²⁶²<http://www.tsk.tr/6uluslararasıiliskiler/tskaskeriegitimveisbirligifaaliyetleri.html>(28.03.2015).

²⁶³"Türk Silahlı Kuvvetlerinde Eğitim Görmüş ve Halen Eğitim ve Öğretimleri Devam Eden Misafir Askeri Personel Bilgileri"<http://www.tsk.tr/6uluslararasıiliskiler/tskaskeriegitimveisbirligifaaliyetleri.html>,(15.06.2015).

²⁶⁴TBMM, Dönem: 19, Yasama Yılı: 2, S. Sayısı: 297, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/201307-1-1.pdf>, (28.03.2015).

²⁶⁵Resmî Gazete, 21.4.1993, Sayı : 215.

²⁶⁶TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 5, S. Sayısı: 645.

²⁶⁷TBMM Tutanak Dergisi, Dönem: 19, Yasama yılı: 4, C: 34, B: 95, s. 317.

²⁶⁸Resmî Gazete, 10.12.1993, Sayı: 21784, s. 5.

²⁶⁹TBMM, Tutanak Dergisi, Dönem: 19, Yasama yılı: 4, C: 66, B: 7, s. 110-174, Resmî Gazete, 22.09.1994, Sayı: 22059,

askeri sağlık alanında görev öncesi eğitimler, sağlık lojistiği, askeri sağlık kurumlarının kurulması gibi çeşitli alanlarda işbirliği yapılması ngrlmektedir²⁷⁰.

- Türkiye ile Özbekistan arasında 15 Temmuz 1992 tarihinde yapılan anlaşma²⁷¹.
- Türkiye ile Moğolistan arasında 02 Aralık 1999 tarihli anlaşma bulunmaktadır²⁷².

3.1.4. Stratejik Ortaklık Anlaşmaları

Stratejik ortaklık stratejik hedeflere ulaşmak için iki veya daha fazla devletin ittifak veya koalisyon şeklinde oluşturduğu daha uzun vadeli ve daha kapsamlı amaçlara hizmet amacıyla stratejik iş birliğinin üzerinde oluşturulan bir ortaklıktır²⁷³.

İki devlet dostluk, kardeşlik, iyi komşuluk ve karşılıklı çıkarlar temelinde yürüttükleri ilişkilerini "*Yüksek Düzeyli İş Birliği*" oluşturarak ve daha önceden kayıtlı hedefleri rehber edinerek stratejik ortaklık boyutuna taşımaktadır. Stratejik ortaklıkla beraber birçok alanda iş birliği tesis edilmektedir. Yapılan anlaşmalar genellikle şu ana başlıkları kapsamaktadır.

- Askeri -Siyasi ve Güvenlik Konuları
- Askeri ve Askeri Teknik İş Birliği Konuları
- Ekonomik İşbirliği Konuları
- İnsani Konular
- Genel ve Nihai Hkmler²⁷⁴.

Stratejik ortaklık antlaşmaları ile "taraf ülkeler, güvenlik alanında, savunma ve savunma sanayi alanlarındaki ortak faaliyetlerini ve stratejik iş birliklerini, bölgesel ve küresel düzeyde barış ve istikrara katkı sağlamak anlayışı ile

²⁷⁰Resm Gazete, 11.02.2015, Sayı:29264, "Türkiye ile Kırgızistan Arasında Askeri Sağlık Anlaşması", <http://www.haberler.com/turkiye-ile-kirgizistan-arasinda-askeri-saglik-6955346-haberi/>, (18.04.2015).

²⁷¹Resm Gazete, 10.12.1993, Sayı : 21784, s.5, TBMM, Dönem:19, Yasama Yılı:2, S.Sayı:298.

²⁷²TBMM, Dönem:22, Yasama Yılı:3, Dışışleri Komisyonu Raporu, s.5., TBMM, Dönem:24, Yasama Yılı:3, Sıra Sayısı: 468, s. 4.

²⁷³Smer,a.g.e., s. 671-698.

²⁷⁴TBMM, Dönem: 23 Yasama Yılı: 5, S. Sayısı: 645, s. 4-8.

sürdüreceklerini belirtmekte, bu doğrultuda, sahip oldukları imkânlardan istifadeyle, tedarik, ortak üretim ve ortak proje geliştirilmesi yönünde iş birliği ve girişimlerinin daha da güçlendirilmesini, iki ülkenin savunma sanayi alanındaki ticaret hacimlerini ve ortak yatırımlarını artıracaklarını üzerinde durulmaktadır²⁷⁵. Orta Asya'daki söz konusu ülkelerle yapılan bazı Stratejik Ortaklık Antlaşmaları şunlardır.

- 16 Ağustos 2010 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Bakü'de imzalanan "Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması" ile "9 Şubat 1994 tarihinde imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasındaki Dostluğun ve Çok Yönlü İşbirliğinin Geliştirilmesi Anlaşması" ve "Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Protokolü"nden hareketle ve "13 Ekim 1921 tarihli Kars Anlaşması"na bağlı olduklarına atıf yaparak, ortak değerler, tüm alanlarda iş birliği, karşılıklı güven anlayışı ve her iki ülkenin çıkarlarına karşılıklı saygı temelinde geleneksel dostluk ve kardeşlik ilişkilerinin daha da güçlendirilmesi yönünde irade beyanlarını tekrarlamışlardır. Her iki devlet, birbirinin içişlerine karışmama, egemen eşitlik, toprak bütünlüğü ve uluslararası alanda tanınan sınırların dokunulmazlığı ilkelerinin önemine değinmişlerdir. Özellikle Azerbaycan açısından Karabağ sorunu kapsamında Ermenistan ile ilgili tehditler nedeniyle önemi daha da artan "bağımsızlıklarına, egemenliklerine, toprak bütünlüklerine yönelik silahlı saldırı halinde gerekli karşılıklı yardım önlemlerinin hayata geçirilmesinin gerekliliğine" ayrıca vurgu yapılmıştır, Milli güvenliklerinin sağlanmasının, ekonomik kabiliyetlerinin güçlendirilmesinin ve ortak değerlerinin korunmasının tarafların en öncelikli hedefleri olması itibarıyla siyasi, ekonomik, enerji, kültürel, insani, askerî ve askerî teknik alanlardaki iş birliği ilişkilerini ilerletmeye ve derinleştirmeye kararlı oldukları bu belgeyle daha da önemli kılınmıştır. Anlaşmada ayrıca güncel uluslararası meselelerde ortak tutum sergilemek amacıyla, uluslararası ve bölgesel teşkilatlarda iki ülke arasındaki mevcut iş birliğinin daha da kuvvetlendirilmesinin önemini vurgulayarak, bölgede barış, huzur, refah ve

²⁷⁵ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-azerbaycan-cumhuriyeti-arasinda-13-kasim-2013-tarihinde-duzenlenen-yuksek-duzeyli-stratejik-isbirligi-ko.tr.mfa>, (28.03.2015).

kalkınma için elverişli şartların tesisinde devletlerin güvenliğinin, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün sağlanmasının en önemli şart olduğunu belirtmişler ve insan hakları, hukukun üstünlüğü ve iyi yönetim ilkelerine bağlılıklarını dile getirmişlerdir²⁷⁶.

- 22 Ekim 2009 tarihinde Türkiye ve Kazakistan arasında “*Türkiye Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti arasında Stratejik Ortaklık Anlaşması*” imzalanmıştır²⁷⁷. Her iki ülke açısından büyük önem arz eden bu anlaşma ile 21. yüzyılın getirdiği yeni tehditlere karşı ortak hareket edilmesi ve bölgesel ve kültürel barışın tesisine yönelik katkı sunulması amacıyla inananak Birleşmiş Milletlerin ana ilkeleri doğrultusunda 17 Ekim 1994 tarihli “*Türkiye Cumhuriyeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Anlaşması*”na bağlılıkların teyit edilmesinin yanında ilişkilerin genel ilkeleri ortaya konulmuştur. Avrupa ve Asya arasında benzersiz bir köprü rolü oynayan ve ortak kökler, değerler, dil ve tarih ile birbirine bağlı Türkçe Konuşan Devletler arasındaki iş birliğinin geliştirilmesinin, hem kardeş ülkelerin, hem de bölgenin yararına olduğu ve bu yöndeki çalışmalara destek verecek olan bu anlaşmanın önemini bir kat daha artırmaktadır. Anlaşma ile iki devletin yer aldığı Avrasya bölgesinin küresel barış, istikrara ve refahın teminat altına alınması, insan hakları, demokrasi ve temel özgürlüklerin, ekonomik kalkınmanın ileriye götürülmesi kadar, enerji kaynaklarının ve bu kaynakların aktarılacağı koridorların güvenliği, medeniyetler arası diyalog ve hoşgörünün pekiştirilmesi de dâhil olmak üzere insanlığın geleceği bakımından kilit rol oynamakta olduğunu ve bölgede kapsamlı iş birliği için imkânlar bulunması kurulacak bir ortaklığın bugün ve gelecekteki faydalarına dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda anlaşma ile ticaret ve yatırımların artırılması için elverişli koşullar oluşturulmasının, iki ülke arasındaki ekonomik iş birliğini derinleştirmek için zorunlu olduğuna ve enerji güvenliğinin sağlanması açısından iki ülkenin enerji alanındaki iş birliğinin stratejik önemine vurgu yapılmıştır. Siyaset, ekonomi, savunma, kültür, bilim ve

²⁷⁶ TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 5, S. Sayısı: 645, s.1.

²⁷⁷ TBMM, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:60, T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 31853594.

teknik, eğitim, çevre, enformasyon ve sağlık başta olmak üzere, bütün karşılıklı ilgi alanlarında ortak eşgüdüm içinde hareket etme amacı doğrultusunda ve ortak vizyonları ile aralarındaki ilişkileri kapsamlı stratejik ortaklık düzeyine taşıyarak kapsamlı bir anlaşma oluşturulmuştur²⁷⁸.

3.1.5. Güvenlik İş Birliği Anlaşmaları

Son yıllarda terörizm, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve örgütlü suçlar hızlı ve çok yönlü ilişkiler şeklinde bir yayılma göstermektedir. Devletlerin tek başlarına bu çok yönlü ve devletlerarası bağları bulunan örgütlerle ve suçlarla mücadele etmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Sürekli değişen suç şekilleri ve uluslararası bağlantılı örgüt oluşumları hızlı ve çok taraflı ilişkileri devletler için mecbur hale getirmiştir. Bu çerçevede, yabancı ülkeler ile yapılan çok taraflı ve ikili anlaşmalar ile terörizm ve organize suçlar olmak üzere güvenlik birimleri arasında doğrudan iletişim kurulması sağlanmaktansa ikili ve çok taraflı anlaşmaların yapılması etkinlik açısından daha çok katkı sağlamaktadır. Gelenekselleşmiş mücadele yöntemlerinin, küreselleşen ve çok farklı yapılarda suç örgütlerinin oluşturmuş olduğu yapılarla baş edebilmeleri pek mümkün görülmediğinden ülkeler arasında yapılan "*Güvenlik İşbirliği Anlaşmaları*" ile etkin ve hızlı bir mücadele öngörülmektedir. Bu anlaşmaların konuları anlaşma yapılan ülkelerin ve ikili anlaşmaların kapsamına göre değişmekle beraber genellikle şu konuları içermektedir;

- Kara para aklama, siber suçlar, kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı dâhil olmak üzere sınır aşan örgütlü suçlar, insan ticareti, yasa dışı göç ve göçmen kaçakçılığı, para, pasaport, vize ve diğer resmi evrakta sahtecilik, mülkiyet suçları, gümrük kaçakçılığı, mali suçlar.
- Uyuşturucuların psikotrop²⁷⁹ maddeler ve bunların imalinde kullanılan ara kimyasallarının yasa dışı üretimi ve kaçakçılığı, silah, mühimmat, patlayıcı, nükleer, radyoaktif ve toksit maddelerin yasadışı ticareti, şantaj suçları, bilişim yoluyla işlenen diğer suçlar, fikri mülkiyet suçları, kara para aklama,

²⁷⁸ Resmi Gazete, 05.10.2010, Sayı: 27720.

²⁷⁹ Psikotrop madde ya da psikoaktif madde, asıl olarak merkezi sinir sisteminde etkisini gösteren ve beyin işlevlerini değiştirerek algıda, ruh hâlinde, bilinçlilikte ve davranışta geçici değişikliklere neden olan kimyasal maddelerdir. Bk. https://tr.wikipedia.org/wiki/Psikotrop_madde (10.05.2015)

belge ve resmi evraklarda hile ve sahtecilik, çocuk pornografisi, oto hırsızlığı, cinayet, gasp, adam kaçıma ve rehine alma²⁸⁰.

“Güvenlik İşbirliği Anlaşmaları” çerçevesinde bölgedeki söz konusu ülkelerle yapılan bazı antlaşmalar şöyledir;

- 04 Ekim 1994 tarihinde Türkiye-Azerbaycan İçişleri Bakanlıkları arasında imzalanan *"Güvenlik İşbirliği Anlaşması"*²⁸¹.
- 1 Haziran 2002 tarihinde *"Azerbaycan Cumhuriyeti, Gürcistan ve Türkiye Cumhuriyeti Arasında İmzalanan Terörizm, Örgütlü Suçlar ve Diğer Önemli Suçlarla Mücadele Anlaşması"*²⁸².
- 13 Kasım 2013 tarihinde Türkiye-Azerbaycan arasında imzalanan *"Güvenlik İşbirliği Anlaşması"*. Bu anlaşma yaklaşık bir yıl sonra 10 Kasım 2014 tarihinde bakanlar kurulunda görüşülerek kabul edilmiş ve kanunlaşmıştır²⁸³.
- Türkiye-Kazakistan içişleri Bakanlıkları arasında; 26 Eylül 1992 tarihli *"Güvenlik İşbirliği Protokolü"*²⁸⁴.
- 25 Mayıs 2005 tarihinde Türkiye ve Kazakistan Cumhuriyetleri arasında *"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Terörizm, Organize Suçlar, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerle Bunların Katkı Maddeleri ve Benzerlerinin Kaçakçılığı ve Diğer Tiplerdeki Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması "*²⁸⁵.
- 29 Şubat 2012 tarihinde Ankara’da Türkiye Cumhuriyeti ile Türkmenistan Cumhuriyeti arasında *"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkmenistan Hükümeti Arasında Başta Terörizm ve Örgütlü Suçlar Olmak Üzere Ağır Suçlarla Mücadelede İşbirliği Anlaşması "*²⁸⁶.

²⁸⁰T.C. Başbakanlık , Kanun Tasarısı, Sayı:4515.

²⁸¹“Azerbaycan İle İlişkiler”, https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.htm, (14.11.2014).

²⁸²Resmi Gazete, 09.07.2002, Sayı : 24810.

²⁸³TBMM, Dönem: 24, Yasama Yılı: 5, s.2.

²⁸⁴TBMM, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:60, T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 31853594.

²⁸⁵TBMM, Dönem:23, Yasama Yılı:2, S.Sayısı:60, T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 31853594.

²⁸⁶Resmi Gazete, 26.02.2015, Sayı : 29279.

- Türkiye ve Kırgızistan Cumhuriyetleri İçişleri Bakanlıkları arasında; 23 Temmuz 1992 tarihinde "*Suçla Mücadele ve Toplumsal Güvenliğin Sağlanması Konularında İşbirliğine Dair Antlaşma*"²⁸⁷.
- 5 Nisan 1993 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti'nin başkenti Taşkent'te Türkiye ile Özbekistan Cumhuriyeti arasında "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uyuşturucu ve Psicotrop Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Diğer Örgütlü Suçlarla Mücadeleye İlişkin Anlaşma*"²⁸⁸.
- 19 Aralık 2003 tarihinde Türkiye ile Özbekistan Cumhuriyeti arasında Taşkent'te imzalanan "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Terörizmle Mücadelede İşbirliği Anlaşması*"²⁸⁹.
- 7 Nisan 1997 tarihinde Moğolistan ve Türkiye arasında Moğolistan'ın başkenti Ulan Bator'da imzalanan "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İçişleri Bakanlığı ile Moğolistan Hükümeti Devlet Polis Dairesi Arasında İşbirliği Anlaşması*"²⁹⁰.
- 25 Haziran 2010 tarihinde Ankara'da imzalanan "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moğolistan Hükümeti Arasında Terörle Mücadelede İşbirliği Üzerine Anlaşması*"²⁹¹.
- 11 Nisan 2013 tarihinde Ulanbatur'da "*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Moğolistan Hükümeti Arasında Güvenlik İşbirliği Anlaşması*"²⁹².

3.1.6. İmzalanan Protokoller

Antlaşmalara göre daha az biçimsel antlaşma türü olan Protokoller iki devlet kurumları arasında yapılmaktadır. Genellikle belirli alanlarda eğitim, öğretim, lojistik ve yardım vb. alanları kapsamaktadır. Bölge ülkeleri ile karşılıklı yardım ve iş birliği esaslarını belirleyen aşağıdaki protokoller yapılmıştır.

²⁸⁷ **Resmi Gazete**, 20.04.1998, Sayı: 23319, s.58-66.

²⁸⁸ **Resmi Gazete**, 21.07.1993, Sayı: 21644, s.3.

²⁸⁹ **TBMM**, Dönem:22, Yasama Yılı:2, B:108, **Resmi Gazete**, 06.07.2004, Sayı: 25514.

²⁹⁰ **Resmi Gazete**, 16.03.1998, Sayı: 23288, s. 1-16.

²⁹¹ **Resmi Gazete**, 25.12.2010, Sayı: 27796.

²⁹² **TBMM**, Dönem:24, Yasama Yılı:4, S.Sayı:556, s. 4.

- 31 Ekim 1997 tarihinde Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetleri arasında “*Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Azerbaycan Milli Hükümeti Arasında Azerbaycan Dâhili Koşunlar Teşkilâtı Personeline Türk Jandarması Tarafından Verilecek Eğitim-Öğretim ve Lojistik Desteğe İlişkin Hazırlanan Protokol*”²⁹³. Söz konusu Protokolün imzalanmasını müteakip, teşkil edilen Türk Jandarma Eğitim Timi, 28 Kasım 1997 tarihinde Azerbaycan/Bakü’de göreve başlamıştır. 28 Kasım 1997 tarihinden itibaren büyük mesafe kat edilerek Türkiye standartlarında, çağdaş ve modern bir okul, Gala’da inşa edilmiş ve 29 Haziran 1998 tarihinde eğitim-öğretime açılmıştır²⁹⁴.
- 28 Mart 2007’de Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasında Jandarma Genel Komutanlığı tarafından Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanlığı eğitim ve öğretim kurumlarında verilecek olan “*Eğitim-Öğretim ve Lojistik Desteğe İlişkin Ek Protokol*” imzalanmıştır²⁹⁵.
- 14 Mart 2008 tarihinde Azerbaycan’ın başkenti Bakü’de Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasında imzalanan “*Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Arasında Azerbaycan Ali Harbi Tayyarecilik Mektebi’ne Eğitim-Öğretim Desteğine İlişkin Protokol*”²⁹⁶.
- 22 Kasım 2007 tarihinde Kazakistan’ın en büyük şehirlerinden olan Almatı’da Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı ile Jandarma Genel Komutanlığı arasında eğitim-öğretim iş birliğine yönelik “*Niyet Beyanı*” imzalanmıştır²⁹⁷.
- Türkiye ve Türkmenistan Cumhuriyetleri İçişleri Bakanlıkları arasında; 3 Nisan 1992 tarihinde “*Suçta Karşı Mücadele ve Toplum Emniyeti Konularındaki İş Birliği Hakkında Protokol*” yapılmıştır²⁹⁸.

²⁹³“Azerbaycan İle İlişkiler”, https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.htm, (14.11.2014).

²⁹⁴a.g.k., (14.11.2014).

²⁹⁵TC. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı 2007 Faaliyet Raporu, s. 82.

²⁹⁶Resmi Gazete, 06.02.2009, Sayı: 27133.

²⁹⁷a.g.e., s. 82.

²⁹⁸Resmi Gazete, 26.02.2015, Sayı: 29279.

- 12 Kasım 2012 tarihinde Moğolistan'ın başkenti Ulanbator'da Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Adına Jandarma Genel Komutanlığı ile Moğolistan Hükümeti Adına Moğolistan İç Kuvvetler Komutanlığı Arasında “*Eğitim ve Öğretim Alanında İşbirliğine İlişkin Protokol*” imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı ve Moğolistan Cumhuriyeti İç Kuvvetler Komutanlığı arasında tesis edilecek iş birliğinin prensip ve çerçevesini belirlemek maksadıyla hazırlanan söz konusu Protokol ile eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlanması, koordinasyonu ve icrasına ilişkin hususlar ve tarafların görev ve sorumlulukları belirlenmektedir²⁹⁹.
- 17 Haziran 2014 yılında Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı ve Kazakistan Cumhuriyeti Milli Muhafız Birlikleri Genel Komutanlığı arasında yapılan “*Personel Eğitim ve Öğretim Alanındaki Protokol*”³⁰⁰. Bu protokole göre askerî eğitim, teknik ve bilimsel konularda ve savunma endüstrisi iş birliği alanlarında birlikte çalışabilirliğin geliştirilmesi ve güvenlik alanında iş birliği yapılmasını amaçlamaktadır³⁰¹.

3.1.7. Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Anlaşmaları

Savunma sanayinde ikili iş birliğini artırmak ve yeni teknolojilerin karşılıklı geliştirilmesi amacıyla yapılan anlaşmalar “*SSİ*” yani Savunma İş Birliği Anlaşmaları olarak isimlendirilmektedir. Savunma İş Birliği Anlaşmaları, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu ekipman modernizasyonunun gerçekleştirilmesi ve Türk Savunma Sanayi Kuruluşları ürünleri için yurt dışında pazar oluşturulması amacıyla yapılmaktadır. Savunma sanayi iş birliği faaliyetleri kapsamında 1991 yılında MSB Ekonomik ve Teknik İşler Müsteşar Yardımcılığı bünyesinde kurulan ve halen MSB Müsteşar Teknoloji ve Koordinasyon Yardımcılığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren Savunma Sanayi Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı koordinatörlüğünde yürütülmektedir.

²⁹⁹TBMM, Dönem:24, Yasama Yılı: 3, Sıra Sayısı: 468, s. 4.

³⁰⁰T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 31853594,

³⁰¹“Türkiye'nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları”, <http://www.mfa.gov.tr/i-turkiye-nin-uluslararasi-guvenlik-perspektifi.tr.mfa>, (15.12.2014).

Savunma Sanayi Alanında İş Birliği Anlaşmaları Savunma Sanayi Stratejisi ve Politikasına uygun olarak ve Türkiye’de mümkün olabildiğince bağımsız ve modern bir savunma sanayi oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla;

- Türk savunma sanayicisine yatırım imkân ve sahalarını göstermek maksadıyla yurt dışı imkânlar tetkik edilmekte,
- Yabancı savunma sanayicileri ile temaslarda bulunarak savunma sanayicileri bazında ikili ilişkilere imkân sağlanmakta,
- Kurulan temaslarda Türk savunma sanayi ürünleri yabancı ülkelere tanıtılarak, pazarlama olanakları araştırılmakta,
- Ülkelerin savunma sanayi imkân ve kabiliyetleri tetkik edilmekte,
- Bu kabiliyetlerden TSK’nın ihtiyaçları doğrultusunda istifade edilmekte,
- Gereğinde ortak üretim şirketlerinin kurulabilmesi ve teknoloji transferini gerçekleştirmek için ilgili birimlere rapor halinde bilgiler yayımlanmakta,
- Türk sanayisine iş ve üretim imkânları yaratarak, Türk savunma sanayi ürünlerinin kalite ve çeşitlerini artırmak için gerekli çalışmalar yapılmakta ve NATO ve Avrupa Birliği içinde “*Milli Silahlanma Direktörleri Konferansı CNAD (NATO Conference of National Armaments Directors)*³⁰² ve *Batı Avrupa Silahlanma Grubu WEAG(Western European Armaments Organisation)*³⁰³” benzeri çok taraflı iş birliği faaliyetleri koordine edilmektedir³⁰⁴.

³⁰²Milli Silahlanma Direktörleri Konferansı (CNAD), NATO bünyesindeki silahlanma ve savunma araştırma işbirliğini geliştirmek, ortak ihtiyaçlara dayalı müşterek silahlanma ve araştırma projeleri oluşturmak maksadıyla kurulmuştur. Silahlanma alanında işbirliği yapmaktan sorumlu üst düzey NATO komitesidir. Yılda iki kez toplanır ve Türkiye MSB’ nin görevlendirdiği bir General/Amiral ile temsil edilir. Ayrıntılı bilgi için Bk. http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/military_pr.html, (21.07.2015), “NATO İle İşYapma Rehberi”, http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/konferanslar/Docu_ments/NATO_ile_Is_Yapma_Rehberi.pdf. (26.07.2015).

³⁰³Bağımsız Avrupa Program Grubu (IEPG) Avrupa Silahlanma Ajansı oluşturmak amacıyla 1976 yılında silahlanma işbirliği için bir forum olarak kurulmuş ve 1993 yılından bu yana BAB silahlanma işbirliği forumu Batı Avrupa Silahlanma Grubu (WEAG) olarak isimlendirilmiştir bilinmektedir. Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, İspanya, İsveç, Türkiye, Birleşik Krallık ülkeleri üye devletlerdir. Ayrıntılı bilgi için Bk. <http://www.weu.int/weag/> (26.07.2015), https://en.wikipedia.org/wiki/Western_European_Union. (26.07.2015).

³⁰⁴“Savunma Sanayii Dış İlişkiler Faaliyetleri”, <http://www.msb.gov.tr/birimler/ssdi/html/SSDIDSubelerIkiliDisIliskiler.htm>, (15.12.2014).

Türkiye'nin bölge ülkeleri ile yaptığı Savunma Sanayi İş Birliği Antlaşmaları ise şunlardır;

- 8 Mayıs 2013 tarihinde Türkiye ile Azerbaycan arasında “*Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşması*” imzalanmıştır³⁰⁵.
- Türkiye ile Kazakistan arasında 08 Ağustos 1994 tarihli Askerî Alanda Eğitim, Teknik Ve Bilimsel İşbirliği Anlaşmasının birinci ve ikinci maddeleri kapsamında savunma sanayinde iş birliği tesis edilmiştir. İkinci madde de askerî eğitim ve savunma sanayi iş birliği alanlarında sürdürülecek karşılıklı faaliyetlerin esas ve ilkeleri belirlenmiştir³⁰⁶. İki yıl sonra 3 Eylül 1996 tarihinde “*Savunma Sanayi İşbirliği Anlaşması*” ile Ankara Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında teknik ve savunma sanayi alanında iş birliğine konularında bir anlaşma imzalanmıştır³⁰⁷.
- 24 Mart 2001, Astana, Türkiye Cumhuriyeti Milli Savunma Bakanlığı ile Kazakistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Arasında “*Askerî Alanda Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesi ve Derinleştirilmesine Dair Protokol*” imzalanmıştır³⁰⁸.
- 2015 tarihine kadar Türkmenistan, Özbekistan ve Kırgızistan’la Savunma Sanayi İşbirliği anlaşmamız yoktur.

3.1.8. Askerî Yardımlar

Askerî yardımlar; askeri mali iş birliği anlaşmaları, nakdi yardım uygulama protokolleri, lojistik uygulama protokolleri, 3212 sayılı kanun ile yapılan yardımları kapsamaktadır. Askeri anlaşmalar yapılması öncesinde ülkelerin stratejik ve güvenlik değerlendirilmelerinin yapılması ve savunma sanayi ve diğer teknik bilgilerin

³⁰⁵“Türkiye-Azerbaycan Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşması (8.5.2013)”, http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/torenler/arsiv/2013/Sayfalar/20130508_Azerbaycan.aspx, (28.03.2015).

³⁰⁶Resmî Gazete, 07.02.1998, Sayı:23251, s.1196.

³⁰⁷“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti İkili Antlaşmalar”, www.kazakhstan.org.tr/multimedia/files/%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler.docx+%&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (29.03.2015).

³⁰⁸“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti İkili Antlaşmalar”, www.kazakhstan.org.tr/multimedia/files/%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler.docx+%&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (29.03.2015).

bilinmesi önemlidir. Yardım yapan ülke askeri yardımlar çerçevesinde yardım yapılan ülkenin genel savunma stratejilerinin, doktrinlerinin ve planlarının oluşturması konularında bazı etkilere sahip olmaktadır. Söz konusu ülkeler ile yapılan bazı askerî yardım anlaşmaları şöyledir;:

- 29 Temmuz 1998, Ankara Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında, *“Türkiye Cumhuriyeti’nin Kazakistan Cumhuriyeti’ne Karşılıksız Askerî Yardım Sağlamasına İlişkin Anlaşma”*.
- 14 Mayıs 1999’de Almatı’da imzalanan *“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askerî Yardım Sağlanmasına İlişkin Anlaşma”*.
- 14 Mart 2001’de Astana’da imzalanan *“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askerî Yardım Yapılmasına Dair Anlaşma”*.
- 14 Mart 2002’de Astana’da imzalanan *“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askerî Yardım Yapılmasına Dair Anlaşma”*.
- 25 Ağustos 2004’de Ankara’da imzalanan *“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıksız Askerî Yardım Yapılmasına Dair Anlaşma”*³⁰⁹.
- 1993 yılında imzalanan askeri işbirliği anlaşması çerçevesinde, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından Kırgız tarafına teknik ve levazım yardımı ve askeri personele eğitimi verilmektedir. Türk askerî uzmanlar tarafından Kırgızistan’da verilen eğitim kurslarına, 2000 yılından bu yana bin 500 Kırgız Silahlı Kuvvetleri personeli katılmıştır.

³⁰⁹“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti İki Antlaşmalar”, www.kazakhstan.org.tr/multimedia/files/%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler.docx+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (29.03.2015).

3.2. Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı (TAKM)'ın Hazırlık Süreci

Rusya'nın Avrasya bölgesindeki yaklaşık bir asır süren hâkimiyeti Sovyetler Birliği'nin parçalanmasıyla beraber sona ermiştir. 1991 yılında pek de beklenmeyen bu durum sonrasında Orta Asya Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Orta Asya Cumhuriyetlerinde gelişen bu durum sonrasında Türkiye, tarihi geçmişimizin yüzyıllar hatta bin yıllara dayandığı söz konusu ülkeleri tanıyan ve büyükelçilik açan ilk ülke olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında imzalanan Konsolosluk Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair karşılıklı anlaşmaların imzalanması ile de resmi ve diplomatik temeller oluşturulmuş ve yaklaşık yüzyıl süren ayrılık sona ermiştir. Sadece Türkiye değil bahse konu ülkelerin üst düzey devlet yöneticileri de ilk ziyaretleri için Türkiye'yi tercih etmişlerdir. 1992 yılından bu yana gerçekleşmiş olan üst düzey ziyaretler ile günümüze kadar farklı alanlarda imzalanan 500 civarında ikili ve çok taraflı anlaşmalar bu ilişkilerin sadece kültürel ve tarihsel alanlarda değil aynı zaman da ekonomik, sosyal ve askerî alanların da güçlenmesinde önemli rol oynamıştır³¹⁰. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu ülkelere karşı yaklaşımı ve dış politikasının temel unsurları daima söz konusu ülkelerin devlet yapılanmalarının güçlendirilmesine katkı sağlanması, bölgenin siyasi ve ekonomik istikrarının korunması ve bölgesel işbirliğinin teşviki, ekonomik ve siyasi reformların desteklenmesi, bölge ülkelerinin dünya ile bütünleşebilmelerine yardımcı olunması, ikili ilişkilerimizin, her alanda karşılıklı çıkarlar ve egemen eşitlik temelinde geliştirilmesi ve bölge ülkelerin mevcut enerji kaynaklarının uluslararası piyasalara serbestçe ve farklı güzergâhlardan nakledilmesinin desteklenmesi şeklinde olmuştur.

Farklı isimlerde devletler olmalarına rağmen tek bir millet olan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye Cumhuriyeti, aralarındaki ikili plândaki gelişen iş birliğinin çok taraflı plânda da geliştirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Ayrıca söz konusu ülkelerin bölgesel ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunmaları ve bu alanda birbirlerine destek olmaları tüm taraflar açısından önem verilen bir konu olmuştur. Bu kapsamda Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan,

³¹⁰Resmi Gazete, 21.04.1993, Sayı:21559.

Özbekistan ve Azerbaycan gibi Türkçe Konuşan ülkelerin devlet başkanlarının bir araya gelip kurumsal bir çatı altında ilişkilerini üst düzeylere taşınması fikri ortaya çıkmıştır. Uzun yıllardır ayrı kalmış olan söz konusu ülkeler bu anlayış etrafında aralarında ortak tarih, dil, kimlik ve kültüre dayanan ortak çıkarları ve ilişkileri geliştirme, dayanışmalarını daha da güçlendirme ve Türk Dili Konuşan Ülkeler birliği oluşturma niyetleri ile 1991’de faaliyetlere başlamışlardır. İlk toplantı 30-31 Ekim 1992 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bazı kesintilere rağmen 18.10.1994’de İstanbul’da, 28.08.1995’de Bişkek’te, 21.10.1996’da Taşkent’te 09.06.1998’de Astana’da, 08.04.2000’de Bakü’de, 26.04.2001’de İstanbul’da, 17.11.2006’da Antalya’da, 03.10.2009’da Nahçıvan’da ve 15.09.2010’da İstanbul’da olmak üzere bu güne kadar 10 zirve gerçekleşmiştir³¹¹. 16 Eylül 2010 tarihli son zirvede Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye arasında, “*Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi - TDİK)’in*” kuruluşu resmen ilan edilmiş, öncelikleri ve yol haritası ortaya konulmuştur. Türk Konseyi’nin daimi bir yapı olarak kurulmasıyla birlikte yapılan Zirveler, “*Türk Konseyi Zirveleri*” olarak yeniden adlandırılmıştır³¹².

Bir yandan siyasi, ekonomik, kültürel vb. birçok alanda yakınlaşmalar devam ederken bir yandan da savunma ve askerî alanda ilişkilerin güçlendirilmesi arzusu ile yukarıda belirttiğimiz “*Çerçeve, ASEİŞ ve SSI(Savunma Sanayi İşbirliği)*” anlaşmaları imzalanmıştır. İkili yapılan bu anlaşmalar sonrasında ülkeler arasında birçok askerî ilişkiler geliştirilmiştir. Ancak tarihî ve kültürel bağlarla birbirlerine bağlı olan ve birçok ortak yanlara sahip olan bu ülkelere bu yeterli gelmemektedir. Aynı zaman da bölgenin çok yönlü dengelerinin olması burada kurulacak çok yönlü ilişkileri gerekli kılmaktadır.

2008 yılından itibaren Avrasya bölgesinde bir askerî organizasyonun oluşturularak karşılıklı askerî ilişkilerin kurumsal bir yapı içerisinde devam etmesi fikirleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Böyle bir yapının Türkiye’nin ve üye ülkelerin bölgedeki etkinliğinin artmasına, Türkiye ile üye ülkeler arasında mevcut askerî iş

³¹¹“1992-2010 Zirveler Süreci” <http://turkkon.org/tr-TR/1992-2010-zirveler-sureci/4/911>, (11.02.2015).

³¹²“Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi - TDİK)”, http://turkkon.org/tr-TR/genel_bilgi/1/10, (11.02.2015).

birliğinin geliştirilmesine ve kurumsal bir yapıya kavuşmasına, ilerleyen zamanlarda daha aktif yapıların oluşumuna ve bölgenin daha güvenli hale gelmesine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda 1994 yılında başlatılan Kafkaslar, Orta Asya ve Doğu Avrupa'dan Ortak ülkelerin³¹³ askerî ve savunma bağlantılı konularda NATO'yla bireysel temelde pratik iş birliği yapmalarına olanak sağlayan “*Barış için Ortaklık Programı (BİO)*” kapsamında³¹⁴, güvenlik deneyiminin paylaşılması, bölge ülkelerinin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin, eğitilmesi ve teçhiz edilmesi konularında standardizasyon oluşumuna katkıda bulunacağı ve J.Gn. K.lığının ve üye ülkelerin kolluk kuvvetlerinin uluslararası alandaki görünürlüğünün ve prestijlerinin artmasına yardım edeceği de öngörülmektedir³¹⁵. Söz konusu birçok katkıların yanında bölgede son yıllarda aktif olan ve yeniden yapılanan Türk dış politikasına yardımcı bir araç olarak kullanılması da kurulması düşünülen birliğin kıymetini artıran bir konu haline getirmiştir. Böyle bir organizasyonun hayata geçirilmesinin milli güç unsurlarına sağladığı katkı açısından ve bölgede etkin bir güç olmak isteyen Türkiye'nin daha görünür olması bakımından da önemi tartışılmazdır.

Ancak bölge ülkelerinin gerek kendi aralarında gerekse Türkiye ile çözülmeyi bekleyen bir takım sorunları bulunmaktadır. Türkmenistan ve Özbekistan'ın Türkiye ile siyasi ilişkileri bağlamında bazı problemler bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkmenistan'ın ilk davet sonrasında tarafsız bir politika izlemesi ve 1995 yılında BM tarafından da ikrar edilen “*Tarafsızlık Statüsü*” kapsamında herhangi birliğe üye olmak istememesi nedeniyle bu teşkilata katılmaması³¹⁶ ve Özbekistan'ın rejim muhaliflerinin Türkiye tarafından desteklendiği şeklinde bir algıya sahip olması bu devletlerin kurulması düşünülen bu teşkilata karşı soğuk bakmasına neden olmaktadır. Ayrıca Rusya'nın bölgedeki ülkeler üzerindeki siyasi askerî ve ekonomik etkisinin halen devam ediyor olması da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Aynı

³¹³Bu kapsamda 22 adet ülke bulunmaktadır. Bunlar şunlardır; Ukrayna, Moldova, Gürcistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Özbekistan, Ermenistan, Beyaz Rusya, Tacikistan, Makedonya Cumhuriyeti, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan, Finlandiya İsveç, Avusturya, Malta, İrlanda, İsviçre, Bk. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm (11.02.2015).

³¹⁴“NATO ve Türkiye'nin Güncel NATO Konularına İlişkin Görüşleri”, <http://www.mfa.gov.tr/ti-nato-ve-turkiye-nin-guncel-nato-konularina-iliskin-gorusleri.tr.mfa> (11.02.2015).

³¹⁵*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi*, J.Gn.K.lığı Yayınları, Ankara, 2009. s. 2.

³¹⁶Kemal Özcan, *Kemik Kardeşliği*, Aybil Yayınları, Konya, 2014, s.71.

zamanda Rusya, ABD ve Çin gibi ülkelerin bölgedeki ülkelerle siyasi, askerî ve ekonomik açıdan bir çok çıkarlarının bulunması sebebiyle bu oluşuma karşı menfi yönde etkilerinin olabileceği de ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

Bu olumsuzlukların yanında bazı kısıtlamalar da mevcuttur. Söz konusu ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin yeterli seviyelerde disiplin, personel, eğitim, lojistik ve mali yeterliliklerinin olmaması, sahip oldukları Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin statü, yetki, görev tanımları, teşkilatlanma ve eğitim sistemlerinde bölge ülkelerin aralarında farklılıkların olması, Rus askerî sisteminin etkisinin bu ülkelerin üzerinde halen devam ediyor olması ve askeri yöneticilerin birçoğunun eski SSCB döneminde Rus Askeri okullarında yetişmesi sebebiyle, halen üst düzey komutanların Rus ekolü etkisi altında bulunabilecek olmaları bu kısıtlamalardan bazılarıdır.

Bazı olumsuzlukların ve kısıtlamaların olmasına rağmen tüm taraflara yapacağı büyük katkılarından dolayı 2009 yılında Türkiye öncülüğünde Avrasya bölgesinde Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatları arasında “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı*” ismi ile askerî ortak bir yapının oluşturulması ve söz konusu planlanan bu yapının uluslararası alanda kurulmuş olan ve Türkiye’nin de üye olduğu FIEP’in (Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği) örnek alınmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Çalışmamızın ilk bölümde değindiğimiz FIEP örneğinde de görüldüğü üzere kurulacak bu yapının ülkelerin Askerî Statülü Kuvvetler özelliğine sahip kolluk kuvvetleri arasında oluşturmasının fayda sağlayacağı öngörülmektedir. Türkiye’de Askerî Statülü Kolluk Kuvveti olarak nitelendirilen ve planlanan yapının ana temelini oluşturan kurum, Jandarma kuvvetidir. Bundan dolayı yapılanmanın Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde ve öncülüğünde başlatılması öngörülmüştür. İlerleyen süreçte teşkilatın resmi isminin, “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı*” olması ve kurucu üyeleri olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan’ın baş harflerinin TAKM şeklinde Teşkilat’ın kısa ismi olarak belirlenmesine karar verilmiştir³¹⁷.

³¹⁷T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, **2013 Yılı Faaliyet Raporu**, s. 90.

3.3. TAKM'ın Kuruluşu

3.3.1. Düşünülen Coğrafi Sınırlar

Kafkaslar ve Orta Asya'da bulunan askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında bilgi ve tecrübe değişimini esas alan bir organizasyon kurma girişimleri 04 Kasım 2009 tarihinde gerekli onayların alınması ile başlamıştır. “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı TAKM*”a öncelikle Orta Asya ülkeleri olmak üzere ilerleyen zamanlarda Kafkasya ve Avrasya bölgesinde bulunan tüm ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin davet edilmesi düşünülmüştür. TAKM Teşkilâtına, Avrasya bölgesinde, karşılıklı iş birliğini geliştirmek isteyen diğer tüm ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri ve Jandarmaları üye olmak için başvurabilecekleri ve TAKM Teşkilâtı'nın, hiçbir ülke ve kuruluşa karşı olmadığını ve sadece barışa hizmet etmeyi ve vatandaşlarına insan odaklı çağdaş kolluk hizmeti vermeyi hedeflediği yapılan tüm çalışmalarda vurgulanmıştır³¹⁸.

Jandarma ve askerî statülü kolluk kuvvetlerinin oluşturduğu organizasyonları sadece belli bir coğrafyayla sınırlandırmak küreselleşme ile birlikte değişen tehdit algılamaları ile örtüşmeyen bir durum oluşturmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin kurucu öncülüğünü yaptığı bu oluşum Türk Jandarmasının kıtalararası iş birliği çalışmaları açısından birleştirici bir rol oynayabilecek bir teşkilattır. Aynı zamanda Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü olacak bir yapılanmadır³¹⁹. Bu düşünceler kapsamında organizasyonun coğrafi sınırlarının başlangıçta Türkiye, Azerbaycan ve Orta Asya ülkeleri olması, meydana gelebilecek gelişmelere göre ilerleyen aşamalarda Kafkasya ve Avrasya'daki diğer Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin de (Bulgaristan, Litvanya, Ukrayna, Polonya, Sırbistan, Bangladeş, Pakistan, Rusya federasyonu, Çin) üyeliğe davet edilebileceği düşünülmektedir³²⁰.

³¹⁸ a.g.k., (01.03.2015).

³¹⁹“Polat Mavuş, Dünya Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Arasında İşbirliği Faaliyetleri”, **Jandarma Dergisi**, Sayı: 136, Ankara , Mayıs 2013, s. 16-23.

³²⁰ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2009, s. 3.

3.3.2. Kuruluş Aşamaları

Kuruluşun Hukuki Boyutu:

Hem askeri anlaşmalar (Askerî Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği (Çerçeve) Anlaşmaları ile Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşmaları) açısından hem de güvenlik alanındaki işbirliği anlaşmaları açısından Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı ile Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Moğolistan Devletleri Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında ikili ilişki tesis edilmesi için mevcut hukuki alt yapı yeterli görülmektedir. Ancak uluslararası bir örgüt kurmak için sadece Askerî anlaşmalar yeterli olmamaktadır. Birliğin kurulmasına yönelik öncelikle milli makamlar ile daha sonra da diğer ülke teşkilatları ile mutabakat sağlanması durumunda 3335 sayılı Kanunun 1 nci maddesinin son paragrafına³²¹ göre “*Kamu kurum ve kuruluşlarının, Dışişleri Bakanlığının görüşü almak suretiyle Bakanlar Kurulunca izin verildiği takdirde, kanunun birinci fıkrasındaki amaç doğrultusunda uluslararası birlik, federasyon veya benzeri teşekküllere iştirak edebilirler hükmü*” dolayısıyla Bakanlar Kurulu onayı alınması gerekmektedir.

³²¹ Uluslararası alanda beraberlik ve işbirliği yapılmasında fayda görülen hallerde, Türk ve yabancı hakiki veya hükmi şahısların veya yalnız hükmi şahısların, kazanç paylaşma amacı dışında ve kanunlarla yasaklanmamış olmak kaydıyla ekonomik ve teknik alanlarda işbirliğini geliştirmek, bu konularda bilgi, görgü ve karşılıklı teknolojilerinden yararlanmak maksadıyla Türkiye'de veya yurt dışında: a) En az yedisinin; uluslararası nitelikte birlik, federasyon veya benzeri teşekküller kurmaları veya kurulmuş bu gibi teşekküllerin şubelerini açmaları, b) Uluslararası faaliyette bulunmaları, c) Mevcut kuruluş ve benzeri derneklere katılmaları veya bunlarla işbirliğinde bulunmaları, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle İçişleri Bakanlığının teklifi üzerine, Bakanlar Kurulunun iznine tabidir. (a) bendine göre Türkiye'de kurulan teşekküller, kuruluş bildirisini ve eklerini, merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermek suretiyle tüzelkişilik kazanırlar. Bunlardan kuruluş, amaç ve şartlarını kaybedenlerle, kanun ve statülerinin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyenler, kendiliğinden dağılmış sayılırlar. Kamu kurum ve kuruluşları da, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle Bakanlar Kurulunca izin verildiği takdirde, birinci fıkradaki amaç doğrultusunda faaliyet gösteren kendi konularıyla ilgili uluslararası birlik, federasyon veya benzeri teşekküllere iştirak edebilirler. Bk. **Resmî Gazete**, 07.04.1987, Sayı:19424.

Orta Asya Ülkelerinde Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin Durumu:

Azerbaycan'da Bulunan Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- Dâhili Koşunlar Komutanlığı: İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.
- Devlet Serhat Hizmeti/Serhat Koşunları Komutanlığı: Devlet Başkanı'na bağlıdır.
- Ulusal Muhafızlar Hususi Devlet Muhafaza Hizmeti: Devlet Başkanı'na bağlıdır.

Kazakistan'da Bulunan Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- İç Kuvvetler K.lığı: İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.
- Sınır Hizmetleri K.lığı: Milli Güvenlik Komitesi'ne bağlıdır.
- Cumhuriyet Muhafız Ordusu: Devlet Başkanı'na bağlıdır.

Moğolistan'da Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- Dâhili Askeri Kuvvetler Komutanlığı: Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlıdır.
- Sınır Birlikleri Komutanlığı: İçişleri ve Adalet Bakanlığı'na bağlıdır.

Kırgızistan'da Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- Ulusal Polis (Milli Muhafız Birlik K.lığı): Devlet Başkanı'na bağlıdır.
- İç Kuvvetler: İçişleri Başkanı'na bağlıdır.
- Kırgız Cumhuriyeti Sınır Muhafızları: Milli Güvenlik Komitesi'ne bağlıdır.

Türkmenistan'da Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- İç Kuvvetler K.lığı: İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.
- Sınır Birlikleri Komutanlığı: Devlet Başkanı'na bağlıdır

Özbekistan'da Bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri:

- Sınır Birlikleri Genel Karargâhı: Milli Güvenlik Hizmetleri Başkanlığı'na bağlıdır³²².

³²²Langton,a.g.e., ss.1-500.

Bu ülkelerdeki Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri nüfuzlu bir bakanlık olan İçişleri Bakanlığı'na ya da doğrudan Devlet Başkanı'na bağlı olarak görev yapmaktadırlar. Her ne kadar NATO içerisindeki Barış için Ortaklık (BİO) programlarına dahil olmalarına rağmen eğitim ve tatbikatlar yönünden Sovyet doktrin ve taktiğini devam ettirmektedirler.

Kuruluşun Aşamaları:

TAKM'in kurulması Genelkurmay Başkanlığının konuya ilişkin direktif vermesi ve Dışişleri Bakanlığının olumlu görüş bildirmesi ile organizasyonun teşkilatlanma sürecinin belirlenmesi iki aşamada öngörülmüştür.

Birinci aşama ilk olarak üyeliğe davet edilecek ülkelerin gayri resmi görüşlerinin Askerî Ataşelik vasıtasıyla öğrenilmesi ile başlatılmıştır. Daha sonra resmi görüşlerini almak için Dışişleri Bakanlığı kanalıyla Kazakistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Moğolistan ve Tacikistan'da bulunan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine ya da Askerî Statüye Sahip Kolluk Kuvvetlerine, oluşturulması öngörülen birlik ile ilgili görüşlerinin sorulmasından sonra olumlu görüş beyan eden ülkelerle 2010 yılında teknik personelin katılımı ile Türkiye'de "*Uluslararası Hazırlık Toplantısı*" yapılması kararlaştırılmıştır. Hazırlık toplantısında başarı sağlanması halinde, olumlu cevap veren ülkelerle 2010-2011 yılından itibaren, her yıl uluslararası toplantılar düzenlenmesi daha sonra ikinci aşamaya geçilmesi şeklinde bir plan yapılmıştır.

İkinci aşamada ise Birliğin kuruluşu hakkında 3335 sayılı "Uluslararası Nitelikteki Teşekkülleri Kurulması Hakkında Kanun" kapsamında Bakanlar Kurulundan alınması gereken hukuki onayların alınarak resmi alt yapının oluşturulması gerekmektedir. Bu sürecin sonunda kabul eden ülkelerle taslak olarak hazırlanacak iç işleyiş kurallarını belirten bir iç "*Niyet Beyanı*" üzerinde müzakere edilmesi ve imzaya açılması, imza törenini müteakip, ilk genel kurul toplantısının yapılarak birliğin fiilen faaliyete başlanması şeklinde yapılması planlanmıştır³²³.

³²³ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. ss. 1-3.

3.3.3. İlk Davetin Yapılması

Yukarıda belirtilen ilk aşamanın başlaması ile 2010 yılında niyetlerinin öğrenilmesi amacıyla üyeliği düşünülen Azerbaycan, Kırgızistan, Moğolistan, Kazakistan Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan ile irtibat kurulmuş ve birer davet mektubu gönderilmiştir. Mektupta;

“Türk Jandarma Genel Komutanlığı olarak Orta Asya ve Kafkas Ülkeleri Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında mülkî, adlî ve askerî görevlerle ilgili iş birliğini geliştirmek, bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, teşkilatlarımız arasındaki ikili ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla uluslararası bir organizasyon oluşturmak niyet ve arzusu içerisindeyiz.

Orta Asya ve Kafkas ülkeleri Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında kurulacak FIEP benzeri organizasyonu, ortak bir uzlaşma ve karşılıklı hoşgörü anlayışı içerisinde, tüm teşkilâtların ortak görüşlerini alarak oluşturmayı hedeflemekteyiz.

Jandarma Genel Komutanlığı ile ülkeniz arasındaki ilişkilere yeni bir boyut kazandıracak ve aramızdaki tarihi, kültürel ve meslekî dostluğu daha da pekiştirecek olan yeni organizasyona sizlerin de dâhil olarak 15-18 Şubat 2011 tarihleri arasında ülkemizde yapılacak ilk çalışma toplantısına ilgili teknik personel ile katılım sağlanması bizleri onurlandıracaktır.” denilerek ülkeler yapılacak ilk toplantıya davet edilmiştir³²⁴.

Davetlerin sonucunun alınması için Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla yapılan görüşmeler sonucunda Azerbaycan, Kırgızistan, Moğolistan ve Kazakistan olumlu cevap vermiş, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan ise olumsuz cevap vermiştir. Daha sonrasında 2011 yılında olumlu cevap veren ülkelerle bir toplantı yapılmasına karar verilmiştir.

3.3.4. İlk Toplantının Yapılması

J.Gn. K.lığının ev sahipliğinde, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan temsilcilerinin katılımı ile 01-04 Mart 2011’de ilk çalışma toplantısı

³²⁴ *Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi*, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 8.

yapılmasına karar verilmiş ve süreç artık resmi bir hal almaya başlamıştır. Dönemin Jandarma Genel Komutanı olan Orgeneral Necdet Özel tarafından 01-04 Mart 2011 tarihleri arasında ülkemizde yapılacak ilk çalışma toplantısına davet etmek amacıyla ülkelere birer davet mektubu gönderilmiştir³²⁵. Moğolistan Dâhili Askerî Kuvvetler Komutanı Tümgeneral Sandag-Ochir'e gönderilen davet mektubunda kurulması düşünülen yapının niyet ve amaçlarını dönemin Jandarma Genel Komutanı şöyle ifade etmiştir;

“Türk Jandarma Genel Komutanlığı olarak Orta Asya ve Kafkas ülkeleri Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında mülkî, adlî ve askerî görevlerle ilgili iş birliğini geliştirmek, bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, teşkilatlarımız arasındaki ikili ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla uluslararası bir organizasyon oluşturmak niyet ve arzusu içerisindeyiz.

Orta Asya ve Kafkas ülkeleri Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında kurulacak FIEP benzeri organizasyonu, ortak bir uzlaşma ve karşılıklı hoşgörü anlayışı içerisinde, tüm teşkilâtların ortak görüşlerini alarak oluşturmayı hedeflemekteyiz.

Jandarma Genel Komutanlığı ile Moğolistan Dâhili Askerî Kuvvetler Komutanlığı arasındaki ilişkilere yeni bir boyut kazandıracak ve aramızdaki tarihi, kültürel ve meslekî dostluğu daha da pekiştirecek olan yeni organizasyona sizlerin de dâhil olarak 01-04 Mart 2011 tarihleri arasında ülkemizde yapılacak ilk çalışma toplantısına ilgili teknik personel ile katılım sağlanması bizleri onurlandıracaktır.

Bu vesileyle şahsım ve Jandarma Genel Komutanlığı mensupları adına, size, ailenize ve değerli personelinize saygılarımı sunarım³²⁶.”

Yapılan davetlerin olumlu sonuçlanması sonrası 02 Mart 2011 tarihinde ilk toplantı düzenlenmiştir. Toplantıya Türkiye'nin ev sahipliğinde Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan katılmıştır. Toplantı J.Gn. K.lığı Kur. Bşk.Korg. Fikret Demirtaş'ın açış konuşması ile başlamıştır. Korg. Demirtaş Konuşmasında;

³²⁵EK-7.

³²⁶“Moğolistan'a Davet Mektubu”, **Jandarma Müzesi**, Ankara,2011. EK-6.

Türkiye'nin, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan ile ikili ilişkilerini, tarihten gelen dostluk, kardeşlik ve ortak kültürel değerlere dayanan iş birliği doğrultusunda devam ettirmek ve geliştirmek arzusunda olduğunu. Günümüzde, geleneksel tehditlerin yanı sıra, uluslararası terörizm, kitle imha silâhlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, dini ve etnik temele dayalı anlaşmazlıklar, organize suçlar, silâh ve insan kaçakçılığı, narkotik ve psikotrop madde ticareti, çevre kirliliği, kaynakların bilinçsiz tüketimi gibi asimetrik tehditlerin ortaya çıktığını, Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtlarının icrasında, Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin, disiplin, teşkilât, eğitim, donatım gibi askerî üstünlüklerine ilâveten, özellikle kolluk niteliklerine de önemli ölçüde ihtiyaç duyulduğunu, bütün bu tehditlerin ve ihtiyaçların, Silâhlı Kuvvetlere ilâveten, Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin de nedeni önemli olduklarının ortaya çıktığını, Ulusal ve uluslararası alanda, güvenlik birimleri arasında sıkı bir koordinasyon ve iş birliğinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunduğunu ifade etmiştir³²⁷.

Daha sonra toplantıda kurulması düşünülen organizasyonun adı ve çalışma dili konusunda görüşmeler yapılmış ve her ülke birbirlerine yakın bir düşüncede olduğunu görülmüştür. Bu görüşmelerde ülkeler tarafından, oluşturulacak bu yapının özellikleri hakkında bazı görüşler de sunulmuştur. Kazakistan heyeti tarafından, teşkilâtın çalışma dilinin Türkçe olmasının uygun olacağı, uluslararası belgelerde kullanmak üzere İngilizcenin de kullanılabileceği, teşkilâtın adı konusunda görüşlerinin daha sonra resmî olarak bildirileceği, ayrıca teşkilâtın temel değerlerini yansıtabilecek bir logosunun olması gerektiği ifade edilmiştir.

Azerbaycan heyeti ise çalışma dilinin Türkçe ve İngilizce olması, teşkilât adının Taslak Mutabakatta belirtildiği gibi Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı olmasının uygun olacağı iletilmiştir.

Kırgızistan temsilcisi tarafından, çalışma dilinin Türkçe olması, teşkilâtın adı ile ilgili görüşün resmî olarak daha sonra bildirileceği şeklinde bir açıklamada bulunulmuştur.

³²⁷ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara 2013. s. 2011: 15.

Moğolistan temsilcisi tarafından, çalışma dilinin Türkçe, İngilizce veya Rusça dillerinden birinin olabileceği, teşkilât isminin Taslak Mutabakatta belirtildiği gibi, Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı olmasının uygun olduğu ifade edilmiştir.

Toplantı sonucunda bir mutabakat taslağı ortaya çıkmıştır. Mutabakat'a göre kurulacak olan birliğin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında kurulan bağları ve ilişkileri güçlendirmeyi yenilikçi ve aktif fikirleri geliştirmeyi, karşılıklı dayanışmayı artırmayı ve yeni, kurumsal ve yapısal değişiklikler yapmayı hedefleyen kurumlar arasındaki iş birliğini sağlayacak olmasına vurgu yapılmıştır. Ayrıca *“karşılıklı iş birliğini geliştirmek isteyen diğer tüm ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine ve Jandarmalarına açıktır”* denilmiştir³²⁸.

3.3.5. Niyet Beyanı'nın İmzalanması

Olumlu ilerleyen bu süreç içerisinde Birliğin kurulması için karşılıklı iradelerin ortaya konularak bunun *“Niyet Beyanı”* belgesi ile resmileştirilmesi gerekmektedir. Bir önceki toplantıda ortaya çıkan *“Mutabakat Muhtırası”* ve gelecek toplantıda imzalanması düşünülen *“Niyet Beyanı”na* ilişkin Dışişleri Bakanlığı'nın görüşünün alınması için Bakanlıkla görüşmeler sağlanmıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın söz konusu belgeleri inceleme sonrasında Anayasanın 90. Maddesi ve 244 sayılı *“Milletlerarası Andlaşmalann Yapılması, Yürürlüğü ve Yayınlanması ile Bazı Andlaşmaların Yapılması için Bakanlar Kuruluna Yetki Verilmesi Hakkında Kanun”* bağlamında bir uluslararası andlaşma niteliği taşıdığını belirtmiştir. Bu kapsamda söz konusu metni ülkemiz adına imzalayacak kişinin 244 sayılı Kanun uyarınca Bakanlar Kurulu Kararı ile yetkilendirilmesi ve söz konusu Mutabakat Muhtırası'nın İmzalanmasını müteakip, iç hukuk onay sürecine tabi tutulması gerektiğini bildirilmiştir. Ayrıca Mutabakat Muhtırası'nın Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı adına yapılmasının yerine 2008/9 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nin 10. maddesi uyarınca andlaşmaların "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti" adına akdedilmesi gerektiği eklenmiştir. Bu itibarla, Mutabakat Muhtırası'nın

³²⁸ Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2011: 1.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile ilgili devletler arasında akdedilmesi ve taraf devletlerin ilgili askeri yönetim birimlerinin uygulama makamı olarak metinlerde belirtilmesi sağlanmış ve istenen gerekli değişiklikler yapılmıştır³²⁹.

Yapılan düzenlemeler sonrasında Jandarma Genel Komutanı tarafından ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Komutanlarına birer mektup gönderilmiş ve yapılacak toplantıda “*Niyet Beyanını*” imzalanacağı ülkelere bildirilmiştir. Azerbaycan İçişleri Bakan Yardımcısı ve Dâhili Koşunlar Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Zakir Hasanov’a gönderilen davet mektubunda;

“Avrasya bölgesindeki Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında iş birliği imkânlarını geliştirmek, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımını artırmak maksadıyla hayata geçirilmesi öngörülen “Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı” ilk Komutanlar Toplantısının, 07-10 Haziran 2011 tarihleri arasında, Ankara’da gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Söz konusu Teşkilâtın kuruluş sürecinde önemli bir adım olan “Niyet Beyanının bu toplantıda imzalanması öngörülmektedir. Adı geçen toplantıya sizin, eşinizin ve iki karargâh subayınızın katılması bizleri onurlandıracaktır. Bu vesileyle, şahsım ve Jandarma Genel Komutanlığı mensupları adına, başta siz olmak üzere teşkilâtınızın her kademesindeki mensuplarına, sağlık, mutluluk ve başarılar diler; saygılarımı sunarım” denilmiştir³³⁰.

Ülkelerin 07-10 Haziran 2011 tarihinde yapılacak olan “*İlk Komutanlar Toplantısı*” davetine olumlu cevap vermeleriyle toplantı Türkiye’nin ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de yapılan ilk Komutanlar toplantısında, Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtının kurulmasına yönelik iradeyi ortaya koyan “*Niyet Beyanı*” Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan teşkilâtların komutanları niyet beyanının çerçevesini³³¹, “*İş birliğini geliştirmek bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, taraflar arasındaki ikili ve çoklu ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla, profesyonel ve kültürel alışverişin yanı sıra ortak menfaat alanına ilişkin karşılıklı yardım ve iş birliğini geliştirmek üzerine*

³²⁹ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2011: 8.

³³⁰“Azerbaycan’a davet Mektubu”, **Jandarma Müzesi**, Ankara, 22.01.2011.

³³¹“Takım’ın Tarihçesi”, <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (24.03.2015).

uluslararası bir organizasyon oluşturmak niyetini beyan ederek, taraflar meslekî ve eğitim konularında, karşılıklı yardım ve iş birliğini geliştirmek maksadıyla, uluslararası bir organizasyon kurma konusundaki niyetlerini ifade etmiş, kurulacak teşkilâtın yapısı, içeriği ve çalışma usulleri hususlarında Teşkilatların gönüllü ev sahipliğinde çalışma toplantıları düzenleyerek mutabakata varmak” olarak belirlemiştir³³².

Yapılan toplantı sonrasında “Niyet Beyanı” imzalanmış³³³ ve birçok alanda derin geçmişe sahip ülkeler arasında uluslararası barışın ve evrensel değerlerin güçlendirilmesi amacıyla kurulması düşünülen askerî birlik yolunda ilk resmi süreç başlamıştır. 07-11 Haziran 2011’de imzalanan Niyet Beyanı şöyledir;

“Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı, Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanlığı, Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı, Kırgızistan İç Kuvvetler Komutanlığı ve Moğolistan İç Kuvvetler Komutanlığı Arasında Niyet Beyanı

Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı, Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanlığı, Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı, Kırgızistan İç Kuvvetler Komutanlığı ve Moğolistan İç Kuvvetler Komutanlığı (Bundan böyle Taraflar olarak anılacaktır);

İş birliğini geliştirmek, bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, taraflar arasındaki ikili ve çoklu ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla,

Profesyonel ve kültürel alışverişin yanı sıra ortak menfaat alanlarına ilişkin karşılıklı yardım ve iş birliğini geliştirmek üzerine uluslararası bir organizasyon oluşturmak niyetini beyan ederek,

Taraflar aşağıdaki yer alan hususların yerine getirilmesi hususundaki iyi niyetlerini ortaya koymaktan duydukları memnuniyeti ifade ederler.

³³²Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2011: 20-25.

³³³“Takım’ın Tarihçesi”, <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (24.03.2015).

Birinci

Taraflar, meslekî ve eğitim konularında, karşılıklı yardım ve iş birliğini geliştirmek maksadıyla, uluslararası bir organizasyon kurma konusundaki niyetlerini ifade etmiştir.

İkinci

Taraflar, kurulacak teşkilâtın yapısı, içeriği ve çalışma usulleri hususlarında teşkilâtların gönüllü ev sahipliğinde çalışma toplantıları düzenleyerek mutabakata varacaktır.

Üçüncü

Bu Niyet Beyanı, İngilizce (5), Türkçe (5), Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca ve Moğolca dillerinde on dört nüsha hâlinde usulüne uygun olarak hazırlanmış olup, ihtilâf halinde İngilizce metin geçerli olacaktır³³⁴.

Azerbaycan İç Koşunlar Komutanı, Korgeneral Zakir Hasanov toplantı sonrasında yaptığı bir basın toplantısında Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtının kurulması amacıyla yapılacak olan bir sonraki görüşmenin Azerbaycan'da, Bakü'de olması konusunda bir teklif yapmış bu teklifin kabul edilmesi ile 12-15 Haziran'da Bakü'de komutanlar toplantısı yapılmasına karar verilmiştir. Hasanov Bakü'deki yapılacak toplantının önemli olduğunu ve sözleşmenin imzalanabileceğini ifade etmiştir. Aynı zamanda 5 devletten başka Ukrayna ve Çin gibi bölgedeki bazı devletlerin de kurulacak olan bu kuruma ilgi gösterdiğini ve Azerbaycan'a sözlü başvuruda bulunmuş olduğunu dile getirmiştir³³⁵. 12-20 Ocak 2012 tarihinde ülkelerin resmi temsilcileriyle Ankara'da bir çalışma toplantısı yapılmış ve bu toplantıda Bakü'de bir "Zirve Toplantısı" yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca Kazakistan, İç Kuvvetler Komutanlığı'nın yapısında oluşan değişiklikten dolayı için süreye ihtiyacı olduğu ve bu nedenle Zirve toplantısına katılamayabileceğini bildirmiştir³³⁶.

³³⁴c "Niyet Beyanı", **Jandarma Müze**, Ankara, 07-11.06.2011.

³³⁵ C.Məzahiroğlu, "İç Qoşunlar: Reformlar ve Perspektifler", **Ayna**, 2012.

³³⁶ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2012:1.

3.3.6. TAKM'ın İsminin ve Logosunun Belirlenmesi

Daha sonraki süreçte Azerbaycan, Bakü zirvesinin arifesinde Mutabakat Metni üzerinde bazı değişiklik taleplerinde bulunmuştur. Değiştirilmesini istenen birtakım değişiklikler diğer devletlerin de onayının alınması sonrasında yapılmıştır.³³⁷

06-09 Ocak 2013 tarihleri arasında Azerbaycan Bakü'de icra edilen Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı “*Zirve Hazırlık Toplantısına*” iki personel katılmıştır³³⁸. Bu toplantıda katılımcılar tarafından bazı öneriler sunulmuştur. Teşkilâtın isim kısaltmasının kurucu ülkelerin isimlerinin baş harfleri olacak şekilde “*TAKKM*” olması, okunuşunun Türkçede olduğu gibi “*TAKIM*” şeklinde söylenmesi ve gelecekte başka ülkelerin üye olması halinde değiştirilmemesi bütün ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Orta Asya halklarının hayatında özel bir yeri olan atın, Teşkilâtın logosu olması ve sembol olarak Dönem Başkanlığı'nı temsil etmesi konusunda da fikir birliği sağlanmıştır. Aynı zamanda söz konusu at sembolünün Azerbaycan Dâhilî Koşunlar Komutanlığı tarafından hazırlanması ve 25 Ocak 2013 tarihinde Bakü'de düzenlenecek olan Zirve Toplantısında Birinci Dönem Başkanlığının İcra edecek olan kuruma teslim edilmesi kabul edilmiştir³³⁹. Üye olan ülkeleri temsil eden yıldız figürü önceleri beş (5) yıldızlı olarak düşünülmüş daha sonra kurucu ülkelerin dörde (4) inmesinden dolayı dört yıldızlı olarak kabul edilmiştir³⁴⁰. Bu toplantı sonrasında Azerbaycan İç Kuvvetler Komutanı Tümgeneral Zakir Askeroğlu Gasanov, Kazakistan İç Kuvvetler Komutanı Tuğgeneral Ruslan Jaksılıkov'u Zirve Toplantısına davet etmiştir. 17 Ocak 2013 tarihinde Kazakistan İç Kuvvetler Komutanı Tuğgeneral Ruslan Jaksılıkov bir mektup yazarak “Kazakistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetlerin'de Değişiklik ve İlavelerin Yapılması Hakkında Kanun” un Kazakistan Cumhurbaşkanı tarafından 15 Ocak 2013 tarihinde imzalandığını ve en kısa sürede İç Kuvvetlerin statüsünün değiştirilip, mevcut Tugay sisteminden Bölge Komutanlığı statüsüne geçilmesi ve İç Kuvvetler ile ilgili

³³⁷ a.g.e., s. 2012:2.

³³⁸ T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı , **2013 Yılı Faaliyet Raporu**, s. 91.

³³⁹ **Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi**, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2013:1.

³⁴⁰ a.g.e., s. 2.

mevzuatın uygun hale getirilmesi gerektiğini söylemiştir. Teşkilata yeni statüsünde girme hususunda, ikinci kez Kazakistan Devlet organlarının onayının alınması ve Teşkilata üye ülkelerle mutabakat sağlanması için ilave zaman gerektiğinden dolayı toplantıya katılamayacağını bildirmiştir. Ayrıca Kazakistan Cumhuriyetinin kanunlarına göre yapılacak değişikliklerin tamamlanmasından sonra Teşkilata katılmaya hazır olduklarını vurgulamıştır³⁴¹.

3.3.7. TAKM'ın Konsey Toplantısı ve Mutabakat Metnin İmzalanması

Artık belirli bir olgunluğa ulaşan görüşme süreçlerinden sonra ikinci aşamanın da tamamlanması ile beraber nihayet “*Mutabakat Muhtırasının*” imzalanmasına geçilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına imzalanacak antlaşma için hukuki açıdan Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Mutabakat Muhtırasını imzalamaya yetkili kılınması için gerekli kanunların çıkarılması gerekmektedir. Tamamlanan hukuki alt yapı sonrasında Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu'ya imza yetkisi verilmiştir. Org. Kalyoncu “*Mutabakat Muhtırasının*” imzalanması ve konsey toplantısının yapılarak resmi sürecin başlatılması amacıyla Bakü'de yapılan “*Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Konsey Toplantısı*”na 24-26 Ocak 2013 tarihleri arasında katılmıştır.

25 Ocak'ta Azerbaycan İçişleri Bakanlığı'nın “*Xəzri*” Dinlenme ve Sağlık Merkezi'nde Türkiye Jandarma Kuvvetleri Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu, Azerbaycan Cumhuriyet İçişleri Bakan Yardımcısı ve İç Qoşunların Komutanı, Korgeneral Zakir Hasanov ve Kırgızistan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı İç Kuvvetleri Komutanı, Albay Sovetbek Arbayevin katılımıyla yapılan Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Konsey Toplantısı³⁴² töreninde Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanı “*Ramil Usubov*” “*öncelikle katılımcılarını selamlamış, “önümüzde duran görevlerin çözümünde iş birliğinin müstesna rol oynadığını”* vurgulamıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanı konuşmasının devamında “*halkımızın milli lideri Haydar Aliyev'in yanı sıra Azerbaycan*

³⁴¹ a.g.e., s. 3.

³⁴² <http://www.thefreelibrary.com/Kyrgyzstan+joins+initiative+to+create+Organization+of+the+Eurasian...-a0317412286>, (13.01.2015).

Cumhurbaşkanı, Silahlı Kuvvetler Baş Komutanı Sayın İlham Aliyev'in yönetimi ile tüm alanlarda olduğu gibi, ordu yapılanmasında da çok büyük işler görüldüğünü, önemli başarılar elde edildiğini, ülkemizin bölgenin lider devletine dönüştüğünü dikkate ileterek, bu gelişmenin temelinde öncelikle ekonomik alanda kazanılan başarıların durduğunu bildirmiştir". Daha sonra Azerbaycan İç Koşunlar Komutanı, Korgeneral Zakir Hasanov bir konuşma yaparak birliğin kurulması ile ilgili son iki yılda yapılan etkin çalışmalar hakkında geniş bilgi vermiştir. Korgeneral Zakir Hasanov oluşturulacak kurumun Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan Cumhuriyetlerinin ilgili kuruluşları arasında iş birliği ilişkilerini genişleteceğini, eğitim-öğretim sürecinin, askerî personelin hizmet etkinliğinin iyileştirilmesi yönünde tecrübe alışverişinin yapılmasına ve öncü deneyin yayılmasına olanaklar oluşturacağını belirtmiştir. Ayrıca *"Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Birliği"* nin oluşumunda temel amacın taraf devletlerin birbirleri arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, genişletilmesi, modern ve verimli teşebbüslerin geliştirilmesinden oluştuğunu ifade etmiştir. Daha sonra Türkiye Jandarma Kuvvetleri Genel Komutanı, Orgeneral Bekir Kalyoncu ve Kırgızistan Cumhuriyeti İçişler Bakanlığı İç Kuvvetleri Komutanı, Albay Sovetbek Arbayev de birer konuşma yapmıştır³⁴³. Jandarma Genel Komutanı Org. Bekir Kalyoncu konuşmasında şunları söylemiştir;

"Saygıdeğer Komutanlar, öncelikle kısa ismini kurucu üyelerin baş harflerinden oluşacak şekilde TAKKM olara belirlediğimiz, "Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri" Konsey Toplantısı vesilesiyle Azerbaycan'da bir araya gelmekten duyduğum memnuniyeti ifade ediyor ve başta Tümğ. Zakir Hasanov olmak üzere, Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanlığının değerli mensuplarına göstermiş oldukları misafirperverlikten dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Değerli katkılarınızla kurduğumuz teşkilâtın Mutabakat Muhtırasını birazdan imzalayacağız. TAKKM logosu olarak, hepimizin kültüründe önemli bir yeri olan "at" sembolünü oybirliğiyle seçtik. Ortak kültürümüzde at "Murat" manasına gelmektedir. Üzerindeki yıldızlar ise kurucu üyeleri sembolize etmektedir.

³⁴³c Daxili İşlər Nazirliyi Mətbuat Xidmətinin məlumatı", <http://www.mia.gov.az/?/az/news/view/526/>, (13.01.2015).

Bu vesileyle, TAKKM adıyla oluşturduğumuz teşkilâtın hiçbir ülkeye ve teşkilâta karşı kurulmadığını, sadece birbirimizden edindiğimiz bilgi ve tecrübelerle, bölgemizde ve dünyada barış ve asayiş sağlama yönünde, halklarımıza daha iyi hizmet vermeyi amaçladığını belirtmek isterim. Tamamen barışçıl amaçlarla kurulmuş bu teşkilât, Avrasya bölgesindeki bütün Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine açıktır. Bölgedeki diğer ülkeleri de aramızda görmek ve onları bilgi ve tecrübelerinden istifade etmek bizleri mutlu edecektir.

Değerli Meslektaşlarım,

İçinde bulunduğumuz, Bilgi ve Teknoloji Çağında yaşanan gelişmelerin hızlandığı değişim süreci, her gün farklı bir yönüyle karşımıza çıkmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte geleneksel tehditlerin yanı sıra, uluslararası terörizm, kitle imha silâhlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, organize suçlar, silâh ve insan kaçakçılığı, narkotik ve psikotrop madde ticareti, çevre kirliliği, kaynaklanan bilinçsiz tüketimi gibi asimetrik tehditler de ortaya çıkmıştır. Bu tehdit ve riskler bir ülkenin tek başına üstesinden gelebileceği boyuttan aşmış görünmektedir.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı bu tehditler, gittikçe karmaşık hale gelen ve hızla ülkelerin sınırlarını aşarak diğer ülkeleri de etkileyebilen suç olgusu, uluslararası sistemi derinden etkilemekte, güvenlik ve asayiş kavramına yeni boyutlar ekleyerek ülkeleri ve güvenlik kurumlarını yeni arayışlara zorlamaktadır.

Bu durum, bütün ülkelerde, güvenlik kuvvetlerinin kendilerini sürekli geliştirmelerini ve ülkeler arasında iş birliği yapmaları ihtiyacını ve önemini daha çok artırmıştır.

Türk Jandarması olarak biz; küresel güvenliği tehdit eden bu suçlarla mücadelede başarılı sonucun, ülkelerin kolluk kuvvetleri arasında daha yakın temas, dayanışma ve sağlam temellere oturtulmuş iş birliği ile alınabileceğine inanıyoruz.

Başta Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı olmak üzere teşkilat, eğitim, donatım, disiplin ve sağladığı nitelikli hizmet dolayısıyla günümüz dünyasında Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Halen dünyada 56 ülkede Askerî Statülü Kolluk Kuvveti bulunmaktadır. Dolayısıyla, Askerî Statülü

Kolluk Kuvvetlerinin uluslararası alandaki iş birliğinin, vatandaşlarımıza sunduğumuz kolluk hizmeti kalitelerinin yükseltilmesinin yanı sıra, uluslararası güvenlik ve istikrara da büyük katkı sağlayacağına inanıyoruz

Sayın Komutanlar,

Türkiye ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan arasında ortak tarih, kültürel miras, müşterek çıkarlar ve kardeşlik bağlanan dayalı yakın ve samimi ilişkiler bulunmaktadır. Ülkelerimizdeki mevcut askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında, meslekî ilişkilerin geliştirilmesi, karşılıklı bilgi ve tecrübe değişiminde bulunulması maksadıyla, ortak bir teşkilât kurulmasının ve bu teşkilâtın zaman içerisinde genişletilmesinin uygun olacağına dair müşterek kanaatimiz bugün bir araya gelmemizi sağlamıştır.

Türkiye'nin devralacağı ilk Dönem Başkanlığı'nda; bize verilen, Teşkilâtın web sitesinin hazırlanması ve bir eğitim merkezi oluşturulması görevini en iyi şekilde yerine getirmeye ve düzenlenen komisyon toplantıları ile en yüksek verimi sağlamaya çalışacağız

Türkiye için çok değerli olan siz dost ve kardeş kolluk teşkilatlarının başkanları, ülkelerinizin refah ve istikrarı, Türkiye için vazgeçilmez öneme sahiptir. Bu nedenle, ülkelerimiz ve teşkilâtlarımız arasındaki mevcut iş birliğinin ikili ve çok taraflı olarak geliştirilmesinin gerekliliğine inanıyorum. Hiç şüphesiz, aramızdaki derin tarihî bağlar ile ortak kültür ve geleneklerimiz, ilişkilerimizin geliştirilmesi için gerekli manevî alt yapıyı fazlasıyla karşılamaktadır.

Değerli Meslektaşlarım,

Sözlerime son verirken, bu anlamlı günde sizlerle beraber olmaktan duyduğum memnuniyeti tekrar ifade etmek istiyor; bugün imzalayacağımız mutabakat muhtırası ile fiilen hayata geçireceğimiz TAKKM'in ülkelerimiz ve teşkilatlarınız için hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum. Teşekkür ederim” demiştir³⁴⁴. Azerbaycan'a gelmelerinden memnun olduklarını belirten konuklar kurumlar arasında karşılıklı ilişkilerin daha da derinleşeceği belirtmişlerdir. Konuşmaların ardından “Avrasya

³⁴⁴ *Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi*, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2013.10.

Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Birliği”nin kurulmasına ilişkin Mutabakat metni imzalanmıřtır³⁴⁵.

3.4. Mutabakat Metni

İmzalanan Mutabakat Metni şoyledir;

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti,

Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti,

Kırgızistan Cumhuriyeti Hükümeti ve Moğolistan Cumhuriyeti Hükümeti.

Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı Mutabakat Muhtırasının tarafları, Birleşmiş Milletler Tüzüğü ve uluslararası hukukun genel olarak kabul edilmiş prensip ve kurallarına sağlam bir biçimde bağlı kalacaklarını TEYİT EDEREK, Toprak bütünlüğü, sınırların dokunulmazlığı ve ulusal egemenliğe karşılıklı olarak saygı temelinde bölgesel iş birliğinin büyük önemini VURGULAYARAK, Ülkeleri arasında politik, ekonomik ve mesleki iş birliği oluşturmanın ortak çıkarları ilgilendiren güvenlik-konularında karşılıklı bilgi ve tecrübe alışverişi fırsatını sağlayacağını BELİRTEREK, ilgili kurumlar arasındaki iş birliğini artırma arzusunu DİKKATE ALARAK, Yapısal ve kurumsal benzerlikler ile yaptıkları görevler arasındaki benzerlikleri de BELİRLEYEREK, Aşağıdakilere karar vermişlerdir;

Madde 1

Genel; Taraflar, uluslararası anlaşmalar ve ulusal hukuk kuralları uyarınca Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtını (bundan sonra “*Teşkilât*” olarak anılacaktır) kuracaklardır.

Bu Mutabakat Muhtırası, Avrasya Askerî statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtının amaç, sınırları, unsurları, çalışma şekilleri, teşkilatın yeni üyeleri için kabul usullerinin yanı sıra bu Mutabakat Muhtırasının gözden geçirilmesi ve üzerinde değişiklik yapılmasına yönelik usulleri içerecektir.

³⁴⁵c“Daxili İşler Nazirliyi Mətbuat Xidmətinin məlumatı”, <http://www.mia.gov.az/?/az/news/view/526/>, (13.01.2015).

Bu Mutabakat Muhtırasını uygulayacak ilgili makamları görevlendirmek ve değiştirmek tarafların görev yetkisi altındadır. Taraf devletler adına uygulama makamları, Türk Jandarma Genel Komutanlığı, Azerbaycan Dâhilî Koşunlar Komutanlığı, Kırgızistan iç Kuvvetler Komutanlığı ve Moğolistan İç Kuvvetler Komutanlığı'dır.

Madde 2

Birliğin Faaliyet Sahası;

Bu teşkilât, Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında kurulan bağları ve ilişkileri güçlendirmeyi, yenilikçi ve aktif fikirleri geliştirmeyi, karşılıklı dayanışmayı artırmayı ve yeni kurumsal ve yapısal değişiklikler yapmayı hedefleyen kurumlar arasındaki iş birliğini sağlar. Mevcut uluslararası anlaşmalara ve üye ÷lkelerin iç mevzuatına uygun olarak bu teşkilât, aşağıdaki alanlarda bilgi ve tecrübe değişimi yapmayı kabul edecektir:

- Harekât ve Teşkilâtlanma,
- Suçla Mücadele,
- Personel ve Eğitim İşbirliği,
- Lojistik, Teknoloji ve Araştırma Geliştirme.

Madde 3

Tanımlar; “*Askerî Statülü Kolluk Kuvveti*” tanımından;

Askerî statüye sahip, merkezî veya yerel sivil otoritenin yönetimi altında kamu düzenini sağlamak görevi bulunan, diğer kolluk kuvvetleri ile birlikte eş sorumluluk verilmiş olan kolluk kuvveti anlaşılmaktadır.

Madde 4

Üyelik Koşulları ve Bölgesel Sınırları;

Bu teşkilât, 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti, Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti ve Moğolistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından kurulmuştur ve 3’üncü maddede belirtilen şartlan karşılayan, 2’nci maddede belirtilen alanlarda karşılıklı iş birliğini geliştirmek isteyen diğer tüm

Ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine ve Jandarmalarına açıktır. yelik, 16'ncı maddede belirtilen usullere uygunluk göstererek verilmektedir.

Madde 5

Üyelerin Statüsü;

Üyeler, 3'nc maddede yazılı Şartları taşıyan ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâta kabul edilen teşkilâtlardır. yelik statüsü, tüm toplantılara ve faaliyetlere oy hakkı ile birlikte katılma hakkı sağlar. TeŐkilâtin tüm kararları üyelerin tamamının oy birliği ile alınır.

Madde 6

Gözlemci Statüsü;

3'nc maddede yazılı Şartları taşıyan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetine sahip lkeler, Gözlemci Statüsü için Teşkilâta başvurabilirler. Gözlemci Statüsü yelerin tamamının oy birliği ile verilir. Gözlemci ye, teŐkilâtin faaliyet ve toplantılarına katılmaları için üyeler tarafından davet edilebilir. Gözlemci yenin oy hakkı yoktur. Gözlemci yelik statüsünün askıya alınması ya da sonlandırılması da üyelerin tamamının oy birliği ile olur.

Madde 7

TeŐkilâtin Unsurları;

TeŐkilâtin unsurları Şunlardır:

Konsey, ye ülkeler tarafından bu Mutabakat Muhtırasının yürütülmesinden sorumlu kılınan ye ülke teşkilâtlarının başkanlarından oluşan birincil karar verme organı olacaktır. Konsey, iş birliği hedeflerini belirleyecek ve ilerlemeyi değerlendirecektir.

Dönem Başkanlığı; alınan kararlar doğrultusunda faaliyetleri yönetecek ve teŐkilâti temsil etmekle sorumlu olacaktır. Dönem Başkanlığı'nı yürüten ülke, başkanlığı boyunca gerekli Sekreteryaya desteğini sağlayacak ve 15'inci maddede belirtilen görevleri yerine getirecektir.

Ayrıntıları 10'uncu maddede belirtilen komisyonlar.

İşlerin devamlılığını sağlayacak ve bu çerçevede komisyonlara ve Konseye teklif edilecek tedbirleri ve kararları hazırlayacak olan, her teşkilât bünyesindeki dış ilişkilerden sorumlu birimlerde görev yapan İrtibat Subaylarıdır.

Madde 8

Konsey; Karar organı olan Konsey, teşkilâtın üyesi olan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Komutanlarından oluşmaktadır. Konsey, bu Mutabakat Muhtırasının ışığı altında her ülkenin alacağı sorumluluk için genel politika ve programı belirler.

Konseyyde;

- Bu Mutabakat Muhtırasının kabulü ve bu mutabakat muhtırasında değişiklik yapılması ile yeni üyelerin kabulüne ilişkin kararlar alınacak,
- Teşkilâtın ve alt organların çalışma esasları düzenlenecek,
- Yıllık çalışmalar değerlendirilecek ve müteakip dönemde yapılacak çalışmalarla ilgili program belirlenecek,
- Teşkilâtı ilgilendiren diğer konulardaki kararlar alınacaktır.
- Konsey Toplantısı sonucunda ortak açıklama imzalanır. Kararlar oy birliği ile alınır. Nihâî kararlarla ilgili olarak, her bir üye kendi iç mevzuatından kaynaklanan nedenlerden dolayı uluslararası düzeydeki bu kararlara çekince koyabilir. Her bir üye, herhangi bir kararın kendi içinde uygulanmasını erteleyebilir.
- Yukarıda sözü edilen resmi toplantıdan önce, ilgili konuları belirlemek için Zirve Hazırlık Toplantısı yapılır. Bu toplantıda Üyeler:
- Gelecekte izlenecek bazı tutumları teklif etmek maksadıyla, komisyon toplantıları ve seminerin sonuçlarını inceler,
- Yeni Dönem Başkanlığı sorumluluğunda icra edilecek Komisyon Toplantılarında ele alınacak genel konuları teklif eder,
- Konseyin gündemini oluşturur.
- Başkanlık, acil ve önemli konular için üyelerin görüşlerini aldıktan sonra, olağanüstü bir toplantı düzenleyebilir.

Madde 9

Birliğin Dönem Başkanlığı

Teşkilâtın başkanı 1 yıl için seçilir. Aşağıda belirtilen sıraya göre tüm üyeler bu göreve sıra ile seçilir.

Başkanlık görevini yürüten ülke, her yıl Mayıs ayı sonlarında Konsey toplantılarını düzenlemenin yanı sıra, hazırlık faaliyetlerini düzenlemekten ve toplantılara ev sahipliği yapmaktan sorumludur. Yukarıda bahsedilen uluslararası toplantının sonunda, teşkilâtın bir başka Üyesi, belirlenmiş sıraya göre, bu görevi üstlenir.

Başkan, teşkilâtı temsil görevinin yanında, Başkanlık sekretaryasının da desteğiyle Konseyin belirlediği programları koordine, kontrol ve değerlendirme görevlerini icra eder. Tamamlanan faaliyetler ve gelecek dönemde uygulanacak program, Ortak Açıklamada belirtilir. Dönem Başkanlığı Devir-Teslim Töreni, Dönem Başkanlığı'nı yürüten ülke tarafından organize edilir. Dönem Başkanlığı aşağıda belirtilen alfabetik sıra ile yürütülür.

Dönem Başkanlığı Takvimi

- Azerbaycan
- Kırgızistan
- Moğolistan
- Türkiye

Yeni ülkeler üye olunca, bu listenin devamına ekleneceklerdir.

Madde 10

Komisyonlar ve Çalışma Usulleri

Faaliyet alanlarında iş birliğini başlatmak, tecrübe değişimi ile ortak mirası geliştirmek, yapılacak girişimlerin planlanmasını sağlamak ve müşterek faaliyetleri geliştirmek amacıyla, dört komisyon oluşturulmuştur.

Başkanlığı yürüten ülke bir Toplantı Başkanı belirler. Komisyonlara Toplantı Başkanı başkanlık eder.

Her üye ülke, önceden belirlenmiş takvime göre dönüşümlü olarak komisyon toplantısına ev sahipliği yapar. Gelecek dönemde yapılacak Komisyon Toplantılarının tarihleri, yerleri ve konuları, her yıl düzenlenen Konseyde belirlenir.

Her yılın sonunda Başkanlık Sekreteryası tarafından, Komisyon Toplantı Sonuçları, Konseye onay için sunulur.

Komisyon toplantılarının devamlılığını ve düzenini arttırmak amacıyla bir çalışma protokolü hazırlanır.

Madde 11

Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

- Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:
- Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve uygulamalar,
- Görev alanları ile ilgili teşkilât ile taktik ve teknikler,
- Terörle Mücadele Harekâtı,
- Toplumsal Olaylara Müdahale,
- Sınır koruma,
- Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı,
- Halkla ilişkiler ve
- Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 12

Suçla Mücadele Komisyonunun Çalışma Usulleri

- Suçla Mücadele Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:
- Kamu düzeninin korunması çalışmalarını yönetme ve organize etmede kullanılan yöntemleri standart hale getirmek amacıyla, bu konuda yaşanan sorunların incelenmesi ve değerlendirilmesi,
- Terörle mücadele ile Narkotik ve Psikotrop madde kaçakçılığı, organize suç örgütleri, yasadışı göç ile mücadele alanlarında periyodik ziyaretler yapılması ile kurs ve seminerler organize etme,

- Bilimsel soruşturma,
- Patlayıcı maddelerin etkisiz hale getirilmesi ve sabotaja karşı mücadele edilmesi,
- Çevre ve kültürel varlıkların korunması ve
- Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 13

Personel ve Eğitim İş Birliği Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

- Personel ve Eğitim İş Birliği Konuları Komisyonu, bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:
- Personel temin ve yönetim esasları,
- Tek er, birlik ve lider eğitimi,
- Özel birlik ve birimlerin eğitimi,
- Eğitim kurumlarının incelenmesi ve
- Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 14

Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

- Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi aracılığıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:
- Görevde kullanılan silâh, teçhizat, araç ve malzemenin incelenmesi,
- Keşif ve yer tespit amaçları için kullanılan teknik ve yöntemler,
- Olay Yeri İnceleme teknikleri,
- Muhabere Elektronik Bilgi Sistemleri,
- Yeni teknolojiler ve
- Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 15

Başkanlık Sekretaryasının Özellikleri ve Çalışma Usulleri

- Başkanlık sırası gelen teşkilat, bir yıllık dönem için, kendi karargâhında konuşlu bir Başkanlık Sekretaryası kurar. Bu sekretarya:
- Bu mutabakat muhtırasının öngördüğü faaliyetleri yürütür,
- Komisyonlar arasındaki iletişimi sağlar,
- Her teşkilât bünyesindeki dış ilişkilerden sorumlu birimlerde görev yapan irtibat Subayları arasında bağlantı vazifesi görür,
- Gerekli dokümanları hazırlar,
- Zirve Hazırlık ve Komisyon toplantıları gibi müşterek faaliyetleri koordine ve organize eder,
- Raporların ve bilgilerin toplanması ve dağıtılması amacıyla bir irtibat noktası görevi yapar,
- Konsey kararlarını, ortak açıklamasını ve toplantı tutanaklarını hazırlar,
- Komisyonlarda alınan kararları, toplantılara her yıl ev sahipliği eden üyelere alacağı raporlar vasıtasıyla takip eder,
- Tarafların sunduğu genel veya özel teklifleri ve istekleri inceler,
- Üçüncü ülke teşkilâtlarından yapılan başvuruları kabul eder.

Yukarıda belirtilen faaliyetlerin zamanında yapılması için, birliğe üye Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin irtibat subayları arasında internet ve telefon bağlantıları sağlanır.

Madde 16

Teşkilâta Kabul İşlemleri

Üyelik için başvuru, Dönem Başkanlığı'na yapılacaktır. Üyelik başvurusu Konseyde değerlendirilecektir. Konseyde üyeler, aday ülke ile teknik görüşmeleri başlatıp başlatmamaya ve bu amaçla bir uzman ekip oluşturup oluşturmayacağına karar verecektir. Oluşturulacak Uzman Ekip, en az üç (3) subaydan oluşacaktır. Söz konusu Uzman Ekibin üyelerinden biri Dönem Başkanlığı'nı yürüten ülkeden, bir diğeri Dönem Başkanlığı'nı yürütecek ülkeden ve bir tanesi de kurucu ülkelere

(Azerbaycan, Kırgızistan, Moğolistan, Türkiye) birinden olacaktır. Aday ülke ile teknik görüşmelere başlanmasına dair karar, gelecekte üyelik konusunda Konsey tarafından verilecek herhangi bir karara şerh koymaz. Konsey, teknik tavsiyeye dayanarak aday ülkeyi, üye ülke olup olmamaya davet edip etmeyeceğine dair nihaî kararı verecektir. Bu şekilde davet edilen bir ülkenin katılım belgesini Türk Hükümetine teslim etmesiyle üye olur, Türk Hükümeti söz konusu katılım belgesini teslim aldığını her üye ülkeye bildirecektir.

Her bir üyenin bir oy hakkı vardır.

Üyelik:

İstifayla ve Bu mutabakatın içerdiği maddelerin ihlal edilmesi sonucu Konsey kararı ile sona erer.

Madde 17

Mutabakat Muhtırasının Gözden Geçirilmesi ve Değişiklik İşlemleri iş bu mutabakata yönelik tüm değişiklik teklifleri, Dönem Başkanlığı Sekretaryasına iletilir ve sekretaryadan tüm üye ülkelere, incelemeleri için gönderilir. Teklif, Konseyde görüşülerek, teklifin kabulü tüm üye ülkelerin oybirliği ile yapılır ve Konseyin yayımladığı ortak açıklama ile yürürlüğe girer. Değişiklikler, bu Mutabakat Muhtırasının, 20. maddesinde belirtilen usullere uygun şekilde yürürlüğe girecektir.

Madde 18

Çalışma Dili

Teşkilâtın çalışma dili İngilizcedir. Fakat taraflardan herhangi biri teşkilâtın belgelerinin çevirisini ve toplantılarda kendi resmî dilinde sözlü tercüme hizmeti talep edebilir.

Komisyon Toplantılarına Başkanlık yapan ülke toplantı dilini belirleyebilir. Bu durumda İngilizce tercüme hizmeti toplantıya ev sahipliği yapan ülke tarafından sağlanacaktır.

Madde 19

Anlaşmazlıkların Çözümü

Mutabakat Muhtırasının çevirisi ya da uygulanması ile ilgili yorum farklılıkları olması halinde İngilizce metin esas alınacaktır.

Madde 20

Yürürlüğe Giriş ve Geçerlilik

Bu Mutabakat Muhtırası, Akit Tarafların Mutabakat Muhtırasının yürürlüğe girmesi için gerekli iş ülke içi yasal işlemlerin tamamlandığını birbirlerine diplomatik yollarla bildirdikleri son yazılı bildirim tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu Mutabakat Muhtırası, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 5 yıllık süre için yürürlükte kalacak ve süresinin bitiminden 6 ay önce akit taraflardan biri Mutabakat Muhtırasını sona erdirmeye niyetini diğer tarafa diplomatik yollarla yazılı olarak bildirmediği takdirde, beşer yıllık süreler için kendiliğinden uzayacaktır.

Bu Mutabakat Muhtırası, 25.01.2013 tarihinde Azerî, Kırgız, Moğol, Türkçe ve İngilizce dillerinde tek orijinal nüsha halinde imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu Mutabakat Muhtırasının orijinal kopyalarını muhafaza edecek emanetçi hükümetidir. Emanetçi tarafından bu Mutabakat Muhtırasının onaylı bir nüshası akit tarafların her birine gönderilecektir³⁴⁶.

Toplantıya Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan katılmış Moğolistan iç Kuvvetler Komutanı ülkesinden ayrılmasını engelleyen önemli bir konu sebebiyle toplantıya katılamamış ve muhtırayı nota teatisi yoluyla imzalayacağını beyan etmiştir. Kazakistan birliğe dahil olma konusunda istekli olmasına rağmen 12-20 Ocak 2012 tarihinde yapılan çalışma toplantısında bildirdiği üzere İç Kuvvetler Komutanlığı'nın yapısında oluşan değişiklik nedeniyle Zirve toplantısına katılamamış ve Mutabakat Muhtırasını imzalamamıştır³⁴⁷. TAKM'ın ilk Dönem Başkanlığı'nın bir yıl süreyle Türkiye Jandarma Genel Komutanlığınca yürütülecek olması nedeniyle teşkilatın sembolü olan 130 yıllık at heykeli Azerbaycan Dâhilî

³⁴⁶Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri (TAKM) Mutabak Muhtırası”, **Jandarma Müze**, Ankara, 25.01.2013.

³⁴⁷Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2012:1.

Koşunlar Komutanı Tümğ. Zakir Hasanov tarafından J.Gn. K.Org. Bekir Kalyoncuya takdim edilmiştir³⁴⁸.

Toplantıda Bakü’de İmzalanan Mutabakat Muhtırası metninin tamamının Moğolistan’a gönderilerek nota teatisi suretiyle imzalanmasının sağlanmasını, bütün suretlerin geri alınarak kurucu ülkelere onaylı birer suret gönderilmesini, asıl suretlerin Türkiye’de muhafaza edilmesi, Jandarma Genel Komutanlığı’nın Dönem Başkanlığı’nda teşkilâtın internet sitesinin oluşturulması için çalışmalara başlanması, TAKM’in kuruluş ve konsey toplantısı ile ilgili bilgi ve resimlerin J.Gn. K.lığı internet sayfasında yayınlanması, Dönem Başkanlığı esnasında TAKM ve üyelerini tanıtıcı bir kitap hazırlanmasını, Jandarma Okullar Komutanlığı bünyesinde bir uluslararası eğitim merkezinin kurulmasına ilişkin çalışmalara başlanmasına karar verilmiştir³⁴⁹.

Söz konusu ülkeler tarafından TAKM’in kuruluşu ile ilgili belge, malzeme ve üye ülkelerin uniformalarının Jandarma Müzesine teslim edilerek müzede oluşturulan bölümde sergilenmesi, TAKM faaliyetlerinin etkinlikle takip edilmesi, düzenlenmesi ve geliştirilmesi için teklifler yapılmıştır³⁵⁰. Daha sonra 03-06 Temmuz 2013 tarihleri arasında, Kırgızistan’da “Çalışma Toplantısı” yapılmış ve Türkiye’den iki personel katılmıştır³⁵¹.

Ancak tüm bu yoğun ve zorlu çalışmalar Mart 2014 ayı içinde Moğolistan’ın askerî statülerini kaybetmelerini gerekçe göstererek Mutabakat Muhtırasını imzalamaması nedeniyle imzalanan anlaşmanın hukuken geçersiz olmasına neden olmuştur³⁵². Ancak Zirve Toplantısı sonrasında daha önce çalışmalara katılmasına rağmen yukarıda belirtildiği gibi İç Kuvvetler teşkilatındaki yapısal değişiklik ve iç prosedürlerini yetiştiremedikleri için Mutabakat Muhtırasını imzalayamayan Kazakistan’ın TAKM’a üye olmak istemesi sonrasında kuruluş süreci yeniden başlamış ve bu süreç içerisinde Özbekistan, Afganistan ve Gürcistan’ın da TAKM’a

³⁴⁸EK-9.

³⁴⁹Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2013:7. EK-1,2,3,4,5.

³⁵⁰Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn.K.lığı Yayınları , Ankara, 2013. s. 2013:7., EK-9,10,11.

³⁵¹T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı , 2013 Yılı Faaliyet Raporu, s. 91

³⁵²“Takm’in Tarihçesi”, <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (25.03.2015).

ilgilerinin olduğu görülmüştür³⁵³. Türkiye'nin TAKM'la beraber Asya'da bulunan ülkelerin askerî yapılanmalarında önemli bir role sahip olması düşünülmektedir³⁵⁴.

TAKM'ın ülkemizde ve dünyada ilgiyle takip edilmesinin yanında merak edilen birçok yanı bulunmaktadır. Bu kapsamda Van milletvekili Aysel Tuğluk TAKM'la ilgili Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına Milli Savunma Bakanının cevaplama için soru önergesi vermiştir³⁵⁵. Konunun İçişleri Bakanlığı ile ilgili olmasından dolayı dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler söz konusu soru önergesine ilişkin olarak şu açıklamalarda bulunmuştur;

“Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM), askerî statülü kolluk kuvvetlerinin bilgi ve tecrübe değişimini amaçlayan uluslararası bir kolluk organizasyonudur. Mutabakat muhtırasında belirtilen çalışma komisyonları vasıtasıyla halkla ilişkiler, insan hakları, personel temini ve yönetim esasları ile eğitim, barışı koruma, bilimsel soruşturma vb. alanlarda çalışmalar yaparak askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında kurulan bağları ve ilişkileri güçlendirmeyi, yenilikçi ve aktif fikirleri geliştirmeyi, karşılıklı dayanışmayı artırmayı hedeflemiştir. Askerî bir kuvveti olmadığı gibi, üye ülke askerî kuvvetlerinin birlikte bir bölgeye müdahalesini kapsamamaktadır.

TAKM faaliyet sahası tamamen üye ülkelerin askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında bilgi ve tecrübe değişimi esasına dayalıdır. "Askerî Statülü Kolluk Kuvveti" tanımından askerî statüye sahip merkezi veya yerel sivil otoritenin yönetimi altında kamu düzenini sağlamak görevi bulunan anlaşılmaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı sadece TAKM değil, aynı zamanda FIEP (Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği) ve AJK (Avrupa Jandarma Kuvveti) üyesidir. Jandarma Genel Komutanlığının TAKM çalışmalarında öncülük etmesinin sebebi, sadece FIEP üyeleri ile değil, diğer bölgelerdeki askerî statülü kolluk kuvvetleri ile de iş birliğini artırmayı sağlamak,

³⁵³ Azeri Press Agency, “New states to join TAKM”, http://en.apa.az/news_new_states_to_join_takm_188227.html, (27.03.2015)

³⁵⁴ Christina Lin, *New Eurasian Embrace Turkey Pivots East While China Marches West*, Transatlantic Academy, Washington, DC, 2009, s. 6.

³⁵⁵ T.C. İçişleri Bakanlığı, 7/17896 numaralı Soru Önergesine Verilen Cevap, 12.04.2013.

karşılıklı olarak tecrübelerden istifade ederek sunulan kolluk hizmetinin kalitesini artırmaktır.

TAKM hiçbir ülke ve kuruluşa karşı veya alternatif olarak oluşturulmamış, ortak birlik kurulmasını hedeflememiş, FIEP'te olduğu gibi sadece katılımcı ülkelerin askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında iş birliğini geliştirmeyi, barışa hizmet etmeyi ve vatandaşlarımıza sunduğumuz insan odaklı, çağdaş kolluk hizmetinin kalitesini artırmayı hedeflemiştir.

TAKM, karşılıklı iş birliğini geliştirmek isteyen diğer tüm ülkelerin Askerî Statülü Kuvvetlerine ve Jandarmalarına açıktır. Hâlihazırda diğer ülkelere herhangi bir üyelik müracaatı yapılmamıştır³⁵⁶." şeklinde cevap verilmiştir.

3.5. TAKM'in Organları

Genel olarak TAKM'in oluşumu şu şekildedir;

- Dönem Başkanlığı;

Her yıl bir ülkenin Genel Komutanının üstlenmesi uygun olduğu değerlendirilmektedir. Uluslararası - Daimi Sekretarya ile birlikte Birliğin yürütme organı olarak görev yapması öngörülmektedir.

- Sekretarya;

Genel Sekreter ve üye ülkeler tarafından doğrudan iki yıl süre ile atanan birer temsilciden oluşması planlanmaktadır

- Genel Komutan/Direktörler Konseyi;
- En yüksek karar alma organıdır. ilk toplantının Türkiye'de, sonrakilerin ise her yıl, ülkelerin alfabetik sırasına göre İlgili ülkede yapılması uygun değerlendirmektedir³⁵⁷

TAKM'da daimi bir sekretarya ve başkanlık sistemi mevcut değildir. Bu görevler üye ülkeler arasında dönüşümlü olarak yürütülmektedir. Dönem Başkanlığı ve sekretarya görevleri her yıl Mayıs ayında yapılan Genel Komutanların katıldığı

³⁵⁶T.C. İçişleri Bakanlığı, 7/17896 numaralı Soru Önergesine Verilen Cevap, 12.04.2013.

³⁵⁷"Takım'ın Tarihçesi", <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (26.03.2015).

Konsey Toplantısı ile başlamaktadır. Bu görevleri yürüten teşkilât, başkanlık ve sekretarya görevlerini ülkesinde düzenlediği Konsey Toplantısı ile kendinden sonraki teşkilâta devretmektedir.

Teşkilâtın Dönem Başkanlığı, 1 yıl süre ile üye ülkeler arasında sıra ile yapılmaktadır.

Dönem Başkanlığı görevini yürüten ülke, her yıl Mayıs ayında düzenlenen Konsey toplantılarının yanı sıra, hazırlık faaliyetlerini düzenlemekten ve toplantılara ev sahipliği yapmaktan sorumludur.

Dönem Başkanı; TAKM'ı temsil etmekte, Konseyin belirlediği programları koordine ve kontrol etmektedir.

Başkanlık sırası gelen teşkilat, bir yıllık dönem için, kendi karargâhında konuşlu bir Başkanlık Sekretaryası kurar. Bu sekretarya:

- Mutabakat muhtırasının öngördüğü faaliyetleri yürütür,
- Komisyonlar arasındaki iletişimi sağlar,
- Her teşkilât bünyesindeki dış ilişkilerden sorumlu birimlerde görev yapan İrtibat Subayları arasında bağlantı vazifesi görür,
- Gerekli dokümanları hazırlar,
- Konsey Hazırlık ve Komisyon toplantıları gibi müşterek faaliyetleri koordine ve organize eder,
- Raporların ve bilgilerin toplanması ve dağıtılması amacıyla bir irtibat noktası görevi yapar,
- Konsey kararlarını, ortak açıklamasını ve toplantı tutanaklarını hazırlar,
- Komisyonlarda alınan kararları, toplantılara her yıl ev sahipliği eden üyelere alacağı raporlar vasıtasıyla takip eder,
- Tarafların sunduğu genel veya özel teklifleri ve istekleri inceler,
- Üçüncü ülke teşkilâtlarından yapılan başvuruları kabul eder.

Yukarıda belirtilen faaliyetlerin zamanında yapılması için, birliğe üye Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin irtibat subayları arasında internet ve telefon bağlantıları sağlanır.

3.6. TAKM Komisyonları

Faaliyet alanlarında iş birliğini başlatmak, tecrübe değişimi ile ortak mirası geliştirmek, yapılacak girişimlerin planlanmasını sağlamak ve müşterek faaliyetleri geliştirmek amacıyla, dört komisyon oluşturulmuştur;

- Harekât ve Teşkilâtlanma,
- Suçla Mücadele,
- Personel ve Eğitim İşbirliği,

Lojistik, Teknoloji ve Araştırma Geliştirme³⁵⁸.

Başkanlığı yürüten ülke bir Toplantı Başkanı belirler. Komisyonlara Toplantı Başkanı başkanlık eder. Her üye ülke, önceden belirlenmiş takvime göre dönüşümlü olarak komisyon toplantısına ev sahipliği yapar. Gelecek dönemde yapılacak Komisyon Toplantılarının tarihleri, yerleri ve konuları, her yıl düzenlenen Konseyde belirlenir. Başkanlık Sekreteryası tarafından, Komisyon Toplantı Sonuçları her yılın sonunda Konseye onay için sunulur. Komisyon toplantılarının devamlılığını ve düzenini arttırmak amacıyla bir çalışma protokolü hazırlanır.

3.6.1.Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonu

Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve uygulamalar,
- Görev alanları ile ilgili teşkilât ile taktik ve teknikler,
- Terörle Mücadele Harekâtı,
- Toplumsal Olaylara Müdahale,
- Sınır koruma,
- Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı,
- Halkla ilişkiler ve bu kapsamdaki diğer alanlar.

³⁵⁸T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı , 2013 Yılı Faaliyet Raporu, ss. 90,91.

3.6.2. Suçla Mücadele Komisyonu

Suçla Mücadele Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- Kamu düzeninin korunması çalışmalarını yönetme ve organize etmede kullanılan yöntemleri standart hale getirmek amacıyla, bu konuda yaşanan sorunların incelenmesi ve değerlendirilmesi,
- Terörle mücadele ile Narkotik ve Psikotrop madde kaçakçılığı, organize suç örgütleri, yasadışı göç ile mücadele alanlarında periyodik ziyaretler yapılması ile kurs ve seminerler organize etme,
- Bilimsel soruşturma,
- Patlayıcı maddelerin etkisiz hale getirilmesi ve sabotaja karşı mücadele edilmesi,
- Çevre ve kültürel varlıkların korunması ve bu kapsamdaki diğer alanlar.

3.6.3. Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonu

Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonu, bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- Personel temin ve yönetim esasları,
- Tek er, birlik ve lider eğitimi,
- Özel birlik ve birimlerin eğitimi,
- Eğitim kurumlarının incelenmesi ve bu kapsamdaki diğer alanlar.

3.6.4. Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonu

Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi aracılığıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- Görevde kullanılan silâh, teçhizat, araç ve malzemenin incelenmesi,
- Keşif ve yer tespit amaçları için kullanılan teknik ve yöntemler,
- Olay Yeri inceleme teknikleri,
- Muhabere Elektronik Bilgi Sistemleri,

- Yeni teknolojiler ve bu kapsamdaki diğer alanlar³⁵⁹."

3.7. TAKM'ın Hakkında Yerli Ve Yabancı Basında Çıkan Haberler

Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı ulusal ve uluslararası alanda büyük bir ilgiye neden olmuştur. Birçok yerli ve yabancı basın Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM)'nın kurulması haberlerine yer vermiştir. Konunun öneminin değerlendirilmesi amacı ile çıkan bazı haberler şunlardır;

³⁵⁹“Takm'ın Tarihçesi”, <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (26.03.2015).

31.01.2013 tarihli Türkiye Gazetesi ³⁶⁰.

Türk Dünyası ortak ordusu resmen kuruldu

Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan güçlerini birleştirdi, ilk karargâh Ankara oldu.

Asya ile ilişkilerini güçlendiren Türkiye, önemli bir adım daha attı. Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı resmen kuruldu. Kısa adıyla kurucu ülkeler olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan'ın baş harflerinin kısaltılmışını adını alan TAKM, Azerbaycan'da faaliyetlerine başladı. Teşkilatın dönem başkanı, oy birliğiyle Türkiye seçildi. Daimi sekretarya ve karargâh da Ankara'da olacak. Türkiye ilk dönem başkanlığını 2014 yılı Mayıs ayına kadar yürütecek ve bir yıl sonra görevini Kırgızistan'a devredecek. TAKM için

düzenlenen toplantıya Jandarma Genel Komutanı Bekir Kalyoncu'nun yanı sıra, ev sahibi Azerbaycan'ın İç Ordular Komutanı Tümgeneral Zakir Hasanov ve Kırgızistan Jandarma Genel Komutanı Albay Sovetbek Arbayev de katıldı. Üyeler arasında karşılıklı bilgi ve tecrübe değişimini amaçlayan işbirlikçi teşkilat, karşılıklı olarak ülkelerde eğitimin yapılacağı. Birlik ülkelerinin askerî statülü kolluk kuvvetleri arasında işbirliğini geliştirmeyi öngören TAKM, hiçbir ülke ve kuruluşa karşı oluşturulmadığı; sadece barışa hizmet etmeyi ve vatandaşlarına insan odaklı çağdaş kolluk hizmeti vermeyi hedeflediği belirtildi. Kapısı bölgedeki diğer ülkelere de açık olan teşkilatın sembolünde ise bu ülkelerin kültürlerinde büyük bir öneme sahip olan "at" yer alıyor. Sembol üzerindeki 4 yıldız, kurucu ülkeleri temsil ediyor. Hayrettin Turan

³⁶⁰Hayrettin Turan, "Türk Dünyası ortak ordusu resmen kuruldu 31.01.2015", <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/32466.aspx>, (01.01.2015).

27.01.2013 tarihli Yeni Şafak Gazetesi³⁶¹.

Avrasya ordusu Bakü'de kuruldu

Türk dünyası askeri anlamda birlik olmanın ilk adımını attı. Temeli 2011'de Türkiye'de atılan, Avrasya Askeri Kuvvetleri'nin kuruluşu, Bakü'de resmen ilan edildi. İlk toplantıya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'ın askeri yetkilileri katıldı.

Yeni Şafak | Ankara | 27 Ocak 2013, 0:00

Haberler » Gündem » Yazdır

Avrasya ordusu Bakü'de kuruldu

Türk dünyası askeri anlamda birlik olmanın ilk adımını attı. Ana karargâhı Ankara'da bulunacak birliğin adı Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri olarak belirlendi. Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği'ne alternatif olması düşünülen teşkilat ilk toplantısını Bakü'de gerçekleştirildi. Toplantıya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'dan askeri yetkililer katıldı. Basına kapalı düzenlenen Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı'nın kuruluş toplantısına, 3 ülkenin temsilcileri, Türkiye Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu, Azerbaycan İçişleri Bakan Yardımcısı Korgeneral Zakir Hasanov, Kırgızistan Jandarma Genel Komutanı Albay Sovetbek Arbayev katıldı. Moğolistan Jandarma Genel Komutanı'nın elverişsiz hava koşulları nedeniyle katılmadığı toplantıda 'Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı'nın kuruluşu resmen ilan edildi. Kurulan teşkilatın amacının Türk cumhuriyetleri arasındaki askeri işbirliğini

BU HABERLER İLGİNİZİ ÇEKEBİLİR

³⁶¹“Avrasya Ordusu Bakü'de Kuruldu”, <http://www.yenisafak.com.tr/gundem/avrasya-ordusu-bakude-kuruldu-462868>, (20.04.2015).

29.01.2013 tarihli Milliyet Gazetesi³⁶².

Türk dünyası ortak askeri birlik oluşturdu

Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı kuruldu.

Paylaş Tweet g+ 2 g+

Sitene Ekle Yorum Yaz 52

Kısa adıyla TAKM, Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan'ın katılımlarıyla Azerbaycan'da resmen kurularak faaliyetlerine başladı.

Üyeler arasında karşılıklı bilgi ve tecrübe değişimini amaçlayan teşkilat, ismini kurucu üyeler olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan'ın baş harflerinin kısaltmalarından aldı.

³⁶²“Türk dünyası ortak askerî birlik oluşturdu”, <http://www.milliyet.com.tr/turk-dunyasi-ortak-askerî-birlik-olusturdu/dunya/dunyadetay/29.01.2013/1661780/default.htm>, (01.01.2015).

26.01.2013 tarihli Sabah Gazetesi³⁶³.

Türk dünyası ortak ordu kuruyor

Giriş Tarihi: 26.01.2013 11:40

Temeli Türkiye'de atılan birliğin ismi Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri.

Türk dünyası artık askeri bir birlik oluşturuyor. Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri ismini taşıyan teşkilat, ilk toplantısını Azerbaycan'da gerçekleştirdi.

Teşkilatın temelleri Türkiye'de atılmıştı. 2011 yılında Ankara'da alınan kararla Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetlerinin oluşturulması gündeme geldi.

Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği'ne alternatif olması düşünülen teşkilat ilk toplantısını Bakü'de gerçekleştirildi. Toplantıya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'dan askeri yetkililer katıldı.

³⁶³"Türk dünyası ortak ordu kuruyor," <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/01/26/turk-dunyasi-ortak-ordu-kuruyor>, (01.04.2015).

27.01.2013 Türkiye Gazetesi³⁶⁴.

KARARGÂHI ANKARA OLDU

Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri ismini taşıyan teşkilat, ilk toplantısını Bakü'de yaptı.

Türk dünyası ordu kurdu

Türk dünyası dev bir ortaklığa imza attı ve ortak ordu kurulması için ilk adım gerçekleşti. Teşkilatın temelleri Türkiye'de atılmıştı. 2011 yılında Ankara'da alınan kararlar Türk dünyasını içine alan bir ordu kurulması için Bakü'de toplantı yapıldı. Toplantıya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'dan askeri yetkililer katıldı. Türkiye'yi Jandarma Genel Komutanı Bekir Kalyoncu temsil etti. Moğolistan Jandarma Genel Komutanı elverişsiz hava şartları sebebiyle görüşmeye katılmadı. Toplantıda, Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatının kuruluşu resmen ilan edildi. Teşkilatın amacıysa Türk cumhuriyetleri arasındaki askeri iş birliğini kuvvetlendirmek. Örgütün ana karargâhı Ankara'da bulunacak.

³⁶⁴“Türk Dünyası ortak ordusu resmen kuruldu”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/32466.aspx>, (01.04.2015).

30.01.2013 tarihli Akşam Gazetesi³⁶⁵.

Türk Dünyası Ordusu hazır

Paylaş Beğen Tweetle Paylaş

30 Ocak 2013 Çarşamba

Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan işbirliği bir adım öteye taşındı. İlk askeri ortak yapı TAKM kuruldu. Genel karargahı Ankara'da bulunacak örgüt 'sadece barışa hizmet edecek'

Türkiye, bir yandan Suriye'deki krizi, bir yandan Patriotlar'ı tartışırken, Türk Dünyası için önemli bir askeri adım abıldı. Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan 'Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı'nı kurdu.

MERKEZİ Ankara'da olan teşkilat; kısa adıyla TAKM, sadece Jandarmayı içerecek. TAKM Türk coğrafyasında 'ilk askeri ortak yapı' olma özelliğini taşıyor.

GEÇEN hafta Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Jandarma Genel Komutanı Org. Bekir Kalyoncu'nun da katılımıyla kurulan teşkilatın ilk dönem başkanlığını Türkiye üslendi. Örgütün genel karargahı Ankara'da bulunacak. Yeni teşkilatın sembolü 'at'. Dönem başkanlığının simgesi olan at heykeli 2014'ün mayısına kadar Jandarma Genel Komutanlığı'nda bulunacak.

JANDARMA Genel Komutanlığı'ndan yapılan açıklamada teşkilatın 'katılımcı ülkelerin askeri statülü kolluk kuvvetleri arasında işbirliğini geliştirmeyi öngördüğü' ve 'sadece barışa hizmet etmeyi ve yurttaşlarına insan odaklı çağdaş kolluk hizmeti vermeyi hedeflediği' vurgulandı. Açıklamada, 'TAKM'nin hiçbir ülke ve kuruluşa karşı oluşturulmadığı' vurgusu yapıldı.

ASKERİ MANGA YOK

DİPLOMATİK kaynaklar, kuruluşun, dört ülkenin jandamaları arasında bilgi ve tecrübe değişimi öngördüğünü, herhangi bir askeri müdahale mangasının bulunmayacağını söyledi. Kaynaklar, kurulan örgütün NATO ya da Europol benzeri bir yapı dmadığına dikkat çekti. Aynı kaynaklar, örgütün Avrupa ve Akdeniz Jandamaları ile Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği'ne alternatif nitelik taşıdığını vurguladı.

³⁶⁵Mahmut Gürer, "Türk Dünyası Ordusu hazır", <http://www.aksam.com.tr/guncel/turk-dunyasi-ordusu-hazir--162964h/haber-162964>, (15.04.2015).

30.01.2013 tarixli Azeri Defence News³⁶⁶.

Türkiyə Jandarma Baş Komandanlığı: “TAKM heç bir dövlətə və təşkilata qarşı deyil” - FOTOLAR

Yanvarın 25-də Bakıda təsis olunmuş Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatına TAKM adı verilib. Təşkilatın emblemində at simvolu və 4 ədəd ulduz əksini tapıb.

07:03 30-01-2013: Bu barədə “AzeriDefence” Türkiyə Jandarma Qüvvələri Baş Komandanlığına istinadən məlumat verib.

TAKM adı təşkilatın təsisçiləri olan Türkiyə, Azərbaycan, Qırğızıstan və Monqolustanın adının ingiliscə yazılışda baş hərflərindən formalaşdırılıb.

Hazırda təşkilata sədrlik və daimi katibliyi həyata keçirən Türkiyə Jandarma Qüvvələri Baş Komandanlığı vurğulayıb ki, TAKM Avrasiya bölgəsində yerləşən və təşkilatda təmsil olunan ölkələrin hərbi statuslu hüquq-mühafizə təşkilatları arasında əməkdaşlığı gücləndirmək məqsədi ilə təsis olunub. Heç bir dövlətə və təşkilata qarşı yaradılmayıb.

TAKM-a sədrlik 2014-cü ilin may ayında Qırğızıstana keçəcək.

³⁶⁶“Türkiyə Jandarma Baş Komandanlığı: TAKM heç bir dövlətə və təşkilata qarşı deyil”, , <http://www.azeridefence.com/news.php?id=7941>, (15.03.2015).

BASIN BÜLTENİ

Ortak Askeri Birlik resmen kuruldu

Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM), Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistanın katılımlarıyla resmen kuruldu. Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM), Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistanın katılımlarıyla Azerbaycan'da resmen kurularak faaliyetlerine başladı.

DÖNEM BAŞKANI TÜRKİYE

Üyeler arasında bilgi ve tecrübe değişimini amaçlayan teşkilat, ismini kurucu üyeler olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistanın baş harflerinin kısaltmalarından aldı. Teşkilatın sembolünde ise bu ülkelerin kültürlerinde büyük öneme sahip olan "at" yer alıyor. Sembol üzerindeki 4 yıldız kurucu ülkeleri temsil ediyor. Dönem Başkanı olan ülke tarafından muhafaza edilecek at heykeli, Azerbaycan Dâhili Kotunlar Komutanı tarafından Jandarma Genel Komutanı Bekir Kalyoncu'ya törenle teslim edildi.

Jandarma Genel Komutanı Org. Bekir Kalyoncu, Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri için Azerbaycan'da düzenlenen toplantıya katıldı.

Türk dünyası ortak askerî birlik kuruyor, karargâhı Ankara

► Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan arasındaki Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı kurulmasına yönelik çalışmalarda son aşamaya gelindi. Azerbaycan'da temaslarda bulunan Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu, önceki gün düzenlenen Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı'nın kuruluş toplantısına katıldı. Toplantıda Kalyoncu'nun yanı sıra, ev sahibi Azerbaycan'ın İç Ordular Komutanı Tümgeneral Zakir Hasanov ve Kırgızistan Jandarma Genel Komutanı Albay Sovetbek Arbayev de yer aldı. Toplantıya katılması beklenen Kazakistan ve Moğolistan temsilcileri ise mazeret gösterdi.

Üç ülke temsilcisi arasında yapılan görüşmelerin ardından Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı'nın resmen kurulmasına ve karargahının Ankara'da olmasına karar verildi. Söz konusu 5 ülke arasındaki mevcut ilişkileri güçlendirmek, karşılıklı dayanışma ve işbirliğini sağlamak amacıyla kurulan Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı'na ilişkin diyet protokolü Haziran 2011'de imzalanmıştı.

Bu arada, toplantıların ardından jandarma omutanları, merhum Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in mezarını, Bakü Şehitler Hiyabarı'nı ve Bakü Türk Şehitliği'ni ziyaret etti. Türk şehitliğinde düzenlenen törende aruta celenk bakan Kalyoncu, anıt defterine yazı yazdı. Orgeneral Bekir Kalyoncu, Azerbaycan İçişleri Bakanı Ramil Usubov ile basına kapalı görüşme gerçekleştirdi. **OSMAN UÇAK BAKÜ**

Ankara merkezli Türk dünyası ortak askeri birliği kuruldu

AVRASYA'DA DEV İŞ BİRLİĞİ TÜRK DÜNYASI ORTAK ORDUSU RESMEN KURULDU

Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan güçlerini birleştirdi, ilk karargâh Ankara oldu

SEMBOL, ORG. KALYONCU'DA

Adını kurucu ülkelerin baş harflerinden TAKM'nin sembolü, Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan kültüründe önemli bir yere sahip olan at oldu. Dönem başkanı tarafından muhafaza edilecek semboldeki yıldızlar bu 4 ülkeyi temsil ediyor. Sembol ilk olarak Jandarma Genel Komutanı Org. Bekir Kalyoncu'ya aktarım edildi.

► Dönem başkanı Türkiye

Asya ile ilişkilerini güçlendiren Türkiye, önemli bir adım daha attı. Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı kuruldu. Azerbaycan'da faaliyete başlayan teşkilatın dönem başkanı Türkiye seçildi. Daimi sekreteryaya ve karargâhı da Ankara da olacak.

► NATO ya alternatif değil

Karşılıklı bilgi paylaşımına hedeflenen teşkilat, ortak eğitimler yapacak. Hiçbir ülke ya da NATO'ya alternatif diye kurulmadığı belirtilen teşkilat, sadece barış koruyacak 4 ülkenin vatandaşlarına kolluk hizmeti verecek. Teşkilatın kapsam bölgesinde diğer ülkelere de açık.

BAYFA 14 TE

KARARGÂHI ANKARA OLDU

Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri ismini taşıyan teşkilat, ilk toplantısını Bakü'de yaptı.

Türk dünyası ordu kurdu

Türk dünyası dev bir ortaklığa imza attı ve ortak ordu kurulması için ilk adım gerçekleşti. Teşkilatın temelleri Türkiye'de atılmıştı. 2011 yılında Ankara'da alınan kararlar Türk dünyasını içine alan bir ordu kurulması için Bakü'de toplantı yapıldı. Toplantıya Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan'dan askeri yetkililer katıldı. Türkiyeyi Jandarma Genel Komutanı Bekir Kalyoncu temsil etti. Moğolistan Jandarma Genel Komutanı elverişsiz hava şartları sebebiyle görüşmeye katılmadı. Toplantıda, Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtının kuruluşu resmen ilan edildi. Teşkilatın amacıysa Türk cumhuriyetleri arasındaki askeri iş birliğini kuvvetlendirmek. Örgütün ana karargâhı Ankara da bulunacak.

Jandarma Genel Komutanı Bekir Kalyoncu temsil etti. Moğolistan Jandarma Genel Komutanı elverişsiz hava şartları sebebiyle görüşmeye katılmadı. Toplantıda, Avrasya Askerî Statüülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtının kuruluşu resmen ilan edildi. Teşkilatın amacıysa Türk cumhuriyetleri arasındaki askeri iş birliğini kuvvetlendirmek. Örgütün ana karargâhı Ankara da bulunacak.

AVRASYA'DA ASKERİ STATÜLÜ ORTAKLIK

Türkiye TAKM'nin ilk dönem başkanı oldu

ANKARA (Cumhuriyet Büro-su) - Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan ile birlikte, "Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri (TAKM)" teşkilatını kurdu. Teşkilatın simgesi "at" olarak belirlendi ve ilk dönem başkanlığı Türkiye'ye verildi.

Azerbaycan'ın başkenti Bakü'da, 25 Ocak'ta imzalanan anlaşmayla kurulan TAKM, resmen faaliyetlerine başladı. Üyeler arasında karşılıklı bilgi ve tecrübe değişimini amaçlayan ve bölgedeki bütün ülkelere açık olan teşkilat, ismini kurucu üyeler olan Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan'ın baş harflerinden aldı.

TAKM'in sembolü ise kurucu ülkelerin kültürlerinde büyük bir öneme sahip olan "at" olarak belirlendi. Sembol üzerindeki 4 yıldızın yine kurucu ülkeleri temsil

ettiği kaydedildi.

Dönem başkanı olan ülke tarafından muhafaza edilecek olan sembolik "at" heykeli, Azerbaycan Dahili Koşunlar Komutanı tarafından Jandarmıa Genel Komutanı Orgeneral Bekir Kalyoncu'ya törenle teslim edildi.

Katılımcı ülkelerin askeri statülü kolluk kuvvetleri arasında işbirliğini geliştirmeyi öngören TAKM'nin bir ülke veya kuruluşa karşı oluşturulmadığı kaydedildi. Kuruluşun barışa hizmet etmeyi ve yurttaşla-

rına insan odaklı çağdaş kolluk hizmeti vermeyi hedeflediği dile getirildi. Bütün üyelerin oybirliği ile ilk dönem başkanlığı ve teşkilatın daimi sekretaryalığı görevi Türkiye'ye verildi. İlk dönem başkanlığını 2014 yılı Mayıs ayına kadar yürütecek olan Türkiye, bu görevini 1 yıl sonra Kırgızistan'a devredecek.

19.09.2014 tarixli APA³⁶⁷.

Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatı yenidən təsis olunacaq

[19 İyul 2014 18:28]

A A+ A-

Monqolustan təşkilatdan çıxıb, Qazaxıstan isə quruma üzv olmaq üçün müraciət edib

Bakı. Rəşad Süleymanov – [APA](#). Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatı (TAKM) yenidən təsis olunacaq.

Bu barədə [APA](#) Türkiyə Jandarma Baş Komandanlığına istinadən məlumat verib.

TAKM-in yenidən formalaşdırılmasının səbəbi bu ilin mart ayında Monqolustan tərəfinin təsis müqaviləsini imzalamamasıdır. Monqolustanın imtinası ilə əlaqədar təşkilatın yenidən təsis olunması qərara alınıb.

Təşkilatda Monqolustanı Qazaxıstan əvəz edəcək: "İlk vaxtlarda təşkilatın təsisinə bağlı fəaliyyətlərdə yer alan, ancaq öz daxili təşkilatı-strukturunda dəyişikliklərlə əlaqədar Təsis Müqaviləsini imzalamayan Qazaxıstan Daxili Qoşunlarının müraciəti ilə TAKM-in Türkiyə, Azərbaycan, Qırğızıstan və Qazaxıstan arasında yenidən formalaşdırılması planlaşdırılır. Bu çərçivədə fəaliyyətlər davam edir".

[APA](#)-nın əldə etdiyi məlumata görə, yenidən təsislə əlaqədar Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatının qısaldılmış adı olan TAKM-da dəyişikliyin edilməsi gözlənilir.

³⁶⁷“Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatı yenidən təsis olunacaq”, <http://az.apa.az/news/350250>, (15.04.2015).

25.01.2013 tarixli Trend³⁶⁸.

Baku hosts Eurasia Military Law-Enforcement Bodies Association founding conference

25 JANUARY 2013, 14:01 (GMT+04:00)

TWITTER 0 LINKEDIN 0 FACEBOOK 0

Azerbaijan, Baku, Jan. 25 / Trend İ. İzzet /

Today, Baku is hosting the founding conference of the Eurasia Military Law Enforcement Bodies Association.

Representatives of three countries are attending the event, a law enforcement bodies' source told Trend on Friday.

Azerbaijani Deputy Interior Minister, Commander of Internal Troops, Lieutenant-General Zakir Hasanov, Chief of the Turkish Gendarmerie General Baqir Kalonchu and Commander of Kyrgyz Internal Troops, Colonel Sovetbek Arbaev are attending the conference.

Commander of Kazakh internal troops, Major General Ruslan Zhaksytkov was expected to attend the meeting, but Kazakhstan refused to participate in the association a few days before the event.

Head of the Mongolian relevant bodies failed to arrive in Baku because of unstable weather conditions. Several bilateral meetings are planned to be held during the conference. A protocol on intentions was signed in Ankara in 2011 to establish the Eurasia Military Law-Enforcement Bodies Association.

MOST READ

Baku-2015 most positive sports event in last 50 years - BEGOC Sports Director (VIDEO)

Azerbaijan dissatisfied that Iranian companies operate in occupied territories of country

Top official says resolution on "Armenian Genocide" in European Parliament – disgraceful

Development of relations with Azerbaijan, Turkmenistan - Iran's foreign policy priority

S-300 complexes supply issue solved - Iranian defense minister

Why Iran-Russia S-300 system delivery agreement not updated?

PAID NEWS

19 APRIL 2015, 17:15

Iran's annual crude steel output hits 16.8 million tons

19 APRIL 2015, 16:54

Iran produces over 1.1M cars in 12 months

19 APRIL 2015, 16:50

³⁶⁸“Bakü hosts Eurasia Military Law-Enforcement Bodies Association founding conference”, <http://en.trend.az/azerbaijan/politics/2112019.html>, (15.04.2015).

30.01.2013 tarihli Eurasianet³⁶⁹.

Turkic Countries Create "Joint Armed Forces"

January 30, 2013 - 1:22pm, by *Joshua Kucera* [The Bug Pit](#) [Azerbaijan](#) [Kyrgyzstan](#) [Mongolia](#) [Turkey](#)

Azerbaijan, Kyrgyzstan, Mongolia and Turkey have agreed to create a "joint armed forces of Turkic-language countries," the four countries decided at a "constitutive conference of the Association of Eurasian Law Enforcement Organs with Military Status" on January 23 in Baku.

Few details were offered about what exactly this new force would entail. Given that the officials at the conference were from law enforcement agencies (Azerbaijan's Interior Ministry, Turkey's Gendarmerie, Kyrgyzstan's "internal police"), the phrase "joint armed forces" seems a bit grandiose, but that's what they're calling it. What will be the function of this unit? Will Kyrgyz police operate in Turkey, or vice versa? And is Mongolian really a Turkic language?

The one concrete thing that seems to have been decided is that the symbol of the new unit will be a horse. Still, it's an intriguing development: most of the energy around Turkic unity in the 1990s has dissipated, and now talk of inter-Turkic unity is relegated mostly to the cultural sphere. So a Turkic armed unit of any sort would break some ground. And if the Tatars join, then we'll really have some news...

Return of the Mongol Hordes?

³⁶⁹“Turkic Countries Create "Joint Armed Forces", <http://www.eurasianet.org/node/66471>, (15.04.2015).

SONUÇ

Günümüz küreselleşen ve hızlı bir değişim gösteren dünyasında ekonomik, siyasi, kültürel ve daha bir çok farklı alanlarda yapılan iş birliklerin sağladığı faydaların yanında askerî ittifakların da ülkeler açısından önemi ve değeri artmaktadır. Dünyadaki güvenlik paradigmaları küreselleşmenin etkisi ile sürekli değişim içerisinde olmakta ve aktif bir yapıya bürünmektedir. Bir ülkenin güvenliğinin sağlanmasında “Küresel Güvenlik İşbirliği”nin zorunluluğu fikri etrafında artan bir algılama olsa da bölgesel iş birliği ve güvenlik yapıları aktif yapısından dolayı daha öne çıkmaktadır. Dünyadaki güç dengelerinin hızlı ve sürekli değişmesine rağmen “Küresel Güvenlik İşbirliği” alanında faaliyet gösteren BM Güvenlik Konseyi gibi yapıların uzun yıllardır değişmemiş olması ve Güvenlik Konseyi’nin uluslararası cemiyetleri harekete geçirecek tek yetkili kurum olmasına rağmen almış olduğu bir takım kararların tarafgir olduğu yönündeki düşünceler onun etkinliğinin sorgulanmasına ve ülkelerin daha çok bölgesel sistemlere yönelmesine neden olmaktadır. Her ne kadar Küresel Güvenlik açısından NATO ve AGİT’in operasyonel etkileri olsa da özellikle Orta Asya ve Orta Doğu’da durum ortadadır. Bölgesel güvenlik sistemlerinin güçlü olduğu yerlerde bir düzen olmasına rağmen zayıf olan yerlerde kargaşanın hakim olduğu dünyanın bir çok bölgesinde açıkça görülmektedir³⁷⁰.

Soğuk savaşın bitmesi ile NATO’ya üye olan ülkeler güvenlik alanında yeni bir strateji oluşumuna gitmişlerdir. “Geniş Güvenlik Yaklaşımı” olarak bilinen bu kavram şu üç temel yaklaşım üzerine bina edilmiştir; diyalog, iş birliği ve kolektif savunma yeteneğinin devamı. NATO’nun müttefikleri değişen güvenlik algılamaları sonucu “Esnek Mukabele Stratejisi”nden “Kısıtlı Harpler” stratejisine geçerek artık Sovyetlerden gelecek tehditlerden çok bağımsızlıklarını kazanan devletlerin sorunlarından çıkacak tehditlere yönelmişlerdir³⁷¹. NATO’nun bu stratejik oluşumunun kolektif savunmadan çok yine büyük devletlerin baskı aracı haline getirilmesine neden olmaktadır.

³⁷⁰Prag Khanna, **Dünya Nasıl Yönetilmeli İstikrarsız Dönemde Yeni Diplomasi**, çev. Mert Akcanbaş, Destek Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 84,85.

³⁷¹Tuncer Kopur, **Milli Güvenlik ve Türkiye**, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 200.

Türkiye açısından küreselleşmenin ve onun doğurduğu tehditlerin yanında bölgesel sorunların da, Türkiye'nin güvenliğini ve savunma politikalarını çok yönlü ve çok taraflı bir değerler dizisi içerisinde kurgulamasını gerekli kılmaktadır. Türkiye'nin bu paradigmasını belirleyen milli güç ve unsurları bu küresel oyunda artı ve eksi güç kazanmasında etkili olmaktadır. *“Bir milletin, varlığını kanıtlaması, koruması, geliştirmesi ve bu varlığa yönelmiş olan veya olası her türlü tehdit ve tehlikelere karşı koyabilmesi için maddi ve manevi kaynak ve kuvvetlerini, bir denge ve düzen içerisinde, belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda, koruma, geliştirme ve verimli bir şekilde kullanma yeteneği”* olarak tarif edilen milli güç, içerisinde farklı unsurları barındırmaktadır³⁷². Esas itibarıyla Milli Güç; diplomatik, ekonomik, bilimsel ve askerî olmak üzere, siyasi güç, askerî güç, ekonomik güç, demografik güç, coğrafi güç, bilimsel ve teknolojik güç, psiko-sosyal güç, kültürel güç vb. birçok farklı alanı kapsamaktadır³⁷³. Milli gücün ana temelini olarak kabul edilen diplomatik unsur, bulunduğu veya kabul ettiği uluslararası anlaşma, ittifak ve kuruluşlardaki durumu ve konumunun değerini oluşturmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda oluşturulan birliktelikler bir ülke açısından milli hedeflere erişmek ve milli menfaat sağlamak açısından milli gücün önemli bir kısmını kapsamaktadır. Askerî güç ya da kapasite de barış ve savaş dönemlerinde milli güç unsurlarının tümünü fiili güç haline dönüştüren reel güç yansımalarının temel göstergesidir³⁷⁴. Milli güç unsurların hepsinden yararlanan ve etkinliği bakımından onlara bağımlı olan aktif ve etkin bir güçtür. Silahlı kuvvetler ise bu savaş gücünün *“muharebe unsurunu”* oluşturmaktadır. Bir ülkenin gücüne milli güç kapsamında baktığımız zaman askerî gücün önemini fark edebiliriz. Aynı zamanda uluslararası askerî iş birliklerinin ve anlaşmaların milli gücün hem diplomatik hem de askerî unsurları arasında değerlendirilmesi TAKM'nin değeri ve etkisi açısından önemini ortaya koymaktadır.

TAKM gibi bir oluşumun milli güç açısından üye olacak ülkelere katkısı çok önemlidir. Bölgesel olarak da değerlendirilebilecek bir birliktelik Türkiye'nin doğusu ile ilgili tehdit algılamalarını farklı boyutlara taşıyacağı ve bölgede istikrar ve

³⁷²Mert Bayat, **Millî Güç ve Devlet**, Belge Yayınları, İstanbul, 1986, s.122-135.

³⁷³John R. Mills, “All Elements of National Power!: Re-Organizing the Interagency Structure and Process for Victory in the Long War”, **Strategic Insights**, Volume V, Issue, 6 July 2006, s. 1-11.

³⁷⁴Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik**, Küre Yayınları, İstanbul, 2001, s. 37-41.

katkı sağlayacağı gibi dış politikası açısından uluslararası alandaki konumunu güçlendirecektir. Türkiye'nin Sovyetler Birliği sonrasında bölgede siyasi gelişmeler ve sosyal modernizasyon alanlarında örnek bir ülke konuma gelmiş olması, onun bölgedeki stratejik durumunun ve gerçekte etki alanının görüldüğünden fazla olduğu anlamına gelmektedir³⁷⁵.

Değişen dünyada küreselleşme ve teknolojinin ilerlemesi ana etken olmak üzere, birçok alanda yüz yıllar alan değişimler on yıllar içerisinde görülebilmektedir. Bu değişim savaş algısı ve kavramlarını da değiştirmiş ve tehdit sıralamalarında özellikle 11 Eylül sonrasında kırılmalar meydana getirmiştir. Asimetrik savaşların konvansiyonel savaşların yerini aldığı günümüzde muharebe sahalarının değişmesine de neden olmuştur. 1648-1860 yılları arasında ki savaşların sona ermesiyle birlikte artık savaşlar modern savaşlar olarak tanımlanan ve bunun birinci nesli olan düzenli ordular arasında ve meskûn mahallerin dışında belirli bir düzen içerisinde yapılmıştır. Bu devir sivil-askerî oluşumdan profesyonel bir askerî kuruma geçişin de yaşandığı dönem olmuştur. 1. Dünya savaşı dünyada birçok alanda olduğu gibi savaş konseptinde de değişikliğe sebep olmuştur. İkinci nesil olarak bilinen savaş konsepti bu değişiklikle beraber ortaya çıkmıştır. Fransızların uyguladıkları sistemler etrafında şekillenen bu konsept, düzenli birlikler oluşturulmasının ve daha küçük birliklerle mevzi savaşlarının yapılmasının da önünü açmıştır. Yine 1. Dünya savaşı sırasında Almanlar tarafından “*Ani Saldırı Tekniği*” ve savaş manevrası taktikleri etrafında gelişen üçüncü nesil savaşlarını ortaya çıkarmıştır. Düşmanın zihinsel ve fiziksel dengesini bozarak yok edilmesi üzerinde duran bu dönemde tanklar, uçaklar ve ağır silahlar yoğun olarak kullanılmıştır. Soğuk savaşla beraber ortaya çıkan bir diğer savaş konsepti ise dördüncü nesil olarak isimlendirilen evre olmuştur. Günümüzde Afganistan’da ve Irak’ta uygulana bu konseptte eldeki tüm politik, ekonomik, sosyal ve askerî imkânlar kullanılarak düşmanın savaşma azmini kırmak ve asla kazanamayacakları bir savaşın içerisinde olduklarına inandırmaya dayalı düşük yoğunluklu ve gayri nizami gerilla tarzı bir savaştır³⁷⁶. Bu neslin başlamasıyla artık asimetrik yaklaşım ve teknoloji savaşların cehresini değiştirmiştir. Son yıllarda

³⁷⁵Zbigniew Brzezinski, **Tercih, Küresel Hakimiyet Mi, Küresel Liderlik Mi?**, çev. Cem Küçük, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 2005, s.86,87.

³⁷⁶William S. Lind, “Understanding Fourth Generation War”, **Military Review**, 2004, s. 12-16.

Frank Hoffman tarafından tanımlanan “*Hibrit Savaş*” kavramı ile konvansiyonel, gayri nizami, terörizm, suç örgütleri ve ileri teknoloji kullanımının beraber yaşandığı bir ortam geleceğin savaş ortamı olacağı değerlendirilmektedir³⁷⁷. Daha çok meskûn mahallerde ve sivil halk içerisinde gelişecek bu ortamda gerekli olan güvenlik sisteminin kurulması önemlidir. Bu kapsamda kolluk sistemlerinin gelecek tehditler ve muharebe sahasındaki etkinliği gün geçtikçe artmakta ve çok yönlü bir hale gelmektedir. Bugün, ulusal, bölgesel ve hatta küresel güvenlik algılamalarına ciddi olumsuz etkileri olan bir terörizm çağına girdiğimiz açıkça görülmektedir. Küresel terörizmin etkileri; güvenlik, refah seviyesi, hak ve özgürlüklerden ekonominin gelişmesine, toplumların psikolojisine ve hatta uygarlığın devamına kadar uzanmaktadır. Ülkelerin değişen bu güvenlik paradigmaları çerçevesinde sadece kendi başlarına uluslararası ilişkileri olan yapılarla mücadele etmeleri pek mümkün görülmemektedir. TAKM’in oluşturulması ve karşılıklı ilişkilerin kolluk sistemleri kapsamında geliştirilmesi “*Hibrit Savaş*” olarak tanımlanan bu yeni hareket ortamında üye olan tüm ülkeler açısından büyük fayda sağlayacağı şüphesizdir.

Soğuk savaş sonrasında güç kavramaların da meydana gelen sert güç ve yumuşak güç ayrımı ile dünyada yeni bir siyaset alanını doğduğu görülmektedir. Uluslararası ilişkiler alanında bir devletin yabancı kamuoylarına yönelik kendi fikirlerini, hedeflerini, kurumsal yapısını, kültürünü ve politikalarını anlatmasına yönelik iletişim faaliyetleri olarak tanımlanan kamu diplomasisi boyutu devletin birçok kurumları tarafından etkili kullanılan bir araç haline gelmektedir³⁷⁸. TAKM’in kamu diplomasisi kapsamında önemli bir yere sahip olduğu ve bölgedeki dış politika yapımına yardımcı bir araç olabileceği açıkça ortadadır.

Ayrıca “*Adriyatik’ten Çin Seddi’ne Türk Dünyası*”, “*21. Yüzyıl Türk Asrı*” gibi söylemler Kafkaslar ve Orta Asya’da bağımsızlığını ilan eden Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye’nin birleşerek büyük Turan’ı kuracağı fikri küresel

³⁷⁷Frank G. Hoffman, “Conflict in The 21 St Century: The Rise Of Hybrid Wars”, **Potomac Institute for Policy Studies**, Arlington Virginia, 2007, s. 28,29.

³⁷⁸Senem Çevik, **Uluslararası İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu**, Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2014, s. 13-20.

güçleri rahatsız etmesi Türkiye'nin ve Türk Cumhuriyetleri'nin aslında bu birlikteliğe ne kadar ihtiyacı olduğunu göstergesidir³⁷⁹.

Yukarıda belirttiğimiz tüm bu faydaların yanında bölgedeki ülkelerin böyle bir birlikteliği oluşturmalarındaki en büyük gereklilik ise tarihi, sosyal, kültürel ve birçok farklı alanda ortak köklere sahip devletlerin ve halkların böyle kurumlara ihtiyacının olmasıdır. Türkiye ve bölgedeki diğer ülkeler açısından önemli bir kazanım sağlayacak olan bu yapının akademik alanda da desteklenmesi ayrıca önemlidir. Bu yapının ülkelere sağlayacağı faydaların her yönüyle ortaya konulması ve desteklenmesi Türkiye'nin ve bölgedeki kardeş ülkelerin menfaatine bir durum oluşturmaktadır. Yıllarca bazı nedenlerle ayrı kalmış devletler bu birliktelik ile ortak paydalarda buluşacak ve daha etkin ve geniş ittifaklar için başlangıç olacağı kanaatindeyim.

Türk tarihi içerisinde önemli bir yere sahip olan Orta Asya Türk devletlerinin bağımsızlık sonrası süreci içerisinde askerî, savunma ve karşılıklı ittifakları açısından anlayabilmek hem Türk tarihi hem de söz konusu devletlerin doğru analizini yapma açısından faydalı olacağını düşünmekteyim. Söz konusu devletlerin oluşturdukları milli güvenlik davranışlarını anlamak onların kültürü medeniyetlerini ve en önemlisi de tarihini anlamaktan geçmekte ve aynı şekilde tarihinin her yönüyle anlaşılması milli güvenlik algılarının ve davranışlarının ortaya koyulmasıyla anlaşılabilceği görüşündeyim.

³⁷⁹Kemal Özcan, **Kemik Kardeşliği**, Aybil Yayınları, Konya, 2014, s. 68.

KAYNAKÇA

A. RESMÎ YAYINLAR

Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

Resmî Gazete, 07.04.1987, Sayı: 19424.

Resmî Gazete, 24.08.1992, Sayı: 21325.

Resmî Gazete, 21.04.1993, Sayı: 21512.

Resmî Gazete, 21.04.1993, Sayı: 21559.

Resmî Gazete, 21.07.1993, Sayı: 21644.

Resmî Gazete, 10.12.1993, Sayı: 21784.

Resmî Gazete, 22.09.1994, Sayı: 22059.

Resmî Gazete, 05.10.2010, Sayı: 27720.

Resmî Gazete, 22.08.1997, Sayı: 23088.

Resmî Gazete, 07.02.1998, Sayı: 23251.

Resmî Gazete, 20.04.1998, Sayı: 23319.

Resmî Gazete, 27.04.1998, Sayı: 23325.

Resmî Gazete, 09.07.2002, Sayı: 24810.

Resmî Gazete, 06.07.2004, Sayı: 25514.

Resmî Gazete, 06.02.2009, Sayı: 27133.

Resmî Gazete, 25.12.2010, Sayı: 27796.

Resmî Gazete, 11.02.2015, Sayı: 29264.

Resmî Gazete, 26.02.2015, Sayı: 29279.

TBMM, Dönem: 19, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 297.

TBMM, Dönem: 19, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 298.

TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı:108.

TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 444.

TBMM, Dönem: 22, Yasama Yılı: 3, Dışişleri Komisyonu Raporu.

TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 2, S.Sayısı: 60.

TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 4, S.Sayısı: 483.

TBMM, Dönem: 23, Yasama Yılı: 5, S.Sayısı: 645.

TBMM, Dönem: 24, Yasama Yılı: 3, S.Sayısı: 468.

TBMM, Dönem: 24, Yasama Yılı: 4, S.Sayısı: 556.

TBMM, Dönem: 24, Yasama Yılı: 5. S.Sayısı: 557.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:19, Yasama yılı: 4, C: 34, B: 95.

TBMM Tutanak Dergisi, Dönem:19, Yasama yılı: 4, C: 66, B: 7.

T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 4515.

T.C. Başbakanlık Kanunlar Genel Müdürlüğü, Kanun Tasarısı, Sayı: 31853594.

T.C. İçişleri Bakanlığı , 7/17896 numaralı ve 12.04.2013 tarihli Soru Önergesine Verilen Cevap.

“Azerbaycan’a Davet Mektubu”, Jandarma Müzesi, Ankara, 22.01.2011.

“Moğolistan’a Davet Mektubu”, Jandarma Müzesi, Ankara, 2011.

“Niyet Beyanı”, Jandarma Müze, Ankara, 07-11.06.2011.

B. TELİF VE TETKİK ESERLER

ALPAR, Güray, "Güvenliğin Sağlanmasında Bir Kolluk Kuvveti Olan Jandarmanın Geçmişten Günümüze Rolü Ve Dünyadaki Konumu", **Güvenlik Bilimleri Dergisi**, sayı 2(1), 2013, s. 79-106.

ASLANLI, Araz, "Karabağ Sorunu Ve Azerbaycan-Türkiye-Ermenistan İlişkileri ", **Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi** , Sayı 1, 2014, s. 175-196.

Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, J.Gn. K.lığı Yayınları, Ankara, 2009-213.

AYDIN, Mustafa, “Uluslararası İlişkilerde Yaklaşım, Teori ve Analiz”, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt:51, Sayı:1, 1996, s. 71-114.

BAYAT, Mert , **Millî Güç ve Devlet**, Belge Yayınları, İstanbul, 1986.

BOONSTRA Jos, Erica Marat, Vera Axyonova, Security Sector Reform in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan: What Role for Europe?, **EUCAM Working Paper 14**, 2013.

BRZEZİNSKİ, Zbigniew, **The Grand Chessboard**, Basic Books, New York, 1997.

BRZEZİNSKİ, Zbigniew, **Tercih, Küresel Hâkimiyet Mi, Küresel Liderlik Mi?** çev. Cem Küçük, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 2005.

BRUGGEMAN, Willy, “Gendarmeries and the Security Challenges in the 21st Century”, **Gendarmeries And the security Challenges Of The 21st Century**, FIEP Seminar Publication, 2011, s. 51-69.

BUDAK, Feyzullah, “Kırgızistan Dünü, Bugünü, Yarını”, **Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II.**, Sayı: 16, Ankara, 1997, s. 1254-1284.

BUNİYATOV, Ziya Musa, "Azerbaycan ", mad., **DİA**, Cilt: 4, Ankara, 1991, s. 317-322.

CEFERLİ, Mübariz, **Azerbaycan-Türkiye: Dostluk, Kardeşlik Ve Strateji Ortaklık**, Berikan Yayınevi, Ankara, 2012.

ÇEVİK, Senem, **Uluslararası İlişkilerde İnsani Yardımlar: Kamu Diplomasisi Boyutu**, Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayını, Ankara, 2014.

ÇEVİK, Hasan Hüseyin, Alptekin Taşçı, Yusuf Aydın, "İtalyan Kolluk Yönetimi", **Polis bilimleri Dergisi**, Cilt:7, Sayı: 4, 2005, s. 115-143.

ÇOROTEKİN, Tınçtıkbek, "Kırgızistan Cumhuriyeti", **Türkler**, Cilt: 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 454-484.

DAVUTOĞLU, Ahmet, **Stratejik Derinlik**, Birinci Baskı, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.

DURMUŞ, İlhami, "İskitlerin Kimliği", **Türkler**, Cilt:1, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 940-948.

ERHAN, Çağrı, "Jeopolitik Kuramlar", **Türk Dış Politikası (1919-1980)**, Cilt: 1, Ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul,2008, s. 562.

ERTÜRK, Yaşar, "Kafkas İslam Ordusu'nun Azerbaycan ve Dağıstan Harekâtı", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 186, 2010, s. 89-114.

GORENBURG, Dmitry, "External Support for Central Asian Military and Security Forces", **SIPRI 2014**.

GÖKDAĞ, Bilgehan Atsız, "Dil Planlaması Bağlamında Türk Yazı Dillerinin Görünümü", **Türkler**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 93-123.

GÜREL, Şükrü Sina, "Karabağ Sorunu Üzerine Bir Not", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 47, 1992, Sayı: 1-2, s. 181-185.

HALAÇOĞLU, Yusuf, "Derbend", mad., **DİA**, Cilt: 9, Ankara, 1993, s. 162-164.

HEYET, Cevat, "Azerbaycan'ın Türkleşmesi ve Azerbaycan Türkçesinin Teşekkülü", **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ankara, 2004, s. 7-19.

HOFFMAN, Frank G., "Conflict İn The 21 St Century: The Rise Of Hybrid Wars", **Potomac Institute for Policy Studies**, Arlington Virginia, 2007

HUNTINGTON, Samuel P., **The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order** , Simon & Schuster,New York, 1996.

İBADULLAEV, Azamat, Dosay Kenjetayev, Kasımhan Daurenkulov, Nurjann Erbosinov, "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Yapısı", **Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II.**, C. 16, Ankara, 1997, s. 1214-1222.

İPEK, Cemil Doğaç, "Güney Azerbaycan Türklerinde Kimlik Sorunu", **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies**, Cilt: XII/1, 2012, s. 267-283.

KAHRAMAN, Mehmet, " Güvenlik Bilimine Kavramsal Ve Terimsel Bir Yaklaşım", **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı: 15 (4), 2013, s. 23-45.

KARA, Füsün, "1916 Kırgız Büyük İsyanı:Ürkün" , **Turkish Studies**, Sayı 6/2 , 2011, s. 537-546.

KASIM, Kamer, "Azerbaycan-Türkiye-Türkmenistan Üçlüsü: Örnek Bir İşbirliği Modeli", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 9, Sayı: 18, Ankara, 2014, s. 1-22.

KARACA, Taha Niyazi Gladstone'un Mısır'ı İşgal Politikası", **Prof.Dr. Fahir Armaoğlu'na Armağan**, Ed. Ersin Embel, "Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.

KHANNA, Prag, **Dünya Nasıl Yönetilmeli İstikrarsız Dönemde Yeni Diplomasi**, çev. Mert Akcanbaş, Destek Yayınevi, İstanbul, 2011.

KOPUR, Tuncer, **Milli Güvenlik ve Türkiye**, IQ Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.

LANGTON, Christopher, **The Military Balance 2014**, The International Institute For Strategic Studies, London, 2014.

LIN, Christina, **New Eurasian Embrace Turkey Pivots East While China Marches West**, Transatlantic Academy, Washington, DC, 2009.

LIND, William S., "Understanding Fourth Generation War", **Military Review**, 2004, s. 12-16.

MAMMADOV, Halit, "Bölgesel Politikalar Açısından Azerbaycan-İran İlişkileri", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 8, Sayı: 15, Ankara, 2013, s. 45-71.

MARDANOV, Samir, "Azerbaycan'da ABD İmajı", **Mülkiye Dergisi** , Cilt: 35, Sayı: 273, Ankara, 2011, s. 55-80.

MARCZUK, Karina Paulina,"A contemporary internal security concept and its implications for gendarmerie-type forces", **Gendarmeries And the security Challenges Of The 21st Century**, FIEP Seminar Publication, 2011, s. 67-96.

MAVUŞ, Polat, "Dünya Jandarma Ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Arasında İşbirliği Faaliyetleri", **Jandarma Dergisi**, Sayı: 136, Ankara, Mayıs 2013, s. 16-23.

MCDERMOTT, Roger N, "Central Asian Security Post-2014 Perspectives In Kazakhstan And Uzbekistan", **DIIS Report 2013**, Copenhagen, 2013.

MƏZAHİROĞLU, C., "İç Qoşunlar: Reformlar ve Perspektifler", **Ayna**, 2012.

MILLS, John R., "All Elements of National Power': Re-Organizing the Interagency Structure and Process for Victory in the Long War", **Strategic Insights**, Volume V, Issue, 6 July 2006, s. 1-11.

MİKAİL, Elnur Hasan, "Atatürk Dönemi Türkiye Azerbaycan İlişkileri (1918-1923)", **II. Uluslar Arası Kafkasya Tarih Sempozyumu**, (Kars, 15-17 Ekim 2008) Ed. Cem TUYSUZ, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum, 2009, s. 247-258.

ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası (1919-1980)**, Cilt: 1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.

ORMUŞEV, Asan S., "A. Siyasî Gelişmeler ve Dış Politika Kırgızistan'ın Diplomatik ilişkileri", **Türkler**, Cilt: 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 485-491.

ÖZCAN, Kemal, **Kemik Kardeşliği**, Aybil Yayınları, Konya, 2014.

ÖZDER, Adem, "Avrasya Kavramı ve Önemi", **Avrasya İncelemeleri Dergisi (AVID)**, Sayı: II/2, İstanbul, 2013, s. 65-88.

POLAT, Cevdet, "Jandarmanın Dünyadaki Konumu", **Jandarma Dergisi**, Sayı: 135, 2013, s. 11-21.

POLAT, Cevdet, "Jandarmanın Dünyadaki Konumu", **Jandarma Dergisi**, Sayı: 139, 2014, s. 60-69.

SARAY, Mehmet, "Kazakistan", mad., **DİA**, Cilt: 25, Ankara, 2002, s. 12-125.

SARAY, Mehmet, "Kırgızistan", mad., **DİA**, Cilt: 25, Ankara, 2002, s. 442-445.

"Savunma Sanayii Gündemi", **Savunma Sanayii Müsteşarlığı Dergisi**, Temmuz 2011, s. 6-76.

SANDIKLI, Atilla, Erdem Kaya, "Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış ", **Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri**, Ed. Atilla Sandıklı, BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2012, s. 133-165.

SANDIKLI, Atilla, "Jeopolitik ve Türkiye Riskler ve Fırsatlar", **Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu :27**, İstanbul, 2011.

"Savunma Sanayii Müsteşarlığı Faaliyet Raporu 2014", **Savunma Sanayii Müsteşarlığı Dergisi**, 2014, s. 23-25.

SEFEROV, Rehman, "Azerbaycan Nüfusunun Yerleşim Özelliklerine İlişkin Bir İnceleme", **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 21, Konya, 2007, s. 271-294.

SHEKHAR, Ravi, Narain Singh , **Asian Strategic and Military Perspective**, New Delhi, 2005.

SOYTÜRK, Mehmet, "Modern Devlet ve Güvenlik: Fransa, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Jandarma Teşkilatı ", **History Studies**, Volume 4, 2012, s. 301-316.

SOYSAL, İsmail, **Türkiye'nin Uluslararası Siyasal Bağlıları**, Cilt: II (1945-1990), TTK Yayınları, Ankara, 2000.

SSM Uluslararası İşbirliği Bülteni, Sayı: 3, 2001.

SULLIVAN, Larry E., "Introduction", **Encyclopedia of law enforcement**, Sage Publications , United Kingdom, 2005, s. 9-11.

SÜMER, Gültekin, "Stratejik İşbirliği Ve Stratejik Ortaklık Kavramlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış ", **Ege Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 10 (1), 2010, s. 671-698.

ŞİRİYEV, Zaur, "Azerbaycan'ın Karabağ Politikası Ve Stratejik Viyonu", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 6, Say: 12, Ankara, 2011, s. 88-117.

ŞİRİYEV, Zaur, "Azerbaycan'ın Askerî Doktrini Ve Dış Politika Yansımaları", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları(OAKA)**, Cilt: 5, No: 9, Ankara, 2010, s.132-147.

TAMER, Atilla, "Avrupa Jandarma Kuvveti Ve Türk Jandarması", **Jandarma Dergisi**, Sayı:130, 2011, s. 34-37.

TANERİ, Aydın, "Candar", mad., **DİA**, Cilt: 7, Ankara, 1993, s.145-146,

T.C. Dışişleri Bakanlığı TİKA Azerbaycan Ülke Raporu, **TİKA Yayınları No:12**, Ankara, 1995.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Kırgızistan Ülke Raporu, **TİKA Yayınları No:14**, Ankara 1995.

T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, **TC. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı 2007 Faaliyet Raporu**, TC. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara, 2007.

T.C. İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı , **2013 Yılı Faaliyet Raporu**, Ankara, 2013.

TURAN, Osman, **Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi Tarihi**, 12. Baskı, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999.

TÜRK, Fahri, "Azerbaycan'da Türkçü Ve Turancı Siyasal Partiler", **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, Cilt: 8, Sayı: 16, Ankara, 2013, s. 144-164.

UZUNLAR, İlker, **Uluslararası Andlaşmaların Ulusal Mevzuatımızdaki Yeri ve Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin La Hey Anlaşması**, (T.C. Türk Patent Enstitüsü Endüstriyel Tasarımlar Dairesi Başkanlığı Uzmanlık Tezi), Ankara, 2005.

WALT, Stephen M., "Rational Choice and Security Studies", **International Security**, Vol. 23, No. 4 (Spring 1999), s. 5-48.

YEL, Selma, "Azerbaycan Cumhuriyeti Devleti'nin Kuruluşunda Türkiye'nin Yardımları İlhak Amacına mı Yönelikti?", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, s. 24, Kasım 1999-2003, s. 563-578.

YILMAZ, İsmail, "Türk Jandarmasının 21. Yüzyıl Güvenlik Felsefesi", **Jandarma Dergisi**, Sayı: 139, Haziran 2014, s.78-87.

YİĞİT, Ali, "Kazakistan'ın Değişen Etnik Yapısı ", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 10 Sayı: 2 , Elazığ, 2001, s. 1-15.

ZAHM, Diane, "Using Crime Prevention Through Environmental Design in Problem-Solving", **Problem-Oriented Guides for Police Problem-Solving Tools Series Guide No. 8**, August 2007, s. 1-65.

C. İNTERNET KAYNAKLARI

“Afganistan’daki AJK Görevi ve Daimi Karargahın Kuramsal Katkıları”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-afganistan>, (15.01.2015).

“AGİT ile Kırgızistan arasında Terörle Mücadele Anlaşması imzalandı”, <http://www.diyadinnet.com>, (11.07.2015).

“AJK’nın Avrupa Birliği Kuvveti ALTHEA misyonundaki katkısı - Bosna-Hersek, 2007-2010”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-bosna>, (15.01.2015).

“AJK’nın MINUSTAH’a Katkısı - Haiti, 2010”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-haiti>, (15.01.2015).

Aselsan Kazakistan’da Büyüyor, http://www.sasad.org.tr/aselsan_kazakistanda_buyuyor.html, (18.05.2015).

Aselsan Eorucopter İle Anlaşma İmzaladı, <http://ihracat.info.tr/aselsan-eorucopter-ile-anlasma-imzaladi-4481h>, (16.06.2015).

“Avrasiya Hərbi Statuslu Hüquq-Mühafizə Təşkilatı Yenidən Təsis Olunacaq”, <http://az.apa.az/news/350250>, (15.04.2015).

“Avrasya Ordusu Bakü’de Kuruldu”, <http://www.yenisafak.com.tr/gundem/avrasya-ordusu-bakude-kuruldu-462868>, (20.04.2015).

“Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)”, <http://www.jandarma.gov.tr/>, (26.04.2015).

“Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği”, <http://www.jandarma.gov.tr/dis/fiep.htm>, (26.04.2015).

Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) ile ilgili birimleri”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/kurulus/yapi>, (06.08.2015).

“Azerbaijan's Defense Industry On Non-Stop Rise”, http://www.azernews.az/azerbaijan/76662.html?utm_medium=referral&utm_source=t.co, (05.04.2015).

“Azerbaijan-NATO 15 Years of Partnership”, http://www.nisa.az/wp-content/uploads/2014/04/Az-NATO_15_years-1eng.pdf, (16.03.2015).

“Azerbaijan The SIPRI The SIPRI Military Expenditure Database”, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, (29.03.2015).

“Azerbaijan.Turkey.relations”, http://www.mfa.gov.az/files/file/Azerbaijan_Turkey_relations_17.09.2014.pdf, (05.04.2015).

“Azerbaycan İle İlişkiler”, https://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_iliskiler.htm, (14.11.2014).“ Azerbaycan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, (03.04.2015).

“Azerbaycan ordusuna Türk roketi gidiyor”, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/19951274.asp>, (11.06.2015).

“Azerbaycan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-kunyesi.tr.mfa>, (15.03.2015).

“Azeri Press Agency, “New states to join TAKM”, http://en.apa.az/news_new_states_to_join_takm_188227.html , (27.03.2015).

“Bakü Hosts Eurasia Military Law-Enforcement Bodies Association Founding Conference”, <http://en.trend.az/azerbaijan/politics/2112019.html>, (15.04.2015).

“Bilgi Notları”, <http://biskek.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=187256>, (16.04.2015).

“Category Archives: Defence Industry News”, <https://rostechnologiesblog.wordpress.com/category/defence-industry-news/page/97/>, (01.04.2015).

“Country Profile: Kazakhstan”, <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Kazakhstan>, (12.02.2015).

“Daxili Qoşunlar beynəlxalq əlaqələr çərçivəsində”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/16/>, (05.04.2015).

“Daxili Qoşunların Tarixi”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/13/>, (05.04.2015).

“Daxili Qoşunların Vəzifələri”, <http://dq.mia.gov.az/?/az/menu/12/> , (05.04.2015).

“Daxili İşlər Nazirliyi Mətbuat Xidmətinin Məlumatı”, <http://www.mia.gov.az/?/az/news/view/526/>, (13.01.2015).

“European Gendarmerie Force Keynotes On Eurogendfor Identity And Tasks”, <http://www.eurogendfor.org/eurogendfor-library/download-area/eurogendfor-key-notes/eurogendfor-keynotes>, (15.04.2015).

“European Gendarmerie Force, Lex Paciferat”, <http://www.eurogendfor.org/eurogendfor-library/download-area/eurogendfor-book/eurogendfor-book>, (10.02.2015).

GÜRER, Mahmut, “Türk Dünyası Ordusu hazır”, <http://www.aksam.com.tr/guncel/turk-dunyasi-ordusu-hazir--162964h/haber-162964>, (15.04.2015).

http://www.azernews.az/azerbaijan/76662.html?utm_medium=referral&utm_source=t.co, (27.01.2015).

<http://dictionary.reference.com/browse/gendarme>, (15.01.2015).

<http://www.weu.int/weag/> (26.07.2015).

<http://www.kenesh.kg/>, (20.04.2015).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/201307-1-1.pdf>, (28.03.2015).

<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti-ile-azerbaycan-cumhuriyeti-arasinda-13-kasim-2013-tarihinde-duzenlenen-yukse-dukzeyli-stratejik-isbirligi-ko.tr.mfa>, (28.03.2015).

http://www.mgk.gov.tr/calismalar/calismalar/004_azerbaycan_milli_guvenlik_ratejisi_belgesi.pdf, (10.02.2015).

http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm (11.02.2015).

http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/military_pr.html, (21.07.2015).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55cfb077e73848.02824742, (11.02.2015).

<http://www.thefreelibrary.com/Kyrgyzstan+joins+initiative+to+create+Organization+of+the+Eurasian...-a0317412286>, (13.01.2015).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Maslow_teorisi, (12.06.2015).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Milis>, (10.06.2015).

https://en.wikipedia.org/wiki/Western_European_Union. (26.07.2015).

“MutabakatZaptı”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=mutabakat%20zapt%C4%B1&guid=TDK.GTS.5464eb376c83d8.04200291, (15.07.2015).

http://www.tsk.tr/6_uluslararasi_iliskiler/tskaskerî_egitimveisbirligifaaliyetleri.html. (12.06.2015).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130712-1-1.pdf>, (28.03.2015).

<http://www.weu.int/weag/> (26.07.2015).

“Israel signs \$1.6 billion arms deal with Azerbaijan”, <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-signs-1-6-billion-arms-deal-with-azerbaijan-1.414916>, (03.04.2015).

James Q. Wilson, George L. Kelling, “The police and neighborhood safety BROKENWINDOWS”, http://www.manhattaninstitute.org/pdf/atlantic_monthly-broken_windows.pdf, (10.05.2015)

KANBOLAT, Hasan, “Başbakan Erdoğan’ın Kazakistan Ziyaretinin Analizi: Yeni Stratejilere Doğru”, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=3494>, (15.05.2015).

“Kazakhstan Engineering”, http://www.ke.kz/en/company/Opisanie_kompanii/, (10.03.2015).

“Kazakhstan Law Enforcement Systems”, <http://www.photius.com>, (16.04.2015).

“Kazakhstan Reportedly Eyeing African UN Peacekeeping”, <http://www.eurasianet.org/node/65896>, (12.04.2015).

“Kazakistan Nüfusu Artıyor”, <http://turkdunyasi.tc/kazakistan-nufusu-artiyor.html>, (03.04.2015).

“Kazakistan’ın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/kazakistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (10.01.2015).

“Kazakhstan”, http://www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow/asia_pacific/kazakstan.html, (16.04.2015).

“Kırgızistan’ın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (16.04.2015).

“Kırgızistan Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-kunyesi.tr.mfa>, (16.06.2015).

“Kırgızistan Rusya’dan 80 Milyon Dolarlık Silah Aldı”, <http://www.ekonomi.gov.tr>, (05.06.2015).

KIZILKAYA, Adem, Nevzat Sönmez, “Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı ve Türk Polis Teşkilatı”, <http://www.cagipolisi.com.tr/gecmisten-gunumuze-guvenlik-ihitiyaci-ve-turk-polis-teskilati-turk-polis-teskilatinin-kurulusunun-158-yil-donumu-anisina/>, (24.01.2015).

“Konceptciya”, http://www.mfa.kg/acts/konceptciya-vneshnei-politiki-kr_en.html, (20.01.2015).

“Kyrgyzstan”, <http://www.legislationline.org/countries/country/20>, (19.02.2015).

“Kyrgyzstan-A Country Study”, <http://www.country-data.com/cgi-bin/query/r-7696.html>, (20.02.2015).

“Kyrgyzstan”, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=45#np-general_information, (01.04.2015).

“Kyrgyzstan”, http://polis.osce.org/countries/details?item_id=45#np-general_information, (01.04.2015).

“Kyrgyz Republic, The SIPRI The SIPRI Military Expenditure Database”, <http://milexdata.sipri.org/result.php4>, (21.02.2015).

“Kültürel Eğitim İlişkileri”, <http://www.kazistconsulate.org/default.aspx?gr=2&simId=28&/KazakistanBasKonsoloslugu/K%C3%BClt%C3%BCrel-E%C4%9Fitim-ili%C5%9Fkiler.html>, (10.01.2015).

“List of international organizations in which the KR is a member”, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/135>, (19.02.2015).

“Mali’deki AJK misyonu”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-mali>, (15.01.2015).

“Milestones in Relations”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49607.htm, (20.02.2015).

“Milletlerarası Andlaşma”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050708-3.htm>, (05.02.2015).

“Milli Savunma Bakanı Yılmaz, Kırgızistan’da”, <http://www.yazete.com/gundem/milli-savunma-bakani-kirgizistanda-798757.html>, (25.05.2015).

“Ministry Of Foreign Affairs Of The Kyrgyz Republic”, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/135>, (19.02.2015).

“Ministers of Defence of Kazakhstan and Israel signed an agreement on military-technical cooperation”, <http://kadex.kz/en/article/ministers-defence-kazakhstan-and-israel-signed-agreement-military-technical-cooperation>, (10.02.2015).

“Министерства обороны Республики Казахстан Источник”, <http://mod.gov.kz/index.php?id=460>, (10.10.2015).

“Nakhchivan Autonomous Republic”, <http://www.nakhchivan.az/portal-en/index-22.htm>, (16.01.2015).

NASİBOVA, Trend J., “Kyrgyzstan approves National Strategy for Sustainable Development for 2013-2017”, <http://en.trend.az/casia/kyrgyzstan/2110515.html>, (20.04.2015).

“National Aerospace Agency (Nasa) Of Azerbaijan Republic”, <http://www.iafastro.org/societes/national-aerospace-agency-nasa-of-azerbaijan-republic/>, (05.04.2015).

“National.Security”, www.un.int/azerbaijan/./National_security, (01.02.2015).

“NATO’s Relations With Azerbaijan”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49111.htm, (16.03.2015).

“NATO’s Relations With Kazakhstan”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49598.htm, (11.02.2015).

“NATO’s Relations With The Kyrgyz Republic”, http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49607.htm, (19.02.2015).

“NATO ve Türkiye’nin Güncel NATO Konularına İlişkin Görüşleri”, <http://www.mfa.gov.tr/ii-nato-ve-turkiye-nin-guncel-nato-konularina-iliskin-gorusleri.tr.mfa> (11.02.2015).

“Nato İle İş Yapma Rehberi” http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/konferanslar/Documents/NATO_Ile_Is_Yapma_Rehberi.pdf, (26.07.2015).

“Ordu kuruculuğu”, http://www.azerbajjans.com/content_1690_tr.html, (15.05.2015).

“Orta Afrika Cumhuriyeti’nde Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) misyonu”, <http://www.eurogendfor.org/turkce/ajk-misyonlari/ajk-orta-afrika-cumhuriyeti>, (15.01.2015).

“Orta Asya’da Savunma Sanayii Hamlesi”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/orta-asyada-savunma-sanayii-hamlesi>, (28.03.2015).

“OSCE Centre in Bishkek”, <http://www.osce.org/bishkek/106166>, (19.02.2015).

“Regional Commands”, <http://mod.gov.kz/en/index.php?id=114>, (10.01.2015).

“Safe Disposal Of Rocket Fuel”, <http://www.nato.int/docu/update/2005/07-july/e0706c.htm>, (04.04.2015).

“Savunma Sanayii Dış İlişkiler Faaliyetleri”, <http://www.msb.gov.tr/birimler/ssdi/html/SSDIDSubelerIkiliDisIliskiler.htm>, (22.03.2015).

“Savunma Sanayii Müsteşarlığı 2011 Faaliyet Raporu”, <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/kurumsal/yayinlar/ssmdergi/Sayfalar/default.aspx>, (28.01.2015).

“SIPRI Arms Transfers Database”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php, (10.03.20145).

“Statutes”, <http://www.fiep.org/about-fiep/statutes/#annexe>, (10.04.2015).

“Sözleşme”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55d72330257994.01526646, (18.07.2015).

“TAKM’ın Tarihçesi”, <http://www.jandarma.tsk.tr/dis/takm.htm>, (01.03.2015).

“The Association”, <http://www.fiep.org/about-fiep/the-association>, (19.04.2015).

“The KR Constitution”, <http://www.mfa.gov.kg/contents/view/id/123>, (21.02.2015).

“TIV of Arms Exports to Azerbaijan 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

“TIV of Arms Exports to Kazakhstan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

“TIV of Arms Exports to Kyrgyzstan, 1991-2014”, http://armstrade.sipri.org/armstrade/html/export_values.php, (01.04.2015).

“The Structure of the National Security Committee of the Republic of Kazakhstan”, <http://knb.kz/en/structure.htm>, (16.04.2015).

“TSK’dan Kırgız Ordusuna Yardım”, <http://www.savunmasanayi.net/tskdan-kirgiz-ordusuna-yardim/tskdan-kirgiz-ordusuna-yardim/>, (10.05.2015).

TURAN, Hayrettin, “Türk Dünyası Ortak Ordusu Resmen Kuruldu 31.01.2015”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/32466.aspx>, (01.01.2015).

“Turkic Countries Create "Joint Armed Forces", <http://www.eurasianet.org/node/66471>, (15.04.2015).

“Türk Silahlı Kuvvetlerinde Eğitim Görmüş ve Halen Eğitim ve Öğretimleri Devam Eden Misafir Askeri Personel.Bilgileri”, <http://www.tsk.tr/6-uluslararasi-iskiler/tskaskeriegitimveisbirligifaaliyetleri.html>, (15.06.2015).

“Türkiye'den Kırgızistan'a 634 bin dolarlık askeri destek”, <http://www.iha.com.tr/haber-turkiyeden-kirgizistana-634-bin-dolarlik-askeri-destek-265527/>, (10.06.2015).

“Türkiye’nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları”, <http://www.mfa.gov.tr/i-turkiye-nin-uluslararasi-guvenlik-perspektifi.tr.mfa>, (15.12.2014).

“Türkiye-Azerbaycan Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşması (8.5.2013)”, <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/hizli/duyurular/etkinlikler/torenler/arsiv/2013/Sayfalar/20130508-Azerbaycan.aspx>, (28.03.2015).

“Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti İkili Antlaşmalar”, www.kazakhstan.org.tr/multimedia/files/%25C4%25B0li%25C5%259Fkiler.docx+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr, (29.03.2015).

“Turkey Deepens Military Ties With Central Asia”, <http://www.turkishweekly.net/news/161988/turkey-deepens-military-ties-with-central-asia.html>, (27.03.2015).

“Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi-TDİK)”, http://turkkon.org/tr-TR/genel_bilgi/1/10, (11.02.2015).

“Türk dünyası ortak askerî birlik oluşturdu”, <http://www.milliyet.com.tr/turk-dunyasi-ortak-askeri-birlik-olusturdu/dunya/dunyadetay/29.01.2013/1661780/default.htm>, (01.01.2015).

“Türk dünyası ortak ordu kuruyor”, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2013/01/26/turk-dunyasi-ortak-ordu-kuruyor>, (01.04.2015).

“Türk Dünyası ortak ordusu resmen kuruldu”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/32466.aspx>, (01.04.2015).

“Türkiye Jandarma Baş Komandanlığı: TAKM Heç Bir Dövlətə Və Təşkilata Qarşı Deyil”, , <http://www.azeridefence.com/news.php?id=7941>, (15.03.2015).

“Türkiye ile Kırgızistan Arasında Askeri Sağlık Anlaşması”, <http://www.haberler.com/turkiye-ile-kirgizistan-arasinda-askeri-saglik-6955346-haberi/>, (18.04.2015).

“Türkiye - Kırgızistan Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kirgizistan-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (15.04.2015).

“Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/kirgizistan-kunyesi.tr.mfa>, (15.04.2015).

“Vienna Convention On The Law Of Treaties”, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201155/volume-1155-I-18232-English.pdf>, (20.04.2015).

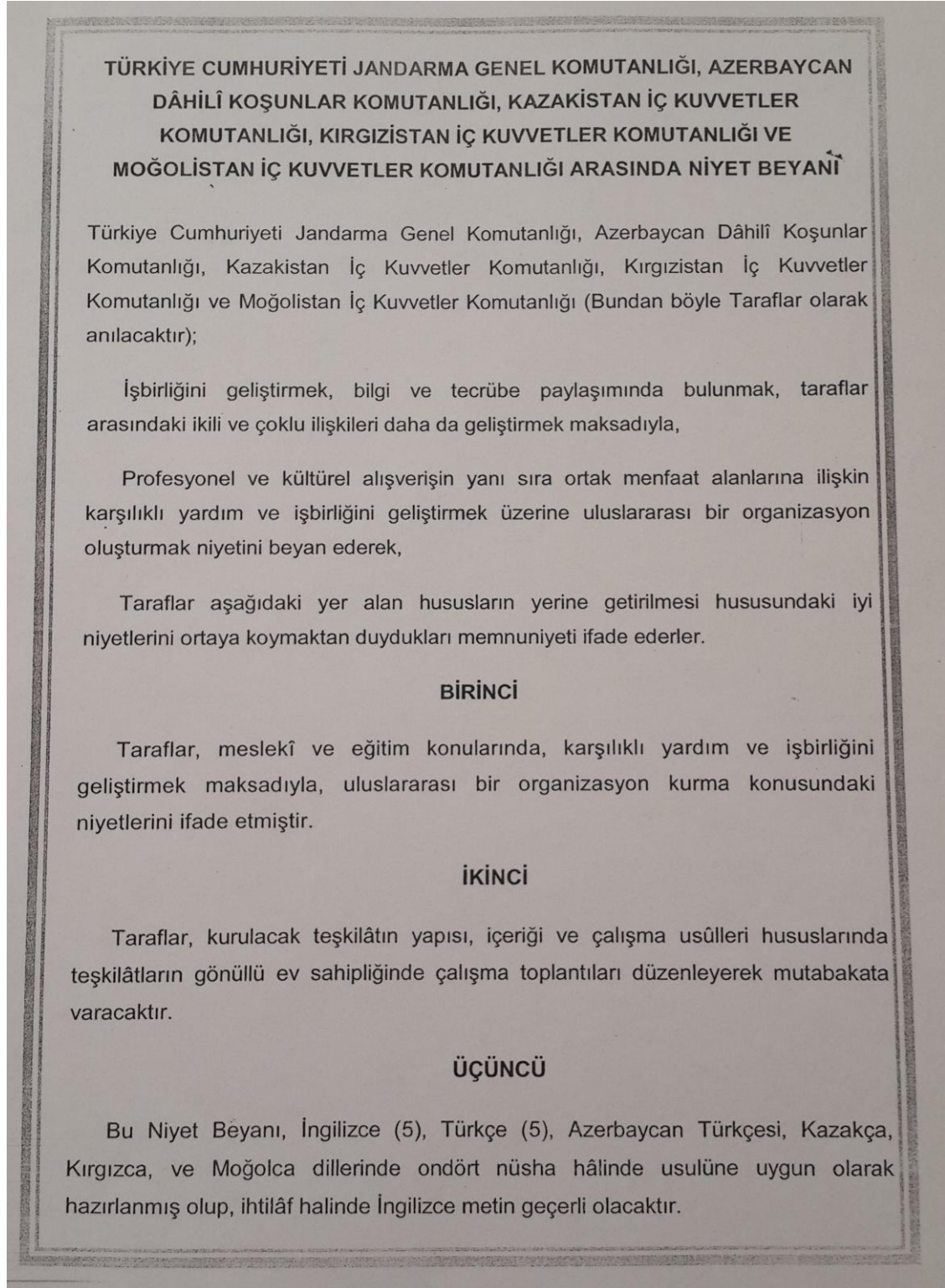
“Viza işlemleri”, <http://www.kazistconsulate.org/default.aspx?gr=2&simId=2&KazakistanBasKonsoloslugu/Viza-i%C5%9Flemleri.html>, (10.01.2015).

“1992-2010 Zirveler Süreci” ____, <http://turkkon.org/tr-TR/1992-2010-zirveler-sureci/4/911>, (11.02.2015).

“2803 Nolu Jandarma Teşkilat, Görev Ve Yetkileri Kanunu”, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2803.pdf>, (10.01.2015).

EKLER

EK-1 Niyet Beyanı³⁸⁰

³⁸⁰ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-2 Niyet Beyanı³⁸¹

Niyet Beyanı

Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Genel Komutanlığı, Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanlığı, Kazakistan İç Kuvvetler Komutanlığı, Kırgızistan İç Kuvvetler Komutanlığı ve Moğolistan İç Kuvvetler Komutanlığı (Bundan böyle Taraflar olarak anılacaktır);

İşbirliğini geliştirmek, bilgi ve tecrübe paylaşımında bulunmak, taraflar arasındaki ikili ve çoklu ilişkileri daha da geliştirmek maksadıyla,

Profesyonel ve kültürel alışverişin yanı sıra ortak menfaat alanlarına ilişkin karşılıklı yardım ve işbirliğini geliştirmek üzerine uluslararası bir organizasyon oluşturmak niyetini beyan ederek,

Taraflar aşağıdaki yer alan hususların yerine getirilmesi hususundaki iyi niyetlerini ortaya koymaktan duydukları memnuniyeti ifade ederler.

BİRİNCİ

Taraflar, meslekî ve eğitim konularında, karşılıklı yardım ve işbirliğini geliştirmek maksadıyla, uluslararası bir organizasyon kurma konusundaki niyetlerini ifade etmiştir.

İKİNCİ

Taraflar, kurulacak teşkilâtın yapısı, içeriği ve çalışma usûlleri hususlarında teşkilâtların gönüllü ev sahipliğinde çalışma toplantıları düzenleyerek mutabakata varacaktır.

ÜÇÜNCÜ

Bu Niyet Beyanı, İngilizce (5), Türkçe (5), Azerbaycan Türkçesi, Kazakça, Kırgızca, ve Moğolca dillerinde ondört nüsha hâlinde usulüne uygun olarak hazırlanmış olup, ihtilâf halinde İngilizce metin geçerli olacaktır.

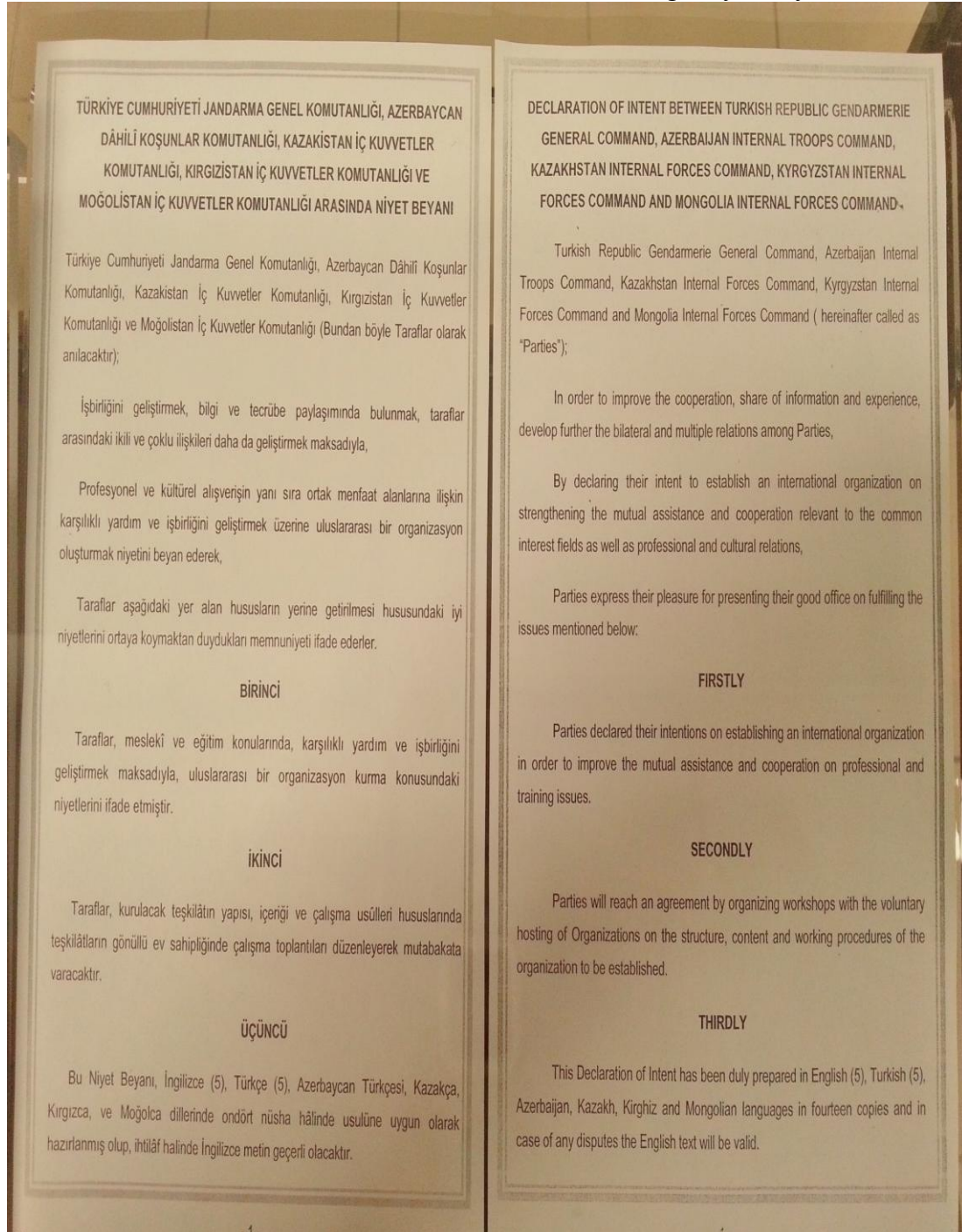
Bu Niyet Beyanı, 08 Haziran 2011 tarihinde, Ankara'da ondört suret olarak imzalanmıştır.

Tümgeneral Zakir HASANOV Azerbaycan Dâhili Koşunlar Komutanı	Tuğgeneral Ruslan JAKSILIKOV Kazakistan İç Kuvvetler Komutanı	Albay Sovetbek ARBAEV Kırgızistan İç Kuvvetler Komutanı
Tuğgeneral Tugio KHURELBAATAR Moğolistan İç Kuvvetler Komutanı	Orgeneral Necdet ÖZEL Türk Jandarma Genel Komutanı	

³⁸¹“Niyet Beyanı”, **Jandarma Dergisi**, Sayı. 130, 2011, s.6.

EK-3 Jandarma Müzesinde Bulunan ve Ülkelerin İmzaladığı Niyet Beyanı³⁸²

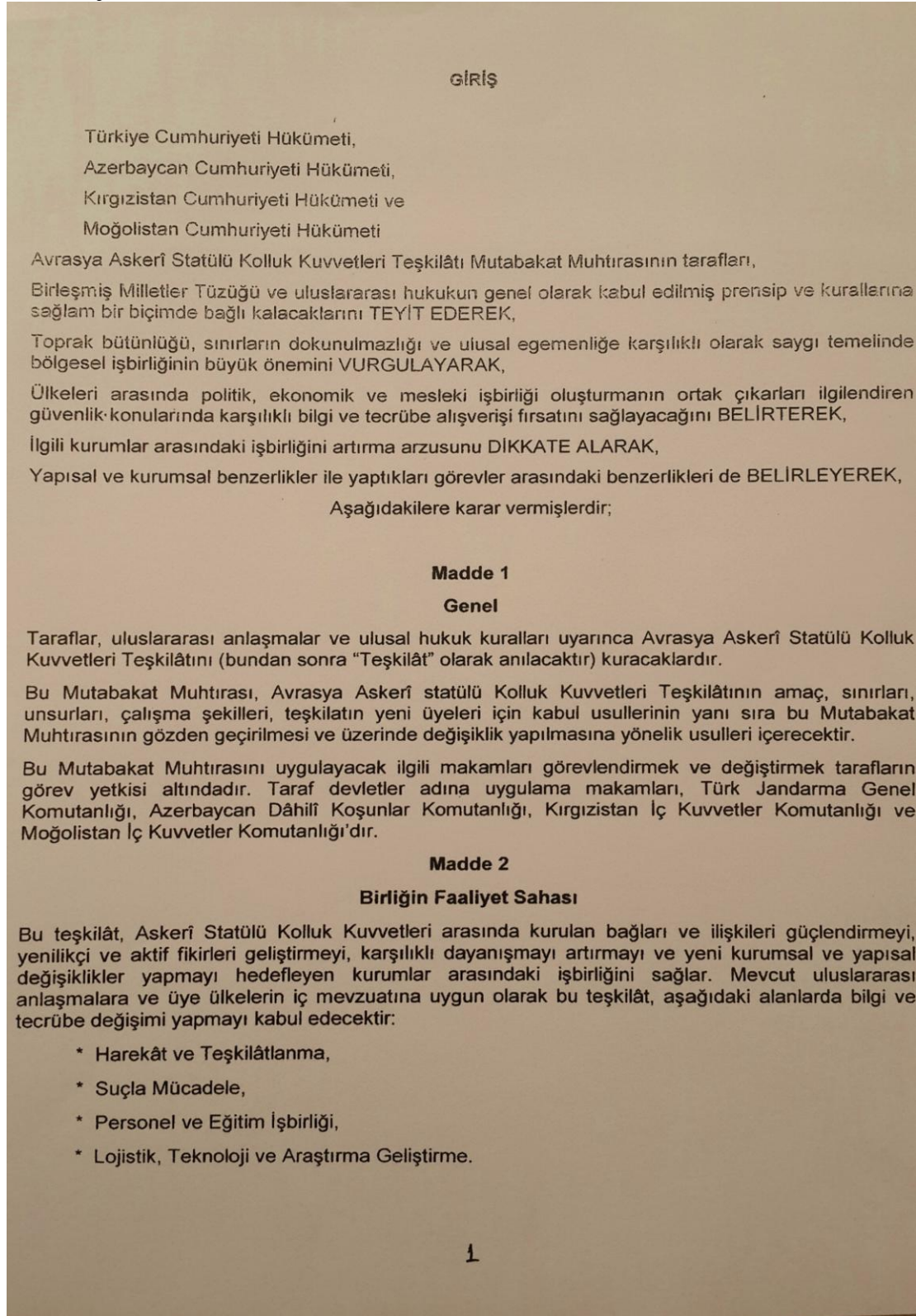
³⁸² Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-4 Jandarma Müzesinde Bulunan ve Ülkelerin İmzaladığı Niyet Beyanı³⁸³

³⁸³ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-5 Orjinali Jandarma Müzesinde Bulunan TAKM'ın Mutabakat Muhtırası³⁸⁴

³⁸⁴ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

Madde 3

Tanımlar

"Askerî Statülü Kolluk Kuvveti" tanımından;

- * Askerî statüye sahip
- * Merkezî veya yerel sivil otoritenin yönetimi altında kamu düzenini sağlamak görevi bulunan,
- * Diğer kolluk kuvvetleri ile birlikte eş sorumluluk verilmiş olan kolluk kuvveti anlaşılmaktadır.

Madde 4

Üyelik Koşulları ve Bölgesel Sınırlar

Bu teşkilât, 2013 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, Azerbaycan Cumhuriyeti Hükûmeti, Kırgız Cumhuriyeti Hükûmeti ve Moğolistan Cumhuriyeti Hükûmeti tarafından kurulmuştur ve 3'üncü maddede belirtilen şartları karşılayan, 2'nci maddede belirtilen alanlarda karşılıklı işbirliğini geliştirmek isteyen diğer tüm ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerine ve Jandarmalarına açıktır. Üyelik, 16'ncı maddede belirtilen usullere uygunluk göstererek verilmektedir.

Madde 5

Üyelerin Statüsü

Üyeler, 3'üncü maddede yazılı şartları taşıyan ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri teşkilâtına kabul edilen teşkilâtlardır. Üyelik statüsü, tüm toplantılara ve faaliyetlere oy hakkı ile birlikte katılma hakkı sağlar. Teşkilâtın tüm kararları üyelerin tamamının oy birliği ile alınır.

Madde 6

Gözlemci Statüsü

3'üncü maddede yazılı şartları taşıyan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetine sahip ülkeler, Gözlemci Statüsü için Teşkilâta başvurabilirler. Gözlemci Statüsü üyelerin tamamının oy birliği ile verilir. Gözlemci Üye, teşkilâtın faaliyet ve toplantılarına katılmaları için üyeler tarafından davet edilebilir. Gözlemci üyenin oy hakkı yoktur. Gözlemci Üyelik statüsünün askıya alınması ya da sonlandırılması da üyelerin tamamının oy birliği ile olur.

Madde 7

Teşkilâtın Unsurları

Teşkilâtın unsurları şunlardır:

* Konsey üye ülkeler tarafından bu Mutabakat Muhtırasının yürütülmesinden sorumlu kılınan üye ülke teşkilâtlarının başkanlarından oluşan birincil karar verme organı olacaktır. Konsey, iş birliği hedeflerini belirleyecek ve ilerlemeyi değerlendirecektir.

* Dönem Başkanlığı Alınan kararlar doğrultusunda faaliyetleri yönetecek ve teşkilâtı temsil etmekle sorumlu olacaktır. Dönem Başkanlığını yürüten ülke, başkanlığı boyunca gerekli sekreteryaya desteğini sağlayacak ve 15'inci maddede belirtilen görevleri yerine getirecektir.

* Ayrıntıları 10'uncu maddede belirtilen komisyonlar,

* İşlerin devamlılığını sağlayacak ve bu çerçevede komisyonlara ve Konseye teklif edilecek tedbirleri ve kararları hazırlayacak olan, her teşkilât bünyesindeki dış ilişkilerden sorumlu birimlerde görev yapan İrtibat Subaylarıdır.

Madde 8

Konsey

Karar organı olan Konsey, teşkilâtın üyesi olan Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Komutanlarından oluşmaktadır. Konsey, bu Mutabakat Muhtırasının ışığı altında her ülkenin alacağı sorumluluk için genel politika ve programı belirler.

A

Konseyde;

- * Bu Mutabakat Muhtırasının kabulü ve bu mutabakat muhtırasında değişiklik yapılması ile yeni üyelerin kabulüne ilişkin kararlar alınacak,
- * Teşkilâtın ve alt organların çalışma esasları düzenlenecek,
- * Yıllık çalışmalar değerlendirilecek ve müteâkip dönemde yapılacak çalışmalarla ilgili program belirlenecek,
- * Teşkilâtı ilgilendiren diğer konulardaki kararlar alınacaktır.

Konsey Toplantısı sonucunda ortak açıklama imzalanır. Kararlar oy birliği ile alınır. Nihaî kararlarla ilgili olarak, her bir üye kendi iç mevzuatından kaynaklanan nedenlerden dolayı uluslararası düzeydeki bu kararlara çekince koyabilir. Her bir üye, herhangi bir kararın kendi içinde uygulanmasını erteleyebilir.

Yukarıda sözü edilen resmi toplantıdan önce, ilgili konuları belirlemek için Zirve Hazırlık Toplantısı yapılır. Bu toplantıda Üyeler:

- * Gelecekte izlenecek bazı tutumları teklif etmek maksadıyla, komisyon toplantıları ve seminerin sonuçlarını inceler,
- * Yeni Dönem Başkanlığı sorumluluğunda icra edilecek Komisyon Toplantılarında ele alınacak genel konuları teklif eder,
- * Konseyin gündemini oluşturur.

Başkanlık, acil ve önemli konular için üyelerin görüşlerini aldıktan sonra, olağanüstü bir toplantı düzenleyebilir.

Madde 9

Birliğin Dönem Başkanlığı

Teşkilâtın başkanı 1 yıl için seçilir. Aşağıda belirtilen sıraya göre tüm üyeler bu göreve sıra ile seçilir.

Başkanlık görevini yürüten ülke, her yıl Mayıs ayı sonlarında Konsey toplantılarını düzenlemenin yanı sıra, hazırlık faaliyetlerini düzenlemekten ve toplantılara ev sahipliği yapmaktan sorumludur. Yukarıda bahsedilen uluslararası toplantının sonunda, teşkilâtın bir başka Üyesi, belirlenmiş sıraya göre, bu görevi üstlenir.

Başkan, teşkilâtı temsil görevinin yanında, Başkanlık sekretaryasının da desteğiyle Konseyin belirlediği programları koordine, kontrol ve değerlendirme görevlerini icra eder. Tamamlanan faaliyetler ve gelecek dönemde uygulanacak program, Ortak Açıklamada belirtilir. Dönem Başkanlığı Devir-Teslim Töreni, Dönem Başkanlığını yürüten ülke tarafından organize edilir. Dönem Başkanlığı aşağıda belirtilen alfabetik sıra ile yürütülür.

Dönem Başkanlığı Takvimi

Azerbaycan

Kırgızistan

Moğolistan

Türkiye

Yeni ülkeler üye olursa, bu listenin devamına ekleneceklerdir.

Madde 10

Komisyonlar ve Çalışma Usulleri

Faaliyet alanlarında işbirliğini başlatmak, tecrübe değişimi ile ortak mirası geliştirmek, yapılacak girişimlerin planlanmasını sağlamak ve müşterek faaliyetleri geliştirmek amacıyla, dört komisyon oluşturulmuştur.

Başkanlığı yürüten ülke bir Toplantı Başkanı belirler. Komisyonlara Toplantı Başkanı başkanlık eder.

Her üye ülke, önceden belirlenmiş takvime göre dönüşümlü olarak komisyon toplantısına ev sahipliği yapar. Gelecek dönemde yapılacak Komisyon Toplantılarının tarihleri, yerleri ve konuları, her yıl düzenlenen Konseyde belirlenir.

Her yılın sonunda Başkanlık Sekreteryası tarafından, Komisyon Toplantı Sonuçları, Konseye onay için sunulur.

Komisyon toplantılarının devamlılığını ve düzenini arttırmak maksadıyla bir çalışma protokolü hazırlanır.

Madde 11

Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- * Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve uygulamalar,
- * Görev alanları ile ilgili teşkilât ile taktik ve teknikler,
- * Terörle Mücadele Harekâtı,
- * Toplumsal Olaylara Müdahale,
- * Sınır koruma,
- * Barışı Destekleme ve Koruma Harekâtı,
- * Halkla ilişkiler ve
- * Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 12

Suçla Mücadele Komisyonunun Çalışma Usulleri

Suçla Mücadele Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- * Kamu düzeninin korunması çalışmalarını yönetme ve organize etmede kullanılan yöntemleri standart hale getirmek amacıyla, bu konuda yaşanan sorunların incelenmesi ve değerlendirilmesi,
- * Terörle mücadele ile Narkotik ve Psikotrop madde kaçakçılığı, organize suç örgütleri, yasadışı göç ile mücadele alanlarında periyodik ziyaretler yapılması ile kurs ve seminerler organize etme,
- * Bilimsel soruşturma,
- * Patlayıcı maddelerin etkisiz hale getirilmesi ve sabotaja karşı mücadele edilmesi,
- * Çevre ve kültürel varlıkların korunması ve
- * Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 13

Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonu, bilgi ve tecrübe değişimi vasıtasıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- * Personel temin ve yönetim esasları,
- * Tek er, birlik ve lider eğitimi,
- * Özel birlik ve birimlerin eğitimi,
- * Eğitim kurumlarının incelenmesi ve
- * Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 14

Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri

Lojistik, Teknoloji ve Araştırma-Geliştirme Konuları Komisyonu bilgi ve tecrübe değişimi aracılığıyla aşağıdaki alanlarda iş birliğinin geliştirilmesini sağlar:

- * Görevde kullanılan silâh, teçhizat, araç ve malzemenin incelenmesi,
- * Keşif ve yer tespit amaçları için kullanılan teknik ve yöntemler,
- * Olay Yeri inceleme teknikleri,
- * Mühabere Elektronik Bilgi Sistemleri,
- * Yeni teknolojiler ve
- * Bu kapsamdaki diğer alanlar.

Madde 15

Başkanlık Sekreteryasının Özellikleri ve Çalışma Usulleri

Başkanlık sırası gelen teşkilat, bir yıllık dönem için, kendi karargâhında konuşlu bir Başkanlık Sekreteryası kurar. Bu sekreteryaya:

- * Bu mutabakat muhtırasının öngördüğü faaliyetleri yürütür,
- * Komisyonlar arasındaki iletişimi sağlar,
- * Her teşkilât bünyesindeki dış ilişkilerden sorumlu birimlerde görev yapan İrtibat Subayları arasında bağlantı vazifesi görür,
- * Gerekli dokümanları hazırlar,
- * Zirve Hazırlık ve Komisyon toplantıları gibi müşterek faaliyetleri koordine ve organize eder,
- * Raporların ve bilgilerin toplanması ve dağıtılması amacıyla bir irtibat noktası görevi yapar,
- * Konsey kararlarını, ortak açıklamasını ve toplantı tutanaklarını hazırlar,
- * Komisyonlarda alınan kararları, toplantılara her yıl ev sahipliği eden üyelere alacağı raporlar vasıtasıyla takip eder,
- * Tarafların sunduğu genel veya özel teklifleri ve istekleri inceler,
- * Üçüncü ülke teşkilâtlarından yapılan başvuruları kabul eder.

Yukarıda belirtilen faaliyetlerin zamanında yapılması için, birliğe üye Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin irtibat subayları arasında internet ve telefon bağlantıları sağlanır.

Madde 16

Teşkilâta Kabul İşlemleri

Üyelik için başvuru, Dönem Başkanlığına yapılacaktır. Üyelik başvurusu Konseyde değerlendirilecektir. Konseyde üyeler, aday ülke ile teknik görüşmeleri başlatıp başlatmamaya ve bu amaçla bir uzman ekip oluşturup oluşturmayacağına karar verecektir. Oluşturulacak Uzman Ekip, en az üç (3) subaydan oluşacaktır. Söz konusu Uzman Ekibin üyelerinden biri Dönem Başkanlığını yürüten ülkeden, bir diğeri Dönem Başkanlığını yürütecek ülkeden ve bir tanesi de kurucu ülkelerden (Azerbaycan, Kırgızistan, Moğolistan, Türkiye) birinden olacaktır. Aday ülke ile teknik görüşmelere başlanmasına dair karar, gelecekte üyelik konusunda Konsey tarafından verilecek herhangi bir karara şerh koymaz. Konsey, teknik tavsiyeye dayanarak aday ülkeyi, üye ülke olup olmamaya davet edip etmeyeceğine dair nihai kararı verecektir. Bu şekilde davet edilen bir ülkenin katılım belgesini Türk Hükümetine teslim etmesiyle üye olur. Türk Hükümeti söz konusu katılım belgesini teslim aldığı her üye ülkeye bildirecektir.

Her bir üyenin bir oy hakkı vardır.

Üyelik:

* İstifayla,

* Bu mutabakatın içerdiği maddelerin ihlal edilmesi sonucu Konsey kararı ile sona erer.

Madde 17

Mutabakat Muhtırasının Gözden Geçirilmesi ve Değişiklik İşlemleri

İş bu mutabakata yönelik tüm değişiklik teklifleri, Dönem Başkanlığı Sekretaryasına iletilir ve sekretaryadan tüm üye ülkelere, incelemeleri için gönderilir. Teklif, Konseyde görüşülerek, teklifin kabulü tüm üye ülkelerin oybirliği ile yapılır ve Konseyin yayımladığı ortak açıklama ile yürürlüğe girer. Değişiklikler, bu Mutabakat Muhtırasının, 20. maddesinde belirtilen usullere uygun şekilde yürürlüğe girecektir.

Madde 18

Çalışma Dili

Teşkilâtın çalışma dili İngilizcedir. Fakat taraflardan herhangi biri teşkilâtın belgelerinin çevirisini ve toplantılarda kendi resmî dilinde sözlü tercüme hizmeti talep edebilir.

Komisyon Toplantılarına Başkanlık yapan ülke toplantı dilini belirleyebilir. Bu durumda İngilizce tercüme hizmeti toplantıya ev sahipliği yapan ülke tarafından sağlanacaktır.

Madde 19

Anlaşmazlıkların Çözümü

Mutabakat Muhtırasının çevirisi ya da uygulanması ile ilgili yorum farklılıkları olması halinde İngilizce metin esas alınacaktır.

Madde 20

Yürürlüğe Giriş ve Geçerlilik

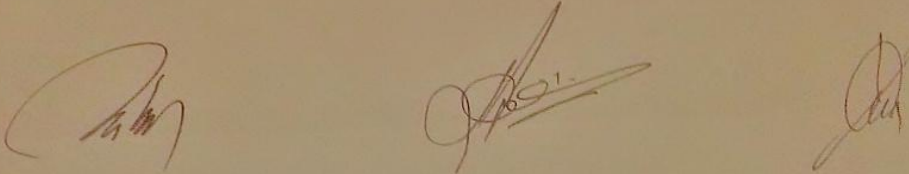
Bu Mutabakat Muhtırası, Akit Tarafların Mutabakat Muhtırasının yürürlüğe girmesi için gerekli iş ülke içi yasal işlemlerin tamamlandığını birbirlerine diplomatik yollarla bildirdikleri son yazılı bildirim tarihinde yürürlüğe girecektir. Bu Mutabakat Muhtırası, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren 5 yıllık süre için yürürlükte kalacak ve süresinin bitiminden 6 ay önce akit taraflardan biri Mutabakat Muhtırasını sona erdirmeye niyetini diğer tarafa diplomatik yollarla yazılı olarak bildirmediği takdirde, beşer yıllık süreler için kendiliğinden uzayacaktır.

Bu Mutabakat Muhtırası, 25/01/2013 tarihinde Azerî, Kırgız, Moğol, Türkçe ve İngilizce dillerinde tek orijinal nüsha halinde imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bu Mutabakat Muhtırasının orijinal kopyalarını muhafaza edecek emanetçi hükümetidir. Emanetçi tarafından bu Mutabakat Muhtırasının onaylı bir nüshası âkit tarafların her birine gönderilecektir.

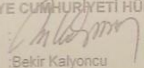
TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ, AZERBAJCAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ,
KIRGIZİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ VE MOĞOLİSTAN CUMHURİYETİ
HÜKÜMETİ ARASINDA AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ
TEŞKİLÂTI MUTABAKAT MUHTIRASI

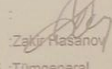
25/01/2013

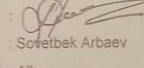
25 Ocak 2013 tarihinde hazırlanmış Mutabakattır.

AT

TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA
 İMZA :
 İSİM : Bekir Kalyoncu
 RÜTBE : Ojeneral
 UNVAN : Jandarma Genel Komutanı

AZERBAJYAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA
 İMZA :
 İSİM : Zakir Hasanov
 RÜTBE : Tümgeneral
 UNVAN : İçişleri Bakanı Yardımcısı-Dâhili Koşunlar Komutanı

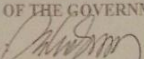
KIRGIZİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA
 İMZA :
 İSİM : Sovetbek Arbaev
 RÜTBE : Albay
 UNVAN : İç Kuvvetler Komutanı

MOĞOLİSTAN CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ ADINA
 İMZA :
 İSİM :
 RÜTBE :
 UNVAN :

Usulleri

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
 DÂHİLİ KOMUTANLIĞI
 MOĞOLİSTAN CUMHURİYETİ
 TÜRKİYE CUMHURİYETİ
 Komutanlığı, K
 Komutanlığı ve
 anlacaktır),
 İşbirliğini
 arasındaki ikili
 Profesyon
 karşılıklı yar
 oluşturmak ni
 Taraflar
 niyetlerini ort
 Taraflar
 geliştirmek
 niyetlerini i
 Taraflar
 teşkilâtları
 varacaktır
 Bu N
 Kırgızca,
 hazırlan
 Bu
 imzalar

- 9 -

ON BEHALF OF THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF TURKEY
 SIGNATURE :

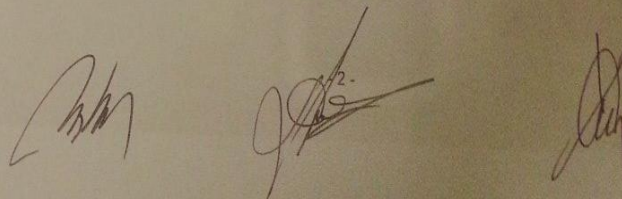
DING
EURASIAN LAW
RY STATUS

Table of Contents

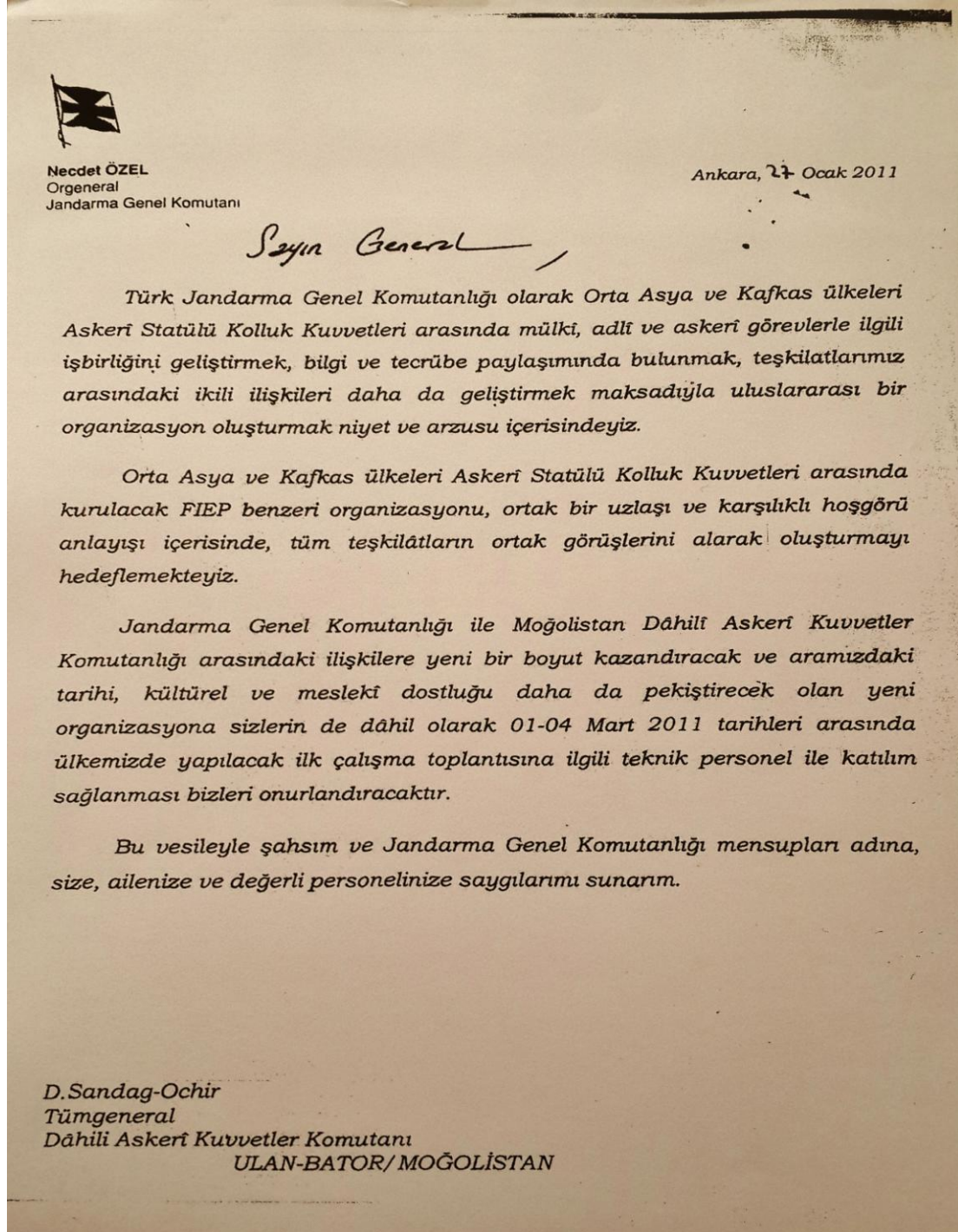
- Article 1 General
- Article 2 Activity Area of the Association
- Article 3 Definitions
- Article 4 Conditions of Membership and Regional Boundaries
- Article 5 Status of Members
- Article 6 Observer Status
- Article 7 Components of the Association
- Article 8 Council
- Article 9 Term Presidency of the Association
- Article 10 Commissions and their Working Procedures
- Article 11 Working Procedures of Commission on Operation and Organization Issues
- Article 12 Working Procedures of Commission on fight Against Crime
- Article 13 Working Procedures of Commission on Personnel and Training Cooperation Issues
- Article 14 Working Procedures of Commission on Logistics, Technology and Research-Development Issues
- Article 15 Features and Working Procedures of Presidency Secretariat
- Article 16 Accession Procedures for the Association
- Article 17 Reviewing the Memorandum of Understanding and Amendment
- Article 18 Working Language
- Article 19 Settlement of Disagreements.
- Article 20 Entry into Force and Validity

AVRASYA ASKERİ STATÜLÜ KOLLUK KUVVETLERİ TEŞKİLATI MUTABAKAT
MUHTIRASI
İÇİNDEKİLER

Madde	1	Genel
Madde	2	Teşkilâtın Faaliyet Alanları
Madde	3	Tanımlar
Madde	4	Üyelik Koşulları ve Bölgesel Sınırlar
Madde	5	Üyelerin Statüsü
Madde	6	Gözlemci Statüsü
Madde	7	Teşkilâtın Unsurları
Madde	8	Konsej
Madde	9	Teşkilâtın Dönem Başkanlığı
Madde	10	Komisyonlar ve Çalışma Usulleri
Madde	11	Harekât ve Teşkilatlanma Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri
Madde	12	Suçla Mücadele Komisyonunun Çalışma Usulleri
Madde	13	Personel ve Eğitim İşbirliği Konuları Komisyonunun Çalışma Usulleri
Madde	14	Lojistik, Teknoloji ve Araştırma Geliştirme Konuları Komisyonu Çalışma Usulleri
Madde	15	Başkanlık Sekreteryasının Özellikleri ve Çalışma Usulleri
Madde	16	Teşkilâta Kabul İşlemleri
Madde	17	Mutabakat Muhtırasının Gözden Geçirilmesi ve Değişiklik İşlemleri
Madde	18	Çalışma Dili
Madde	19	Anlaşmazlıkların Çözümü
Madde	20	Yürürlüğe Giriş ve Geçerlilik

EK-6 Jandarma Müzesinde Bulunan TAKM'ın İlk Toplantı Davet Mektubu³⁸⁵

³⁸⁵ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-7 Jandarma Müzesinde Bulunan TAKM'ın İlk Toplantı Davet Mektubu³⁸⁶

Necdet ÖZEL
Orgeneral
Jandarma Genel Komutanı

Ankara, 09 Mayıs 2011

Değerli Kardeşim Zakir Paşam,

Avrasya bölgesindeki Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında işbirliği imkânlarını geliştirmek, karşılıklı bilgi ve tecrübe paylaşımını artırmak maksadıyla hayata geçirilmesi öngörülen "Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilâtı" ilk Komutanlar Toplantısının, 07-10 Haziran 2011 tarihleri arasında, Ankara'da gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

Söz konusu Teşkilâtın kuruluş sürecinde önemli bir adım olan "Niyet Beyanı"nın bu toplantıda imzalanması öngörülmektedir.

Adı geçen toplantıya sizin, eşinizin ve iki karargâh subayınızın katılması bizleri onurlandıracaktır.

Bu vesileyle, şahsım ve Jandarma Genel Komutanlığı mensupları adına, başta siz olmak üzere teşkilâtınızın her kademesindeki mensuplarına, sağlık, mutluluk ve başarılar diler, saygılarımı sunarım.

Zakir HASANOV
Tümgeneral
İçişleri Bakan Yrd. ve Dâhili Koşunlar K.
BAKÜ/AZERBAYCAN

³⁸⁶ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-8 TAKM'ın Konsey Toplantılarında Dönem Başkanlığı Devir Teslimi İçin Kullanılan At Heykeli³⁸⁷.

³⁸⁷ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-9 TAKM'ın Amblemindeki At Figürünün Oluşturulması İçin Afganistan'dan Getirilen At Heykeli³⁸⁸.

³⁸⁸Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

EK-10 Jandarma Müzede Bulunan TAKM'la İlgili Eşyalar³⁸⁹.

³⁸⁹ Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

**THE ASSOCIATION OF EURASIAN
LAW ENFORCEMENT FORCES
WITH MILITARY STATUS
BAKU 2013**

© 2013 TAKM ASSOCIATION OF EURASIAN LAW ENFORCEMENT FORCES WITH MILITARY STATUS
BAKU 2013
PUBLISHED BY TAKM
BAKU 2013

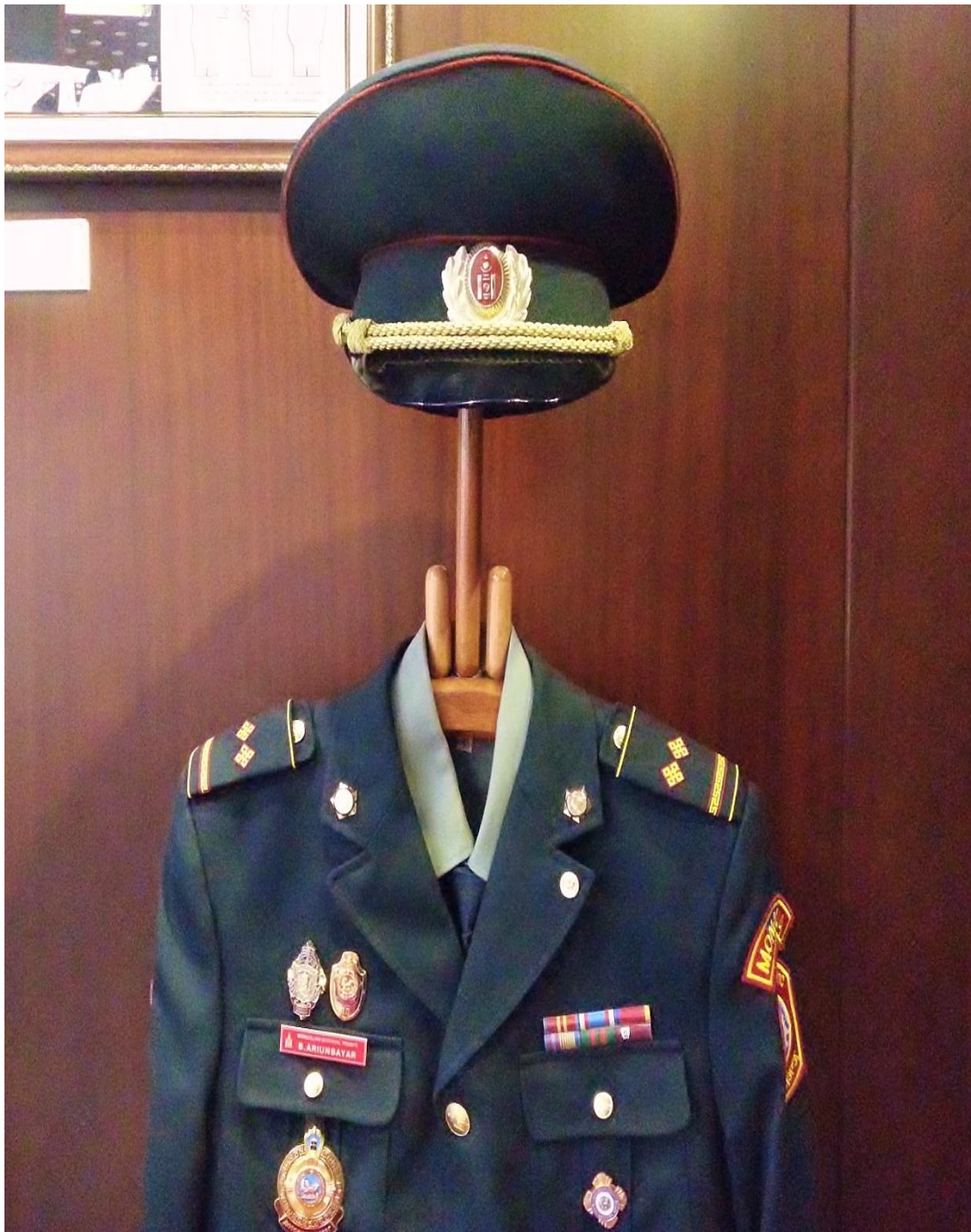

EK-11 Jandarma Müzede Bulunan Ülkelerin Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin Üniformaları³⁹⁰.

³⁹⁰Jandarma Komutanlığı Müzesi, Ankara, 2015.

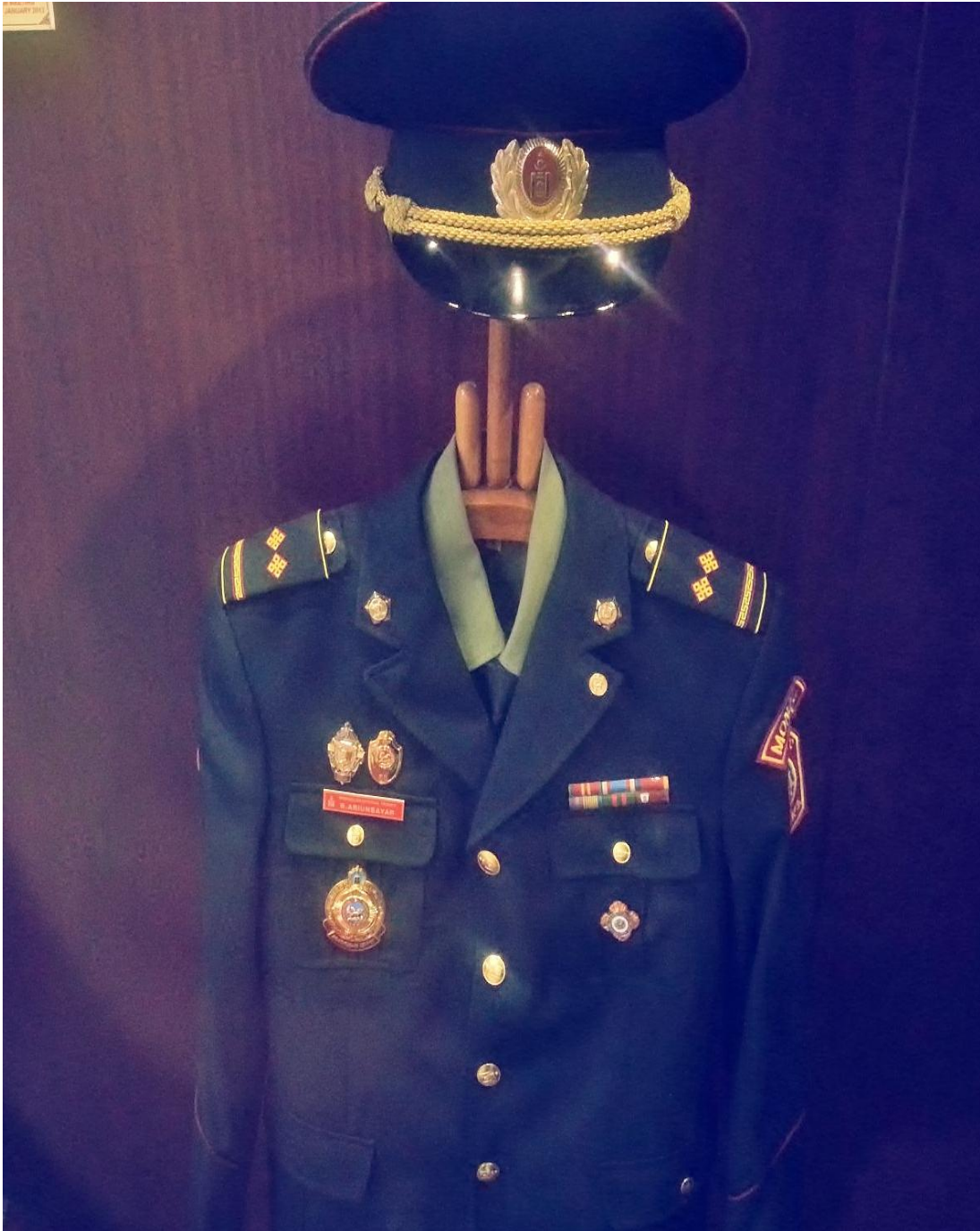

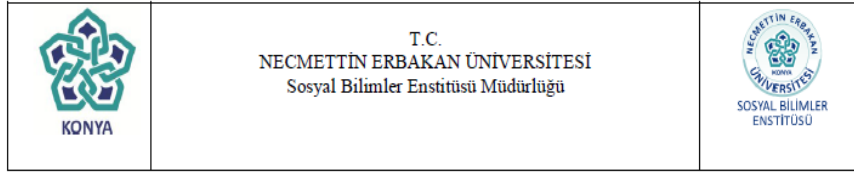

Öz Geçmiş

1978 yılında Niğde'de doğan Görkem Ozan Özalp İlk, orta ve lise eğitimini Niğde'de tamamlamıştır. 1996 yılında Gaziemir/İzmir Hava Teknik Okular Komutanlığından Astsubay olarak Mezun olan Özalp yurt içi ve yurt dışı bir çok yerde Hava Teknik Astsubayı olarak görev yapmıştır.

Yüksek öğrenimini İktisat Fakültesi Kamu yönetimi alanında tamamladıktan sonra, Türk Devrim Tarihi ve Atatürkçü Düşünce Sistemi, Harp Tarihi, Küresel Strateji ve Uluslararası Güvenlik Sorunları, Türk Dış Politikası ve Uluslararası İlişkiler alanlarında akademik eğitimler almış ve Avrupa Birliği Eğitim Sertifikası programını tamamlamıştır. Atlas Akademi Yayınlarından çıkan "Süleyman Şah Türbesi Bir Vatan Toprağı" isimli kitabı ve uluslararası dergilerde yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

Çalışmalarını Genel Türk Tarihi, Avrasya Güvenlik çalışmaları ve Güvenlik Politikaları üzerinde sürdüren Özalp, İngilizce, Arapça ve Osmanlıca bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.